

*Σχολή Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας*

Ο ναζισμός προετοιμάζει τη Γερμανία για τον πόλεμο 1933-1939

- *Διπλωματικό παρασκήνιο*
- *Πολιτικές φυλετικού και κοινωνικού αποκλεισμού*
- *Θεσμοί του Γ' Ράιχ*
- *Προετοιμασία για τον πόλεμο*

Διπλωματική εργασία

Ακαδημαϊκό έτος: 2023-24

Σταυρόπουλος Ζ. Γεώργιος - Λεωνίδας

Αθήνα, 2023

Copyright: Γεώργιος-Λεωνίδας Σταυρόπουλος, 2023. All rights reserved.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό.

Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμών του συγγραφέα.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου για την κατανόησή τους και τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Βασίλη Μπογιατζή, που με πολλή υπομονή μου έδωσε ανεκτίμητη βοήθεια στην εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγήσελ.3

Α΄ ενότητα: Πολιτική επικράτηση του ναζισμού

1ο κεφάλαιο: Η εδραίωση του Χίτλερ μετά τον διορισμό του ως καγκελάρου μέχρι τον θάνατο του Χίντεμπουργκ..... σελ.5

2ο κεφάλαιο: Ο Φύρερ στη Ρηνανία και η εξωτερική πολιτική (1934-1938).....σελ.23

3ο κεφάλαιο: Επιθετική εξωτερική πολιτική και “κατευνασμός”

Οι περιπτώσεις της Αυστρίας και της Τσεχοσλοβακίας..... σελ.37

4ο κεφάλαιο: Η Γερμανο-σοβιετική προσέγγιση και η Πολωνική μοιρασιά..... σελ.67

Β΄ ενότητα: Θεσμοί και ιδεολογία του Γ΄ Ράιχ

1ο κεφάλαιο: Το εκπαιδευτικό σύστημα και η ανύψωση της βίας και της δύναμης σε ύψιστες πνευματικές αρετές.....σελ.88

2ο κεφάλαιο: Η νεολαία Χίτλερ.... σελ.96

3ο κεφάλαιο: Η ίδρυση της Γκεστάπο ...σελ.102

Γ΄ ενότητα: Φυλετική πολιτική

1ο κεφάλαιο: Οι πολιτικές των Ναζί για τους Εβραίους..... σελ.108

2ο κεφάλαιο: Η πολιτική απέναντι σε ομοφυλόφιλους, ζητιάνους, αναπήρους, Ρομά και θρησκευτικές μειονότητες σελ.114

Δ΄ ενότητα: Οικονομική πολιτική του καθεστώτος

1ο κεφάλαιο: Η κατάσταση της Γερμανικής οικονομίας και ο επανεξοπλισμός..... σελ.120

Κατάλογος συντομογραφιών

ΕΣΣΔ: Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών

ΗΠΑ: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

ΚΚΣΕ: Κομμουνιστικό Κόμμα Σοβιετικής Ένωσης

SA: Sturmabteilung - Τάγματα Εφόδου

SS: Schutzstaffel - Τάγματα Ασφαλείας

Εισαγωγή

Το εν λόγω πόνημα εστιάζει στην προπολεμική περίοδο του ναζισμού (1933-1939) και βασίζεται σε δημοσιεύσεις και πονήματα με τεράστια συνεισφορά στην βαθύτερη διερεύνηση του φαινομένου “ναζισμός”. Κατά καιρούς έχει τεθεί επί τάπητος το ερώτημα αν το συγκεκριμένο θέμα έχει εξαντληθεί από την αναρίθμητη βιβλιογραφία. Πρώτη σημαντική προσπάθεια να αποκωδικοποιηθεί η έλευση του ναζισμού στη Γερμανία ήταν το βιβλίο του Φρίντριχ Μάινεκε “Η Γερμανική καταστροφή: Ενατένιση και αναμνήσεις”. Σε αυτό υποστηρίζει πως η άνοδος του ναζισμού υποβοηθήθηκε από την πεποίθηση των Γερμανών μετά την ενοποίηση πως η παγκόσμια κυριαρχία ήταν απαραίτητη για την ευημερία της Γερμανίας. Παράγωγο αυτής της προσέγγισης για το ρόλο της Γερμανίας στον κόσμο ήταν και το μιλιταριστικό πνεύμα που διακατείχε τη Γερμανία από την ενοποίηση μέχρι και τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και που επέτρεψε στο στρατό να αναμιχθεί στην εξωτερική πολιτική της Γερμανίας, οδηγώντας τη Γερμανία στην καταστροφή. Ένα σημαντικό βιβλίο για το ναζισμό “Η πτώσις του Γ΄ Ράιχ” του Αμερικανού δημοσιογράφου Γουίλιαμ Σίρερ, που κυκλοφόρησε το 1960, μπορεί να χαρακτηριστεί ως συγκινησιακά φορτισμένο ενώ εμπεριέχει αρκετές μαρτυρίες αυτόπτων μαρτύρων. Το εν λόγω βιβλίο επικρίθηκε από τους συγχρόνους του (και δη από τον Κλάους Επστάϊν) ως έργο με σημαντικά κενά όσον αφορά την μεθοδολογία ανάδειξης των αιτιών της ανόδου του Χίτλερ στην εξουσία και ότι αποτελούσε “χονδροειδή αφήγηση της γερμανικής ιστορίας”, σύμφωνα με την οποία ο Χίτλερ και το Ναζιστικό Κόμμα ήταν αναπόφευκτο να καταλάβουν την εξουσία. Ακόμη, κατά τον Επστάϊν, έδινε υπερβολική σημασία στην εξωτερική πολιτική και τα πολεμικά γεγονότα και όχι τόσο στις κοινωνικοοικονομικές αιτίες. Στον αντίποδα, ο Καρλ Ντίτριχ Μπράχερ στο έργο του “Η γερμανική δικτατορία” πραγματεύεται με αρκετά διαυγή τρόπο την κατάληψη της εξουσίας από τους Ναζί καθώς και την σχέση της ναζιστικής ιδεολογίας στην γερμανική ιστορία γενικότερα, τομέα με τον οποίο ο Σίρερ ουδέποτε ασχολήθηκε. Πραγματεύτηκε επιπλέον την πολιτική οργάνωση, την εξωτερική πολιτική, την οικονομία, την κοινωνία, την κουλτούρα και τις τέχνες, το καθεστώς στα χρόνια του πολέμου και την κατάρρευση του ναζιστικού κράτους με την ήττα. Σε αυτό του το έργο, ο Μπράχερ δίνει σαφείς κατευθύνσεις, ερμηνεύει και τεκμηριώνει καθετί που αναφέρει. Ο Μάϊκλ Μπέρλι με τη σειρά του στο βιβλίο του “Γ΄ Ράιχ: Μια νέα Ιστορία” κάνει μια ηθική κριτική στο ναζιστικό καθεστώς, προβάλλοντας τη στοχοποίηση συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων, τη συνεργασία

με τον κατακτητή αλλά και την αντίσταση σε αυτόν στις κατεκτημένες χώρες, επαινεί την Αντίσταση και απορρίπτει τη ναζιστική ιδεολογία ως “ψευτιά” και “πομπώδη ανοησία”. Μια γέφυρα ανάμεσα στον Σίρερ και τον Μπράχερ φαίνεται να αποτελεί ο Ίαν Κέρσω, ο οποίος συνδύασε την απλή και μεστή γραφή του Σίρερ με την αναλυτικότητα του Μπράχερ. Όσο όμως προχωράει το έργο του, τόσο πιο πολύ περιορίζεται στους τομείς που ενδιέφεραν άμεσα το Χίτλερ, όπως η εξωτερική πολιτική, ο πόλεμος και η φυλή, αφήνοντας έξω την γενικότερη κοινωνική οργάνωση και τις μαρτυρίες των ανθρώπων που έζησαν εκείνη την εποχή. Η έρευνα την πρώτη εικοσαετία μετά τον πόλεμο σχετίζεται περισσότερο με τη διερεύνηση των αιτιών της ανόδου των Ναζί στην εξουσία, ενώ από τα τέλη της δεκαετίας του 60 η έρευνα μετατοπίζεται προς την διερεύνηση της περιόδου 1933-39 κατά τη διάρκεια της οποίας επιστρέφεται μεγάλος αριθμός αρχείων από τους Βρετανούς και τους Αμερικανούς στη δυτική Γερμανία. Εκείνη την περίοδο αρχίζει να καταρρίπτεται ο μύθος της μονολιθικής ενότητας υπό τον Χίτλερ και αναδεικνύεται το πλήθος των αλληλοσυγκρουόμενων συμφερόντων των υφισταμένων του Φύρερ και το διοικητικό χάος που προέκυπτε από αυτά, κυρίως χάρη στις έρευνες των ιστορικών ερευνητών Μάρτιν Μπρότσατ και Χανς Μόμσεν, οι οποίοι έριξαν φως και σε έναν ανεξερευνητό μέχρι τότε τομέα, που δεν ήταν άλλος από την καθημερινή ζωή των απλών ανθρώπων της εποχής. Τέλος, τη δεκαετία του 90, με την κατάρρευση του ανατολικού συνασπισμού και το άνοιγμα νέων αρχείων μπόρεσαν να εξαχθούν πάρα πολλά χρήσιμα στοιχεία για την περίοδο του πολέμου και την οργανωμένη εξόντωση των ανεπιθύμητων για τη ναζιστική ηγεσία κοινωνικών και εθνικών ομάδων. Τα ημερολόγια του Γιόζεφ Γκαίμπελς και του Βίκτορ Κλέμπερερ, τα πρακτικά των συνεδριάσεων του γερμανικού υπουργικού συμβουλίου και η ατζέντα με τα ραντεβού του Χάϊνριχ Χίμλερ συνέβαλαν τα μέγιστα για την κατανόηση του τρόπου λειτουργίας της γερμανικής κυβέρνησης εκείνη την εποχή. Είναι βέβαιο πως τα προσωπικά χαρίσματα του Χίτλερ έπαιξαν τον μέγιστο ρόλο στην άνοδο του ίδιου και του κόμματός του στην εξουσία. Κατά την άποψη της Steiner (2011) δεν θα μπορούσε να υπάρξει Ναζιστικό Κόμμα χωρίς το Χίτλερ,σε αντίθεση με το Κομμουνιστικό Κόμμα στη Σοβιετική Ένωση. Τα αίτια της υπακοής βρίσκονταν εν μέρει στην επονείδιστη για τους Γερμανούς συνθήκη των Βερσαλλιών, κατά την πρώτη κρίση υπερπληθωρισμού του 1923, καθώς και την κολοσσιαία οικονομική καταστροφή του 1929.

Α' ενότητα: Πολιτική επικράτηση του ναζισμού

1ο κεφάλαιο:

Η εδραίωση του Χίτλερ μετά τον διορισμό του ως καγκελάριου μέχρι τον θάνατο του Χίντεμπουργκ

Η παύση της νόμιμης δράσης των κομμουνιστών και των κομμάτων του Κέντρου ήταν βέβαιη άπαξ και οι Εθνικοσοσιαλιστές κατέλαβαν την εξουσία. Ο γερμανικός λαός ήταν έτοιμος από καιρό να αποδεχθεί την σκέψη πως οι εχθροί της Γερμανίας μετά την συνθήκη των Βερσαλλιών ήταν έτοιμοι να πλήξουν βαριά την Γερμανική οικονομία. Κατά συνέπεια προσέβλεπε σε κάποιον σωτήρα ηγέτη ο οποίος θα αφιερωνόταν στον τερματισμό των διαιρέσεων της Γερμανικής κοινωνίας¹ και την αποκατάσταση του εθνικού μεγαλείου. Λίγοι είχαν συνειδητοποιήσει την εποχή εκείνη πως ο ναζισμός (από τον αγγλικό όρο “nazism”, συντομογραφία του Γερμανικού “Nationalsozialismus”) ήταν μια νέα μορφή μεσσιανισμού². Αυτοί ήταν ο Έμπερχαρντ Σλουτ από το Κόμμα των Καθολικών, ο Ράινχαρντ Κάλμπερτ από το κόμμα των Προτεστάντων, ο Τέοντορ Χέους από το κόμμα των Φιλελευθέρων και ο Ρόμπερτ Βελς. Όπως το έθεσε ο τότε καγκελάριος Φραντς φον Πάπεν σε συνάντηση με Βαυαρούς επιχειρηματίες στο Μόναχο στις 12 Οκτωβρίου του 1932 “Αυτό που του δίνει του Εθνικοσοσιαλιστικού κόμματος- το χαρακτηριστικό της πολιτικής θρησκείας είναι το αξίωμα της αποκλειστικότητας, του πολιτικού “η όλα η τίποτα” και η μυστικιστική πίστη στον παντοδύναμο -στα λόγια- Φύρερ ότι είναι ο μόνος που μπορεί να ελέγξει το πεπρωμένο. Και εκεί είναι που διαβλέπω το ασυμβίβαστο μεταξύ της Συντηρητικής Πολιτικής που είναι βασισμένη στην Πίστη και μιας Εθνικοσοσιαλιστικής Πίστης που εδραιώνεται στην Πολιτική”³. Στις 27 Φεβρουαρίου 1933, με την αφορμή της πυρκαγιάς στο εμβληματικό κτίριο του Ράιχσταγκ, ο καγκελάριος Χίτλερ πείθει τον πρόεδρο Χίντεμπουργκ να ενεργοποιήσει το άρθρο 48 του Συντάγματος, που ανέστελλε (για ένα χρονικό διάστημα τυπικά) τις ατομικές ελευθερίες των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων και των διαδηλώσεων⁴. Με αυτό ξεκίνησε την ολοκληρωτική του εκστρατεία εναντίον των κομμουνιστών και των σοσιαλδημοκρατών. Αλλά δεν έμεινε εκεί.

¹ Kershaw, Ian. *Hitler, the Germans, and the Final Solution*. London, International Institute for Holocaust Research, Yad Vashem, 2008, σ.132

² Tal, Uriel. *Religion, Politics and Ideology in the Third Reich: Selected Essays*. Routledge, 2004., σ.16

³ Tal, Uriel. *Religion, Politics and Ideology in the Third Reich: Selected Essays*. Routledge, 2004., σ.17

⁴ Kaplan, Marion A. *Between dignity and despair: Jewish life in Nazi Germany*. Oxford University Press, 1998, σ.18

Συγκάλεσε τη Βουλή και ζήτησε την ψήφο της για την ψήφιση του εξουσιοδοτικού νόμου (απαιτούνταν η πλειοψηφία των δύο τρίτων της για την ισχύ του νόμου), -προκειμένου η κυβέρνησή του να νομοθετεί κατά το δοκούν, παρακάμπτοντας τις κοινοβουλευτικές διαδικασίες. Με τη στήριξη των μικρότερων κομμάτων - το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα αν και εκφοβίστηκε ψήφισε κατά της πρότασής του -, ο Χίτλερ μπόρεσε να περάσει τον επίμαχο νόμο και να κυβερνήσει με διατάγματα από τις 24 Μαρτίου. Ακολούθησε η πλήρης δίωξη του εργατικού κινήματος και μέχρι τον Ιούνιο όλα τα κόμματα και τα συνδικάτα είχαν κηρυχθεί εκτός νόμου -το Κομμουνιστικό Κόμμα ουσιαστικά από τις αρχές Μαρτίου με τις μαζικές συλλήψεις των μελών του - με τους σοσιαλδημοκράτες να βγαίνουν τελευταίοι στην παρανομία στις 22 Ιουνίου⁵. Μέχρι τα τέλη Μαρτίου η πρωσική αστυνομία εμφάνισε μια κατάσταση με 20.000 συλληφθέντες κομμουνιστές⁶. Τον επόμενο μήνα συνελήφθησαν “για προληπτικούς λόγους” 25.000 άτομα μόνο στην Πρωσία. Φαιοχίτωνες των Ταγμάτων Εφόδου σε όλη την επικράτεια επιτέθηκαν και σε δικαστήρια όπου παρευρίσκονταν Εβραίοι δικαστές, δικηγόροι και εισαγγελείς, τους έσυραν έξω από τις αίθουσες, συχνά χτυπώντας τους με λαστιχένια γκλομπ λέγοντάς τους να μην ξαναπατήσουν εκεί το πόδι τους⁷. Ο κύριος στόχος μπορεί να ήταν οι κομμουνιστές, όμως συνελήφθησαν και αρκετοί σοσιαλδημοκράτες οι οποίοι σύρθηκαν σε φυλακές-παραπήγματα, βασανίστηκαν και δολοφονήθηκαν. Ακόμη, στοχοποιήθηκαν οι -ομολογουμένως λίγες - γυναίκες βουλευτές, πολλές από τις οποίες ξυλοκοπήθηκαν άγρια και βρήκαν το θάνατο από τα χέρια των Ναζί. Οι 5 πιο επιφανείς γυναίκες του Ράιχσταγκ -όλες μέλη των σοσιαλδημοκρατών⁸- διέφυγαν τον κίνδυνο. Οι εκλογές που έλαβαν χώρα στις 4 Μαρτίου - υπό καθεστώς τρόμου - ανέδειξαν νικητή το Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα, που είχε κερδίσει το 43,9% των ψήφων⁹, ενώ οι εθνικιστές εταίροι τους το 8% των ψήφων. Εντούτοις, οι κορυφαίοι Ναζί ήταν δυσαρεστημένοι, καθώς ανέμεναν απόλυτη πλειοψηφία του κόμματός τους και θα έπρεπε στο εξής να εξαρτώνται από αυτούς, τουλάχιστον μέχρι το θάνατο του Χίντεμπουργκ. Παρά τη μεγάλη τρομοκρατία που υπέστησαν, οι κομμουνιστές και οι σοσιαλδημοκράτες

⁵ Payne, Stanley G. *Mia istoria tou phasismou, 1914-1945*. Translated by Kōnstantinos D. Geōrmas, Athens, Philistōr, 2000,σελ.255

⁶ Evans, Richard J. *Third Reich in power*. Athens, Αλεξάνδρεια, 2013,σελ.12

⁷ Evans, Richard J. *Third Reich in power*. Athens, Αλεξάνδρεια, 2013,σελ.15

⁸ Kaplan, Marion A. *Between dignity and despair: Jewish life in Nazi Germany*. Oxford University Press, 1998,σ.19

⁹ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018.σ.79

συγκέντρωσαν ποσοστά 12,3 και 18,3%¹⁰. Το “Zentrum” συγκέντρωσε 11, 2%, με ελαφρά πτωτική τάση σε σχέση με τις εκλογές του Νοεμβρίου, ενώ η υποστήριξη προς τα υπόλοιπα κόμματα ήταν σχεδόν μηδενική. Πρέπει να τονιστεί όμως ότι οι ναζί είδαν μια αύξηση στα ποσοστά τους μετά και από τα γεγονότα στο Ράιχσταγκ. Από το ποσοστό ανθρώπων που δεν τους ψήφισαν στις εκλογές του Νοεμβρίου 1932, το 88,8% μεταστράφηκε προς αυτούς. Η αύξηση εντοπίζεται κυρίως σε συγκεκριμένες επαρχίες όπως στην κάτω Βαυαρία που από 18,5% το ποσοστό τους εκτινάχθηκε στο 39,2%, ενώ στην Κολωνία-Αάχεν, από το 17,4 στο 30,1%. Στα υπόλοιπα κρατίδια ασκήθηκαν ωμές πιέσεις στους πρωθυπουργούς των κρατιδίων-μέσω παρελάσεων, ανύψωσης της ναζιστικής σημαίας στα δημαρχεία- να διορίσουν έναν Επίτροπο του Ράιχ, με πρόσχημα τη διασφάλιση της τάξης (την οποία οι Ναζί σκοπίμως τορπίλιζαν). Ο Χίτλερ αρχικά ενδιαφερόταν περισσότερο να καταδιώξει τους αντιπολιτευόμενους με βάση την ανάμειξή τους στο εργατικό κίνημα και το Κομμουνιστικό Κόμμα και όχι τους με βάση την εβραϊκή καταγωγή, αλλά τα Τάγματα Εφόδου,. Από την άλλη είχε αρχίσει να ανησυχεί πως η υπερβολική βία των Ταγμάτων Εφόδου θα τον αποξένωνε από όλες τις κοινωνικές ομάδες στη Γερμανία. Οι μικροαστοί και μεσοαστοί μαγαζάτορες βίωναν πολλές ζημιές στα μαγαζιά τους από τις βιαιότητες, ο απλός κόσμος φοβόταν να κυκλοφορήσει ενώ και οι βιομήχανοι και μεγάλοι επιχειρηματίες διέβλεπαν τον κίνδυνο ανόδου των επιτοκίων λόγω της αβέβαιης ατμόσφαιρας στη χώρα¹¹.

Ένας άλλος τομέας στον οποίο έδωσαν ώθηση μετά τις εκλογές ήταν και τα πογκρόμ εναντίον των Εβραίων. Οι συνεχείς επιθέσεις σε συναγωγές, εβραϊκές συνοικίες (όπως σε εκείνη στην περιοχή Κουρφούρστενταμ) εκ μέρους των Ταγμάτων Εφόδου δεν μπορούσαν παρά να προκαλέσουν τον αποτροπιασμό της διεθνούς κοινής γνώμης. Μέχρι το τέλος Ιουνίου οι νεκροί Εβραίοι από τις επιθέσεις των Ταγμάτων Εφόδου ανέρχονταν στους 40¹². Η ιδέα να κηρυχθεί μποϊκοτάζ στα Εβραϊκά μαγαζιά, κατηγορώντας τους Εβραίους για παγκόσμια συνωμοσία εναντίον της Γερμανίας κέρδιζε ολοένα και περισσότερο έδαφος. Από την 1η Απριλίου είχε αποφασιστεί από την κυβέρνηση να υπάρξει εκστρατεία μποϊκοτάζ στα εβραϊκά μαγαζιά και δεν ήταν λίγες οι φορές που οι ακτιβιστές των SA στέκονταν έξω από τέτοια μαγαζιά κολλώντας

¹⁰ Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1889-1936: ύβρις*. Translated by Stefanos Rosanis, Scripta, 2000, τόμος 1ος, σ.511

¹¹ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018. σ.79

¹² Evans, Richard J. *Third Reich in power*. Athens, Αλεξάνδρεια, 2013, σελ.15

αφίσες με αντισημιτικό περιεχόμενο, αποθαρρύνοντας τους πολίτες από το να εισέλθουν. Δεν υπήρξε κανένας λαϊκός ενθουσιασμός για αυτήν την απόφαση και έτσι ο υπουργός Προπαγάνδας Γιόζεφ Γκαίμπελς έδωσε εντολή να μην συνεχιστούν αυτές οι δραστηριότητες. Όμως το μήνυμα είχε περάσει ξεκάθαρα στο υποσυνείδητο της εβραϊκής κοινότητας. Μέχρι το τέλος του έτους είχαν εγκαταλείψει τη Γερμανία πάνω από 37.000 Εβραίοι¹³. Κατόπιν ο Χίτλερ κινήθηκε επιθετικά ενάντια στους Εβραίους των δημοσίων υπηρεσιών, τους οποίους απέλυσε στη συντριπτική τους πλειονότητα με νόμο στις 7 Απριλίου -μόνο σε κάποιους διορισμένους επί κάρτερ και βετεράνους στρατιώτες του Πρώτου Παγκοσμίου πολέμου τους επιτράπη να παραμείνουν, μετά από απαίτηση του Χίντεμπουργκ- και ήταν φανερό πως η στοχοποίησή τους γινόταν με βάση φυλετικά και όχι θρησκευτικά κριτήρια. Ένα εξίσου σημαντικό ζήτημα για την επιβίωση του Χίτλερ στην εξουσία ήταν και η χρηματοδότηση που λάμβανε το Ναζιστικό Κόμμα, η οποία δεν θεωρούνταν αρκετή-παρ'ότι οι συνεισφορές από μέλη ήταν σημαντικές- και έτσι την 1η Ιουλίου 1933 η κυβέρνηση θεσμοθέτησε την υποχρεωτική για τους επιχειρηματίες,βιομηχάνους και εφοπλιστές “Δωρεά της γερμανικής οικονομίας για τον Αδόλφο Χίτλερ”.

Στις 6 Ιουλίου 1933 ο Χίτλερ έλαβε την πρωτοβουλία να συγκεντρώσει τα υπόλοιπα ηγετικά πρόσωπα του ναζιστικού κόμματος, με στόχο την εκτίμηση της τρέχουσας κατάστασης. Ανακοίνωσε στους σύνεδρους πως η “επανάσταση” είχε πετύχει το σκοπό της, συνεπώς η άσκηση αυθαίρετης προληπτικής βίας απέναντι σε οποιονδήποτε εχθρό του καθεστώτος ήταν πλέον περιττή. Επισήμανε τον κίνδυνο που αντιμετώπιζε το Κόμμα από τα σχέδια του αρχηγού των φαιοχιτώνων Ερνστ Ραιμ για “δεύτερη επανάσταση” και την αναταραχή που δημιουργούνταν στους δρόμους από τις επιθέσεις, συλλήψεις και ξυλοδαρμούς κρατικών υπαλλήλων, όπως των υπαλλήλων του Υπουργείου Εσωτερικών και δικαστικών, αλλά και τους καβγάδες μεταξύ τους, λέγοντας πως “μια τέτοια επανάσταση δεν θα μπορούσε παρά να στραφεί εναντίον της πρώτης”¹⁴. Εν ολίγοις, εμφανίστηκε ως αποφασισμένος να συντρίψει οποιαδήποτε απόπειρα ανατροπής της κυβέρνησής του. Σε παρόμοιο κλίμα κυμαίνονταν και οι ομιλίες των αξιωματούχων του Ναζιστικού Κόμματος. Το αποκορύφωμα της βίας των SA (Sturmabteilung) έρχεται με το μακελειό που γίνεται γνωστό ως “αιματοβαμμένη βδομάδα στο Κέπενικ” τον Ιούνιο του 1933. Τα Τάγματα Εφόδου επέδραμαν στο εν λόγω προάστιο του Βερολίνου και μετά

¹³Evans, Richard J. *Third Reich in power*. Athens, Αλεξάνδρεια, 2013,σελ.15

¹⁴Evans, Richard J. *Third Reich in power*. Athens, Αλεξάνδρεια, 2013,σελ.20

από ένοπλη αντίσταση ενός σοσιαλδημοκράτη, ο οποίος σκότωσε με το πιστόλι του 3 φαιοχίτωνες συνελήφθησαν περίπου 500 άτομα από τη συνοικία, βασανίσθηκαν και 91 από αυτούς πέθαναν. Οι βιαιοπραγίες αυτού του είδους σίγουρα έδιναν αρνητικά μηνύματα στο εξωτερικό και τους Γερμανούς επιχειρηματίες, βιομήχανους και εφοπλιστές. Παρόλα αυτά ο Χίτλερ θεωρούσε πως είχε τη γερμανική κοινή γνώμη με το μέρος του όταν στα μέσα Ιουλίου κατήγγησε όλα τα κόμματα πλην του ναζιστικού.

Η βία εξαπλωνόταν τώρα σε όλη τη Γερμανία. Ο δρ Georg Heim, πρώην ηγέτης των Βαυαρών γεωργών, απέστειλε γράμμα στον Χίντεμπουργκ με το οποίο τον ενημέρωνε πως οι συνθήκες της ναζιστικής τρομοκρατίας ήταν “χειρότερες και από το καθεστώς τρομοκρατίας των κομμουνιστών”¹⁵. Στην επαρχία οι αγρότες-οι οποίοι ήταν πολύ πιο πρόθυμοι από τους εργάτες-να στηρίξουν το Χίτλερ-είχαν οργανωθεί στον Διατροφικό Οργανισμό του Ράϊχ υπό τον Βάλτερ Νταρρέ και καθιερώθηκε η γιορτή των αγροτών για την 1η Οκτωβρίου¹⁶. Αυτή εορταζόταν στο Μπύκεμπεργκ κοντά στην κωμόπολη του Χάμελιν. Γύρω στους 10 χιλιάδες σοσιαλδημοκράτες και κομμουνιστές είχαν συλληφθεί. Τον Ιούνιο ο αριθμός των συλληφθέντων διπλασιάστηκε. Οι περισσότερες συλλήψεις φαίνεται να είχαν προκύψει από καταγγελίες γειτόνων η συναδέλφων. Ο “Νόμος περί δολίων πράξεων” είχε συντελέσει τα μέγιστα στην αύξηση του αριθμού των καταγγελιών, όπως σχολίαζαν αστυνομικοί. Το πρώτο αυτοσχέδιο στρατόπεδο συγκέντρωσης στήθηκε στο Νταχάου, σε έναν παλιό αλευρόμυλο στις 22 Μαρτίου. Ο αρχικός σχεδιασμός του ήταν να έχει χωρητικότητα 5.000 άτομα. Ο Χίτλερ, χωρίς καμία διάθεση μυστικοπάθειας, είχε ανακοινώσει και επίσημα την ίδρυσή του στις 20 Μαρτίου. Την επόμενη μέρα, ο Χίτλερ, επιθυμώντας να αποστασιοποιηθεί από τις πρόσφατες βιαιότητες εναντίον των κομμουνιστών και να αναδείξει ένα πιο γαλήνιο πρόσωπο, προκήρυξε την ημέρα του Πότσνταμ για τις 21 Μαρτίου, με προτροπή του νεοδιόριστου Υπουργού Προπαγάνδας Γιώζεφ Γκαίμπελς. Αυτή θα λάμβανε χώρα στην εκκλησία του φρουρίου (Garnisonkirche) που ήταν θαμμένοι οι βασιλιάδες της Πρωσίας Φρειδερίκος-Γουλιέλμος ο Α΄ και Φρειδερίκος ο Β΄ ο Μέγας. Η τελετή φρόντισε να συνδέσει το παρελθόν και το παρόν της Γερμανίας και περιστρεφόταν γύρω από τους τρεις άξονες της θρησκείας, του στρατού και της Νέας Γερμανίας που εκπροσωπούσε ο Χίτλερ. Η εκκλησία συμβόλιζε τους δεσμούς μεταξύ της πρωσικής στρατιωτικής μοναρχίας και της προτεσταντικής θρησκείας. Ο Χίτλερ δεν ήταν ντυμένος με τη συνήθη στολή του κόμματος

¹⁵ Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1889-1936: ύβρις*. Translated by Stefanos Rosanis, Scripta, 2000., σ.514

¹⁶ Spielvogel, Jackson J., and David Redles. *Hitler and Nazi Germany: A History*. Routledge, 2020., σ.103-4

αλλά με ένα σκούρο κοστούμι που υποδείκνυε την μεγάλη σεμνότητα απέναντι στον Χίτεμπουργκ και το παρελθόν. Η ομιλία του αφορούσε την εθνική αναγέννηση μέσω της εθνικής ενότητας, ενώ αναφερόμενος σε εκείνους που δεν θεωρούσε κοινωνούς του γερμανικού έθνους είπε πως αυτοί έπρεπε να καταστούν “ακίνδυνοι”¹⁷ και πως ο πρόεδρος Χίτενμπουργκ είχε γίνει προστάτης “της νέας εξέγερσης του λαού μας”. Αφού ο πρόεδρος Χίτενμπουργκ ύψωσε τελετουργικά το σκήπτρο του προς τον άδειο θρόνο των Κάιζερ και αφότου μίλησε ο Χίτλερ, έγινε κατάθεση στεφάνων στους τάφους των Πρώσων βασιλέων, υπό τον ήχο των κανονιοβολισμών από 21 κανόνια, και πολύωρη παρέλαση των ανδρών της Ράιχσβερ, των SA, των SS καθώς και των Χαλυβδόκρανων (Stahlhelm). Δύο μέρες αργότερα, στην έναρξη των συνεδριάσεων στην όπερα Kroll, μπήκε στην αίθουσα υπεροπτικά, συνοδευόμενος από τα χειροκροτήματα των ναζιστικών στελεχών, εισηγούμενος την ανάγκη ψήφισης της “Νομιμοποιητικής Πράξης” που θα του χορηγούσε απεριόριστη εξουσία, την οποία απαιτούσε ήδη από τον προηγούμενο Νοέμβρη. Ήδη από τις 7 Μαρτίου ο Χίτλερ δήλωνε βέβαιος για την αποδοχή της από το χώρο του Κέντρου. Ο υπουργός των Εσωτερικών Φρηκ πίστευε πως το Κέντρο θα επέμενε στην θέσπιση κάποιας επιτροπής επίβλεψης των εφαρμοζόμενων μέτρων, απαίτηση που σκόπευαν να ικανοποιήσουν για να δώσουν καλύτερη εντύπωση στο εξωτερικό. Τα 2/3 των βουλευτών θα εξασφαλιζόνταν, ακόμα και αν δεν προσέρχονταν όλοι οι βουλευτές, καταμετρώντας τους απόντες και αχρηστεύοντας έτσι την απουσία ως μέσο πίεσης εκ μέρους της αντιπολίτευσης. Οι συντηρητικοί εταίροι των Ναζί δεν διαφώνησαν όταν δια στόματος Otto Meissner (του επικεφαλής του γραφείου του Προέδρου) προτάθηκε να εισαχθεί ως νέο έκτακτο μέτρο η μη ανάμειξη του Προέδρου στην επικύρωση νομοσχεδίων. Στις 20 Μαρτίου, ο Χίτλερ ήταν σε θέση να επιβεβαιώσει την ανοχή του Κέντρου και γι’ αυτή τη ρύθμιση.

Το απόγευμα της 23ης Μαρτίου σε ομιλία του δυόμιση ωρών στο Ράιχσταγκ, στην οποία περιέγραψε με τα πιο μελανά χρώματα την κατάσταση στην οποία παραλάμβανε τη χώρα, υποσχέθηκε μια “ριζοσπαστική ηθική ανανέωση”, εκμεταλλεύτηκε στο έπακρο τους φόβους πολλών βουλευτών για εμφύλιο στην περίπτωση που δεν ψηφίζοταν η Νομιμοποιητική Πράξη. Για να τους πείσει να το κάνουν, υποσχέθηκε ότι δεν θα χρησιμοποιούσε τη δύναμή του για να καταργήσει το Reichstag, το Reichsrat ή τις αρμοδιότητες του Προέδρου. Τα κρατίδια (Länder) δεν θα καταργούνταν και τα προνόμια της Εκκλησίας προορίζονταν να παραμείνουν αμετάβλητα. Οι δικαστές όφειλαν να είναι ελαστικοί με τους νομικισμούς (“Η αναμέτρηση με

¹⁷ Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1889-1936: ύβρις*. Translated by Stefanos Rosanis, Scripta, 2000, σ.516

τους κομμουνιστές δεν μπορεί να εξαρτάται από νομικίστικους κανόνες¹⁸). Στην οικονομική πολιτική έπρεπε να αποφευχθούν οποιαδήποτε πειράματα με το νόμισμα.

Στις 2 Αυγούστου 1933, ο Γκαίρινγκ προβαίνει σε εκμηδένιση των αρμοδιοτήτων των φαιοχιτώνων, ανακαλώντας τη διαταγή του προηγούμενου Φεβρουαρίου, μέσα από την οποία τους καθιστούσε βοηθητική δύναμη της Πρωσικής αστυνομίας. Το πρωσικό υπουργείο Δικαιοσύνης με τη σειρά του δημιούργησε ένα κεντρικό γραφείο εισαγγελεία, ούτως ώστε να διωχθούν ποινικά οι φόνοι και τα λοιπά εγκλήματα των SA, την ίδια στιγμή που ο Γκαίρινγκ μεσολαβούσε ούτως ώστε να σταματήσει κάθε δίωξη για τους παλιούς μαχητές των SS και να αθωωθούν οι ελάχιστοι άνδρες των SS που είχαν καταδικαστεί. Εκδόθηκαν κανονισμοί σχετικά με το ποιά αρχή ήταν αρμόδια να συλλαμβάνει και να θέτει υπό κράτηση ανθρώπους. Σύμφωνα με αυτή τη ρύθμιση κανείς δε θα μπορούσε να συλλάβει ανθρώπους λόγω προσωπικής προσβολής η επειδή είχε απολύσει υπαλλήλους η υπήρξε νομικός εκπρόσωπος ανθρώπων που στη συνέχεια φυλακίστηκαν είτε λόγω επιμονής εκδίκασης μιας συγκεκριμένης υπόθεσης που αντέκρουαν οι κομματικοί αξιωματούχοι. Παραδοσιακά μόνος φορέας που επιτρεπόταν να δικάζει αυτόνομα τους παραβάτες ήταν οι ένοπλες δυνάμεις. Ο Ράϊμ, με την επιμονή του, το Δεκέμβριο, να αυτονομηθούν τα SA δικαστικά και να εκτελούν όποιον τους αντιτίθεται απλώς εκτιθόταν περισσότερο στα μάτια του Χίτλερ, ο οποίος ήθελε να αποκαταστήσει την τάξη στους δρόμους, καθησυχάζοντας την αστική τάξη που του παρέδωσε την εξουσία. Ουσιαστικά δεν ήταν ένα ζήτημα αν θα εφαρμόζονταν αυθαίρετες συλλήψεις και εκτελέσεις, αλλά από ποιόν, μια παρακρατική ομάδα ή το κράτος. Η αλήθεια ήταν πως ο Ράϊμ είχε προηγουμένα με τους ηγέτες του στρατού, καθώς είχαν θέσει τον ίδιο και τα Τάγματα Εφόδου εκτός νόμου για μερικούς μήνες το 1932. Επιδίωκε πλέον ανοιχτά να υποκαταστήσει το στρατό. Ο Χίτλερ, συνειδητοποιώντας την επικίνδυνη για τα δικά του σχέδια φιλοδοξία του Ερνστ Ράϊμ, επιχείρησε να τον εξουδετερώσει ειρηνικά, κάνοντάς τον υπουργό άνευ χαρτοφυλακίου το Δεκέμβριο του 1933¹⁹. Φυσικά αυτή η άνευ ουσίας θέση δεν ικανοποίησε τον Ράϊμ, ο οποίος επιδίωκε τη θέση του υπουργού Άμυνας, την οποία τότε κατείχε ο στρατηγός Βέρνερ φον Μπλόμπεργκ. Ο Ράϊμ συνέχισε να καταφέρεται ενάντια στο Χίτλερ και την ηγεσία του ναζιστικού κόμματος, καλλιεργώντας αργά και μεθοδικά την δική του προσωπολατρεία εντός των Ταγμάτων Εφόδου. Συνέχιζε ακόμη να εφιστά την προσοχή στην επιτακτικότητα μιας δεύτερης επανάστασης.

¹⁸Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1889-1936: ύβρις*. Translated by Stefanos Rosanis, Scripta, 2000, σ.510

¹⁹Evans, Richard J. *Third Reich in power*. Athens, Αλεξάνδρεια, 2013, σελ.24

Ο φανατισμός τον οποίο είχε ενσταλάξει στους άνδρες του εναντίον της μεγάλης αστικής τάξης έγινε εμφανής με την επίθεση στο ξενοδοχείο “Κάιζερχοφ” τον Ιανουάριο του 1934, διαλύοντας μια φιλομοναρχική γιορτή για τα γενέθλια του τέως Κάιζερ. Την επόμενη μέρα αποστέλλεται στον Μπλόμπεργκ ένα μνημόνιο με τις θέσεις του για τον ρόλο που θα έπρεπε να διαδραματίζουν τα Τάγματα Εφόδου και ποιό ρόλο έπρεπε να παίξουν οι διοικητές του στρατού. Βέβαια, ο Μπλόμπεργκ δεν περίμενε το γράμμα του Ράϊμ για να επηρεαστεί και είχε αρχίσει ήδη από το καλοκαίρι εκείνης της χρονιάς να μεταστρέφει τον στρατό υπέρ του Χίτλερ, ειδικά αφότου έπεισε τους ανώτερους αξιωματικούς ότι μόνο εκείνος θα ανταποκρινόταν στα αιτήματά τους για επαναφορά της υποχρεωτικής θητείας και αύξηση στις δαπάνες για το στρατό. Ο ανταγωνισμός με τα Τάγματα Εφόδου τους είχε πείσει να έλθουν πιο κοντά του για να κερδίσουν την εύνοιά του. Αλλά και ο ίδιος ο Χίτλερ χρειαζόταν τη βοήθειά τους για να παραμείνει στην εξουσία. Ο Χίτλερ, σε ιδιωτική του συνομιλία με τον Ρεμ, τον παρακάλεσε να ακυρώσει τα σχέδιά του για επανάσταση, η οποία θα δίχαζε το έθνος, θα υπονόμειε πάρα πολύ την δυνατότητα οικονομικής ανάκαμψης και θα ήταν εκτεθειμένη σε εξωτερική στρατιωτική επέμβαση²⁰. Σύντομα ο Ράϊμ εκλήθη ενώπιον του Χίτλερ και της ηγεσίας των SS και τον υποχρέωσαν να δεσμευθεί πως δεν θα προωθεί πλέον σχέδια για την αντικατάσταση του στρατού από τις μονάδες των φαιοχιτώνων και ότι τα Τάγματα Εφόδου μόνο βοηθητικό ρόλο θα διαδραμάτιζαν, με έναν στρατό άρτια εξοπλισμένο και εκπαιδευμένο. Μέχρι τη δημιουργία της νέας Βέρμαχτ (στην οποία θα ήταν υποχρεωτική η στρατιωτική θητεία για όλους τους ικανούς ενήλικες), τα SA θα αξιοποιούνταν στην προστασία των συνόρων και την εκπαίδευση των στρατευμάτων. Αμέσως μετά, υπεγράφη η συμφωνία μεταξύ Μπλόμπεργκ και Ράϊμ. Παρά τις προπόσεις με σαμπάνια που έγιναν, η ατμόσφαιρα δεν έγινε πιο φιλική μεταξύ του Ράϊμ και των στρατιωτικών. Καθώς έφευγαν οι τελευταίοι αξιωματικοί ο Ράϊμ φαίνεται να δήλωσε σε ορισμένους φαιοχίτωνες πως ο Χίτλερ δεν νομιμοποιούνταν πλέον ως καγκελάριος και πως οι στόχοι του κινήματος θα προωθούνταν μόνο αν εκείνος έφευγε από την εξουσία. Τα λόγια αυτά μεταφέρθηκαν στο Χίτλερ από τον υπαρχηγό του Ρεμ Βίκτορ Λούτζε, ο οποίος και θα διαδεχόταν το Ρεμ ως επικεφαλής των πειθήνιων πλέον SA. Ο Χίτλερ δεν αντέδρασε, παρά μόνο δήλωσε πως “έπρεπε τα πράγματα να ωριμάσουν”. Αυτό δε σήμαινε πως δεν επαγρυπνούσε. Καθημερινά έφταναν στο γραφείο του αναφορές για εντατικές στρατιωτικές ασκήσεις,

²⁰ Bullock, Alan. *Hitler: A study in tyranny*. New York, Harper and Row, 1964., σ.293

παρελάσεις και συσσώρευση όπλων εκ μέρους των σωμάτων των φαιοχιτώνων, ασκήσεις οι οποίες τον ανησυχούσαν όλο και περισσότερο.

Ακόμη ολοένα και περισσότερο τον ανησυχούσε το αρνητικό ισοζύγιο πληρωμών της χώρας, καθώς οι εισαγωγές βρίσκονταν ακόμη στα ύψη, οι πρώτες ύλες είχαν μειωθεί αισθητά και υπήρχε σοβαρή έλλειψη σε σκληρό νόμισμα. Ήταν αλήθεια πως το Ναζιστικό Κόμμα δεν είχε ένα συνεκτικό οικονομικό πρόγραμμα²¹. Την ίδια εποχή απέρριψε τις εκκλήσεις εκείνων στο κόμμα που καλούσαν σε κατάργηση των πολυκαταστημάτων ανεξαρτήτως του αν ήταν εβραϊκής η μη ιδιοκτησίας. Όλα προμήνυαν την πρόωρη πτώση του από την εξουσία, κατά το διεθνές Τύπο της εποχής. Εντωμεταξύ πύκνωναν οι φωνές μέσα στα Τάγματα Εφόδου που πίεζαν για μια μαχητική αντιπαράθεση με το στρατό, γι αυτό και σημειώθηκαν περιστατικά ακινητοποίησης στρατιωτικών οχημάτων με αρπαγές τροφίμων, ιματισμού και στρατιωτικού υλικού για προσωπική τους χρήση. Χλεύαζαν τους αξιωματικούς του στρατού για την ηλικία τους (τους θεωρούσαν πολύ γέρους για να διοικήσουν) , καθώς και την αμυντική δυνατότητα του στρατού απέναντί τους. Με τη σειρά τους οι στρατιωτικοί χλεύαζαν τους ηγέτες των Ταγμάτων που είχαν την αξίωση να τους ανατρέψουν, λόγω του ιστορικού ατιμωτικής απόταξης που είχαν οι περισσότεροι εξ'αυτών από το στράτευμα. Παρ' ότι αυτές οι πράξεις ήταν μεμονωμένες, ο Χίτλερ δεν δίστασε να αποδώσει στον Ράϊμ και τα Τάγματα Εφόδου την κατηγορία πως απεργάζονταν πραξικόπημα. Από τα τέλη Μαρτίου ο Χίτλερ και οι κυριότεροι υπουργοί του, ανήσυχοι για την κατάσταση στους δρόμους, κυβερνούσαν ολοένα και περισσότερο με διατάγματα και παρέκαμπταν συχνά τα υπουργικά συμβούλια. Στις αρχές του 1934 το φάσμα του εμφυλίου πολέμου, που φάνηκε ότι είχε διαλυθεί στις αρχές του 1933 άρχισε να επανεμφανίζεται λόγω της δυσαρέσκειας των φαιοχιτώνων για τους φιλομοναρχικούς Χαλυβδόκρανους που είχαν διεισδύσει στην οργάνωση, αλλά και οποιονδήποτε νεόφερτο μορφωμένο έμπαινε στο ναζιστικό κόμμα. Αυτές οι αντιθέσεις μεταφράζονταν σε συμπλοκές στο δρόμο, που μπορούσαν να κοστίσουν τη ζωή είτε σε αθώους περαστικούς είτε σε αστυνομικούς που επιχειρούσαν να επέμβουν²². Ο Ράϊμ όμως δεν φαινόταν να ετοιμάζεται για πραξικόπημα και τον Ιούνιο μετέβη στο Μπαν Βήσσε για ανάπαυση κατόπιν ιατρικής σύστασης και έδωσε άδεια στους άνδρες του για όλο τον Ιούλιο.

²¹ Spielvogel, Jackson J., and David Redles. *Hitler and Nazi Germany: A History*. Routledge, 2020.,σ.22

²² Evans, Richard J. *Third Reich in power*. Athens, Αλεξάνδρεια, 2013, σελ.23

Εν μέσω του 1933 η ισορροπία ανάμεσα στους ναζιστές και τους συντηρητικούς συμμάχους τους άλλαξε άρδην, καθώς το πρώτο υπουργικό συμβούλιο με καγκελάριο το Χίτλερ διέθετε μόνο 3 ναζιστές ανάμεσα σε 18 υπουργούς της κυβέρνησης: το Βίλχελμ Φρηκ, το Χέρμαν Γκαίρινγκ και τον ίδιο το Χίτλερ. Μέχρι το Μάιο του 1934, η αναλογία θα είχε αντιστραφεί. Το Μάρτιο του 1933 εισέρχεται στην κυβέρνηση ο αρχηγός της ναζιστικής προπαγάνδας Γιόζεφ Γκαίμπελς ως υπουργός Προπαγάνδας του Ράιχ, την 1η Δεκεμβρίου οι Ερνστ Ράιμ και Ρούντολφ Ες, ενώ την 1η Μαΐου 1934 είναι η σειρά του ναζιστή εκπαιδευτικού Μπέρναρντ Ρουστ να μπει στην κυβέρνηση ως υπουργός παιδείας. Μετά την παραίτηση του συντηρητικού εθνικιστή Άλφρεντ Χούγκενμπεργκ από τη θέση του υπουργού Γεωργίας, τον αντικατέστησε ο - επίσης ναζιστής - Βάλτερ Νταρέ. Ο αντικαγκελάριος φον Πάπεν λάμβανε ολοένα και περισσότερες αναφορές για βία στους δρόμους και έβλεπε και αυτός με τη σειρά του τα SA ως εμπόδιο στο όραμά του για μια αυταρχική, ελιτίστικη και απο-πολιτικοποιημένη Γερμανία. Αυτός και οι συνεργάτες του είχαν απογοητευθεί σφόδρα με την μέχρι τότε ανοχή του Χίτλερ απέναντί τους, στο όνομα της “εθνικής επανάστασης”. Το αποκορύφωμα της δυσπιστίας του προς το Χίτλερ ήταν η ομιλία του στο πανεπιστήμιο του Μάρμπουργκ στις 17 Ιουνίου του 1934, όπου και προειδοποίησε για τους κινδύνους μιας “δεύτερης επανάστασης” ,δείχνοντας έτσι πως αυτός και η συντηρητική παράταξη δεν θα ανεχόταν το Χίτλερ περεταιίρω αν δεν εξολόθρευε την απειλή των Ταγμάτων Εφόδου. Συνολικά επιτέθηκε ευθέως στην προσωπολατρία του Χίτλερ και στους ναζιστές²³. Μίλησε κατά του “εγωϊσμού, της έλλειψης χαρακτήρα, της ανειλικρίνειας, της έλλειψης ευγένειας και της αλαζονείας. Οι φαιοχίτωνες, στη συντριπτική τους πλειοψηφία αντιμετώπιζαν πλέον το φάσμα της ανεργίας, μια και η φήμη της απειθαρχίας τους είχε διαδοθεί στους εργοδότες ανά την επικράτεια. Είχαν πιστέψει πως με την άνοδο του Χίτλερ, θα απολάμβαναν μεγάλων προνομίων ως ανταμοιβή για τις υπηρεσίες τους στο Φύρερ. Ο Ρεμ και οι ανώτεροι φαιοχίτωνες είχαν προλάβει, παρ’όλ’ αυτά να επωφεληθούν, διάγοντας πολυτελή βίο με τις επιχορηγήσεις που λάμβανε η οργάνωση από το κράτος. Δημοσίως ο Ρεμ παρέμενε πιστός στην έννοια του “Führer Prinzip”. Κατ’ιδίαν όμως ήταν πολύ επικριτικός απέναντι στο Χίτλερ, λόγω των στενότερων σχέσεων που είχε με τους Μπλόμπεργκ και Ράιχενάου παρά με τον ίδιο. Παράλληλα με αυτές τις εξελίξεις, η υγεία του Χίντεμπεργκ ολοένα και επιδειωνόταν μετά τον Απρίλιο και οι γιατροί ανέμεναν το θάνατο του γηραιού στρατάρχη

²³ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018,σ.90.

σύντομα. Ο πρωθυπουργός της Πρωσίας Γκαίρινγκ ανήσυχος αποφάσισε την υπαγωγή της πολιτικής αστυνομίας της Πρωσίας στο Χάινριχ Χίμλερ, δίνοντάς του έτσι-μακροπρόθεσμα-τη δυνατότητα να ενώσει την πολιτική αστυνομία όλης της χώρας υπό το σκήπτρο του. Σε κρουαζιέρα στα ανοικτά της Νορβηγίας, ο Χίτλερ, ο Μπλόμπεργκ και διάφοροι στρατιωτικοί ηγέτες συμφώνησαν να ληφθούν μέτρα για την τιθάσευση των SA. Ο Ρεμ είχε ήδη αποστείλει γράμμα στον Μπλόμπεργκ, με το οποίο απαιτούσε την αντικατάσταση του στρατού από εθνοφυλακή των SA. Ο Μπλόμπεργκ φρόντισε, ενώπιον του Φύρερ, να ενημερώσει τους υπόλοιπους ανώτατους αξιωματικούς στο στράτευμα, οι οποίοι επίσης θορυβήθηκαν από τις απαιτήσεις του Ρεμ. Κατόπιν έθεσε το δίλημμα στο Χίτλερ να ταχθεί είτε με τα SA είτε με το στρατό. Πρότεινε ακόμα τη χρήση της σβάστικας ως σύμβολο στη νέα σημαία του Ράϊχ. Στις 27 Φεβρουαρίου σε ακόμη μια συνεδρίαση με τους ηγέτες του στρατού ο Χίτλερ απέρριψε κατηγορηματικά τις απαιτήσεις του Ρεμ. Παρουσίασε στους συνδαιτυμόνες μια κατάσταση επείγουσα και τραγική αν δεν λαμβάνονταν εκ των προτέρων μέτρα για την αντιμετώπισή της και εισηγήθηκε την αλλαγή της τρίχρωμης σημαίας του Ράϊχ με την ερυθρόλευκη σημαία με τη σβάστικα. Ο Φύρερ ήταν ακόμη αρκετά διστακτικός ως προς την απομάκρυνση του Ράϊμ, καθότι είχε υπάρξει για χρόνια στενός πολιτικός του συνεργάτης. Η τελική πτώση του Ρεμ ήταν απότοκη τόσο της περιφρόνησης για την πολιτική οργάνωση, όσο και της διάθεσής του για ευθεία αντιπαράθεση με τους ηγέτες του στρατού. Στις 21 Ιουνίου ο Χίτλερ αποφασίζει να πάρει τον έλεγχο της κατάστασης οριστικά και σπεύδει στο Νόιντεκ, που κατοικεί ο γηραιός πρόεδρος Χίντενμπουργκ. Εκεί ενημερώνεται από τον Μπλόμπεργκ πως αν δεν ληφθούν άμεσα μέτρα από την κυβέρνησή του για την καταστολή των SA, ο Χίντενμπουργκ προτίθετο να κηρύξει στρατιωτικό νόμο και να αναθέσει στο στρατό τη διοίκηση της χώρας επ' αόριστον²⁴. Αμέσως ο Χίτλερ επικοινωνεί με τον Χίμλερ και τον υπαρχηγό της Αστυνομίας Ράινχαρντ Χάιντριχ για να κατασκευάσουν στοιχεία εναντίον του Ράϊμ και των φαιοχιτώνων. Κύριος πυρήνας αυτών των σχεδίων ήταν η υποτιθέμενη ανάμειξη του Ράϊμ σε συνωμοσία του εναντίον του στρατού και της κυβέρνησης. Στις 24 Ιουνίου αυτά τα “πειστήρια” παραδίδονται σε αξιωματικούς των SS, μαζί με οδηγίες για το πως να αντιμετωπίσουν τους “πραξικοπηματίες”. Η ανώτατη στρατιωτική ηγεσία δήλωσε πρόθυμη να συνδράμει τα SS στο έργο τους. Στις 27 Ιουνίου, μετά τη συνάντησή με τους ηγέτες του στρατού Μπλόμπεργκ και Ράιχενου, η ηγεσία των ενόπλων δυνάμεων

²⁴ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018. ,σ.90

διαγράφει το Ράϊμ από την Ένωση Γερμανών αξιωματικών και θέτει το στρατό σε κατάσταση ύψιστης επιφυλακής. Στις 29 Ιουνίου, η ναζιστική εφημερίδα “Völkischer Beobachter” δημοσιεύει άρθρο με το οποίο επιβεβαιώνει την πίστη και την αφοσίωση του στο πρόσωπο του Χίτλερ. Ο Χίτλερ από εκείνη τη στιγμή και μετά αποφάσισε να κινηθεί ταυτόχρονα εναντίον των SA και των συντηρητικών. Για να το πετύχει αυτό, έπρεπε να καθυσυχάσει την συντηρητική μερίδα, υποσχόμενος στο φον Πάπεν ακρόαση. Ταυτόχρονα, έπρεπε να εξοντώσει τους ηγέτες των φαιοχιτώνων, κατασκευάζοντας στοιχεία πως ο Ερνστ Ρεμ και οι συντηρητικοί σχεδίαζαν πραξικόπημα εναντίον της κυβέρνησης, προς δικαιολόγηση των διωγμών²⁵. Κανόνισε μια συνάντηση με τον Ράϊμ και τους ηγέτες των Ταγμάτων Εφόδου στο Μπαντ Βίσεε, επικοινωνώντας με τον υπασπιστή του. Ενημέρωσε τον Γκαίμπελς και τον αρχηγό της φρουράς του. Οι ηγέτες των Ταγμάτων Εφόδου, πληροφορούμενοι για τη συνάντηση που ήθελε μαζί τους ο Χίτλερ και, προαισθανόμενοι το μοιραίο, βγήκαν στους δρόμους του Μονάχου το ίδιο βράδυ, φωνάζοντας συνθήματα ενάντια στο Χίτλερ και το στρατό και απειλώντας ότι θα τσάκιζαν όποια προσπάθεια βίαιου αποπλισμού τους. Τα νέα για τη στάση των φαιοχιτώνων έφτασαν στον Χίτλερ στις 4.30 το πρωί της 30ης Ιουνίου, κατά τη διάρκεια της πτήσης του προς το Μόναχο. Έτσι πείστηκε πως η συνάντησή μαζί τους θα ήταν χάσιμο χρόνου και πως έπρεπε να συλληφθούν αμέσως. Φτάνοντας στο Μόναχο, ο Χίτλερ και η συνοδεία του κατευθύνθηκαν προς το βαυαρικό υπουργείο Εσωτερικών, όπου και αντίκρισαν πολλούς φαιοχίτωνες να διαδηλώνουν ακόμη έξω από το κτίριο. Εξοργισμένος ο Χίτλερ ούρλιαξε πως θα τους ξήλωνε τα γαλόνια, πράγμα το οποίο, προς μεγάλη έκπληξη των εμβρόντητων φαιοχιτώνων, έκανε. Η στάση αυτή κατεστάλη και με τη βοήθεια του περιφερειακού κομματικού ηγέτη της Βαυαρίας Άντολφ Βάγκνερ. Κατόπιν μετέβησαν στο ξενοδοχείο Χάνσελ Μπάουερ, όπου εισέβαλλαν στα δωμάτια των σαστισμένων φαιοχιτώνων και τους απομόνωσαν σε δωμάτια φύλαξης κλινοσκεπασμάτων του ξενοδοχείου. Μεταφέρθηκαν στις φυλακές του Στάντερχάϊμ και ο Χίτλερ, συνοδευόμενος από άνδρες των SS, μετέβη στο ξενοδοχείο Χάνσελ Μπάουερ όπου και συνέλαβε αυτοπροσώπως τον Ράϊμ που κοιμόταν. Ταυτόχρονα, πολλοί φαιοχίτωνες που έσπευδαν στο Μόναχο με το τρένο, συλλαμβάνονταν άμα τη αφίξει τους και οδηγούνταν στο στρατόπεδο συγκέντρωσης του Νταχάου όπου και ξυλοκοπούνταν άγρια από άντρες των SS. Μετά τη σύλληψη του ηγέτη των SA, ο Χίτλερ πήγε βιαστικά στα τοπικά γραφεία του

²⁵ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018, σ.90.

Ναζιστικού Κόμματος, τα οποία φρουρούνταν από το στρατό, κατ' εντολήν του²⁶. Στην ομιλία του κατήγγειλε το Ρεμ και τους φαιοχίτωνες ως “απειθαρχους και ανυπάκουους χαρακτήρες και αντικοινωνικά η ασθενικά στοιχεία”, ενώ κατηγόρησε ευθέως το Ράϊμ ως πράκτορα των Γάλλων και συνωμότη εναντίον του γερμανικού κράτους. Ο ορισμός του νέου ηγέτη των SA Βίκτορ Λούτσε δεν ήταν τυχαίος, καθώς ήταν εκείνος που πληροφορούσε το Χίτλερ για το Ράϊμ και είχε συνοδεύσει το Χίτλερ στις συλλήψεις των πρωτοκλασάτων φαιοχιτώνων στο Μπαντ Βίσεε. Υψηλά ιστάμενα μέλη του κόμματος όπως ο Ρούντολφ Ες προθυμοποιήθηκαν να σκοτώσουν αμέσως με τα ίδια τους τα χέρια τους προδότες. Παρόλα αυτά ο Χίτλερ δίσταζε ακόμη να δώσει την εντολή εκτέλεσης ενός από τους άλλοτε θερμότερους υποστηρικτές του. Γι' αυτό του δόθηκε η επιλογή να αυτοκτονήσει με μια σφαίρα στο κεφάλι. Ο Ράϊμ δεν δέχθηκε να το κάνει, ακόμη και όταν οι δεσμοφύλακές του τον απείλησαν ότι αν δεν το έκανε ο ίδιος, θα τον πυροβολούσαν εκείνοι. Εκείνος, σε μια τελευταία ένδειξη γενναιοψυχίας είχε βγάλει τα ρούχα του από τη μέση και πάνω έχοντας προτεταμένο το στήθος του. Τον εκτέλεσαν εξ' επαφής. Επιπλέον, εκτελέστηκε ο φαιοχίτωνας Έντμουντ Χάινες από τη Σιλεσία, ο οποίος είχε οργανώσει μια εξέγερση εναντίον του στο Βερολίνο το 1932, αλλά και ηγετικά πρόσωπα στις ταραχές του Μονάχου. Ακολούθως, μετά τις φρικτές αυτές εξελίξεις, στις 6 το απόγευμα της ίδιας ημέρας, ο Χίτλερ επέστρεψε στο Βερολίνο για να επιληφθεί προσωπικά και των εκεί εκκαθαρίσεων εναντίον των συντηρητικών γύρω από τον αντικαγκελάριο φον Πάπεν, που είχε αναλάβει κατά την απουσία του ο Χέρμαν Γκαίρινγκ. Εκτελέστηκε ο εκπρόσωπος Τύπου του φον Πάπεν, Χέρμπερτ φον Μπότσε μαζί με τη γυναίκα του, καθώς και ο πρώην καγκελάριος και νυν στρατηγός Κουρτ φον Σλάιχερ. Ο ίδιος ο φον Πάπεν τέθηκε σε κατ' οίκον περιορισμό. Ο ιδεολογικός μέντορας του φον Πάπεν, Έντγκαρ Γιουνγκ είχε επίσης συλληφθεί από τις 25 Ιουνίου και εκτελέστηκε. Ένα ακόμη επιφανές θύμα των εκκαθαρίσεων ήταν και ο υποστράτηγος Κουρτ φον Μπρέντοβ, του οποίου το “αδίκημα” ήταν οι αβάσιμες υποψίες πως διοχέτευε στο εξωτερικό προς τύπωση δριμείς κριτικές εναντίον του καθεστώτος. Ο Γκρέγκορ Στράσσερ, πρώην οργανωτικός υπεύθυνος του Ναζιστικού Κόμματος βρισκόταν στο στόχαστρο από καιρό λόγω της πεποίθησης του πως ο Χίτλερ έπρεπε να συμβιβαστεί με την προοπτική συνεργασίας με τους συντηρητικούς αριστοκράτες πολιτικούς, καθώς και να εγκαταλείψει την πεποίθηση πως ο Ηγέτης είναι η Ιδέα (Führerprinzip). Με διαταγή του Γκαίρινγκ οδηγήθηκε στο αρχηγείο της Αστυνομίας όπου και του επιβλήθηκε η

²⁶ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018., σ.90

θανατική ποινή²⁷. Ο στενός συνεργάτης του Στράσσερ, Πάουλ Σουλτς, μόλις και μετά βίας διέφυγε από τους φρουρούς του αφού εκείνοι νόμιζαν πως ήταν νεκρός μετά την 1η σφαίρα (στην πραγματικότητα είχε τραυματιστεί ελαφρά στο πόδι). Άλλος ένας πρώην παραστρατιωτικός των Φράικορπς ο λοχαγός Έρχαρτ, μετά βίας μπόρεσε να διαφύγει από την οικία του και να περάσει τα σύνορα με την Αυστρία. Στο Μπρεσλάου της Σιλεσίας οι συλλήψεις και οι εκτελέσεις προχώρησαν με εξίσου ταχύ ρυθμό. Στον επικεφαλής της Υπηρεσίας Ασφαλείας των SS Ερνστ Μύλλερ δόθηκε μια μεταχρονολογημένη επιστολή, στην οποία καταγράφονταν όλοι οι σημαντικοί ηγέτες των φαιοχιτώνων που έπρεπε να εκτελεστούν. Μέχρι το επόμενο απόγευμα, οι φυλακές του Μπρεσλάου ήταν γεμάτες και οι εναπομείναντες φαιοχίτωνες στοιβάζονταν φύρδην-μίγδην, συχνά σε τελείως άσχετους με τη φυλακή χώρους. Στην ψυχρή εκτέλεση των εντολών συνετέλεσε και η επιθυμία πολλών υφισταμένων του Μύλλερ για εκδίκηση. Μαζί τους συνελήφθησαν και πολλοί φαιοχίτωνες οι οποίοι είχαν αποφύγει τη σύλληψη στο Μόναχο. Ο Χάιντριχ έκανε σαφές στο Μύλλερ πως όλοι οι διαφυγόντες έπρεπε να βρεθούν και να εκτελεστούν μαζί με τους υπόλοιπους. Όλοι οι αξιωματικοί οδηγήθηκαν στο τοπικό αρχηγείο των SS, τους αφαιρέθηκαν τα γαλόνια και τους οδήγησαν σε ένα κοντινό δάσος, όπου και εκτελέστηκαν. Στη Βαυαρία, ο πρώην πρωθυπουργός του κρατιδίου Γκούσταβ Ρίτερ φον Καρ πλήρωσε με τη ζωή του τη στάση του απέναντι στο πραξικόπημα της μπυραρίας του 1923, στο απόγειο της πληθωριστικής κρίσης που μάστιζε τότε τη Γερμανία. Την ίδια τύχη είχε και ο συντηρητικός πολιτικός Ότο Μπάλερστετ, που είχε ασκήσει ποινική δίωξη κατά του Χίτλερ, επειδή το 1921 είχε διαλύσει μια ομιλία του. Ακόμη και οι εκτελέσεις καθαρά από προσωπική αντιζηλία παρουσιάζονταν ως αναγκαίες. Ο Γκαίμπελς στις 2 Ιουλίου παρουσίασε μέσω ραδιοφωνικού διαγγέλματος στο γερμανικό λαό ένα καλά δουλεμένο αφήγημα, στο οποίο ο Ράϊμ και ο Σλάιχερ συνωμότησαν για μια “δεύτερη επανάσταση” η οποία δε θα μπορούσε παρά να φέρει την αναρχία στο Ράϊχ. Ιστορική έμεινε η φράση που χρησιμοποίησε “Κάθε γροθιά που θα υψώνεται εναντίον του Ηγέτη και του καθεστώτος του θα τσακίζεται δια της βίας, αν είναι απαραίτητο”. Στη συνεδρίαση του Ράιχσταγκ που συγκλήθηκε από τον Χίτλερ και παρακολούθησαν όλοι οι ναζιστές (τα υπόλοιπα κόμματα είχαν κηρυχθεί παράνομα), ο Χίτλερ ομολόγησε πως είχε μεν δράσει παράνομα, όμως τον δικαιολογούσε ο απώτερος σκοπός της “διάσωσης του Γερμανικού έθνους”. Το εθνικοσοσιαλιστικό Ράιχσταγκ σύσσωμο τον χειροκρότησε και εξέδωσε ευχαριστήριο ψήφισμα

²⁷ Evans, Richard J. *Third Reich in power*. Athens, Αλεξάνδρεια, 2013.σελ.35

για τις ενέργειές του²⁸, οι οποίες νομιμοποιήθηκαν αναδρομικά με νέα διατάγματα.

Συγχαρητήριο τηλεγράφημα απέστειλε και ο πρόεδρος Χίντενμπουργκ, ο οποίος επευφημούσε τον Χίτλερ για την “αποφασιστική και γενναία παρέμβασή του”²⁹.

Είχε τονιστεί υπέρμετρα (σκόπιμα) ο ρόλος των κομμουνιστών, των αστών πολιτικώνηδων, των οπαδών της “διαρκούς επανάστασης” και κάποιων αντεθνικών στοιχείων της ανώτερης τάξης. Ο Χίτλερ διακήρυξε πως η επανάσταση δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να αποτελεί μια μόνιμη κατάσταση. Ο Χίτλερ, με την αποκατάσταση της τάξης στους δρόμους, είχε κερδίσει την εμπιστοσύνη των περισσότερων Γερμανών νικώντας τους κομμουνιστές και έπειτα τους φαιοχίτωνες. Το Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα είχε εξαλείψει μέσα σε ένα χρόνο της διακυβέρνησής του -κατά τα λεγόμενα του Χίτλερ- την ανεργία. Η πραγματικότητα για αυτόν ήταν πως μόνο με την απόκτηση ζωτικού χώρου για τη Γερμανία θα μπορούσε να μειώσει σημαντικά την ανεργία και να αποκτήσει επάρκεια πρώτων υλών. Η Γερμανία μπορούσε να ξαναγίνει μεγάλη δύναμη αν έθετε ξανά τη βιομηχανική της δύναμη σε λειτουργία. Τα κράτη στα ανατολικά της προστατεύονταν από τη Γερμανία για την ώρα μέσω αμυντικών συμφωνιών. Όμως ήταν μικρά και πολύ πιο αδύναμα από τη Γερμανία. Δήλωσε ακόμη την πρόθεσή του για τη δημιουργία ενός λαϊκού στρατού (Volksheer) στη Reichswehr, ποιοτικά εξοπλισμένος, που θα ήταν σε θέση να αμυνθεί εντός πενταετίας και να επιτεθεί εντός οκταετίας. Ο υπαρχηγός των SS Rainchard Heydrich είχε από καιρό αρχίσει να διαλύει το δίκτυο εξουσίας του Ρεμ με την απόσχιση του σώματός του από τα SA. Παράλληλα ο Χίτλερ επιδίωκε να παρουσιαστεί και στο εξωτερικό ως ο διασφαλιστής της τάξης στη χώρα του.

Για να καθησυχάσει τη διεθνή κοινή γνώμη και να βγει από τη διπλωματική απομόνωση, ο Χίτλερ υπέγραψε ένα Σύμφωνο Μη Επίθεσης με την Πολωνία του στρατάρχη Γιόζεφ Πιλσούντσκι στις 26 Ιανουαρίου του 1934 στο Βερολίνο, παρουσία του Πολωνού πρεσβευτή Γιόζεφ Λίπσκι και του Γερμανού υπουργού Εξωτερικών φον Νόϋρατ³⁰. Ο Πολωνός ηγέτης βολιδοσκοπούσε μια συνεργασία με τους Ναζί ήδη από το 1930 όταν έστειλε αντιπρόσωπο στα

²⁸ Bullock, Alan. *Hitler: A study in tyranny*. New York, Harper and Row, 1964., σ.310

²⁹ McDonough, Frank. *Hitler and Nazi Germany*. Cambridge University Press, 1999., σ.27

³⁰ Waddington, Lorna. *Hitler's crusade : Bolshevism and the myth of the international Jewish conspiracy*. Bloomsbury Academic, 2007., σ.60

³¹ Steiner “The Triumph of the Dark”, Oxford University Press, Oxford, 2011, σ.62

γραφεία του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος στο Μόναχο.³² Στις 30 Απριλίου 1933 έστειλε απεσταλμένο στη Μόσχα τον στρατηγό Μιετζίνσκι, προκειμένου να καθησυχάσει τους Σοβιετικούς πως η χώρα του δεν επρόκειτο να συμμετάσχει σε αντισοβιετική συμμαχία υπό τους Γερμανούς.

Αντίθετα, οι σχέσεις με τη Σοβιετική Ένωση δεν διέθεταν μεγάλες προοπτικές. Ήδη στις 2 Μαρτίου, σε ομιλία του ο Χίτλερ είχε επιτεθεί στη Σοβιετική Ένωση με δρυμείς χαρακτηρισμούς³³. Ο υπουργός Εξωτερικών του Χίτλερ Κονσταντίν φον Νόϊρατ σύντομα είχε αμφιβολίες σχετικά με την κατεύθυνση της εξωτερικής πολιτικής του Χίτλερ και του συνέστησε να πράξει τα δέοντα για να αποκατασταθούν οι διπλωματικές σχέσεις μεταξύ Γερμανίας και ΕΣΣΔ, δηλαδή να επιδείξει μετριοπάθεια και να δεχθεί σοβιετικούς αντιπροσώπους για συνομιλίες.

Εντούτοις, ο Σοβιετικός υπουργός Εξωτερικών Μαξίμ Λιτβίνοφ έτρεφε κάποιες ελπίδες ακόμη πως οι Σοβιετογερμανικές σχέσεις θα συνεχίζονταν ομαλά για πολύ καιρό ακόμη. Η σοβιετική ηγεσία τους πρώτους μήνες της διακυβέρνησης του Χίτλερ πίστευε ότι ήταν ακόμη εφικτή κάποια καλλιέργεια διπλωματικών σχέσεων παρά τις σφοδρές αντικομμουνιστικές -και αντιπολιτευτικές εν γένει- διώξεις. Παρότι ο Στάλιν και ο Λιτβίνοφ τελούσαν σε γνώση του περιεχομένου του βιβλίου του Χίτλερ “Ο αγών μου” τηρούσαν στάση αναμονής. Οι διώξεις όμως που είχε εξαπολύσει εναντίον αρκετών Σοβιετικών πολιτών που δραστηριοποιούνταν στο διμερές εμπόριο και σε άλλα επαγγέλματα ανησύχησαν σοβαρά τη Σοβιετική ηγεσία, η οποία σύντομα αποφάσισε να ακολουθήσει παρόμοιο δρόμο και να αντιδράσει σταδιακά. Μετά τη σύλληψη δύο Σοβιετικών δημοσιογράφων που επιζητούσαν να έχουν πρόσβαση στη δίκη για τον εμπρησμό του Ράιχσταγκ στη Λειψία, η σοβιετική κυβέρνηση απέλασε δύο Γερμανούς δημοσιογράφους από τη Μόσχα ως αντίποινα³⁴ και μόνο στα τέλη Οκτωβρίου επετράπη στους Σοβιετικούς δημοσιογράφους να παρίστανται στη δίκη της Λειψίας³⁵.

Η σταδιακή απάντηση της Σοβιετικής Ένωσης στις γερμανικές προκλήσεις και την δίωξη του Κομμουνιστικού Κόμματος Γερμανίας μπορεί να εξηγηθεί εν μέρει λόγω της μεγάλης

³² Waddington, Lorna. *Hitler's crusade : Bolshevism and the myth of the international Jewish conspiracy*. Bloomsbury Academic, 2007. ,σ.58

³³ Waddington, Lorna. *Hitler's crusade : Bolshevism and the myth of the international Jewish conspiracy*. Bloomsbury Academic, 2007. ,σ.50

³⁴ Waddington, Lorna. *Hitler's crusade : Bolshevism and the myth of the international Jewish conspiracy*. Bloomsbury Academic, 2007. ,σ.51

³⁵ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011.,σ.29

εμπιστοσύνης τους στο πρόσωπο του Νόϊρατ- εμπιστοσύνη την οποία ενέπνεε φυσικά και στους δυτικούς³⁶-ότι θα συγκρατούσε τα πιο αντισοβιετικά στοιχεία της γερμανικής ηγεσίας, όπως ο πρώην καγκελάριος Φραντς φον Πάπεν, που είχε πρωτοστατήσει στη δημιουργία αντισοβιετικού μετώπου κατά τη διάρκεια της συνδιάσκεψης της Γενεύης το 1932. Εν μέρει εξηγούνταν από την πίστη τους στη δύναμη του γερμανικού προλεταριάτου να ανατρέψει τον Χίτλερ, καθώς οι αντιφάσεις του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής θα συσσωρεύονταν και η δικτατορία του Χίτλερ θα γινόταν ολοένα και πιο καταπιεστική. Μια αναιμική προσπάθεια να κατευνασθεί η Σοβιετική Ένωση έγινε στο λόγο του Χίτλερ στο Ράϊχσταγκ στις 23 Μαρτίου, όπου ο Χίτλερ εξέφρασε την απόφασή του να διατηρήσει φιλικές σχέσεις με την χώρα των Σοβιέτ. Το μέρος του λόγου του που αφορούσε τη Ρωσία είχε συνταχθεί από ανώτερους υπαλλήλους της Βίλχελμστράσε - η οδός που βρισκόταν το γερμανικό υπουργείο Εξωτερικών- που τοποθετούνταν υπέρ της διατήρησης των συνθηκών του Ραπάλλο του 1922 και του Βερολίνου του 1926, θεωρώντας τις επωφελείς για το γερμανικό επανεξοπλισμό. Προς επίρρωση των λεγομένων του Νόϊρατ, ο γερμανός πρεσβευτής στη Μόσχα Χέρμπερτ φον Ντέρκσεν προειδοποιούσε πως εάν δεν σταματήσουν οι διώξεις εναντίον σοβιετικών πολιτών και η αντικομμουνιστική ρητορική, οι σχέσεις μεταξύ Γερμανίας και Σοβιετικής Ένωσης θα βρίσκονταν σύντομα στο ναδίρ. Ο σοβιετικός τύπος αναρωτιόταν εάν και πότε ο Χίτλερ θα τιμούσε τις αόριστες υποσχέσεις του για την διατήρηση καλών σχέσεων με την ΕΣΣΔ και θα τις έκανε πράξη. Μετά και από μια λεκτική αψιμαχία μεταξύ του Λιτβίνοφ και του Γερμανού πρέσβη στη Μόσχα, ο Νόϊρατ έθεσε επιτακτικά το θέμα της ανανέωσης της συνθήκης του Βερολίνου του 1926 στη συνεδρίαση του υπουργικού συμβουλίου στις 4 Απριλίου 1933. Εκεί ο Χίτλερ συμφώνησε να ρίξει τους τόνους ενάντια στο σοβιετικό κράτος. Παρ' όλα αυτά επέμεινε να μην αποκαλυφθεί ακόμη η απόφαση του υπουργικού συμβουλίου στους Σοβιετικούς, για να μην δείξει υποχωρητικότητα³⁷. Προέβαινε κυρίως σε αυτήν την πράξη για να στερήσει τη δυνατότητα προσέγγισης της Γαλλίας με τη Σοβιετική Ένωση³⁸.

Εκείνο το μήνα έλαβε χώρα και η πρόταση του Μουσολίνι για τετραμερή συμμαχία ενάντια στον κομμουνισμό, πράξη που η Μόσχα εξέλαβε ως πρόσκληση για δημιουργία αντικομμουνιστικής συμμαχίας. Οι σοβιετογερμανικές στρατιωτικές ανταλλαγές εντωμεταξύ

³⁶ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011.,σ.28

³⁷ Waddington, Lorna. *Hitler's crusade : Bolshevism and the myth of the international Jewish conspiracy*. Bloomsbury Academic, 2007. ,σ.52

³⁸ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011.,σ.28

συνεχίζονταν απρόσκοπτα. Έτσι, μια γερμανική στρατιωτική αντιπροσωπεία επισκέφθηκε τη Σοβιετική Ένωση το Μάιο και ξεναγήθηκε σε εργοστάσια πολεμικού εξοπλισμού, τρακτέρ, αεροπορικών σκαφών, χημικών καθώς και στο υδροηλεκτρικό φράγμα του Δνείπερου³⁹. Όμως, σύντομα περαιτέρω ανταλλαγές προσωπικού ανεστάλησαν λόγω του απειλητικού μηνμονίου του υπουργού Οικονομίας Άλφρεντ Χούγκενμπεργκ στη Διεθνή Οικονομική Συνδιάσκεψη στο Λονδίνο, στο οποίο αναφερόταν ως αίτημα “ η επιστροφή των χαμένων αποικιών και η απόκτηση εδαφών εις βάρος της ΕΣΣΔ”.

Ο Χίτλερ δήλωνε έτοιμος να θέσει υπό διεθνή εποπτεία τα $\frac{2}{3}$ των φαιοχιτώνων, ούτως ώστε να εξασφαλιστεί ο αφοπλισμός τους (όπως δήλωσε στον Anthony Eden, υπουργό άνευ χαρτοφυλακίου της βρετανικής κυβέρνησης). Δεν ήταν ποτέ στις προθέσεις του να ανεχθεί έναν στρατό παράλληλα με το στρατό. Έπρεπε να αποσοβηθεί η καταστροφή, δήλωσε σε μια ομιλία του σε κομματική συγκέντρωση στις 22 Μαρτίου 1934. Οι αναφορές που λάμβανε τόνιζαν την κάκιστη επίδραση που είχαν στην οικονομία της χώρας οι αυθαιρεσίες των κομματικών ακτιβιστών. Αν οι επιθέσεις και τα μποϋκοτάζ σε μεγάλα μαγαζιά συνεχίζονταν, υπήρχε κίνδυνος μεγάλης τραπεζικής κρίσης, που δε θα ήταν τίποτα άλλο παρά μια ταφόπλακα για την οικονομική ανάκαμψη της χώρας. Η λαϊκή υποστήριξη απέναντι στο καθεστώς είχε μειωθεί αισθητά, αλλά αυτό δεν μεταφραζόταν σε οργανωμένη αντίθεση. Μεγάλο ρόλο στην μείωση αυτής της υποστήριξης είχε παίξει και η αυθαιρεσία των στελεχών των φαιοχιτώνων απέναντι σε απλούς πολίτες και εμπόρους. Η ομιλία του Χίτλερ σχετικά με τη διαφθορά των SA είχε μεγάλη απήχηση στους Γερμανούς.⁴⁰ Με την εξόντωση του Ράϊμ ο Χίτλερ επέδωσε στο νέο αρχηγό της οργάνωσης Βίκτορ Λούτζε 12 σημεία, τα οποία περιστρέφονταν γύρω από την πάταξη της ακολασίας στην οργάνωση (ομοφυλοφιλία, αλκοολισμός κ.α.) Η επαναφορά της υποχρεωτικής θητείας ένα χρόνο αργότερα βοήθησε στην μείωση και ποιοτικότερη διαλογή των μελών της. Ο Μπλόμπεργκ και ο Ράιχενου, που επιδίωκαν να “δέσουν” τον Χίτλερ με τις ένοπλες δυνάμεις ακόμα περισσότερο, ανέλαβαν τη σύνθεση ενός νέου όρκου για το στρατό, στον οποίο οι στρατιώτες ορκίζονταν να υπηρετήσουν το Φύρερ. Η ενέργειά τους αυτή ήταν καταφανώς έκνομη, αλλά αυτό δεν είχε καμία σημασία πλέον. Σημασία είχε πως ο στρατός είχε καταστεί πλέον εργαλείο του Χίτλερ και όχι το αντίστροφο. Παράλληλα, η Γερμανία επιτυγχάνει μια σχετικά επικερδή συμφωνία διεθνούς εμπορίου με την Βρετανία την 1η Νοεμβρίου του 1934.

³⁹ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011.,σ.28

⁴⁰ Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1889-1936: ύβρις*. Translated by Stefanos Rosanis, Scripta, 2000., σελ.576

Η συμφωνία, γνωστή ως “Αγγλογερμανική Συνθήκη Πληρωμών” (Anglo-German Payments Agreement/Englisch-Deutsch Zahlungsabkommen) όριζε πως το 55 % των γερμανικών αποθεματικών στερλίνας θα χρησιμοποιούνταν για την αγορά βρετανικών προϊόντων, ενώ μόλις ένα 10% αυτών των αποθεματικών θα χρησιμοποιούνταν για την αποπληρωμή των βρετανικών πιστωτικών ιδρυμάτων⁴¹. Ακόμη προέβλεπε την άμεση καταβολή 400.000 λιρών προς αποπληρωμή των γερμανικών οφειλών και σε περίπτωση που αυτή η καταβολή δεν αρκούσε στους τραπεζίτες, η Reichsbank όφειλε να κρατήσει ένα ποσό που θα αντιστοιχούσε με το 10% των γερμανικών εξαγωγών στο Ηνωμένο Βασίλειο, το οποίο θα αρκούσε για να ξεχρεώσει τις οφειλές της Γερμανίας εντός ενός έτους από την σύναψη της συμφωνίας αφήνοντας σημαντικά περιθώρια κέρδους στους γερμανούς επιχειρηματίες και επιτείνοντας την πορεία οικονομικής χειραφέτησης της Γερμανίας από τα αγγλοαμερικανικά πιστωτικά ιδρύματα. Αυτό ήταν μια σημαντική επιτυχία του υπουργού Οικονομικών Χιάλμαρ Σαχτ.

2ο κεφάλαιο:

Ο Φύρερ στη Ρηνανία και η εξωτερική πολιτική (1934-1938)

Μετά την ολοκληρωτική ήττα των SA, το θάνατο του Χίντεμπουργκ και την καθιέρωσή του τίτλου του “Ηγέτη του γερμανικού λαού”, όπως και του χαιρετισμού “Heil”, ο Χίτλερ μπορούσε να υπερηφανεύεται ότι αποκατέστησε την τάξη. Ενέπνευσε εμπιστοσύνη στους ανώτατους αξιωματικούς του στρατού, τασσόμενος υπέρ των πάγιων αιτημάτων τους για αύξηση στις εξοπλιστικές δαπάνες και ενέπνευσε εμπιστοσύνη στον επιχειρηματικό και στον απλό κόσμο επειδή τερμάτισε την εμφυλιοπολεμική κατάσταση με τους κομμουνιστές και εξόντωσε τα ανυπάκουα στοιχεία των Ταγμάτων Εφόδου. Ωστόσο, οι εξελίξεις στη γειτονική Αυστρία τον ανησυχούσαν, αφού ο καγκελάριος της Ένγκελμπερτ Ντόλφους είχε -από τον Ιούλιο του 1933- αρχίσει διώξεις ενάντια στο κόμμα των Αυστριακών ναζί, ένα κόμμα μικρό, αλλά με αυξανόμενη επιρροή στα μικροαστικά και μεσοαστικά στρώματα της Βιέννης και της επαρχίας. Αποτάσσονται αρκετοί αξιωματικοί από το στράτευμα λόγω των ναζιστικών τους φρονημάτων. Ο Ντόλφους, ηγέτης του Χριστιανικού Κοινωνικού Κόμματος κατευθυνόταν προς μια αυταρχική συντηρητική διακυβέρνηση, χωρίς ξεκάθαρη πρόθεση για περιθωριοποίηση των Εβραίων στην κοινωνία, όπως στη Γερμανία. Το καλοκαίρι του 1933 διαλύει την Βουλή και

⁴¹Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011, σ.97 και <https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1934/nov/01/anglo-german-payments-agreement>

καταδιώκει την αντιπολίτευση. Μια εξέγερση των εργατών της Βιέννης που υποκινήθηκε από τους σοσιαλδημοκράτες το Φεβρουάριο του 1934 έλαβε άδοξα τέλος, αφού καταστάληκε με κτηνώδη τρόπο από το στρατό. Ο πιο επιφανής εκπρόσωπός της σοσιαλδημοκρατικής διανόησης, Ότο Μπάουερ, μόλις που κατάφερε να διαφύγει μέσα από το πολύπλοκο σύστημα των υπονόμων της Βιέννης. Διπλωματικά ο Ντόλφους υποστηριζόταν από την φασιστική Ιταλία, την οποία ο Χίτλερ είχε επισκεφτεί λίγο πριν την τελική αναμέτρηση με τον Ερνστ Ρεμ προκειμένου να συζητήσει το θέμα της Αυστρίας με το Μουσολίνι, χωρίς αποτέλεσμα. Συνάντησε πολλή ψυχρότητα και καχυποψία από το πάλοι ποτέ είδωλό του. Ο Ντούτσε ήταν απόμακρος και καχύποπτος - και δικαιολογημένα - για τις γερμανικές προθέσεις⁴².

Την 1η Μαΐου του 1934 ο Ντόλφους πέτυχε την ψήφιση νέου Συντάγματος που καταργούσε τις εκλογές και υιοθετούσε το κορπορατιστικό σύστημα. Αυτό ήταν ένα πολύ σοβαρό πλήγμα για την προοπτική της ένωσης των δύο χωρών (παγγερμανισμός) που εξέφραζαν οι Αυστριακοί εθνικοσοσιαλιστές. Τις τάξεις τους απάρτιζαν πολλοί μικροί έμποροι, απόφοιτοι πανεπιστημίου, κατώτεροι δημόσιοι υπάλληλοι, αστυνομικοί, στρατιωτικοί, συνολικά 70.000 μέλη. Λίγους μήνες μετά την απαγόρευση τα μέλη ανέβηκαν στις 90.000. Τους διέπνεε ακόμη ο γνήσιος αντισημιτισμός και αντικληρικαλισμός των ναζί. Το καλοκαίρι του 1934, η κυβέρνηση Ντόλφους φαινόταν πιο αδύναμη από ποτέ. Στο Μόναχο με τις ευλογίες του Χίτλερ λειτουργούσε ο εξόριστος αυστροναζιστικός κομματικός μηχανισμός, εκπαιδύοντας Αυστριακούς εξόριστους και Γερμανούς για το επικείμενο πραξικόπημα στη γειτονική χώρα, διορίζοντας αρχηγό τους τον βουλευτή του Ράϊχσταγκ δρ Τέο Χάμπιχτ. Ο Χάμπιχτ παραπληροφορημένος και ο ίδιος, έδωσε μια υπεραισιόδοξη εικόνα στο Χίτλερ για την υποστήριξη του αυστριακού στρατού προς το πραξικόπημα, με συνέπεια ο Φύρερ να δώσει την έγκρισή του. Με απόφαση του SS- StandartenFührer Φριντολιν Γκλας, θα εκτελούνταν πραξικόπημα στις 25 Ιουλίου. Εκείνη την ημέρα, 150 άνδρες του, κυρίως άνεργοι και απότακτοι στρατιώτες, ντυμένοι με δανεικές στολές σαν υπηρετούντες Αυστριακοί στρατιώτες, (με πιθανή βοήθεια από συμπαθούντες αξιωματικούς) εισέβαλαν στην καγκελαρία. Τα μέλη του υπουργικού συμβουλίου είχαν ήδη φύγει, αλλά ο Ντόλφους πιάστηκε στο κτίριο, έχοντας ειδοποιηθεί και -προσπαθώντας να διαφύγει- εκτελέστηκε επιτόπου. Κατόπιν η ομάδα των πραξικοπηματιών εισέβαλε στο γειτονικό κτίριο -όπου βρισκόταν η έδρα της Αυστριακής ραδιοφωνίας- και ανακοίνωσε πως η κυβέρνηση είχε παραιτηθεί. Κάποιοι ηγέτες των Ταγμάτων

⁴²Evans, Richard J. *Third Reich in power*. Athens, Αλεξάνδρεια, 2013.,σελ.620

Εφόδου ήταν μαζεμένοι σε ένα κοντινό πανδοχείο, αλλά δεν βοήθησαν τους πραξικοπηματίες, ενθουμούμενοι την πρόσφατη μοίρα των Γερμανών ομολόγων τους στα χέρια των SS στο Μόναχο. Σε διάφορα μέρη της χώρας οργανώνονται εξεγέρσεις. Καταστέλλονται όμως από το στρατό και την παραστρατιωτική οργάνωση “Άμυνα της Πατρίδας” με εκατοντάδες νεκρούς και τραυματίες⁴³. Οι Αυστριακοί εθνικοσοσιαλιστές στην πραγματικότητα είχαν υπερτιμήσει τις δυνάμεις τους καθότι δεν ήταν κατάλληλα εκπαιδευμένοι ούτε καλά οργανωμένοι, δικτυωμένοι και ενωμένοι. Η αδράνεια των Ταγμάτων Εφόδου έπαιξε μεγάλο ρόλο στην καταστολή της εξέγερσης στη Βιέννη και σε όλη την Αυστρία. Αμέσως μετά την καταστολή και αφότου ο Μουσολίνι έστειλε στρατεύματα στο πέρασμα Μπρύνινγκ των Άλπεων, ο Χίτλερ προχώρησε σε δηλώσεις αποδοκιμασίας των πραξικοπηματιών. Δεν έπραξε απολύτως τίποτα για να τους ελευθερώσει, απέλυσε τον Χάμπιχτ και διέλυσε το γραφείο του Αυστριακού Ναζιστικού κόμματος στο Μόναχο. Ο υπουργός Δικαιοσύνης Κουρτ φον Σούσνινγκ έγινε καγκελάριος στη θέση του Ντόλφους. Μετά από σύντομες διαπραγματεύσεις, όλοι οι στασιαστές παραδόθηκαν στις αρχές. Οι δύο άντρες που σκότωσαν το Ντόλφους απαγχονίστηκαν στην αυλή του Δικαστικού Μεγάρου της Βιέννης, φωνάζοντας “Χάιλ Χίτλερ”. Οι Ταξιαρχίες Άμυνας της Πατρίδας, οι οποίες στόχευαν στην πλήρη και άμεση εφαρμογή του μουσολινικού προτύπου παραδειγματίστηκαν από τη μεταχείριση των δύο δολοφόνων και τιθασεύτηκαν. Οι εναπομείναντες ναζιστές εξαναγκάστηκαν να δρουν στην παρανομία, προβαίνοντας σε δολιοφθορές μέχρι και την εποχή του Anschluß, ενώ το αποτυχημένο πραξικόπημα στάθηκε αφορμή να ξεφορτωθεί τον αντικαγκελάριο Φραντς φον Πάπεν-ο οποίος είχε υπάρξει στενός φίλος και ομοϊδεάτης του εκλιπόντος- αποστέλλοντάς τον ως πρεσβευτή στη Βιέννη, προκειμένου να βελτιώσει τις αυστρογερμανικές σχέσεις.

Οι σχέσεις με τη Σοβιετική Ένωση είχαν επιδεινωθεί σε μεγάλο βαθμό μετά την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία και δεν ευνοούσαν τη συνέχιση της συνεργασίας που είχε ξεκινήσει με τη συνθήκες του Ραπάλλο και του Βερολίνου- το 1922 και το 1926 αντίστοιχα- Στις 13 Ιανουαρίου, η κοινή γνώμη στο Σάαρλαντ είχε αποφανθεί με δημοψήφισμα για την επανενσωμάτωσή τους στη Γερμανία. Το Μάρτιο του 1935, 6 μέρες αφότου ο Γκαίρινγκ αποκάλυψε στο διεθνή Τύπο την ύπαρξη της Λουφτβάφε, ο ίδιος ο Χίτλερ ανακοίνωσε -στις 16 Μαρτίου- την επαναφορά της υποχρεωτικής στράτευσης. Προέβη σε αυτή τη κίνηση σε μια προσπάθεια να αποσείσει την οποιαδήποτε πιθανότητα επιβολής περιορισμών στον αριθμό του

⁴³Evans, Richard J. *Third Reich in power*. Athens, Αλεξάνδρεια, 2013,σελ.621

στρατεύματος εκ μέρους των Δυτικών. Πλέον η γερμανική πολεμική προπαρασκευή δεν μπορούσε να παραμένει αόρατη στα μάτια της διεθνούς κοινότητας. Η αντίδραση της Βρετανίας και της Γαλλίας έλαβε χώρα τόσο στη σύνοδο της Κοινωνίας των Εθνών (όπου καταδικάστηκε) όσο και στη διάσκεψη της Στρέζα (η οποία είχε ως στόχο να δώσει νέα πνοή στη Συνθήκη του Λοκάρνο του 1925⁴⁴) στις 14 Απριλίου όπου και καταδίκασαν την κίνηση αυτή του Χίτλερ και δεσμεύτηκαν να κρατήσουν ζωντανό το αντιχιτλερικό μέτωπο, προασπίζοντας την ακεραιότητα και την ελευθερία της Αυστρίας από τη Γερμανία. Η συμφωνία παρέμεινε κενό γράμμα, παρά τις μεγαλόστομες διακηρύξεις.

Οι ενέργειες των ναζιστών είχαν αντίκτυπο και στην Ιταλία, της οποίας η κυβέρνηση θεωρούσε την ώρα κατάλληλη για κίνηση προς την μεριά της Αιθιοπίας ,σε μια προσπάθεια απόσπασης των μαζών από τα μεγάλα οικονομικά προβλήματα και την περιβολή του καθεστώτος με στρατιωτική δόξα⁴⁵ . Από την πλευρά του ο Μουσολίνι ανησυχούσε πως περαιτέρω αναβολή της επίθεσης στην Αιθιοπία θα ήταν ολέθριο σφάλμα. Και αυτό γιατί ο αυτοκράτορας της Αιθιοπίας Χαϊλέ Σελασιέ είχε αρχίσει να εξοπλίζει τη χώρα του με σύγχρονα όπλα και να την ανοίγει στο διεθνές εμπόριο, σύμφωνα με τους Ιταλούς πράκτορες. Θεωρώντας πως ο στρατός του ήταν έτοιμος και η Βρετανία με τη Γαλλία δε θα είχαν οποιαδήποτε ανάμειξη, ξεκίνησε την αποστολή στρατευμάτων στην Ερυθραία και την Σομαλιλάνδη (σημερινή Σομαλία), μετά το επεισόδιο της 25ης Ιανουαρίου (όπου 5 έγχρωμοι φαντάροι του ιταλικού στρατού είχαν σκοτωθεί από Αβυσσηνίους). Μετά από πολύμηνες διαβουλεύσεις, ο Ντούτσε εισβάλλει στην Αβησσυνία την 1η Οκτωβρίου και ο βασιλιάς Χαϊλέ Σελασιέ ο 1ος φεύγει κακήν κακώς από τη χώρα για να παραστεί στην σύνοδο της Κοινωνίας των Εθνών στη Γενεύη, όπου με την συγκινητική του έκκληση για βοήθεια πέτυχε την επιβολή οικονομικών κυρώσεων στην Ιταλία. Ο Βρετανός υπουργός Εξωτερικών Άντονυ Ήντεν αναγκάστηκε υπό την πίεση και της βρετανικής κοινής γνώμης να ανακοινώσει την επιβολή κυρώσεων στην Ιταλία⁴⁶. Αμέσως, ο Μουσολίνι απευθύνεται στον φιλογερμανό γαμπρό του Γκαλεάτσο Τσιάνο για να ζητήσει τη βοήθεια των Γερμανών. Εξάλλου η ναζιστική Γερμανία δεν συντασσόταν υπέρ των κυρώσεων εναντίον της. Ο Φύρερ διείδε στην πολεμική εμπλοκή του Ντούτσε στην Αιθιοπία την κατάλληλη ευκαιρία να φέρει τη φασιστική Ιταλία υπό την επιρροή του, ενισχύοντας μεν σε όπλα την Αιθιοπία για να

⁴⁴ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018.,σ.165

⁴⁵ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011.,σ.100

⁴⁶ Evans, Richard J. *Third Reich in power*. Athens, Αλεξάνδρεια, 2013.,σελ.631

αποδυναμώνει κάπως την Ιταλία αλλά και αναμένοντας την να στραφεί προς αυτόν για διπλωματική στήριξη ενάντια στην υπόλοιπη διεθνή κοινότητα. Θεωρούσε πως αν τυχόν αφήσει την Ιταλία ανυπεράσπιστη, το φασιστικό καθεστώς θα κατέρρευε αφήνοντας τη Γερμανία μόνη σημαντική Ευρωπαϊκή χώρα με απολυταρχικό καθεστώς. Με αυτό τον τρόπο επιδίωκε να τη μετατρέψει σε οικονομικά εξαρτημένη υποτελή της χώρα, με κύριο γεωπολιτικό στόχο την αποδοχή εκ μέρους της της προσάρτησης της Αυστρίας (Anschluss).

Τον Απρίλιο, κατά τη διάσκεψη της Γενεύης, ο Γάλλος υπουργός Εξωτερικών Πιέρ Λαβάλ ένωσε τελικά πως έπρεπε να επιδείξει μια ελάχιστη συνεργασία με το Σοβιετικό υπουργό Εξωτερικών Μαξίμ Λιτβίνοφ και σε συνεννόηση με τους Βρετανούς, απέφυγε να προβεί σε οποιαδήποτε δέσμευση με τους Σοβιετικούς⁴⁷. “ Το Μάιο υπογράφεται το σύμφωνο φιλίας της Γαλλίας με την ΕΣΣΔ, όμως σε αυτό δεν περιέχεται κάποιου είδους πρόβλεψη για στρατιωτικό συντονισμό και αλληλοβοήθεια και δεν αποκλείεται ρητά ούτε η δυνατότητα σύναψης ξεχωριστής συνθήκης με τη Γερμανία. Στις 12 Μαΐου, ο Λαβάλ επισκέπτεται τη Μόσχα ενδιαφερόμενος να πείσει το Στάλιν, ούτως ώστε εκείνος να χρησιμοποιήσει την επιρροή του και να πείσει η γαλλική Αριστερά να επιτίθεται σε εκείνον και στην κυβέρνησή του (με την υποκίνηση της Κομιντέρν).

Ο Χίτλερ, παρ’όλ’ αυτά, αντιδρά στο σύμφωνο αυτό υπογράφοντας με τη Βρετανία συμφωνία για τους ναυτικούς εξοπλισμούς τον Ιούνιο (συγκεκριμένα ότι το γερμανικό ναυτικό δε θα ξεπερνούσε το 35% του βρετανικού), συμφωνία η οποία συζητιόταν στους διπλωματικούς κύκλους και των δύο χωρών από τον προηγούμενο Νοέμβριο και επέτρεψε στη Γερμανία την ανάπτυξη ενός πολύ αυξημένου αριθμού πλοίων και υποβρυχίων, παράλληλα με τους ισχυρισμούς του Χίτλερ ότι η χώρα του δεν επιδίωκε τίποτε άλλο πέρα από την αποκατάσταση των αδικιών της συνθήκης των Βερσαλλιών. Νωρίτερα δε εκείνη τη χρονιά, στις 21 Μαΐου, είχε δηλώσει πως οι υποσχέσεις που δόθηκαν στο Λοκάρνο περί επανόδου της Γερμανίας στον ευρωπαϊκό διπλωματικό στίβο επί ίσοις όροις είχαν πάψει πλέον να υφίστανται μετά την υπογραφή του γαλλοσοβιετικού συμφώνου. Ο Βρετανός πρωθυπουργός Στάνλεϊ Μπάλντουιν έτρεφε την ψευδαίσθηση πως θα μπορούσε να υπογραφεί μια αντίστοιχη συνθήκη και για τους αεροπορικούς εξοπλισμούς⁴⁸, ενώ το Ναυαρχείο έτρεφε παρόμοιες αυταπάτες για την τήρηση της συμφωνίας από τους Γερμανούς. Από την άλλη, και ο ίδιος ο Χίτλερ έτρεφε την αυταπάτη

⁴⁷Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011.,σ.93

⁴⁸Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011.,σ.92

πως αυτή η συμφωνία θα μπορούσε να αποτελέσει το έναυσμα για μια μονιμότερη αγγλογερμανική συμμαχία. Ο Χίτλερ το Δεκέμβριο της ίδιας χρονιάς ξεκαθάρισε πως δεν θα αποδεχόταν επ' ουδενί όρια στην παραγωγή αεροσκαφών, όπως αποδέχτηκε για το Ναυτικό. Η συμφωνία έγινε αποδεκτή από τους Βρετανούς και λόγω της αυξανόμενης Ιαπωνικής επιθετικότητας στην οποία αντίβαρο ήθελαν να είναι η Γερμανία (πιστεύοντας πως όπως στον Μεγάλο Πόλεμο, έτσι και τη δεδομένη χρονική στιγμή η Γερμανία και η Ιαπωνία τελικά θα συγκρούονταν⁴⁹).

Αντί αυτού, η Γερμανία και η Ιαπωνία ήρθαν πιο κοντά με την υπογραφή του Συμφώνου Αντι-Κομμιντέρν στις 26 Νοεμβρίου. Η Ιαπωνία είχε δείξει ξεκάθαρα τις επεκτατικές της βλέψεις με την εισβολή στο κινεζικό έδαφος της Μαντζουρίας - αμέσως μετά το επεισόδιο στο Μούκδεν στις 18 Σεπτεμβρίου 1931-, εγκαθιστώντας τον τελευταίο Τσινγκ αυτοκράτορα ως ηγέτη-μαριονέτα. Το 1935 αρχίζουν οι σποραδικές εχθροπραξίες με τη Σοβιετική Ένωση. Με την υπογραφή του Συμφώνου ΑντιΚομμιντέρν η Ιαπωνία εξέλαβε το σύμφωνο αυτό ως ενθάρρυνση, προκειμένου να κλιμακώσει την επίθεση της ενάντια στη Σοβιετική Ένωση και την Κίνα και να ξεκινήσει τον πόλεμό της εναντίον της Κίνας στις 7 Ιουλίου του 1937. Αυτή η επίθεση ξεκίνησε με την κατάληψη της γέφυρας του Μάρκο Πόλο, ενός σημαντικού οδικού κόμβου στο δρόμο για το Πεκίνο. Σιγά-σιγά όμως με την ανάμειξη των σοβιετικών στρατευμάτων και τη μεγάλη νίκη που αυτοί πέτυχαν εναντίον των Ιαπώνων στο Χαλχίν Γκολ, η επεκτατική διάθεση των Ιαπώνων στράφηκε προς το νότο, όπου θα συγκρουόταν με τα συμφέροντα των Ηνωμένων Πολιτειών το Δεκέμβριο του 1941. Η επανένωση του Σάαρ αποτέλεσε το έναυσμα για τον δικτάτορα να αρχίσει να θεωρεί πως όλα ήταν εφικτά. Στη χώρα του θεωρούνταν πλέον “σωτήρας” και η πολιτική του χαρακτηριζόταν ως “χαρισματική”. Στα μάτια εκατομμυρίων ανθρώπων φαινόταν πως αυτός ο άνθρωπος δεν έβρισκε κανέναν αντάξιό του στη Δύση όσον αφορά την τόλμη και την πολιτική μεγαλοφυΐα, γι αυτό και η Δύση ήταν ανίκανη να τον αντιμετωπίσει⁵⁰.

Ένα κύμα αντιστασιακών οργανώσεων είχε κάνει την εμφάνισή του στα τέλη του 1935, εκμεταλλευόμενο και τις ταραχές που γεννήθηκαν λόγω της έλλειψης τροφίμων στις μεγάλες βιομηχανικές πόλεις. Ωστόσο η Γκεστάπο γρήγορα εξάρθρωσε το σύνολο των οργανώσεων. Τα μέλη των οργανώσεων αυτών, παρά το γεγονός ότι διακρίθηκαν για τη γενναιότητά τους, δεν είχαν καμία επιρροή πλέον στη Γερμανία, ούτε κάποια επαφή με τα ανώτερα κλιμάκια του

⁴⁹ Evans, Richard J. *Third Reich in power*. Athens, Αλεξάνδρεια, 2013,σελ.629

⁵⁰ Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002.,σελ.30

Σοσιαλδημοκρατικού η του Κομμουνιστικού Κόμματος, οι οποίοι βρίσκονταν είτε στην εξορία είτε στη φυλακή η είχαν πεθάνει. Το ίδιο γρήγορα μειώθηκε το αρχικό κύμα εθνικής φρενιτιδας για την επαναπροσάρτηση της Ρηνανίας. Πλέον, η μόνη ελπίδα ανατροπής προερχόταν από το ίδιο το καθεστώς.

Οι οικονομικές ελίτ συνέχισαν να περιβάλλουν με την εμπιστοσύνη τους τον Χίτλερ, καθώς αυτός τους εξασφάλιζε την ησυχία της εργατικής τάξης. Η μόνη τους ανησυχία για τα ανεξέλεγκτα Τάγματα Εφόδου απομακρύνθηκε με τη νύχτα των Μεγάλων Μαχαιριών. Οι στρατιωτικοί ήταν η κοινωνική ομάδα που ήταν περισσότερο ευχαριστημένοι με το νέο καθεστώς και τα έξοδά του για τους επανεξοπλισμούς, τους οποίους ζητούσαν ανέκαθεν. Παρ'ότι κοιτούσε με κάποια περιφρόνηση τους κομματάρχες του Ναζιστικού κόμματος ως τραμπούκους και επιτήδειους, σε γενικές γραμμές συντάσσονταν με το όραμα του Φύρερ για ζωτικό χώρο στην ανατολική Ευρώπη. Όσον αφορά τις Εκκλησίες (Προτεσταντική και Ρωμαιοκαθολική) ούτε εκείνες έδειξαν ειλικρινή διάθεση για αντιπολίτευση στο νέο καθεστώς. Τους αρκούσε που είχε ηττηθεί η αθεϊστική Αριστερά. Από τις πρώτες μέρες του χιτλερικού καθεστώτος προέτρεπαν το ποίμνιο σε συμμόρφωση με την εξουσία των ναζί. Επιπλέον, δεν μπορούσαν να παραβλέψουν την μεγάλη δημοφιλία που είχε και στο ποίμνιό τους η πρόσφατη εθνική επιτυχία της ανακατάληψης του Σαρ. Τα παράπονα για την μείωση των νέων ατόμων που συμμετείχαν στην Κυριακάτικη λειτουργία προς όφελος της Χιτλερικής νεολαίας αντισταθμίζονταν από τις επίσημες δηλώσεις πίστης και αφοσίωσης στο πρόσωπό του καθώς και από τους δημόσιους επαίνους για τα εθνικά του κατορθώματα και την αποδοχή των διακρίσεων εναντίον των Εβραίων. Η βάση του κύρους του ήταν η αφοσίωση που του επιφύλασσε η συντριπτική πλειονότητα των Γερμανών (ακόμη και εκείνων που δεν ήταν φανατικοί οπαδοί του μέχρι εκείνη τη στιγμή). Επί τρία χρόνια ο Χίτλερ προωθούσε τον εαυτό του ως τον σωτήρα της Γερμανίας από τα δεινά και τις διχόνοιες της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης. Η επιτυχία του ως δημαγωγού βρισκόταν στην ικανότητά του να λέει αυτό που ήθελαν να ακούσουν οι μάζες, στη γλώσσα που μίλαγαν και εκείνοι⁵¹. Μπορούσε να εκφράζει με ασύγκριτη ευγλωττία την πίκρα του γερμανικού λαού από την ήττα και την ταπείνωση στον πόλεμο, την επανάσταση και την οικονομική κρίση. Μιλούσε με περισσότερη τραχύτητα, πάθος, πιο εκφραστικά και πιο σαγηνευτικά από πολλούς που τοποθετούνταν στο ακροδεξιό φάσμα της πολιτικής. Μέσω των ψευδο θρησκευτικών του ντετερμινισμών για τη σωτηρία της Γερμανίας κατάφερε να

⁵¹ Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002,σελ.35

προσελκύσει πολύ θρησκευόμενο κόσμο, που τον θεωρούσε “σωτήρα επί της γης”. Συνολικά 13 εκατομμύρια Γερμανοί τον υποστήριξαν (έστω και αν συμφωνούσαν σε ορισμένες πτυχές της πολιτικής του), εκ των οποίων το ένα ήταν ακτιβιστές του Ναζιστικού Κόμματος. Η ελίτ των μεγάλων επιχειρηματιών, βιομηχάνων και των τραπεζιτών ποτέ δε συμπάθησε την αναποτελεσματικότητα της λήψης πολιτικών αποφάσεων στο Ράιχσταγκ της εποχής της Βαϊμάρης, ούτε τις συγκρούσεις στους δρόμους διαφόρων πολιτικών ομάδων. Για τους επιχειρηματίες η ιδέα του Χίτλερ περί ζωτικού χώρου εναρμονίστηκε εύκολα με τις αντιλήψεις τους για μια μεγαλύτερη οικονομική σφαίρα επιρροής, μολονότι οι ίδιοι περιορίζονταν στην ανάκτηση της παραδοσιακής Γερμανικής επιρροής στην νοτιοανατολική Ευρώπη και δεν βασίζονταν σε βίαιους εποικισμούς. Καθώς οι σκέψεις για οικονομική ανάκαμψη μετατρέπονταν σε σκέψεις οικονομικής κυριαρχίας και καθώς οι πιέσεις για μια οικονομία εντεινόμενων εξοπλισμών αποκάλυπταν την ανερχόμενη έλλειψη εργατικού δυναμικού και πρώτων υλών, η ελκυστικότητα της επέκτασης γινόταν όλο και πιο προφανής. Ήταν επείγουσα η εύρεση ενός ισοζυγίου πληρωμών που θα εξυπηρετούσε τόσο τις ανάγκες των καταναλωτών όσο και τις εξοπλιστικές δαπάνες. Η επακόλουθη ρύθμιση των προτεραιοτήτων οι οποίες θα ευνοούσαν μια οικονομία για εξοπλισμούς-η οποία ευθυνόταν σε μεγάλο βαθμό για την ανάκαμψη της ζήτησης στη βαριά βιομηχανία⁵²-έθετε αποφασιστικά το θέμα της επέκτασης. Πράγματι, για εκείνους τους τομείς της οικονομίας που σχετίζονταν με την παραγωγή όπλων, η ένθερμη υποστήριξη του εξοπλιστικού προγράμματος του καθεστώτος αποτέλεσε τον σίγουρο δρόμο για ανερχόμενα κέρδη. Για τους στρατιωτικούς-οι οποίοι αναγκάζονταν να καιροφυλακτούν όσο η Γερμανία ήταν σιδηροδέσμια των όρων της συνθήκης των Βερσαλλιών και του βάρους της καταβολής αποζημιώσεων που είχε επιβληθεί στη χώρα αμέσως μετά τον Α Παγκόσμιο Πόλεμο (και οι οποίες διαγράφηκαν αποτελεσματικά το 1932)- η αποκατάσταση της αλλοτινής ισχύος του στρατού για την ανάκτηση των χαμένων εδαφών και την επιβολή της κυριαρχίας στην κεντρική Ευρώπη αποτελούσε έναν διαρκή στόχο. Η ταχύτητα με την οποία ανασυστάθηκαν οι ένοπλες δυνάμεις μετά το 1933 και η ολοφάνερη έλλειψη προθυμίας των δυτικών δημοκρατιών να αντιδράσουν στην ενέργεια αυτή, οδήγησαν στην επιτάχυνση των εξελίξεων. Όχι μόνον ο Χίτλερ, αλλά και μερικοί στρατιωτικοί ηγέτες επίσης, θεώρησαν ενδεδειγμένο να εκμεταλλευτούν τις περιστάσεις αυτές, οι οποίες θα απέβαιναν λιγότερο ευνοϊκές στην

⁵² Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018, σ.110.

περίπτωση που η Βρετανία και η Γαλλία ξεκινούσαν μια κούρσα εξοπλισμών για να αντιμετωπίσουν τον επανεξοπλισμό της Γερμανίας. Η παγκόσμια ρευστότητα που ακολούθησε την κατάρρευση της τάξης που είχε επιφέρει η συνθήκη των Βερσαλλιών, η διστακτικότητα των δυτικών δημοκρατιών και η προϊούσα κούρσα των εξοπλισμών, έδειχναν ότι οι συνθήκες δε θα μπορούσαν να είναι ευνοϊκότερες για την άσκηση πολιτικής κυριαρχίας της Γερμανίας στην Ευρώπη. Αυτό ήταν ένα επιχείρημα το οποίο ο Χίτλερ εκμεταλλευόταν συχνά όταν απευθυνόταν στους στρατηγούς του⁵³. Η ύπαρξη εχθρικών γειτόνων στην Πολωνία και την Τσεχοσλοβακία, το ενδεχόμενο μιας μελλοντικής σύρραξης με τη Γαλλία και τη Βρετανία και οι φόβοι για τον μπολσεβικισμό στην Ανατολή βοήθησαν στην πρόσδεση των στρατιωτικών στο Χίτλερ και στα όνειρά του για κυριαρχία στην Ευρώπη. Σε αυτές τις κατευθύνσεις, τα πάγια σημεία της ιδεολογίας του Χίτλερ - η εξάλειψη των Εβραίων και οι προετοιμασίες για έναν μελλοντικό τιτάνιο αγώνα για την απόκτηση ζωτικού χώρου - ώστε εύκολα μπορούσαν να συμπεριλαμβάνουν τα διαφορετικά συμφέροντα εκείνων των παραγόντων που αποτελούσαν τους ουσιώδεις στυλοβάτες του ναζιστικού καθεστώτος: την κομματική γραφειοκρατία, το στρατό και τους βιομήχανους. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τα όργανα ενός πολύ μοντέρνου κράτους -η γραφειοκρατία, η οικονομία και βεβαίως ο στρατός- να αποδεχθούν το “χαρισματικό” κύρος του Χίτλερ, την πολιτική της εθνικής σωτηρίας και το όνειρο μιας κυριαρχίας στην Ευρώπη, τα οποία είχαν παγιωθεί στο προσωποποιημένο “όραμα” και στην αρχή του ενός ανδρός. Οι στόχοι του Χίτλερ έγιναν οι στόχοι του καθεστώτος και η ενεργητικότητά του ως προς την επιδίωξη αυτών των στόχων επηρέαζε άμεσα την ενεργητικότητα των υφισταμένων του. Επρόκειτο για έναν δυναμισμό ο οποίος έφτανε μέχρι την έσχατη εμμονή και τον αυταρχισμό. Οι “καλές μέρες” που φαινομενικά πρόσφεραν τα τρία πρώτα χρόνια της δικτατορίας του Χίτλερ στη Γερμανία - δηλαδή η οικονομική ανάκαμψη, η τάξη, η προοπτική της ευημερίας και η αποκατάσταση της εθνικής υπερηφάνειας-δεν μπορούσαν να κρατήσουν επ’άπειρον. Και αυτό γιατί βασίζονταν στην ψευδαίσθηση ότι η “σταθερότητα” και η “κανονικότητα” ήταν εφικτές καταστάσεις. Στην πραγματικότητα το Τρίτο Ράιχ δεν είχε κανένα σκοπό να κατασταλάξει στην “κανονικότητα”. Αυτό δεν ήταν απλώς ένα θέμα που αφορούσε μόνο την προσωπικότητα του Χίτλερ και τα ιδεολογικά του κίνητρα - παρόλο που και αυτά δε θα πρέπει να υποτιμούνται. Ο επίμονος χαρακτήρας του, η ακατάβλητη ενέργειά του και η νοοτροπία του τζογαδόρου να ρισκάρει για την διατήρηση της πρωτοβουλίας,

⁵³ Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002.σελ.39

εκθειάζονταν από την λαϊκή εμπιστοσύνη που του είχαν χαρίσει οι θρίαμβοι του 1935 και του 1936⁵⁴. Η αναπτυσσόμενη μεγαλομανία του ανατροφοδοτούνταν από την λατρεία των μαζών στο πρόσωπό του. Η αίσθηση ότι ο χρόνος δούλευε εναντίον του και η ανυπομονησία του για δράση εντεινόνταν από την ολοένα και αυξανόμενη πεποίθηση ότι δεν του έμενε πολύς χρόνος ζωής. Αλλά πέρα από αυτές τις πτυχές της προσωπικότητας του Χίτλερ, ενεργούσαν περισσότερες μη προσωπικές δυνάμεις - πιέσεις που εξαπολύονταν και κινούνταν στη συνέχεια από τους μεγαλόπνοους στόχους που εκπροσωπούσε ο Χίτλερ. Ένας συνδυασμός προσωπικών και μη προσωπικών κινητήριων δυνάμεων διασφάλιζε ότι στα δύο “ήρεμα χρόνια” που σηματοδοτήθηκαν από την προέλαση στο Σαρ και την Αυστρία, ο ιδεολογικός δυναμισμός του καθεστώτος όχι μόνο δεν κόπασε αλλά εντεινόταν και ότι ο ριζοσπαστισμός συνέχιζε την ανοδική του πορεία.

Η Γαλλική κυβέρνηση ενοχλήθηκε από αυτό που εξέλαβαν ως κίνηση αβρότητας των Βρετανών προς τη Γερμανία, καθώς αυτή σήμαινε τη λήξη της ευνοϊκής ισορροπίας δυνάμεων για το γαλλικό ναυτικό εναντίον του γερμανικού και του ιταλικού. Η περίπτωση αυτή της πρακτικής εγκατάλειψης της συμμαχίας με τη Γαλλία εκ μέρους της Βρετανίας αξιοποιήθηκε ιδιαίτερα από το Μουσολίνι, ως αντεπιχείρημα για τις αιτιάσεις εναντίον του κατά την κρίση του καλοκαιριού του 1935 με την Αιθιοπία. Η αλλαγή πλευσης όσον αφορά την αντιμετώπιση της Ιταλίας μετά τη δολοφονία του Αυστριακού καγκελάριου Ένγκελμπερτ Ντόλφους από Αυστριακούς εθνικοσοσιαλιστές την προηγούμενη χρονιά, επισημοποιήθηκε με την ενημέρωση του Γερμανού πρεσβευτή στη Ρώμη Ούλριχ φον Χάσελ ότι είχε έρθει η ώρα να θεωρήσουν τις εντάσεις του 1934 μεταξύ Γερμανίας και Ιταλίας ως λήξαν γεγονός και να βοηθήσουν την Ιταλία με κάθε τρόπο. Το επιστέγασμα αυτής της πολιτικής ήταν η ανάληψη της θέσης του υπουργού Εξωτερικών από τον Τσιάνο στις 9 Ιουνίου 1936.

“Πιστεύω ότι σε 3 χρόνια από σήμερα, ο αγώνας της Γερμανίας για ίσα δικαιώματα θα μπορεί να θεωρείται περατωμένος”⁵⁵. Με αυτά τα λόγια συνόπισε ο Αδόλφος Χίτλερ το μέλλον της χώρας του στις 7 Μαρτίου του 1936, όταν τα γερμανικά στρατεύματα περνούσαν τα αποστρατιωτικοποιημένα σύνορα της Ρηνανίας⁵⁶. Μίλησε ακόμη και για την πρόθεσή του να μην προβάλλει περεταίρω εδαφικές απαιτήσεις στην Ευρώπη και κατόπιν έκλεισε την ομιλία του με την παρότρυνση (προς το γερμανικό λαό) να τον στηρίξει στις εκλογές της 29ης Μαρτίου (

⁵⁴ McDonough, Frank. *Hitler and Nazi Germany*. Cambridge University Press, 1999., σ.73

⁵⁵ Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002., σελ.29

⁵⁶ Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002., σελ.29

ενώ ήταν το μοναδικό νόμιμο κόμμα)! Οι εκφοβισμοί και η εκλογική νοθεία του έδωσαν το 98,9% των ψήφων. Αυτό το γεγονός φυσικά δεν αναιρεί το ότι οι Γερμανοί είχαν όντως συσπειρωθεί στη μεγάλη τους πλειοψηφία γύρω από τον Ηγέτη τους. Η πρωτοβουλία του Χίτλερ στη Ρηνανία κατέστησε σαφές τόσο στο εσωτερικό στη διεθνή κοινότητα πως η Βρετανία και η Γαλλία δεν ήταν ούτε αρκετά ισχυρές, ούτε είχαν τη θέληση να τον σταματήσουν⁵⁷. Ο θρίαμβος του 1936, ο οποίος είχε προσδώσει τεράστια ώθηση στην αυτοπεποίθηση του Χίτλερ αποτελούσε, εν προκειμένω, την αφετηρία και όχι το τέλος. Οι περισσότεροι δικτάτορες θα αρκούνταν στην απόλαυση ενός τέτοιου βαρυσήμαντου θριάμβου και θα το θεωρούσαν το έσχατο όριο των δυνατοτήτων τους. Για τον Χίτλερ όμως, η ανακατάληψη του Σαρ αποτέλεσε απλώς ένα σημαντικό βήμα προς την ευρωπαϊκή ηγεμονία. Οι μήνες που ακολούθησαν άνοιξαν το δρόμο προς τον έντονο ριζοσπαστισμό όλων των πλευρών του καθεστώτος, ο οποίος έγινε ιδιαίτερα αισθητός από τα τέλη του 1937 και μετά, ο οποίος θα οδηγούσε τη Γερμανία και την Ευρώπη δύο χρόνια αργότερα σε μια ακόμα ευρωπαϊκή σύρραξη. Η αποστολή του Χίτλερ, από τότε που εισήλθε στην πολιτική συνίστατο στην εξαφάνιση των στιγμάτων της ήττας και της ταπείνωσης του 1918 με την εξολόθρευση των εχθρών της Γερμανίας -εσωτερικών και εξωτερικών- και την αποκατάσταση του εθνικού μεγαλείου. Η “αποστολή” την οποία είχε επισημάνει σαφώς κατά τη δεκαετία του 1920, μπορούσε να επιτευχθεί μόνο μέσω του “ξίφους”, δηλαδή της επίθεσης της Γερμανίας στην Ευρώπη για εξεύρεση πρώτων υλών και υπόδουλου ανθρωπίνου δυναμικού. Κατά τον ίδιο, η Γερμανία ήταν προορισμένη είτε να ηγεμονεύσει στην Ευρώπη η να βιώσει τον αφανισμό. Από την εποχή που συνέγραφε το *Mein Kampf* τη δεκαετία του 1920, δεν άλλαξε διόλου την κοσμοθεωρία του. Είχε αναγκαστεί να διαβεβαιώσει την Ευρώπη-στα πρώτα δύο χρόνια της καγκελαρίας του- πως δεν σκόπευε να αμφισβητήσει περαιτέρω το εδαφικό καθεστώς των χωρών της γηραιάς ηπείρου. Οι πρώτοι του λόγοι υποτιμήθηκαν ως τίποτε άλλο παρά πομπώδεις υπερβολικοί κομπασμοί, οι οποίοι δεν είχαν καμία σχέση με τα ουσιαστά ζητήματα της διεθνούς διπλωματίας. Αλλά οτιδήποτε και αν έλεγε δημοσίως, στα πρώτα πέντε χρόνια της καγκελαρίας του είχε, στην πραγματικότητα, παγιώσει την αξιοπιστία του ως Φύρερ.

Είναι γεγονός πως οι ιδέες του Χίτλερ μπόρεσαν να προωθηθούν, αφενός λόγω της αναζήτησης της μεγαλύτερης αυτάρκειας εκ μέρους των γερμανικών βιομηχανιών και αφετέρου εκ μέρους

⁵⁷ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018, σ.166

των “γερακιών” του γερμανικού υπουργείου Εξωτερικών που πάντα έλκονταν από την ιδέα της Γερμανικής ηγεμονίας στην Ευρώπη. Στο πεδίο των διεθνών σχέσεων ο Χίτλερ φρόντισε να εξομαλύνει τις σχέσεις με την Πολωνία, υπογράφοντας σύμφωνο μη επίθεσης με τον στρατάρχη Πιλσούντσκι την προηγούμενη χρονιά. Αυτό το σύμφωνο μη επίθεσης του εξασφάλισε ηρεμία στα ανατολικά του σύνορα ούτως ώστε να προχωρήσει απρόσκοπτα με τα σχέδια του για επανεξοπλισμό.

Οι σχέσεις Ιταλίας-Γερμανίας έφτασαν σε πολύ κακό σημείο και έγιναν προσπάθειες από μέρους του Μουσολίνι για περιορισμό της γερμανικής επιρροής στην Αυστρία⁵⁸, αλλά αργότερα όταν η Γερμανία παρείχε την διπλωματική υποστήριξη της στην Ιταλία για την εισβολή στην Αβυσσηνία, οι σχέσεις με την Γερμανία έγιναν πιο στενές και άρχισε να σφυρηλατείται ο άξονας Βερολίνου-Ρώμης. Παράλληλα η Γερμανία καλλιέργησε τις σχέσεις της και με την επίσης αναθεωρητική δύναμη της Ιαπωνίας με την υπογραφή του Συμφώνου ΑντιΚομμιντέρν στις 25 Νοεμβρίου 1936 στο Βερολίνο. Στο σύμφωνο εισήλθε το 1937 η Ιταλία⁵⁹, ενώ το 1939 εισήλθαν και η Ισπανία με την Ουγγαρία. Με την ευκαιρία και της ανάληψης της διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων από τη Γερμανία, η γερμανική κυβέρνηση επιδίωκε, μετά από τις δύσκολες μέρες στις οποίες ανέλαβε τη Γερμανία, να δείξει στον κόσμο πως ακτινοβολούσε από όλες τις απόψεις, χάρη στην υποτιθέμενη υπεροχή του Εθνικοσοσιαλισμού. Παρά την ταπείνωση των ναζιστικών απόψεων υπό το πρίσμα της νίκης του Αφροαμερικανού Τζέσσε Όουενς στο άλμα εις μήκος και στη σκυταλοδρομία 4*100, οι Ολυμπιακοί Αγώνες κατέδειξαν στην παγκόσμια κοινή γνώμη πως ο Χίτλερ και η κυβέρνησή του δεν φείδονταν χρημάτων και ενέργειας προκειμένου να προωθήσουν περαιτέρω την προπαγάνδα τους. Το ζήτημα του Σάαρλαντ (γαλλ. Σαρ) δε θα μπορούσε να λείπει από την ατζέντα των ναζιστών μιας και το δημοψήφισμα εκεί είχε δείξει με ποσοστό 90,5% των ψήφων πως επιθυμούσε την επανένωση με τη Γερμανία. Αλλη μια υπερφίαλη προσπάθεια εντυπωσιασμού του Γερμανικού και του παγκόσμιου κοινού ήταν με τη δημιουργία του Ζέππελιν “Χίντεμπουργκ”, το οποίο παρουσίασε μηχανική βλάβη και κατέπεσε στις 6 Μαΐου 1937 στον Αεροναυπηγικό σταθμό του Νιου Τζέρσεϊ στις ΗΠΑ, δίνοντας τέλος στην κατασκευή αερόπλοιων. Το 1937 κύλησε με πολλές προετοιμασίες τόσο σε στρατιωτικό όσο και σε ιδεολογικό επίπεδο. Ήδη μετά την επαναπροσάρτηση του Σάαρλαντ πολλοί άνθρωποι που δεν υποστήριζαν ποτέ ενεργά τον Χίτλερ

⁵⁸ McDonough, Frank. *Hitler and Nazi Germany*. Cambridge University Press, 1999., σ.71

⁵⁹ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018., σ.168

άρχισαν να τον βλέπουν με πιο καλό μάτι, ως τον άνθρωπο που αποκατέστησε το κύρος της Γερμανίας στα μάτια του κόσμου. Βέβαια, ο απλός κόσμος (ειδικά στη Βόρεια Γερμανία που ποτέ δεν είχε πολλές εμπορικές επαφές με τη χώρα εκείνη) δεν ήταν ιδιαίτερα πεπεισμένος για την ανάγκη ζωτικού χώρου στην Ανατολή και ήταν σε μεγάλο βαθμό απορροφημένος από τα καθημερινά του προβλήματα. Σε μεγάλο βαθμό θεωρούσε την κυβέρνηση υπεύθυνη για την πολύ μεγάλη άνοδο των τιμών στα τρόφιμα από το β εξάμηνο του 1935. Το λίπος και το κρέας βρίσκονταν σε έλλειψη και τεράστιες ουρές σχηματίζονταν για την προμήθειά τους. Υπήρχε μια διάχυτη οργή απέναντι στους μεγάλους αγρότες που έκρυβαν τα τρόφιμά τους αναμένοντας αύξηση των τιμών. Οι εργάτες διαμαρτύρονταν για τους χαμηλούς μισθούς, οι αγρότες παραπονούνταν για καταπίεση από τις Επισιτιστικές Αρχές, οι μικρέμποροι επικαλούνταν οικονομική στενότητα. Όλα αυτά σε συνδυασμό με τον νεοπλουτισμό από λεηλασίες εβραϊκών επιχειρήσεων και υπεξαίρεση από τα δημόσια ταμεία και την επίδειξη πλούτου από αρκετά κομματικά στελέχη συνέθεταν ένα πεδίο δυσφορίας⁶⁰ για την ευρεία πλειοψηφία της γερμανικής κοινωνίας. Λίγους μήνες πριν την επαναπροσάρτηση του Σάαρλαντ, ταραχές συχνά ξεσπούσαν από εργάτες στις μεγάλες βιομηχανικές πόλεις. Όμως με την προέλαση του στρατού στο Σάαρλαντ και την ταυτόχρονη επίθεση της Γκεστάπο με σωρεία συλλήψεων ταραχοποιών στοιχείων και υπόπτων, εξουδετέρωσαν για αρκετό καιρό την δυνατότητα αμφισβήτησης του Χίτλερ από το λαό. Αυτή η δυσφορία σε καμία περίπτωση δεν μετατρέποταν σε κάποιου είδους αντιπολίτευση στο καθεστώς όσο τουλάχιστον ο Χίτλερ τους κρατούσε απασχολημένους με τις εθνικιστικές του κορώνες. Εκμεταλλευόταν τη δύναμη της πειθούς του στις μάζες για να προβάλλεται και στο εσωτερικό και στο εξωτερικό ως εναλλακτική λύση στο “μαρξισμό”, στον οποίο συμπεριλάμβανε τους σοσιαλδημοκράτες και τους συνδικαλιστές όλων των παρατάξεων. Ο εθνικοσοσιαλισμός χτίστηκε πάνω στη βεβαιότητα πως η γερμανική ήττα του 1918 προήλθε από φυλετικό εκμαυλισμό και αν δεν απαλλασσόταν από τους διανοητικά ή σωματικά αναπήρους και τα “αντικοινωνικά στοιχεία” (κυρίως Εβραίους, ομοφυλόφιλους, Ρομά, αλκοολικούς και διαρρήκτες), κινδύνευε να αφανιστεί από την Πολωνία, τη Γαλλία και τη Σοβιετική Ένωση μέσω μιας διεθνούς εβραϊκής συνωμοσίας. Γι’ αυτούς τους λόγους (συν το γεγονός ότι η εντεινόμενη οικονομία των εξοπλισμών απέδειξε περίτρανα πως δεν αρκούσαν τα εργατικά χέρια εντός της Γερμανίας) έπρεπε να εξαφανιστούν αυτές οι απειλές με την δημιουργία ζωτικού χώρου (Lebensraum) στην Ανατολή, θα εξασφάλιζε

⁶⁰ Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002.,σελ.30

την τροφοδοσία των Γερμανών από τα σιτηρά της Ουκρανίας για να καταστεί εφικτή μια παρατεταμένη σύγκρουση με τις δυτικές χώρες. Οι μεγάλοι επιχειρηματίες δε βρήκαν κάποια δυσκολία στο να συμβαδίσουν με τη λογική του Χίτλερ περί “ζωτικού χώρου”, καθώς και εκείνοι καλλιεργούσαν μια άποψη περί “μεγαλύτερης σφαίρας οικονομικής επιρροής”, με πρότιστο μέλημα την ανάκτηση της οικονομικής κυριαρχίας στην νοτιοανατολική Ευρώπη. Σταδιακά, οι σκέψεις για πλήρη οικονομική κυριαρχία στην ανατολική Ευρώπη άρχισαν να υποσκελίζουν τις προηγούμενες σκέψεις για απλή αποκατάσταση της ανθηρότητας της γερμανικής οικονομίας. Ο Χίτλερ, με τη σειρά του, μετά την επιτυχία στη Ρηνανία ήταν πιο βέβαιος από ποτέ για τον εαυτό του, πιστεύοντας πως η Θεία Πρόνοια τον κατηύθυνε με το αόρατο χέρι της. Εμφανιζόταν ως άνθρωπος της ειρήνης και κατήγγειλε με κάθε ευκαιρία τους Εβραίους για την ανάγκη των εξοπλισμών. Ορμώμενος από αυτή του την αυτοπεποίθηση παρέδωσε στο Βρετανικό Foreign Office (μέσω του ειδικού του απεσταλμένου Γιάοχιμ φον Ρίμπεντροπ) μια επιστολή με την πρόταση για παροχή τετράμηνης διορίας προς διευθέτηση των εκκρεμοτήτων της φρούρησης του Σάαρ και κατόπιν να λάβουν χώρα συνομιλίες μεταξύ της Γερμανικής, της Βρετανικής και της γαλλικής κυβέρνησης με αντικείμενο την σύναψη 25ετούς ειρήνης. Μεσούσης της ειρήνης, η παραγωγή βαρέων πυροβόλων όπλων σε όλες τις συμβαλλόμενες χώρες θα μειωνόταν. Επίσης θα τιθόταν ο κανόνας πως δεν θα έπρεπε να σφυροκοπούνται πολιτικές υποδομές και να λαμβάνει χώρα ρίψη δηλητηριωδών αερίων καθώς και χημικών η εμπρηστικών βομβών⁶¹. Οι Βρετανοί, διαμέσου του υπουργού Εξωτερικών Άντονι Ήντεν, αρνήθηκαν διπλωματικά εξαιτίας της τολμηρής γερμανικής παρέμβασης στο Σάαρλαντ. Πιο συγκεκριμένα η απάντηση του υπουργού Άντονι Ήντεν ήταν πως κάτι τέτοιο δεν θα βοηθούσε στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης μεταξύ της χώρας του και της Γερμανίας. Μια τέτοια απάντηση φανέρωνε στο Χίτλερ τη μέγιστη καχυποψία των Βρετανών προς το πρόσωπό του, η οποία συμβάδιζε και με τη δέσμευση του Βρετανού πρωθυπουργού Στάνλεϊ Μπάλντουϊν να κρατήσει τη Βρετανία έξω από τον πόλεμο. Παρά τη βρετανική άρνηση για περαιτέρω συνομιλίες σχετικά με το ζήτημα του Σαρ, θα υπάρξει μεγαλύτερη τύχη με τους Ιταλούς, οι οποίοι τότε αναζητούσαν διπλωματική υποστήριξη για την εισβολή τους στην Αβησσυνία. Σε αντάλλαγμα για τη γερμανική στήριξη ήταν πρόθυμοι να αναγνωρίσουν τη γερμανική δικαιοδοσία και επιρροή στην Αυστρία και το γεγονός επισφραγίστηκε στη συμφωνία

⁶¹ Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002. σελ.3

του Ιουλίου της ίδιας χρονιάς. Η κοινή τους αντίθεση στη δημοκρατική κυβέρνηση της Ισπανίας και η πάλι εναντίον της βοήθησαν τις δύο χώρες να αποκαταστήσουν τις σχέσεις τους. Ένα δεκαπενθήμερο αργότερα ο Χίτλερ θα λάμβανε την πολύ σημαντική απόφαση για βοήθεια στον ανερχόμενο Ισπανό δικτάτορα Φρανθίσκο Φράνκο.

Η Ισπανία ήταν μια χώρα, η οποία εν πολλοίς ήταν ελάχιστα εκβιομηχανισμένη και κοινωνικά καθυστερημένη, όπως η Ιταλία και η Γιουγκοσλαβία. Μετά από μια ασταθή περίοδο στρατιωτικής δικτατορίας υπό τον στρατηγό Πρίμο ντε Ριβέρα -από το 1923 έως το 1930- η συμμαχία των συντηρητικών μεσοαστών ρεπουμπλικανών με τους σοσιαλιστές επικράτησε για να ιδρυθεί η δεύτερη Ισπανική Δημοκρατία. Την εποχή εκείνη η ίδρυση μιας Δημοκρατίας στην Ευρώπη πήγαινε αντίθετα στο πανευρωπαϊκό ρεύμα του αυταρχισμού⁶². Η Δημοκρατία, είχε αρχίσει να θέτει τις βάσεις για την επίλυση ορισμένων κοινωνικών προβλημάτων κατά την περίοδο 1931-33, ωστόσο η σφόδρα αντι-εκκλησιαστική πολιτική της την κατέστησε μη δημοφιλή στους αγρότες και τους γαιοκτήμονες - μεγαλοαστούς . Οι αντιθέσεις αυτές είχαν καταστεί αγεφύρωτες μέχρι το καλοκαίρι του 1936, ενώ το Μάιο εκείνης της χρονιάς είχε ήδη εκλεγεί μια αντίστοιχη κυβέρνηση στη γειτονική Γαλλία με τη συμμαχία σοσιαλδημοκρατών και κομμουνιστών.

3ο κεφάλαιο:

Επιθετική εξωτερική πολιτική και “κατευνασμός” Οι περιπτώσεις της Αυστρίας και της Τσεχοσλοβακίας

Το 1937 το πρόγραμμα των ναζί είχε μπει για τα καλά σε εφαρμογή σε όλους τους τομείς της ζωής. Οι Γερμανοί ήταν σε γενικές γραμμές ευχαριστημένοι με τη μεγάλη μείωση της ανεργίας και την μεγαλύτερη οικονομική ασφάλεια που αυτή συνεπαγόταν. Η κοινωνική ηρεμία φαινόταν να έχει αποκατασταθεί. Σε ομιλία του στο Ράϊχσταγκ στις 30 Ιανουαρίου 1937, ο Χίτλερ έλεγε πως “ο καιρός των αιφνιδιασμών είχε παρέλθει”⁶³. Η αλήθεια ήταν ότι ο Χίτλερ μπορεί να μην προσέφερε ικανοποιητική καθοδήγηση σε πολλά θέματα της καθημερινής διοίκησης, αλλά στην εξωτερική πολιτική πάντα είχε τον τελευταίο λόγο⁶⁴. Η συμμαχία με την Ιαπωνία δεν ενθαρρυνόταν από τους παραδοσιακούς επαγγελματικούς κύκλους της γερμανικής διπλωματίας

⁶² Payne, Stanley G. *Mia istoria tou phasismou, 1914-1945*. Translated by Kōnstantinos D. Geōrmas, Athens, Philistōr, 2000, σ.359

⁶³ Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002.σελ.25

⁶⁴ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018.,σ.159

υπό τον υπουργό Εξωτερικών φον Νούρατ. Δεν ενθαρρύνονταν ακόμη και από τους βιομηχανικούς κύκλους με προεξάρχοντα τον Κγυρρ von Βολεν⁶⁵-ιδιοκτήτη μεγάλης οπλικής βιομηχανίας- αλλά και εξέχοντα μέλη της κυβέρνησης, όπως ο στρατάρχης Μπλόμπεργκ, ο υπουργός Οικονομικών Σαχτ και ο Χέρμαν Γκαίρινγκ. Όλοι οι προαναφερόμενοι δε σκόπευαν να διαταράξουν τις σχέσεις με την Κίνα, από την οποία εισήγαν πολύτιμα μεταλλεύματα βολφραμίου και μαγγανίου. Ωστόσο μια ομάδα ερασιτεχνών της διπλωματίας- με επικεφαλής τον πρέσβη στο Λονδίνο Γιάαχμ φον Ρίμπεντροπ- στάθηκε η κινητήριος δύναμη της σύναψης του Συμφώνου Αντι-Κομμιντέρν το Νοέμβριο του 1936. Ήδη από το 1932 είχαν αρχίσει να καλλιεργούνται επαφές με τους Ιάπωνες στρατιωτικούς ακολούθους στο Βερολίνο κάτι που ανησυχούσε τον πρέσβη Ομπάτα Γιουκίτσι. Ο Χίτλερ εξήρε τον εθνικισμό και την ιμπεριαλιστική επέκταση των Ιαπώνων ως σημάδια ενός έθνους σε ακμή, ξένου στις ραδιουργίες του διεθνούς εβραϊσμού και ορκισμένος εχθρός της ΕΣΣΔ⁶⁶. Κατα την Ιαπωνική εισβολή στη Μαντζουρία το 1935, το γερμανικό εθνικοσοσιαλιστικό κόμμα ήταν το μοναδικό γερμανικό κόμμα που υποστήριξε την εισβολή. Ο Χίτλερ είχε ενθουσιαστεί με την προθυμία της ιαπωνικής κυβέρνησης να αφηγήσει τη διεθνή κοινότητα και θεωρούσε την Ιαπωνία παράδειγμα ενός έθνους που υπερασπιζόταν με δυναμικότητα τα εθνικά του συμφέροντα. Εξάλλου και οι δύο χώρες λειτουργούσαν στην εξωτερική τους πολιτική με τη λογική της αναζήτησης “ζωτικού χώρου” σε εδάφη άλλων κρατών. Τον Ιανουάριο του 1935, ο Ρίμπεντροπ είχε αποστείλει τον έμπιστο του δόκτορα Βίλχελμ Φρήντριχ Χακ, μιας και διατηρούσε πολύ καλές σχέσεις με ιθύνοντες κύκλους της Ιαπωνικής βιομηχανίας και του στρατού. Το πρώτο εξάμηνο του 1935 έλαβαν χώρα κάποιες επαφές -με πρωτοβουλία κυρίως Ιαπώνων στρατιωτικών- προς την κατεύθυνση μιας συμμαχίας, ενώ το Νοέμβριο ο Χίτλερ ενέκρινε την πρόταση των Ιαπώνων για σύναψη ενός συμφώνου Αντι-Κομμιντέρν (πιο γενική ονομασία για να μην φαίνεται ότι στοχοποιείται αποκλειστικά η Σοβιετική Ένωση). Έπρεπε να παρέλθει ένας ακόμη χρόνος προτού υπογραφεί το σύμφωνο, λόγω και των μεγάλων λαϊκών ταραχών που ξέσπασαν στην Ιαπωνία το Φεβρουάριο του 1936. Αυτές οι ταραχές έληξαν με την παραίτηση του Φιλελεύθερου πρωθυπουργού Οκάντα Κεϊσούκε και την αντικατάστασή του από τον μέχρι πρότινος υπουργό Εξωτερικών του, Χιρότα Κόκι ο οποίος διακρινόταν για τις επιθετικές του

⁶⁵ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018, σελ. 167

⁶⁶ Waddington, Lorna. *Hitler's crusade : Bolshevism and the myth of the international Jewish conspiracy*. Bloomsbury Academic, 2007., σ. 80

βλέψεις στο εξωτερικό⁶⁷. Οι Ιάπωνες ιθύνοντες ενδιαφέρονταν ακόμη περισσότερο για μια συμμαχία με τη Γερμανία βλέποντας την ως απαραίτητο μέσο για την σταδιακή απομόνωση της Κίνας -την οποία εποφθαλμιούσαν- και ως ευκαιρία για εξεύρεση συμμάχου στον κοινό στόχο, την επίθεση ενάντια στη Σοβιετική Ένωση. Εν ολίγοις, το Σύμφωνο ΑντιΚομμιντέρν δεν υπεγράφη τόσο από σκοπιά εμπορικού συμφέροντος όσο από την ιδεολογική εμμονή του Χίτλερ να βρει μια ισχυρή αντικομμουνιστική χώρα ως σύμμαχό του στην επικείμενη πάλη κατά του μπολσεβικισμού. Το σύμφωνο ήταν κατ'επίφαση αμυντικό, όμως κανείς δεν έτρεφε αυταπάτες για τον πραγματικό σκοπό του. Συμφωνήθηκε πως καμία χώρα δε θα συνέχιζε τις εμπορικές και τις διπλωματικές της σχέσεις με τη Σοβιετική Ένωση σε περίπτωση επίθεσής της σε μία από τις δύο χώρες. Στις 27 Νοεμβρίου υπεγράφη και από τον Χίτλερ.

Ο Φύρερ ήταν πολύ πιο εντυπωσιασμένος από τις επιδόσεις της Ιαπωνίας στην επεκτατική της δραστηριότητα στην Άπω Ανατολή, παρά από την σπαρασσόμενη από τον Εμφύλιο Ισπανία και τον στρατηγό Φρανθίσκο Φράνκο, που τον θεωρούσε άχρωμο ηγέτη, χωρίς κάποιο μαζικό κίνημα να τον στηρίζει. Παρόλ' αυτά τον υποστήριξε με όλες του τις δυνάμεις βλέποντας την άνοδο της δημοτικότητας των Ισπανών κομμουνιστών. Ευθύς εξαρχής ο στρατάρχης και υπουργός Άμυνας Μπλόμπεργκ είχε αντιταχθεί στην αποστολή της ταξιαρχίας "Κόνδωρ" στην Ισπανία χωρίς όμως να εισακουστεί ποτέ από την Καγκελαρία. Εκτός αυτού είχε να διαχειριστεί και τα παράπονα των ηγετών των επιμέρους ενόπλων δυνάμεων. Ο ναύαρχος Ραίντερ παραπονιόταν πως η διανομή του χάλυβα ευνοούσε καταφανώς την Αεροπορία, δηλαδή τον Χέρμαν Γκαίρινγκ. Είχε προειδοποιήσει τον Μπλόμπεργκ πως υπό τις τρέχουσες συνθήκες η περαιτέρω επέκταση του ναυτικού καθίσταται πλέον αδύνατη και απαιτείται άμεση αναδιανομή των ποσοτήτων χάλυβα, με απόφαση του Χίτλερ.

Το βράδυ της 5ης Νοεμβρίου 1937, με πρωτοβουλία του Μπλόμπεργκ, συγκαλείται σύσκεψη στην Καγκελαρία με υποτιθέμενο θέμα την ανάγκη αναδιανομής των ποσοτήτων χάλυβα για τις ανάγκες των ενόπλων δυνάμεων, όπως είχε ζητήσει ο ναύαρχος Ραίντερ. Αντ' αυτού, το μεγαλύτερο μέρος της συζήτησης αναλώθηκε σε ένα μακροσκελή μονόλογο του Χίτλερ γιατί έπρεπε η Γερμανία να εισβάλλει το συντομότερο σε άλλες χώρες για να σώσει την οικονομία της. Πριν αρχίσει, αναφέρθηκε πολλές φορές στη σπουδαιότητα όσων είχε να πει. Αν πέθαινε (ένας φόβος που τον κατέτρυχε υπερβολικά εκείνη τη χρονιά εξαιτίας της εμφάνισης εκζέματος

⁶⁷ Tooze, Adam. *The Wages of Destruction: The Making and Breaking of the Nazi Economy*. Penguin Publishing Group, 2008.,σ.252

στο πόδι του το 1936 και μέχρι το Σεπτέμβριο του 1937 ήταν υπό αγωγή γιατρού⁶⁸). Ο υπασπιστής του συνταγματάρχη Hossbach κράτησε ορισμένες σημειώσεις και έτσι έγινε γνωστή στους ιστορικούς αυτή η συνάντηση. Ο Χίτλερ τόνισε πως χωρίς την επέκταση των συνόρων η Γερμανία θα βυθιζόταν στο τέλμα της “στεριρότητας” και αυτό θα γεννούσε την κοινωνική δυσαρέσκεια. Συνεπώς, η αναζήτηση νέων στόχων, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, ήταν καθόλα απαραίτητη για την διασφάλιση της λαϊκής υποστήριξης προς το καθεστώς. Αντιτάχθηκε για μία ακόμη φορά στα σχέδια του υπουργού οικονομικών Σαχτ, ο οποίος τασσόταν υπέρ της απόκτησης υπερπόντιων αποικιών, κατά το παράδειγμα της Βρετανίας και της Γαλλίας, λέγοντας πως η παλιά ιδέα περί γερμανικών υπερπόντιων αποικιών θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί με ασφάλεια, μόνο όταν η Βρετανία αποδυναμωνόταν σοβαρά. Ο ζωτικός χώρος, ξεκαθάρισε, αναφερόταν σε ανατολικοευρωπαϊκά εδάφη προς καλλιέργεια και συντήρηση του Ράιχ και όχι σε υπερπόντιες αποικίες⁶⁹ χωρίς όμως να διευκρινίζει τι θα γινόταν με τους ντόπιους πληθυσμούς⁷⁰. Ο χρόνος δεν ήταν υπέρ της Γερμανίας. Αν περίμεναν έναν ακόμη χρόνο, μπορεί να βρίσκονταν και πάλι αντιμέτωποι με το φάσμα της επισιτιστικής κρίσης, μιας και η χώρα εξαρτώνταν από το ξένο συνάλλαγμα, είχε παρατηρηθεί πτώση της γεννητικότητας και του βιοτικού επιπέδου των πολιτών την τελευταία διετία ως αποτέλεσμα των οικονομικών δυσκολιών που αντιμετώπιζε η χώρα. Μπορούσαν να εκμεταλλευτούν τις διαιρέσεις των αντιπάλων τους, Γάλλων και Βρετανών, ούτως ώστε να προσαρτηθεί η Αυστρία και η Τσεχοσλοβακία ασφαρίζοντας έτσι το ανατολικό τους σύνορο και απελευθερώνοντας μεγάλο στρατιωτικό δυναμικό για την επίθεση στη Δύση. Η Βρετανία αντιμετώπιζε αυξανόμενα προβλήματα με την Ινδία, και η Γαλλική πολιτική σκηνή θεωρούνταν εξαιρετικά ευάλωτη για να κατευθύνει μια συνειδητή πολεμική προετοιμασία εναντίον των Γερμανών, πόσο μάλλον χωρίς τη Βρετανική στήριξη. Η Πολωνία θεωρείτο ακίνδυνη προς το παρόν φοβούμενη μια Σοβιετική επίθεση, ενώ με τη σειρά της η Σοβιετική Ένωση ανησυχούσε σε μεγάλο βαθμό για την Ιαπωνική επιθετικότητα. Προέβλεπε τη νίκη της Ιαπωνίας στον πόλεμο που αυτή είχε εξαπολύσει εναντίον της Κίνας και θεωρούσε ότι η Σοβιετική Ένωση θα ήταν πολύ αδύναμη να αντέξει μια γερμανοϊαπωνική επίθεση εναντίον της (κυρίως εξαιτίας των εκκαθαρίσεων που λάμβαναν χώρα από την προηγούμενη χρονιά στο Κομμουνιστικό Κόμμα και

⁶⁸ Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002.,σελ.34

⁶⁹ Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002.,σελ.44

⁷⁰ Waddington, Lorna. *Hitler's crusade : Bolshevism and the myth of the international Jewish conspiracy*. Bloomsbury Academic, 2007.,σελ.142

στο Κόκκινο Στρατό). Ο Φύρερ θεωρούσε πολύ πιθανή και την κήρυξη πολέμου ενάντια στην Ιταλία από μέρους των Αγγλογάλλων μιας και αυτή τον συνέδραμε στη διεξαγωγή του Ισπανικού εμφυλίου πολέμου. Με τη σειρά του το γεγονός αυτό καθιστούσε πιο πιθανή μια ανοχή της Ιταλίας ως προς την απορρόφηση της Αυστρίας και της Τσεχοσλοβακίας (τουλάχιστον όσο ο Ντούτσε ήταν ζωντανός). Η Βρετανία και η Γαλλία του φαινόταν πως δεν είχαν καμία διάθεση να υπερασπιστούν την Τσεχοσλοβακία. Από το καλοκαίρι έχουν διαφανεί οι βλέψεις του προς αυτή τη χώρα. Απλώς τώρα θέτει το χρονοδιάγραμμα, ελπίζοντας μέχρι τα τέλη του χρόνου να την έχει καταλάβει. Οι στρατηγοί Μπλόμπεργκ και Φριτς καθώς και ο υπουργός Εξωτερικών Νόιρατ ταραχτήκαν με το χρονοδιάγραμμα που τους παρουσίαζε ο ηγέτης τους για την επιθετική εξάπλωση στην Ευρώπη⁷¹. Έτρεμαν την πιθανότητα πολέμου με τη Βρετανία και τη Γαλλία και εξέφρασαν την αντίθεσή τους στα παράλογα ρίσκα που θεωρούσαν ότι έπαιρνε ο Χίτλερ. Ειδικά ο στρατηγός Φριτς επέμενε να τον διαβεβαιώσει ο Χίτλερ πως δεν επίκειτο άμεση πιθανότητα πολέμου. Ο Νόιρατ δεν πίστευε ότι η σύρραξη θα έφτανε ποτέ ως τη Μεσόγειο. Ο συνταγματάρχης του Αμυντικού Επιτελείου Alfred Yodl όμως είχε τη λύση. Πρότεινε τον αφανισμό της Τσεχοσλοβακίας προτού αντιδράσουν οι Βρετανοί και οι Γάλλοι, ούτως ώστε να έχει εξασφαλιστεί ζωτικός χώρος πριν την επίθεση στη Δύση. Για τη Γερμανία ήταν θέμα τιμής να λύσει τα ζητήματα επισιτισμού και να ενώσει τους απανταχού Γερμανούς της Ευρώπης. Το πόσο μεγάλο ρόλο θα έπαιζε για τον Χίτλερ η τιμή θα γινόταν αντιληπτό σύντομα.

Όταν εκείνος πληροφορήθηκε πως ένα αεροπλάνο του Δημοκρατικού Στρατού της Ισπανίας είχε ρίξει δύο βόμβες στο θωρηκτό “Deutschland”, που βρισκόταν αγκυροβολημένο στο λιμάνι της Ίμπιζα το βράδυ της 29ης Μαΐου, με 33 ναύτες να σκοτώνονται και να τραυματίζονται πάνω από 70. Σε αντίποινα, ο Χίτλερ διατάζει τον Ραίντερ να ισοπεδώσει, αρχικά το λιμάνι της Βαλένθια. Μετά από σύντομη σύσκεψη που είχε με τους Γκαίρινγκ, φον Νόιρατ, Μπλόμπεργκ και Ραίντερ, διατάζει τον τελευταίο να βομβαρδίσει το λιμάνι της Αλμερία με το καταδρομικό “Admiral Scheer”. Το αποτέλεσμα ήταν 39 σπίτια να καταστραφούν, 21 άμαχοι να βρουν το θάνατο και να τραυματιστούν 53 άτομα⁷². Κατά την άποψη των ιθυνόντων, το Γερμανικό κύρος είχε αποκατασταθεί. Στο εσωτερικό όμως η φήμη των Γερμανικών ενόπλων δυνάμεων δέχτηκε ισχυρό πλήγμα με την υπόθεση Μπλόμπεργκ στις αρχές Φεβρουαρίου 1938. Ο Μπλόμπεργκ

⁷¹ Bullock, Alan. *Hitler: A study in tyranny*. New York, Harper and Row, 1964.,σελ.411

⁷² Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002.,σελ.41

ήταν ένας άνθρωπος ο οποίος είχε γίνει γνωστός στους κόλπους της στρατιωτικής ηγεσίας για την εκπληκτική δουλοπρέπεια του προς το Χίτλερ, συνεπώς δεν θεωρούνταν άνθρωπος του στρατού. Οι συνάδελφοί του χλεύαζαν την ευσυγκινησία του στις ομιλίες του Χίτλερ η σε μια απλή φιλική του κουβέντα προς εκείνον, τον αποκαλούσαν πισώπλατα “Hitlerjunge Quech”⁷³, όνομα παραλλαγμένο από έναν ήρωα ενός προπαγανδιστικού φιλμ, ο οποίος ήταν πρόθυμος να θυσιάσει τη ζωή του για τον Φύρερ. Τόσο οι στρατιωτικοί, όσο και οι κομματικοί αξιωματούχοι τον απεχθάνονταν. Οι στρατιωτικοί πίστευαν πως η άκρατη εμπιστοσύνη του στο Χίτλερ θόλωνε την επαγγελματική του κρίση. Ένα τελευταίο του παραστράτημα θα του στοίχιζε την καριέρα που είχε κατορθώσει να οικοδομήσει, λόγω του γάμου του, τον Ιανουάριο του 1938, με την Margarethe Grun, μια γυναίκα κατώτερης κοινωνικής θέσης, πρώην πόρνη, της οποίας η δραστηριότητα έγινε γνωστή το Φεβρουάριο του 1938.

Αμέσως μετά το γάμο, οι φήμες είχαν φουντώσει μεταξύ των εταίρων του Βερολίνου για το πόσο ψηλά κατάφερε να φτάσει μια γυναίκα από το επάγγελμά τους. Αυτά τα λόγια ακούστηκαν από πράκτορες της Γκεστάπο και έφτασαν στα αυτιά του αρχιστρατήγου Φριτς καθώς και του αρχηγού της Αστυνομίας Wolff Heinrich Graf von Helldorff, ο οποίος θεώρησε απαραίτητο να απευθυνθεί στον στενότερο συνεργάτη του Μπλόμπεργκ, τον στρατηγό Κάιτελ για ταυτοποίηση μιας και αυτός την είχε δει στην κηδεία της μητέρας του Μπλόμπεργκ. Εκείνος απάντησε πως δεν είναι σε θέση να βεβαιώσει την ταυτοπροσωπία λόγω του μαύρου πυκνού βέλου που φορούσε στην κηδεία της μητέρας του Μπλόμπεργκ και του συνέστησε να συμβουλευτεί τον Γκαίρινγκ ο οποίος ήταν παρών ως μάρτυρας στο γάμο. Εκείνος επιβεβαίωσε την ταυτότητά της στις 21 Ιανουαρίου. Τρεις μέρες αργότερα, ο Γκαίρινγκ θα παρέδιδε τον καφέ φάκελο με το ιστορικό της φράου Μπλόμπεργκ από τα αρχεία της Αστυνομίας, ο οποίος περιείχε κάποιες άσεμνες φωτογραφίες που είχαν τραβηχθεί από τον Εβραίο τσεχικής καταγωγής σύντροφό της εκείνο τον καιρό, τα Χριστούγεννα του 1931, καθώς και επίσημο φακέλωμά της ως πόρνης το 1932. Το 1934 είχε απασχολήσει τις αρχές με μια καταγγελία για κλοπή από πελάτη της. Αυτά ήταν αποδεικτικά στοιχεία που θεωρήθηκαν ότι διέσυραν όχι μόνο το Μπλόμπεργκ, αλλά και τους ίδιους τους Χίτλερ και Γκαίρινγκ, οι οποίοι είχαν παραστεί ως μάρτυρες στο γάμο τους στο Υπουργείο Πολέμου. Ο Χίτλερ εξοργίστηκε μόλις έμαθε τα καθέκαστα και θεώρησε την καταγωγή του τότε συντρόφου της ως ενδεικτική του ήθους των Εβραίων.”Αν ένας Γερμανός στρατάρχης μπορεί να παντρευτεί μια πόρνη, τότε όλα μπορούν να συμβούν”, τον άκουσε να

⁷³ Bullock, Alan. *Hitler: A study in tyranny*. New York, Harper and Row, 1964.,σελ.415

λέει ο υπασπιστής του Fritz Wiedemann. Την επόμενη ημέρα σε γεύμα του με τον υπασπιστή του συνταγματάρχη Hobbach επαίνεσε τον Μπλόμπεργκ για τα επιτεύγματά του μέχρι στιγμής αλλά δεν μπορούσε να παραμείνει άλλο στο Υπουργείο Πολέμου, μετά από την απόπειρα εξαπάτησής του, εφόσον του απέκρυψε την αλήθεια για το παρελθόν της νέας συζύγου του και τον κάλεσε ως μάρτυρα στο γάμο και τον ντρόπιασε σε όλη τη Γερμανία και διεθνώς. Ο Γκαίρινγκ προσπάθησε να πείσει το Χίτλερ πως ο Μπλόμπεργκ πιθανόν να μη γνώριζε τίποτα για το παρελθόν της και επενέβη για να ζητήσει από τον Μπλόμπεργκ να διαλύσει το γάμο του προκειμένου να διατηρήσει τη θέση του. Εκείνος αρνήθηκε την προσφορά αλλά επέμεινε να συναντηθεί με τον Χίτλερ για να του εκφράσει τις απόψεις του. Έγινε δεκτός σε ακρόαση και, παρά το αρχικά τεταμένο κλίμα, η συζήτηση διεξήχθη σε χαμηλούς τόνους για το υπόλοιπο της συνάντησης. Ο Φύρερ είχε ήδη αποφασίσει να καταργήσει τη θέση του υπουργού Πολέμου και να την αντικαταστήσει με εκείνη του ανώτατου ηγέτη των ενόπλων δυνάμεων (Oberkommando der Wehrmacht) -θέση η οποία προοριζόταν για τον ίδιο⁷⁴. Ο Χίτλερ του εξήγησε γιατί ήταν αναπόφευκτο να παραιτηθεί και άφησε ανοικτό το ενδεχόμενο να τα ξεχάσει όλα και να τον επαναφέρει μόνο σε περίπτωση πολέμου, του προσέφερε σύνταξη στρατάρχη και του έδωσε το ελεύθερο να φύγει από τη χώρα, πράγμα και το οποίο έπραξε την επόμενη μέρα κατευθυνόμενος προς την Ιταλία. Μετά από αυτό το σοκ, ο Χίτλερ διέταξε να διερευνηθούν και οι καταγγελίες σε βάρος του αρχιστρατήγου Φριτς που εκκρεμούσαν από το 1933. Οι καταγγελίες αυτές έγιναν από έναν νεαρό εκδιδόμενο, τον Otto Schmidt και αφορούσαν την ανάμειξη του στρατηγού σε σεξουαλική πράξη μαζί του. Τότε ο Χίτλερ είχε αρνηθεί να ασχοληθεί με το θέμα, απορρίπτοντας τις σχετικές εισηγήσεις. Τώρα όμως ήταν πια έτοιμος, μετά το μεγάλο σοκ με την περίπτωση του Μπλόμπεργκ. Και οι δύο εκλήθησαν στα ιδιαίτερα διαμερίσματα του Χίτλερ στην καγκελαρία -ο δε Otto Schmidt από το στρατόπεδο συγκέντρωσης του Μπαίργκερμωρ στην περιφέρεια του Έμσλαντ. Ο Φριτς αρνήθηκε σθεναρά τις κατηγορίες, τονίζοντας πως το μόνο που είχε πράξει ήταν να καλέσει έναν νεαρό της Χιτλερικής Νεολαίας κάποιες φορές για φαγητό, την περίοδο 1933-34, λόγω της προθυμίας του να βοηθήσει με τις δραστηριότητες σίτισης των απόρων. Το γεγονός αυτό δε βοήθησε την υπεράσπισή του με συνέπεια ο Χίτλερ να τον υποπτευθεί ακόμη περισσότερο. Αρχικά ο Φριτς διαβεβαιώθηκε πως θα μπορούσε να αναλάβει το αξίωμα του Υπουργού Πολέμου. Οι περαιτέρω ανακρίσεις της Γκεστάπο όμως

⁷⁴ McDonough, Frank. *Hitler and Nazi Germany*. Cambridge University Press, 1999.

οδήγησαν τον υπουργό Δικαιοσύνης Franz Gurtner να γνωμοδοτήσει ότι η υπόθεση του Φριτς έπρεπε να παραπεμφθεί σε στρατοδικείο, παρά το γεγονός πως τα λεγόμενα του Schmidt αντικρούονταν και με στοιχεία (π.χ. ο Φριτς δεν φορούσε ποτέ γούνινο παλτό, ούτε κάπνιζε όταν συνάντησε έναν άλλο νεαρό το 1933 διότι είχε κόψει το κάπνισμα από το 1925). Ο Φύρερ ήταν τόσο στεναχωρημένος που ακύρωσε την ομιλία για την επέτειο ανάληψης της εξουσίας⁷⁵, όπως και την ολομέλεια του υπουργικού συμβουλίου. Ο Γκαίμπελς του προτείνει να αναλάβει ο ίδιος αρχηγός των ενόπλων δυνάμεων και να καταστήσει τους κλάδους των ενόπλων δυνάμεων απλά υπουργεία. Υπήρχε ένας διάχυτος πανικός ανάμεσα στα μέλη της ηγεσίας του Κόμματος για τον ενδεχόμενο τρόπο διαχείρισης του διπλού σκανδάλου και πως θα διέσωζαν το κύρος τους. Μετά την παραπομπή του Φριτς στο στρατοδικείο, ο Γκαίρινγκ εξέφρασε τη φιλοδοξία του να καλύψει εκείνος τη θέση του Υπουργού Πολέμου, κάτι που απερρίφθη όμως ασυζητητί από το Χίτλερ. Οι εισηγήσεις των Μπλόμπεργκ, Κάιτελ και Βίντεμαν να δεχθεί τον Γκαίρινγκ για τη θέση έπεσαν στο κενό. Ο Χίτλερ θεωρούσε το Γκαίρινγκ ανίκανο και προκλητική επιλογή, καθώς στην θητεία του ως πιλότου ποτέ δεν ξεπέρασε το βαθμό του λοχαγού. Η τρίτη υποψηφιότητα για τη θέση ο αρχηγός των SS Heinrich Himmler, επίσης θεωρούνταν από το Χίτλερ πως δε θα κέρδιζε την εύνοια του στρατού μια και δεν είχε πολεμήσει στο Μεγάλο Πόλεμο και -σύμφωνα με μια φήμη που διέδωσε ένας στρατηγός- δεν ήξερε να οδηγεί καν πυροσβεστικό όχημα⁷⁶, ενώ μια τρίτη επιλογή, ο στρατηγός Ράιχενάου, θεωρούνταν υπερβολικά προσκολλημένος στο Ναζιστικό Κόμμα και -κατά πάσα πιθανότητα- δεν θα γινόταν δεκτός από τους στρατηγούς. Ολοένα και περισσότερο επικρατούσε η ιδέα να αναλάβει ο ίδιος ο Χίτλερ την ηγεσία του Υπουργείου Πολέμου, με τη συνδρομή κάποιου αναπληρωτή υπουργού. Το κέντρο βάρους μετατοπίστηκε απότομα υπέρ του και κατά των παραδοσιακών στρατηγών του Γενικού Επιτελείου Στρατού. Στις 3 Φεβρουαρίου ζητούσε την παραίτηση του Φριτς από το υπουργείο Πολέμου. Αποφασίστηκε να γίνει ανασχηματισμός με τον Ρίμπεντροπ στη θέση του Υπουργού Εξωτερικών αντί του Νόϊρατ, τον στρατηγό φον Μπράουχιτς ως ανώτατο σύμβουλο του Χίτλερ επί των ενόπλων δυνάμεων και τον Walther Funk στη θέση του Σαχτ ως υπουργός Οικονομικών και επικεφαλής της Τράπεζας του Ράιχ. Δώδεκα ακόμη στρατηγοί πλην του Μπλόμπεργκ και του Φριτς αποπέμφθηκαν από τις ένοπλες δυνάμεις (οι μισοί ήταν από τη Λουφτβάφε), ενώ άλλες 51 θέσεις (και το 1/3 των θέσεων της Λουφτβάφε) κατανεμήθηκαν σε

⁷⁵ Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002., τόμος 2, σελ.53

⁷⁶ Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002., σελ.53

νέους αξιωματικούς. Ο Γκαίρινγκ αποζημιώθηκε με τη ράβδο του στρατάρχη του Ράιχ. Ακόμη, οι θέσεις των πρεσβευτών σε Λονδίνο, Ρώμη, Τόκιο και Βιέννη άλλαξαν κατόχους. Όσον αφορά τους Μπλόμπεργκ και Φριτς θα ανακοινωνόταν πως είχαν παραιτηθεί για λόγους υγείας. Το βράδυ της 4ης Φεβρουαρίου ανακοινώθηκε και επίσημα από ραδιοφώνου πως ο Χίτλερ είχε αναδιοργανώσει την ηγεσία των ενόπλων δυνάμεων, των πολιτικών και οικονομικών εξουσιών για να επιληφθεί καλύτερα της διοίκησής τους. Σε νέα σύσκεψη με τους στρατηγούς του τους ενημέρωσε για το καταδικαστικό πόρισμα του υπουργού Δικαιοσύνης για τον Φριτς, όμως κανείς δεν προσδοκούσε το αντίθετο αποτέλεσμα, ούτως η αλλιώς. Η ηγεσία του Ναυτικού ήταν η μόνη που δε θίχτηκε κατα κανέναν τρόπο η υπόληψή της. Ο ναύαρχος Ραίντερ έχαιρε της απολύτου εμπιστοσύνης του Χίτλερ και αυτό δε θα άλλαζε μέχρι και το τέλος του πολέμου. Το μοιραίο αποτέλεσμα της υπόθεσης Μπλόμπεργκ-Φριτς ήταν να ενδυναμωθεί ακόμη περισσότερο το κύρος του Χίτλερ στο στρατό. Ήταν το τρίτο και τελευταίο βήμα στην πολιτική επικράτηση του Χίτλερ. Πρώτα είχε επικρατήσει έναντι των υπολοίπων κομμάτων με αφορμή την πυρκαγιά στο Ράιχσταγκ και τις διώξεις στα δύο μεγαλύτερα κόμματα: τους σοσιαλδημοκράτες και τους κομμουνιστές. Κατόπιν κυριάρχησε έναντι των απείθαρχων SA του Ερνστ Ρεμ, οι οποίοι έθεταν σε κίνδυνο την δημόσια εικόνα του έναντι στους οικονομικά ισχυρούς υποστηρικτές του και το στρατό. Τώρα διέλυσε για πολύ καιρό την αυταρέσκεια του στρατεύματος απέναντί του, καθιστώντας τους πλήρως υποταγμένους. Ο συνδυασμός της απαξίωσης της στρατιωτικής ηγεσίας μετά από αυτά τα σκάνδαλα και την απομάκρυνση των Μπλόμπεργκ/Φριτς - πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη ότι οι Μπλόμπεργκ και Φριτς ήταν οι μόνοι που εξέφρασαν ανοιχτά τις αντιρρήσεις τους για τα σχέδια του Φύρερ- και της ανάρρησης στο υπουργείο Εξωτερικών του πολεμοχαρούς Ρίμπεντροπ απομάκρυνε οποιαδήποτε φωνή μετριοπάθειας από την πολιτική-στρατιωτική ηγεσία. Η πορεία προς τον όλεθρο είχε μόλις αρχίσει.

Εντωμεταξύ στην Αυστρία, ο καγκελάριος Σούσνινγκ συνέχιζε να τηρεί μια αποτελεσματική αντιγερμανική στάση που είχε εκνευρίσει αφάνταστα το Χίτλερ. Ήλπιζε και στην παρατεταμένη στήριξη της Ιταλίας, η οποία όμως δεν υφίστατο μετά την γερμανική στήριξη στην επίθεση εναντίον της Αβησσυνίας και υπήρχε πίεση από πλευράς Μουσολίνι για μια συμφωνία με τη Γερμανία⁷⁷. Επιπλέον, ο πρεσβευτής στη Βιέννη-και πρώην γερμανός καγκελάριος και

⁷⁷ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018., σ.169

ανταγωνιστής του Χίτλερ για την εξουσία-Φραντς φον Πάπεν είχε προτείνει ήδη στα μισά του Δεκέμβρη του 1937 στον Σούσνιγκ μια συνάντηση με τον Χίτλερ. Στόχος του Χίτλερ ήταν πλέον ο εκφοβισμός του Αυστριακού καγκελάριου για να λάβει μέτρα φιλοναζιστικά προκειμένου να καταστεί πειθήνιος δορυφόρος του γερμανικού κράτους. Ήλπιζε ότι με μια συναισθηματική έκρηξη μπροστά του θα τον τρόμαζε ούτως ώστε να επιφέρει τις επιθυμητές αλλαγές στην Αυστρία χωρίς εισβολή, πράγμα που εξηγεί και την έλλειψη συγκεκριμένων στρατιωτικών σχεδίων για την εν λόγω εισβολή. Από την πλευρά του ο Σούσνιγκ σκόπευε να πείσει τον Χίτλερ να σταματήσει να δίνει οποιαδήποτε βοήθεια στους Αυστριακούς ναζί και να σεβαστεί την εδαφική ακεραιότητα και ανεξαρτησία της Αυστρίας⁷⁸.

Αφού είχε προσκληθεί στο Μπέργκχοφ στις 12 Φεβρουαρίου για συνομιλίες - όπου δέχθηκε την εκφοβιστική συμπεριφορά του Χίτλερ-αρνήθηκε την ικανοποίηση των αιτημάτων του, ακόμα και όταν εκείνος απείλησε με εισβολή σε περίπτωση μη συμμόρφωσης με το τελεσίγραφο. Κατόπιν ο Χίτλερ έβαλε τις φωνές και κάλεσε τον στρατηγό Κάιτελαπλώς για να του πει ότι δεν τον θέλει κάτι ιδιαίτερο. Παρέμεινε για λίγο απλώς για να ακούσει τα όσα έλεγε ο Φύρερ. Αυτή η κίνηση τραμπουκισμού βοήθησε να καταπτοηθεί η αυστριακή αντιπροσωπεία, καθώς ο Κουρτ φον Σούσνιγκ συναίνεσε -μετά και από μικρές τροποποιήσεις στο τελεσίγραφο από τον γερμανό πρεσβευτή φον Πάπεν που δυσαρέστησαν το Χίτλερ- στον διορισμό σημαντικών στελεχών του Αυστριακού κόμματος, όπως του Άρτουρ Ζάις-Ινκβαρτ ως Υπουργού Εσωτερικών αλλά και του Edmund Glaise- Hostenau ως υπουργού Πολέμου, τους οποίους και διόρισε στις 16 Φεβρουαρίου. Επίσης συναίνεσε στην νομιμοποίηση της δράσης των Αυστριακών ναζί, καθώς και την αμνήστευση όλων των ναζιστών που είχαν φυλακιστεί μέχρι εκείνη τη στιγμή⁷⁹. Η αυστριακή αντιπροσωπεία δεν δέχθηκε την πρόταση για δείπνο του Χίτλερ και γύρισε στην Αυστρία νηστική και ταπεινωμένη. Εκείνη την περίοδο, η στρατηγική του Χίτλερ για την Αυστρία συνίστατο στην πίεση που ασκούσε επί του αυστριακού καγκελάριου (“Τα κανόνια μιλούν πάντοτε με πειστική γλώσσα” είχε πει στο Γκαίμπελς)⁸⁰, προκειμένου να μετατραπεί η Αυστρία σε δορυφόρο της Γερμανίας και να απορροφηθεί εδαφικά-χωρίς βία-από τη Γερμανία. Στις 20 Φεβρουαρίου ενέδωσε στις αξιώσεις του Ζέις Ινκβαρτ να καθαιρεθεί ο αρχηγός των αυστριακών ναζί, ο ατίθασος λοχαγός Γιόζεφ Λέοπολντ μαζί με τους συνεργάτες του. Εκείνη

⁷⁸McDonough, Frank. *Hitler and Nazi Germany*. Cambridge University Press, 1999.,σελ.77

⁷⁹Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011.
,σ.552

⁸⁰Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002.
,σελ.67

την ημέρα επίσης ο Χίτλερ έβγαλε ραδιοφωνικό ανακοινωθέν στο οποίο είπε πως σύντομα οι Γερμανοί θα αγανακτούσαν συνειδητοποιώντας πως τα σύνορα που έχουν επιβληθεί από τις ειρηνευτικές συμφωνίες τους χωρίζουν από δέκα εκατομμύρια συμπατριώτες τους. Την ίδια μέρα ο Χίτλερ σε ομιλία του επαίνεσε τη συμφωνία του Μπέχτεσγκάρτεν, όμως δεν ανέφερε ρητά το τέλος της γερμανικής ανάμειξης στα αυστριακά πράγματα, όπως είχε συμφωνήσει με τον Σούσνικ⁸¹.

Σε μια προσπάθεια εκδίκησης για τη μεγάλη ταπείνωση που δέχθηκε, ο Σούσνικ προαναγγέλλει στις 9 Μαρτίου πως θα διεξαχθεί δημοψήφισμα σχετικά με την ανεξαρτησία της χώρας στις 12 Μαρτίου, ζητώντας από τους πολίτες να στηρίξουν μια “ελεύθερη και γερμανική, ανεξάρτητη και κοινωνική, χριστιανική και ενωμένη Αυστρία”⁸². Η γερμανική ηγεσία πλέον συνειδητοποιούσε πως ο Σούσνικ δεν ήταν διατεθειμένος να τηρήσει την υπόσχεση που έδωσε στο Μπέργκχοφ. Στις 10 Μαρτίου ο Χίτλερ ζήτησε από την εμβρόντητη ηγεσία της Βέρμαχτ να του παρουσιάσει ολοκληρωμένα σχέδια στρατιωτικής επέμβασης στην Αυστρία. Ο στρατηγός Κάϊτελ πρότεινε να κληθούν οι στρατηγοί Μπεκ και Μπράουχιτς για να συζητήσουν μαζί τους το ενδεχόμενο εισβολής. Αν και γνώριζε πως δεν είχαν καταρτιστεί σχέδια, δεν ανέφερε κάτι σχετικό στο Χίτλερ. Ο Μπράουχιτς απουσίαζε από το Βερολίνο, όπως και πολλοί άλλοι εκπρόσωποι της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας, πράγμα που καταδεικνύει την έλλειψη προετοιμασίας της ηγεσίας του κόμματος και των ενόπλων δυνάμεων από τον Χίτλερ και την παρορμητικότητα στις αποφάσεις του.

Οι ναζί ζητούσαν διακαώς να διεξαχθεί ένα δημοψήφισμα, αλλά όχι με τον τρόπο που το έθεσε ο Σούσνικ. Στις 11 Μαρτίου, στις 10 το πρωί ο Χίτλερ απαντά με τηλεσίγραφο που ζητούσε από τον Σούσνικ να αναβάλλει το δημοψήφισμα για δύο εβδομάδες και κατόπιν να παραιτηθεί. Ο διάδοχός του θα έπρεπε να ευθυγραμμίσει τη ρητορική και το ερώτημα του δημοψηφίσματος με τη λογική που ακολούθησαν οι ίδιοι οι Γερμανοί με το δημοψήφισμα στο Σάαρ δύο χρόνια νωρίτερα. Εάν αρνούσαν να το πράξει, θα έπρεπε να παραιτηθούν οι δύο ναζί υπουργοί. Αποφασίστηκε από τον Χίτλερ και τον Γκαίμπελς η αποχή των ναζί από το δημοψήφισμα με την υποκίνηση ταραχών ανά την επικράτεια και η ρίψη από 600 με 800 αεροπλάνα φεΐγ-βολάν που θα καλούσαν τον αυστριακό λαό σε αντίσταση κατά της κυβέρνησης το Σάββατο 12 Μαρτίου. Οι ντόπιοι ναζί έπρεπε να προκαλέσουν ταραχές για να επηρεάσουν το λαϊκό αίσθημα. Την

⁸¹Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011. σ.553

⁸²Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002.,σελ.69

Κυριακή θα λάμβανε χώρα η εισβολή, όπου τα γερμανικά στρατεύματα θα προήλυναν μέχρι τη Βιέννη, συνοδευόμενα από τους Αυστριακούς “λεγεωνάριους”, δηλαδή τους εξόριστους Αυστριακούς παραστρατιωτικούς. Ο Γκαίρινγκ αποστέλλει ξανά το τελεσίγραφο στον Σούσνικ, χωρίς να συμβουλευτεί το Χίτλερ και δήλωσε πως μέχρι τις 17.30 το απόγευμα ο Σούσνικ όφειλε να παραιτηθεί και ο διάδοχός του να αποδεχθεί τους υπόλοιπους όρους του τελεσιγράφου μέχρι τις 19.30. Ο Σούσνικ απάντησε στις τρεις παρά τέταρτο το απόγευμα, δεχόμενος να αναβάλλει το δημοψήφισμα κατά δύο εβδομάδες, αλλά δεν συναίνεσε στην παραίτησή του. Ο Ζέϋς-Ίνκβαρτ δεν αποδέχθηκε την προοπτική να γίνει καγκελάριος, επιθυμώντας και αυτός να διατηρήσει την ελάχιστη ανεξαρτησία που είχε απομείνει στην Αυστρία. Όταν μεταβίβασε το τηλεγράφημα του Γκαίρινγκ στον Αυστριακό καγκελάριο αισθανόταν πως ήταν απλά ένα πιόνι στα σχέδια του Χίτλερ. Λίγες ώρες αργότερα, ήρθε η ανταπόκριση πως μόνο ένα μέρος των όρων είχε γίνει δεκτό από την αυστριακή κυβέρνηση. Ο Σούσνικ εντωμεταξύ ζήτησε βοήθεια από τη Βρετανία, αλλά προσέκρουσε στη σθεναρή άρνηση του υπουργού Εξωτερικών λόρδου Χάλιφαξ. Στις 15.30 ο Σούσνικ υποβάλλει την παραίτησή του⁸³ στον πρόεδρο της Αυστριακής Δημοκρατίας Wilhelm Miklas. Εκείνος όμως αρνούσαν να διορίσει τον Ζέϋς-Ίνκβαρτ καγκελάριο. Ένα τρίτο τελεσίγραφο εστάλη στη Βιέννη που η διορία του έληγε στις 19.30. Ο υπάλληλος της Καγκελαρίας Nikolaus von Below τον βρήκε στο τηλέφωνο, σε αδιάλειπτη επικοινωνία με τη Βιέννη και τον χαρακτήρισε ως “απόλυτο κύριο της κατάστασης”. Το ίδιο βράδυ στις 20.00 ο Σούσνικ απευθύνθηκε στον αυστριακό λαό λέγοντας πως η Αυστρία είχε καμφθεί με τη βία⁸⁴. Προκειμένου να αποφευχθεί η βία, σε περίπτωση εισβολής συνέστησε τα στρατεύματα να μην ανοίξουν πυρ. Ήδη οι Αυστριακοί ναζί είχαν αρχίσει τις βιαιοπραγίες, καταλαμβάνοντας επαρχιακά κτίρια προκειμένου να εξευμενίσουν το Χίτλερ και να προλάβουν μια Γερμανική εισβολή. Η επιχείρηση αναμενόταν να μη συναντήσει αντίσταση και να περατωθεί ειρηνικά. Προτάθηκε η αναγόρευση του Χίτλερ σε Πρόεδρο της νέας Ομοσπονδίας μέσω της λαϊκής ψήφου και η βίαια ευθυγράμμιση (Gleichschaltung) και όχι η πλήρης ενσωμάτωση. Η συγκυρία φαινόταν ευνοϊκή, μιας και η Ιταλία και η Γαλλία δεν μπορούσαν να δράσουν (ο Μουσολίνι δεν πίστευε στην ικανότητα του στρατού του να συγκρουστεί με τους Γερμανούς και οι Γάλλοι έχουν παραλύσει από μια μεγάλη κυβερνητική κρίση και δε λαμβάνουν καμία απόφαση) ενώ η Βρετανία φαινόταν εξίσου απρόθυμη να δράσει. Συνεκλήθη

⁸³ McDonough, Frank. *Hitler and Nazi Germany*. Cambridge University Press, 1999. ,σ.77

⁸⁴ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011.,σ.553

σύσκεψη στην καγκελαρία με τους Φριτς, Κάιτελ, Μπράουχιτς, Νόιρατ, Χίμλερ και Γκέμπελς. Ο Φύρερ απέστειλε ιδιόχειρη επιστολή στον Ντούτσε, μέσω του διπλωματικού του απεσταλμένου, πρίγκιπα Φιλίππου της Έσσης με το οποίο του εξηγούσε πως δεν μπορούσε να στέκει άπρακτος ως γνήσιο τέκνο της Αυστρίας. Κατά συνέπεια έπρεπε να επέμβει για να αποκαταστήσει την τάξη από τις ταραχές (τις οποίες ο ίδιος υποδαύλιζε). Ωστόσο, ορκιζόταν πως η συμπάθειά του προς το πρόσωπο του Ντούτσε παρέμενε αμείωτη και τον διαβεβαίωσε πως δεν έτρεφε φιλοδοξίες αναδιάρθρωσης των συνόρων στο πέρασμα Μπρένερ. Ασχέτως της απάντησης του Μουσολίνι, η επιχείρηση “Otto” κατά της Αυστρίας είχε αρχίσει να τίθεται σε εφαρμογή.

Ο Γκαίρινγκ, ενθαρρυσμένος από την παραίτηση του Σούσνικ, πίεσε τον Ζέυς Ίνκβαρτ να αποστείλει ένα τηλεγράφημα στο Βερολίνο-συντεταγμένο από τους Γερμανούς- με το οποίο θα αιτούνταν συνδρομής της Γερμανίας στην επιβολή της τάξης στην Αυστρία. Εκείνος αρνήθηκε να το αποστείλει και ο Γκαίρινγκ του είπε στο τηλέφωνο πως αρκούσε να πει το “ναι, συμφωνώ” πράγμα που έκανε τελικά ο υφισταμένος του Kerpler, χωρίς αυτό να επηρεάσει την πορεία των πραγμάτων. Ο Γκαίρινγκ, 25 λεπτά νωρίτερα είχε προειδοποιήσει τον Χίτλερ πως αν δε δρούσε αμέσως μετά τη λήξη του τελευταίου τελεσιγράφου θα γελοιοποιούνταν στα μάτια της Γερμανίας αλλά και του κόσμου. Ο ίδιος ο Γκαίρινγκ ισχυρίστηκε στις δίκες της Νυρεμβέργης πως επέμεινε στην εκτέλεση της εισβολής ακόμη και όταν ο Χίτλερ φάνηκε να διστάζει για λίγο και έδινε τον τόνο στην διεξαγωγή της επιχείρησης. Λίγο αργότερα, κατά τις 22.30 το βράδυ, ο στρατάρχης Μπράουχιτς έφευγε από την καγκελαρία με την εντολή της εισβολής στην τσέπη του. Ταυτόχρονα, έφτασε και η απάντηση του Μουσολίνι, όπου αποδεχόταν τη Γερμανική ανάμειξη, κάτι που χαροποίησε το Χίτλερ αφάνταστα, τόσο που υποσχέθηκε να πράξει το παν για να βοηθήσει τον Μουσολίνι σε μια ώρα ανάγκης, δίνοντας ακόμα και τη ζωή του⁸⁵. Γύρω στα μεσάνυχτα, ο Ζέυς-Ίνκβαρτ ορίστηκε τελικά Ομοσπονδιακός Καγκελάριος της Αυστρίας από τον πρόεδρο Μίκλας. Η μεγάλη ειρωνεία της τύχης ήταν πως η Αυστρία είχε εκπληρώσει τους όρους του τελεσίγραφου, παρόλα αυτά η Γερμανία ήταν έτοιμη να εισβάλλει. Μια τελευταία απεγνωσμένη έκκληση, στις 2.30 το πρωί- του Ζέυς Ίνκβαρτ στο Χίτλερ να μην εισβάλλει συνάντησε την αδιαφορία του Φύρερ⁸⁶. Στα αζήτητα πήγε και μια επιστολή του στρατηγού του επιτελείου Max von Viebahn, στελέχους του Γενικού Επιτελείου Στρατού ο

⁸⁵ Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002, σελ.73

⁸⁶ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011., σ.553

οποίος την παρέδωσε στον Κάιτελ και ζητούσε από τον Χίτλερ να διακόψει την εισβολή. Ο Κάιτελ δεν την παρέδωσε από φόβο μήπως η ηγεσία του στρατεύματος εκπέσει και άλλο στα μάτια του Φύρερ, δεδομένων και των πρόσφατων σκανδάλων Μπλόμπεργκ και Φριτς. Η εισβολή άρχισε στις 05.30 το πρωί της 12ης Μαρτίου. Ο Χίτλερ έσπευσε άμεσα στο Μόναχο για την προετοιμασία της οδικής περιοδείας του στην Αυστρία και άφησε στο πόδι του τον Γκαϊρινγκ, όπως είχε κάνει και την εποχή της εκκαθάρισης των φαιοχιτώνων του Ρεμ και των εχθρικών απέναντί του συντηρητικών. Ο υπουργός Εσωτερικών Βίλχελμ Φρικ ξεκίνησε να καταρτίζει τους νέους νόμους της Αυστρίας. Από το Μόναχο έφτασε στο Μύλλντορφ αμ Ινν, όπου και του αναφέρθηκε ο στρατάρχης Φεντορ φον Μποκ, πως είχε συγκροτήσει με επιτυχία την 8η Στρατιά, όπως διατάχθηκε, συμπιγνύοντας τα στρατεύματα που είχαν έδρα τους τη Βαυαρία. Τα στρατεύματα ενισχύθηκαν και από τη μηχανοκίνητη μεραρχία Leibstandarte SS Adolf Hitler από το Βερολίνο. Ο Μποκ ανέφερε ακόμη πως τα γερμανικά στρατεύματα έτυχαν ενθουσιώδους υποδοχής-με λουλούδια και ζητωκραυγές- από την στιγμή που πέρασαν τα σύνορα. Ο Χίτλερ βεβαιώθηκε πριν προχωρήσει στο αυστριακό έδαφος πως δεν υπήρχε καμία διεθνής αντίδραση από τον διευθυντή Τύπου του Ράϊχ Όττο Ντήτριχ. Έκανε μια στάση στη γενέτειρά του το Μπραουνάου αμ Ινν το απόγευμα και νωρίς το βράδυ κατάφερε να φτάσει στο Λιντς. Εκεί τον περίμενε επί ώρες στον ψυχρό καιρό ο Χίμλερ, ο Ζέις - Ίνκβαρτ και ο Γκλάιζε-Χόρστενάου. Είχε καθυστερήσει, λόγω του πλήθους που μαζευόταν στους κεντρικούς δρόμους για να τον χειροκροτήσει και να φωνάξει συνθήματα υπέρ του. Στο κέντρο του Λιντς χρειάστηκε να επέμβει η σωματοφυλακή του για να διανύσει τα τελευταία μέτρα ως το δημαρχείο, όπου του έγινε τιμητική προσφώνηση από τον Αυστριακό καγκελάριο εν μέσω κωδωνοκρουσιών και ιαχών από το ενθουσιασμένο πλήθος. Λίγο αργότερα πληροφορήθηκε από ντόπιους πως ο διεθνής τύπος αναφερόταν ήδη στην ένωση ως τετελεσμένο γεγονός, και έτσι ενθαρρύνθηκε η ανυπομονησία του να ολοκληρώσει την προσάρτηση. Ο υφυπουργός Εσωτερικών Βίλχελμ Στούκαρτ ανέλαβε το καθήκον να συντάξει το νομικό κείμενο για την ένωση. Την ίδια μέρα το μεσημέρι, ο Χίτλερ, σε γεύμα στο ξενοδοχείο που κατέλυσε με τη συνοδεία του ανήγγειλε το νέο νόμο που ετοιμαζόταν στο πλήθος των επώνυμων ναζί αξιωματούχων, ξεκαθαρίζοντας πως η Αυστρία θα προσαρτηθεί άμεσα⁸⁷. Στις 17.00 το απόγευμα το νομοσχέδιο του Στούκαρτ έγινε δεκτό από την αυστριακή κυβέρνηση με μερικές μικρές αναδιατυπώσεις και η συνάντηση έληξε

⁸⁷ Bullock, Alan. *Hitler: A study in tyranny*. New York, Harper and Row, 1964., σ.434

με τον ναζιστικό χαιρετισμό (ύψωμα του προτεταμένου δεξιού χεριού μέχρι το ύψος του προσώπου). Ο πρόεδρος Μίκλας παραιτήθηκε, αφού αρνήθηκε να αναγνωρίσει το νομοσχέδιο και αντικαταστάθηκε από τον Ζέϋς Ίνκβαρτ. Το ίδιο βράδυ, αφού επιβεβαιώθηκε η επικύρωση από την αυστριακή κυβέρνηση, ο Χίτλερ υπέγραψε το νομοσχέδιο. Η Αυστρία θα μετατρεπόταν στη γερμανική επαρχία του Ostmark. Ο ίδιος ο Γκαίρινγκ-που πίεζε περισσότερο από όλα τα ανώτατα μέλη της ναζιστικής ηγεσίας για την Ένωση-εξεπλάγην για την ταχύτητα και τον ειρηνικό τρόπο επιβολής της Ένωσης από τη Γερμανία. Ο στρατός, όπως και στη Γερμανία, ορκίστηκε πίστη και υπακοή στο Φύρερ και εκλήθη ο παλιός ακτιβιστής του Ναζιστικού Κόμματος Γιόζεφ Μπύρκελ για να οργανώσει το αυστριακό ναζιστικό Κόμμα. Ο Χίτλερ δεν εμπιστευόταν πλέον την αυστριακή ηγεσία και την θεωρούσε αρκετά απρόβλεπτη. Με μία μέρα καθυστέρηση-σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό-την Δευτέρα 14 Μαρτίου το απόγευμα έφτασε στη Βιέννη, όπου και έγινε αποδέκτης παρόμοιων επευφημιών. Την επομένη έβγαλε λόγο στην Χέλντεν Πλατς, όπου έδωσαν το παρών 250.000 άτομα. Ανακήρυξε την Αυστρία “ανατολικό προπύργιο στη μάχη εναντίον της λαίλαπας από την Ανατολή⁸⁸”. Παράλληλα, λάμβανε χώρα ένα μεγάλο κύμα συλλήψεων πολιτικών αντιπάλων και κάθε λογής αντιφρονούντων, ξυλοδαρμοί και ληστείες. Όλο αυτό το σκηνικό ενορχηστρωνόταν ήδη από τις 12 Μαρτίου από τους Χίμλερ και Χάυντριχ, συνεπώς τα SS έπαιζαν τον πρώτο ρόλο στην καταστολή της εναπομείνας αντιπολίτευσης. Οι Εβραίοι και οι αντιπολιτευόμενοι πολίτες έσπευσαν να ετοιμάσουν τις αποσκευές τους και να φύγουν με το τρένο προς την Πράγα. Οι περισσότεροι υπέστησαν ελέγχους από τα SS στους σιδηροδρομικούς σταθμούς και πολλοί συνελήφθησαν στις αποβάθρες ή στα βαγόνια των τρένων και μεταφέρονταν στις φυλακές. Αλλά και όσοι έφταναν με το βραδινό τρένο στα σύνορα με την Τσεχία, τους γύριζαν πίσω. Το ίδιο και στους οδικούς άξονες. Πολλοί άνθρωποι εγκατέλειπαν τα αυτοκίνητά τους κοντά στα σύνορα και πέρναγαν τα δασώδη σύνορα παράνομα, προκειμένου να γλιτώσουν. Πολλοί Εβραίοι, αρνούμενοι να φύγουν, αυτοκτόνησαν προκειμένου να μη ζήσουν τη φρίκη που αναμφίβολα τους περίμενε στα χέρια των ναζί. Αυτή ήταν η πρώτη και τελευταία φορά που ο απλός κόσμος στη Γερμανία θα αντιμετώπιζε ελαφρά τη καρδία το ζήτημα της προσάρτησης μιας γειτονικής χώρας.

Το καλοκαίρι του 1938, η διεθνής τάξη πραγμάτων που είχε εγκαθιδρυθεί στις Βερσαλλίες το 1919 έμοιαζε πιο αβέβαιη από ποτέ. Χάρη στους επιδέξιους χειρισμούς του Φύρερ, η Αυστρία

⁸⁸Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002.,σελ.77

είχε ενωθεί με το Τρίτο Ράιχ. Η κίνησή του αυτή βοήθησε στην προώθηση των περεταίρω εδαφικών του βλέψεων⁸⁹. Η Αυστρία από ανέκαθεν θεωρούνταν το εμπορικό και γεωστρατηγικό κλειδί της νοτιοανατολικής Ευρώπης για τη Γερμανία⁹⁰.

Μετά την ένωση με την Αυστρία, η Τσεχοσλοβακία αποτελούσε τον επόμενο στόχο των Γερμανών. Από το 1937 είχαν ήδη καταρτιστεί σχέδια για την εισβολή στην Τσεχοσλοβακία. Πιο συγκεκριμένα, στις 7 Δεκεμβρίου του 1937 ο Χίτλερ είχε εγκρίνει την επιχείρηση “Πράσινο”, και με διαταγή του στις 30 Μαΐου του 1938, επιβεβαίωσε τη θέληση του να συντρίψει στρατιωτικά την Τσεχοσλοβακία στο εγγύς μέλλον⁹¹. Ο παράγοντας “Γαλλία” βάρυνε στο μυαλό του Χίτλερ- από τη δεκαετία του 1920 την είχε χαρακτηρίσει ως “τον πιο άμεσο εχθρό της Γερμανίας”, αν και είχε γίνει εμφανές ήδη πως εκείνη δίσταζε να δράσει. Η Γαλλία έμοιαζε αναποφάσιστη στο αν θα υπερασπιζόταν την Τσεχοσλοβακία σε περίπτωση γερμανικής επίθεσης και βολιδοσκοπούσε τη στάση της Βρετανίας για το θέμα. Στην πραγματικότητα δεν επρόκειτο να πράξει το παραμικρό αν η Βρετανία δε σκόπευε να παρέμβει, διότι δεν επιδίωκε μια επανάληψη της μεγάλης σφαγής του Α Παγκοσμίου Πολέμου και ο Χίτλερ το γνώριζε. Γνώριζε επίσης πως η στάση της Γαλλίας θα έπρεπε να θεωρείται ως δεδομένα εχθρική, μπορούσε όμως να απομονωθεί διπλωματικά, όπως και την εποχή του Μπίσμαρκ. Η στάση της Βρετανίας ήταν που θα καθόριζε την συνεργασία ή τη σύγκρουση στην Ευρώπη. Η Γερμανία χρειαζόταν τουλάχιστον τη συγκατάθεση της Βρετανίας για ένα τέτοιο εγχείρημα, αν επρόκειτο να μην ανησυχεί για τον κίνδυνο διπλού μετώπου. Οι Γερμανοί στρατηγοί θυμούνταν ακόμη πως είχαν ηττηθεί από τους Αγγλοσάξονες και τη Γαλλία κατά τον προηγούμενο πόλεμο και δεν υποτιμούσαν καθόλου η μαχητική ικανότητα του Γαλλικού στρατού. Πίστευαν πως παρά το μεγάλο μέγεθος του στρατού τους, ίσως να μην ήταν αρκετό για να ηττηθεί μια υπερπόντια αυτοκρατορίες όπως η Βρετανική και η Γαλλική. Προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι τεράστιοι στόλοι τους που περιπολούσαν στις θάλασσες και στους ωκεανούς του κόσμου, επιβαλλόταν να υπάρξει συνεργασία του Γερμανικού με το Ιταλικό και το Ιαπωνικό ναυτικό. Στον αέρα η υπεροχή ανήκε στη Λουφτβάφε, αλλά κανείς δεν έτρεφε την ψευδαίσθηση πως οι Αμερικανοί θα

⁸⁹ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011., σ.555

⁹⁰ Tooze, Adam. *The Wages of Destruction: The Making and Breaking of the Nazi Economy*. Penguin Publishing Group, 2008, σ.299-300

⁹¹ Spielvogel, Jackson J., and David Redles. *Hitler and Nazi Germany: A History*. Routledge, 2020., σ.264

έμεναν για πολύ πίσω στην παραγωγή πολεμικών αεροσκαφών⁹². Η Βρετανία και οι ΗΠΑ το 1938 είχαν αποφασίσει να εντείνουν τους εξοπλισμούς. Ειδικά οι ΗΠΑ ξόδεψαν 1,15 δις δολάρια προκειμένου να στείλουν το μήνυμα πως κανείς δεν μπορούσε να τα βάλει μαζί τους. Από την πλευρά της η Βρετανική κυβέρνηση παρήγγειλε από διάφορες βρετανικές εταιρίες 12.000 σύγχρονα μαχητικά αεροσκάφη εντός δύο ετών (Scheme L), ενώ και η Γαλλία επιτάχυνε την εξοπλιστική διαδικασία, εκκινώντας το σχέδιο “V”, το οποίο στόχευε στη σταδιακή αύξηση των επενδύσεων στο πολεμικό ναυτικό και το στρατό και πλήρη ανανέωση της πολεμικής αεροπορίας.

Τον πρώτο χρόνο της διακυβέρνησής του η πολιτική του Φύρερ απέναντί της ήταν η αναζήτηση ανοχής για τον επανεξοπλισμό, όπως και της Βρετανίας, με απώτερο σκοπό την σύναψη τετραμερούς συμμαχίας κατά της Σοβιετικής Ένωσης και των ΗΠΑ. Όταν η Γαλλία φάνηκε απρόθυμη, τότε εκείνος απευθύνθηκε αποκλειστικά στο Λονδίνο. Γνώριζε επίσης πως οι Βρετανοί ιθύνοντες ήταν εξίσου έτοιμοι να θυσιάσουν την Τσεχοσλοβακία -έχοντας πλήρη επίγνωση της στρατιωτικής τους ανετοιμότητας- για να αποφύγουν έναν πόλεμο και τη συνεπακόλουθη αποδυνάμωση της Αυτοκρατορίας τους. Η Ιταλία (από τον καιρό του Αβησσυνιακού ζητήματος) είχε πάψει να κοντράρει τη Γερμανία και δεν είχε κανένα συμφέρον να υπερασπιστεί την Τσεχοσλοβακία μιας και η αντίπαλός της Γερμανία της είχε προσφέρει διπλωματική υποστήριξη στην περιπέτεια στην Αβησσυνία. Η Σοβιετική Ένωση ήταν η μόνη χώρα που έδειχνε πολύ ενδιαφέρον για τη διατήρηση της ανεξαρτησίας της Τσεχοσλοβακίας και είχε προτείνει στις δυτικές δυνάμεις μια ουσιαστική δέσμευση ασφάλειας για την Τσεχοσλοβακία, ένα συλλογικό σύμφωνο που θα έδενε τη Σοβιετική Ένωση, τη Γαλλία και τη Βρετανία σε κοινή απάντηση ενάντια στη Γερμανία-σε περίπτωση που αυτή επέλεγε να επιτεθεί στην Τσεχοσλοβακία. Αυτό το σχέδιο προυπέθετε την διέλευση των σοβιετικών στρατευμάτων από το πολωνικό έδαφος και δεν εισακούστηκε και λόγω της ξεκάθαρης άρνησης των Πολωνών να δουν τον Κόκκινο Στρατό να μπαίνει στη χώρα τους και λόγω της μεγάλης απροθυμίας των δυτικών να εγκαταλείψουν την ψευδαίσθηση πως ο Χίτλερ θα στρεφόταν μόνο ανατολικά αν ενέδιδαν στις απαιτήσεις του. Ο Φύρερ χρησιμοποιούσε την υποτιθέμενη καταπίεση της Γερμανικής μειονότητας ως μέσο προπαγάνδας για τον απώτερο στόχο του που ήταν ο αφανισμός του Τσεχοσλοβακικού κράτους. Ήταν προετοιμασμένος για μακρόχρονο πόλεμο

⁹² Tooze, Adam. *The Wages of Destruction: The Making and Breaking of the Nazi Economy*. Penguin Publishing Group, 2008., σ.302

“ακόμα και αν κρατήσει από δύο έως οκτώ χρόνια”, όπως δήλωσε και στον ηγέτη της Γερμανικής μειονότητας Konrad Henlein. Λόγω της προσάρτησης της Αυστρίας, φήμες κυκλοφορούσαν έντονα την άνοιξη του 1938 για επικείμενη γερμανική επίθεση εναντίον της Τσεχοσλοβακίας. Αυτή η φήμη προκάλεσε μεγάλη νευρική κατάσταση στην Τσεχοσλοβακική κυβέρνηση, η οποία το σαββατοκύριακο 20-21 Μαΐου διέταξε γενική επιστράτευση και κινητοποίησε τους συμμάχους της Βρετανία και Γαλλία⁹³. Η Βρετανική κυβέρνηση έδωσε εντολή για την εκκένωση από οποιοδήποτε μη απαραίτητο υλικό της πρεσβείας της στο Βερολίνο και εξέδωσε ανακοίνωση με την οποία προειδοποιούσε τη Γερμανική κυβέρνηση πως σε περίπτωση επίθεσης η Γαλλία θα έσπευδε σε βοήθεια της αμυνόμενης χώρας και η Βρετανία δεν θα στεκόταν εμπόδιο σε αυτή την κίνηση⁹⁴. Μια εβδομάδα αργότερα, ο Χίτλερ συγκάλεσε μια σύσκεψη με τους ανώτατους στρατιωτικούς διοικητές και εξέφρασε για μια ακόμη φορά την αδιάλλακτη πεποίθησή του πως οι Τσέχοι θα έπρεπε να αντιμετωπιστούν το συντομότερο δυνατόν. Δόθηκε ως πιθανή ημερομηνία επίθεσης η 1η Οκτωβρίου⁹⁵. Ο αρχικός σχεδιασμός για την προετοιμασία του στρατού έπρεπε να επισπευθεί από τον Απρίλιο του 1940 για τον Απρίλιο του 1939 και η στρατιωτική ηγεσία καλούνταν να εξασφαλίσει προμήθειες πυρομαχικών για τουλάχιστον 3 μήνες εχθροπραξιών. Μια ακόμη συνέπεια της έντασης στα τσεχικά σύνορα ήταν η αύξηση των απολαβών του στρατού σε ασάλι από 400.000 τόνους σε περισσότερους από 1,2 εκατομμύρια τόνους⁹⁶. Η Αεροπορία απαιτούσε την εκτέλεση μια παραγγελίας που προέβλεπε τη δημιουργία 7.000 Ju-88 δικίνητων βομβαρδιστικών και δέσμευσε το μισό εργατικό δυναμικό της στη δημιουργία ενός μεσαίου βεληνεκούς βομβαρδιστικού, το οποίο σχεδιάστηκε ειδικά για επιθετικές ενέργειες εναντίον της Γαλλίας και της Βρετανίας. Σημαντικό ρόλο στο σχέδιο του Χίτλερ έπαιξε και η ιδέα της κατασκευής ενός μεγάλου δυτικού τείχους, το οποίο θα χρησίμευε ως κάλυψη για τα στρατεύματα που θα μάχονταν στην Τσεχοσλοβακία. Μεγάλο ρόλο στην επερχόμενη Τσεχοσλοβακική κρίση θα έπαιζε ο νέος υπουργός Εξωτερικών Γιάκιμ φον Ρίμπεντροπ ο οποίος είχε παραγκωνιστεί από τον Γκαίρινγκ κατά τη διάρκεια των συνομιλιών

⁹³ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018.,σ.171

⁹⁴ Tooze, Adam. *The Wages of Destruction: The Making and Breaking of the Nazi Economy*. Penguin Publishing Group, 2008.,σ.300

⁹⁵ Spielvogel, Jackson J., and David Redles. *Hitler and Nazi Germany: A History*. Routledge, 2020.,σ.265

⁹⁶ Tooze, Adam. *The Wages of Destruction: The Making and Breaking of the Nazi Economy*. Penguin Publishing Group, 2008.,σ.304

για το Αυστριακό ζήτημα. Ο Ρίμπεντροπ ανταπέδωσε αυτή τη συμπεριφορά προσπαθώντας να αποκλείσει τον Γκαίρινγκ από τις Τσεχοσλοβακικές διαπραγματεύσεις⁹⁷. Σε αυτό τον βοήθησε και ο ίδιος ο Γκαίρινγκ ερχόμενος σε αντίθεση με τον Φύρερ, υποστηρίζοντας την σταδιακή πίεση προς το Τσεχοσλοβακικό κράτος προκειμένου να πέσει μόνο του στην “αγκαλιά” του Ράιχ και να αποφευχθεί ένας πόλεμος με τους Δυτικούς, ενώ ο Χίτλερ δεν μετακινούνταν από την άποψή του πως μόνο η άμεση στρατιωτική ισχύς θα μπορούσε να συντρίψει το κράτος εκείνο. Μετά την Anshluß η Γερμανική ηγεσία και κοινωνία είχε δει με τα μάτια της την αδράνεια των δυτικών απέναντί τους και έτσι δεν πίστευε σοβαρά στην πιθανότητα παρέμβασής τους. Ο Γκαίρινγκ έφτασε μέχρι του σημείου να συμβουλευτεί τον Χίτλερ να κάνει ειρήνη με τους Τσέχους και αυτό δεν άρεσε στο Χίτλερ, ο οποίος τον απέκλεισε από το παρασκήνιο των συνομιλιών. Έκτοτε η επιρροή του Γκαίρινγκ στη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής θα μειώνεται σταθερά. Παράλληλα, συσπειρώθηκαν κάποιοι απογοητευμένοι αξιωματικοί γύρω από τους αξιωματικούς Μπεκ του Στρατού και Κανάρις του Ναυτικού (ο οποίος ήταν επικεφαλής της υπηρεσίας πληροφοριών εκείνη την περίοδο) γύρω από τους οποίους δομήθηκε μια μικρή ομάδα αντιφρονούντων αξιωματικών, της οποίας η σημασία θα γινόταν αντιληπτή αργότερα.

Την άνοιξη του 1938 ο Χίτλερ είχε αρχίσει πραγματικά να μετατρέπει την εμμονή του να πραγματώσει την ιδέα της γερμανικής στρατιωτικής και οικονομικής κυριαρχίας στην Ευρώπη σε ψυχρούς πολιτικούς-στρατιωτικούς υπολογισμούς. Ένα βαθύ μίσος για τους Τσέχους του ήταν επίκτητο από την παιδική ηλικία του στην αυτοκρατορία των Αψβούργων, όπου το μίσος για τους Τσέχους ήταν ευρέως διαδεδομένο. Η γενική επιστράτευση που κήρυξε η Τσεχοσλοβακία το Μάιο ήταν μια ακόμη αφορμή για να επισπεύσει τις διαδικασίες. Ήδη από τις 23 Απριλίου η Σοβιετική Ένωση είχε κάνει επίσημη προσφορά στην Τσεχοσλοβακία να τη συνδράμει στρατιωτικά αν η Πολωνία επέτρεπε τη διέλευση των Σοβιετικών στρατευμάτων από την Πολωνική επικράτεια, πράγμα που η Πολωνία αρνήθηκε. Ο Χίτλερ είχε καταλήξει στο συμπέρασμα πως περαιτέρω εδαφική εξάπλωση θα ήταν αδύνατη εάν δεν εξοντωνόταν η Τσεχοσλοβακία. Παράλληλα έπρεπε να πείσει τους Ιταλούς πως δεν είχε καμία αξίωση στο έδαφός τους. Γι’ αυτό και οργανώθηκε μια επίσημη επίσκεψη για τον Φύρερ στη Ρώμη στις 7 Μαΐου 1938. Ο Ρίμπεντροπ προσπάθησε εντελώς άκομψα να πείσει τον Τσιάνο να υπογράψει ένα αμυντικό σύμφωνο με τη χώρα του εναντίον της Βρετανίας και της Γαλλίας, μόνο και μόνο

⁹⁷ Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002, σελ.85

για να συναντήσει την υπεροπτική αντιμετώπιση του υπουργού εξωτερικών της Ιταλίας και γαμπρού του Μουσολίνι. Στο λόγο που εκφώνησε στο Παλάτσο Βέκιο⁹⁸, ο Χίτλερ απευθύνθηκε αρκετά θερμά στο Ιταλικό ακροατήριο και τόνισε τη σημασία του αλπικού φράγματος ως “σαφές διαχωριστικό φράγμα”⁹⁹ μεταξύ των δύο λαών. Τα σχόλια του Ντούτσε για το θέμα της Τσεχοσλοβακίας τον ενθάρρυναν και τον έπεισαν πως ο Μουσολίνι δεν είχε καμία αντίρρηση επί των σχεδίων του. Αυτό μεταφράστηκε σε αυξημένη επιθετικότητα με παραπλανητικούς ελιγμούς στα σύνορα με την Τσεχία το Σάββατο 21 Μαΐου.

Οι Τσέχοι κινητοποίησαν γύρω στους 180 χιλιάδες έφεδρους άνδρες. Στις 21 Μαΐου ο πρεσβευτής της Μεγάλης Βρετανίας Χέντερσον έλαβε εντολή από τον προϊστάμενό του λόρδο Χάλιφαξ να μεταφέρει μήνυμα αυτοσυγκράτησης στον Γερμανό υπουργό Εξωτερικών Ρίμπεντροπ¹⁰⁰. Η Γαλλία θα προσέτρεχε σε βοήθεια της Τσεχοσλοβακίας και οι Γερμανοί δε θα έπρεπε να βασίζονται στη βρετανική αδράνεια για πολύ ακόμη. Ο Ρίμπεντροπ απείλησε τον πρεσβευτή ωμά με πόλεμο αν η χώρα του και η Γαλλία τολμούσαν να επέμβουν σε οποιαδήποτε τέτοια περίπτωση. Μέχρι την Κυριακή 22 Μαΐου οι Βρετανοί παρατηρητές στα σύνορα με την Τσεχοσλοβακία διαπίστωσαν πως δε λαμβάνει χώρα καμία σοβαρή συγκέντρωση στρατευμάτων. Αυτό ερμηνεύθηκε από τη Δύση ως υποχώρηση του Χίτλερ υπό το βάρος των δυτικών πιέσεων. Αυτή η υποχώρηση ακριβώς ήταν η αιτία να κατασταλάξει ο Χίτλερ στην πεποίθησή του πως η Τσεχοσλοβακία συνιστούσε απειλή για τη Γερμανία και συνεπώς έπρεπε να εξαφανιστεί από το χάρτη. Μετά την επιστράτευση των Τσέχων, ήταν πλέον επιτακτικό - κατά τη γνώμη του Χίτλερ - να δοθεί μια απάντηση ισχύος. Στις 28 Μαΐου, μετά από πολυήμερη παραμονή στο Μπέργκχοφ, ο Χίτλερ επέστρεψε στο Βερολίνο όπου συγκάλεσε τους στρατηγούς του για να τους εκφράσει την αντίληψή του για τις κινήσεις της Βρετανίας. Υποστήριξε πως η Βρετανία δεν θα κήρυσσε τον πόλεμο μόνο και μόνο για την Τσεχοσλοβακία και ότι η σύγκρουση με τις δυτικές δυνάμεις αναμενόταν σε τρία περίπου χρόνια από τότε (δηλαδή το 1941). Το χρονοδιάγραμμα ήταν οι προετοιμασίες να έχουν ολοκληρωθεί το αργότερο μέχρι την 1η Οκτωβρίου.

Σε εκείνο το σημείο ο Μουσολίνι θεώρησε καλό να επέμβει και να προτείνει τη σύγκληση μιας συνδιάσκεψης, στην οποία δεν θα προσκαλούνταν οι Σοβιετικοί και οι Τσεχοσλοβάκοι. Ο

⁹⁸ Bullock, Alan. *Hitler: A study in tyranny*. New York, Harper and Row, 1964., σ.445

⁹⁹ Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002., σελ.98

¹⁰⁰ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011., σ.572

στρατηγός Μπεκ συνέταξε δύο υπομνήματα (στις 29 Μαΐου και στις 3 Ιουνίου) τα οποία συγκρούονταν ευθέως με τις απόψεις του Χίτλερ περί αδράνειας των δυτικών δυνάμεων και ασκούσε την κριτική στο σύστημα οργάνωσης περισσότερο, αφήνοντας να εννοηθεί πως δεν αμφισβητούσε την ηγεσία του Χίτλερ. Στις 13 Ιουνίου ο Μπράουχιτς συγκέντρωσε όλους τους στρατηγούς στο Μπαρθ της Πομερανίας, όπου και ενημερώθηκαν όλοι οι στρατηγοί για το σχέδιο του Χίτλερ να εισβάλλει στην Τσεχοσλοβακία. Σε αυτήν ο Μπράουχιτς αποκατέστησε την προσωπικότητα του πρόσφατα αποταχθέντος από το σώμα Φριτς προκειμένου να προλάβει μια μεγάλη κρίση εμπιστοσύνης της στρατιωτικής ηγεσίας προς το πρόσωπο του Χίτλερ. Σύντομα αυτός έλαβε μέρος σε μια προσπάθεια στρατηγών να αποδείξουν πως η Τσεχοσλοβακία ήταν αρκετά αδύναμη και μπορούσε να καταληφθεί εντός 11 ημερών και τότε τα στρατεύματα θα είχαν το ελεύθερο να πολεμήσουν στο δυτικό μέτωπο εναντίον της Γαλλίας και της Βρετανίας. Ο Μπεκ πρότεινε ομαδική παραίτηση όλων των στρατηγών, λέγοντας πως ήταν καθήκον τους να μην υπακούσουν σε μια παράλογη διαταγή η οποία θα έθετε σε κίνδυνο την πατρίδα τους.¹⁰¹ Σε μια νέα συνάντηση στις 4 Αυγούστου ο Μπράουχιτς δεν διάβασε το λόγο που του είχε ετοιμάσει ο Μπεκ. Αν και μοιραζόταν πολλές κοινές ανησυχίες με τον Μπεκ, με κυριότερη το φόβο της ήττας από τις δυτικές δυνάμεις, δεν ένιωθε πως διέθετε αρκετή υποστήριξη από τους στρατηγούς για να αντιπαρατεθεί στον Χίτλερ. Απλώς τον άφησε να διαβάσει το δικό του -από τις 16 Ιουλίου- υπόμνημα και κατόπιν το μεταβίβασε στο Χίτλερ, ο οποίος έγινε έξω φρενών και κάλεσε τον Μπράουχιτς για να τον επιπλήξει. Επόμενη κίνησή του ήταν να καλέσει στο Μπέργκχοφ μια πλειάδα κατώτερων αξιωματικών οι οποίοι θα παρακολουθούσαν τους ανωτέρους τους για λογαριασμό του. Εκείνοι δεν φάνηκαν να πείθονται για την αποτελεσματικότητα του σχεδίου του και το χάσμα μεταξύ του Χίτλερ και των αξιωματικών του στρατού μεγάλωσε. Ο Χίτλερ είχε τη διορατικότητα να δει πως οι γείτονες της Τσεχοσλοβακίας επιθυμούσαν να μοιραστούν τα εδάφη της, χωρίς όμως το ρίσκο του πολέμου και οι δυτικοί θα έπρατταν τα πάντα για να μην εμπλακούν σε πόλεμο για άλλη μια φορά. Για να καθησυχάσει τους στρατιωτικούς, συνεννοήθηκε με τον Γκαίρινγκ να γίνει γνωστό πως ο στρατάρχης θα ενδιαφερόταν να επισκεφθεί το Λονδίνο, αναμένοντας μια Βρετανική ανταπόκριση. Αυτή η ανταπόκριση τελικά ήρθε με τη μορφή πρόσκλησης του υπασπιστή του Χίτλερ Φριτς Βίντεμαν να επισκεφθεί το Λονδίνο. Παρότι δεν έλαβε εντολή από τον Χίτλερ, αλλά από τον Γκαίρινγκ αποπειράθηκε να υποσκελίσει τον υπουργό Εξωτερικών Ρίμπεντροπ,

¹⁰¹ Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002.,σελ.102

διαβεβαιώνοντας τον Βρετανό υπουργό Εξωτερικών Χάλιφαξ πως η Γερμανία επιθυμεί μια ειρηνική λύση για το ζήτημα της Τσεχοσλοβακίας. Με την επιστροφή του ανέφερε την κατάσταση στον Χίτλερ, ο οποίος του έδειξε πως δεν ενδιαφερόταν για τους στόχους του Γκαίρινγκ, στον οποίο απαγόρευσε να τον δει. Ο Ρίμπεντροπ του το ανταπέδωσε φροντίζοντας ο Βίντεμαν να γίνει πρόξενος της Γερμανίας στο Σαν Φρανσίσκο, απομακρύνοντας τον ουσιαστικά από κάθε σημαντική θέση χάραξης εξωτερικής πολιτικής. Σύντομα και ο υφυπουργός Εξωτερικών Ερνστ φον Βαϊντσάκερ θα ενημερωνόταν από τον προϊστάμενο του για την απόφαση του Χίτλερ να αντιμετωπίσει την Τσεχοσλοβακική απειλή με την εισβολή σε αυτήν και την κατάληψή της από τα Γερμανικά στρατεύματα. Στις 18 Αυγούστου ο Μπεκ ανακοινώνει την παραίτησή του, έχοντας καταλήξει σε αυτήν ένα μήνα νωρίτερα. Το Σεπτέμβριο, ένα επεισόδιο σύλληψης Σουδητών Γερμανών για κατασκοπεία και λαθρεμπόριο όπλων δίνει και πάλι στο Χίτλερ την ευκαιρία να απειλήσει με πόλεμο την Τσεχοσλοβακία και να διακόψει τις διαπραγματεύσεις, μετά τις πιέσεις των Βρετανών και συγκεκριμένα του διπλωματικού απεσταλμένου λόρδου Ράνσιμαν προς την τσεχοσλοβακική κυβέρνηση να ικανοποιήσει τα αιτήματα των Σουδητών Γερμανών. Στις 30 Αυγούστου η βρετανική κυβέρνηση αρνείται να επιδώσει τελεσίγραφο στη Γερμανία, όπως απαιτούσαν οι τσεχοσλοβακικές αρχές και επιμένει στην απαίτησή της να υπάρξουν συνομιλίες με τον ηγέτη των Σουδητών Γερμανών Κόνραντ Χένλαϊν για την θέσπιση αυτονομίας για τους Σουδήτες εντός της Τσεχοσλοβακίας. Εξοργισμένος για την πιθανότητα να μην προσαρτηθεί η Σουδητία στη Γερμανία, ο Φύρερ αποφασίζει να πυροδοτήσει το κλίμα, δίνοντας εντολή στον αναπληρωτή επικεφαλής των Σουδητών Γερμανών Καρλ Χέρμαν Φρανκ να προβεί σε πρόκληση ταραχών ούτως ώστε να εκβιαστεί περεταίρω η κυβέρνηση Μπένες. Αυτός με τη σειρά του το επιβεβαίωσε στον Χένλαϊν ότι ο Φύρερ επιθυμούσε να φέρει αιχμάλωτο το Μπένες στη Γερμανία και να τον κρεμάσει¹⁰². Στις 2 Σεπτεμβρίου, σε συνάντησή του Χένλαϊν με τον Χίτλερ στο Μπέργκχοφ υπονοείται από μεριάς Χίτλερ πως θα λάμβανε χώρα στρατιωτική επέμβαση. Ο Χένλαϊν, που θα προτιμούσε να γίνει η προσάρτηση ειρηνικά, πληροφόρησε τον σύνδεσμό του στην αγγλική διπλωματική αποστολή Φράνκ Άστον-Γκουάνκιν πως ο Χίτλερ επιθυμούσε να εξαχθεί μια ειρηνική λύση μέσω των συνομιλιών, κάτι που τελικά ενθάρρυνε τους Βρετανούς να κατευνάσουν τη Γερμανία και έστρωσε το δρόμο για τη συμφωνία του Μονάχου ένα μήνα αργότερα. Μετά την λυσσώδη φραστική επίθεση του Χίτλερ στους Τσέχους στο συνέδριο του κόμματος στις 12 Σεπτεμβρίου,

¹⁰² Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002.,σελ.109

ο Τσάμπερλεν, το βράδυ της 14ης Σεπτεμβρίου ζήτησε συνάντηση με το Χίτλερ για να συζητήσουν το σουδητικό ζήτημα, πρόταση την οποία ο Χίτλερ έκανε αμέσως δεκτή. Στη συνάντηση ο Τσάμπερλεν ξεκαθάρισε πως δεν ήταν αντίθετος στο να διασφαλίσει ορισμένα ζωτικά Γερμανικά συμφέροντα, αρκεί να μην γινόταν χρήση βίας¹⁰³. Ο Χίτλερ ανταπάντησε κατηγορώντας τον πρόεδρο Μπένες για άσκηση βίας απέναντι στους συμπατριώτες του Γερμανούς και την πυροδότηση της έντασης με την επιστράτευση που διέταξε στα σύνορα με τη χώρα του. Ο Τσάμπερλεν μίλησε κατευναστικά λέγοντας πως θα επιθυμούσε να έχουν και μια δεύτερη συνάντηση για το θέμα και θεώρησε καλό να συμβουλευτεί το υπουργικό συμβούλιο στο Λονδίνο πριν προχωρήσει σε οποιαδήποτε συμφωνία με τον Χίτλερ. Εν τέλει αποσπάστηκε η υπόσχεση να μην προχωρήσει ο Χίτλερ σε στρατιωτικές ενέργειες μέχρι την επόμενη συνάντησή του με τον Βρετανό πρωθυπουργό. Όπως είπε αργότερα στον Ρίμπεντροπ και τον Βαιτσέκερ, δεν είχε καταφέρει να μεταπείσει τον Τσάμπερλεν για την διεξαγωγή δημοψηφίσματος, όμως η απειλή του πως με τη βία θα έλυne το Τσεχικό ζήτημα -όχι απλώς το Σουδητικό ζήτημα- τον εκφόβισε ώστε να υποχωρήσει. Αυτός θα το πρότεινε στην Τσεχοσλοβακική κυβέρνηση και αν αυτή αρνούσαν τότε θα εισέβαλλε. Ήταν θέμα χρόνου πέρα από τη Σουδητία να κατακτηθεί και η υπόλοιπη Τσεχοσλοβακία. Παρόλ' αυτά ο Chamberlain επέμενε να πιστεύει πως η παραχώρηση αυτονομίας στους Σουδήτες Γερμανούς θα έδινε τέλος στις προσπάθειες του Χίτλερ να προβάλλει αναθεωρητική εξωτερική πολιτική. Αυτή ήταν μια απόφαση που είχε κατασταλάξει εντός του κύκλου των Βρετανών ηγετών σε συνάντηση του υπουργικού συμβουλίου της 17ης Σεπτεμβρίου 1938, παρουσία του Γάλλου προέδρου Νταλαντιέ και του υπουργού εξωτερικών Μπονέ. Η εν λόγω πρόταση μεταφέρθηκε από τον Νταλαντιέ στην Τσεχική κυβέρνηση στις 18 Σεπτεμβρίου, με την υπόσχεση της σύστασης κοινής αγγλογαλλικής επιτροπής για την χάραξη των νέων συνόρων. Στις 21 Σεπτεμβρίου η Τσεχική κυβέρνηση είχε πεισθεί για την ανάγκη παραχώρησης αυτονομίας στους Σουδήτες. Εγινε νέα συνάντηση Τσάμπερλεν Χίτλερ στο Μπαντ Γκόντεσπεργκ. Σε αυτή τη συνάντηση ο Χίτλερ ξεκαθάρισε στον Βρετανό πρωθυπουργό πως έπρεπε να αναγκάσει τους Τσέχους να εκκενώσουν τη Σουδητία μέχρι την 1η Οκτωβρίου, ημερομηνία την οποία είχε ορίσει ως αρχική ημέρα της επίθεσης στην Τσεχοσλοβακία ήδη από τις 23 Μαΐου, με βάση τις σημειώσεις του Γκαίμπελς¹⁰⁴. Είχε αποφασιστεί επίσης από τον Χίτλερ -απρόθυμα- να μην καταληφθεί όλη η Τσεχοσλοβακία

¹⁰³ Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002.,σελ.111

¹⁰⁴ Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002.,σελ.115

σε μία στρατιωτική επιχείρηση, καθώς κρίθηκε αρκετά παράτολμο. Το Βρετανικό υπουργικό συμβούλιο είχε αποφασίσει να μην πιέσει περαιτέρω τους Τσέχους να ενδώσουν στις πιέσεις του Χίτλερ, ωστόσο εξέφραζε τη βούληση να επιβλέψει τη μεταφορά των Σουδητικών εδαφών από την Τσεχοσλοβακία στη Γερμανία και σε περίπτωση που ο Χίτλερ διέπραττε περαιτέρω στρατιωτική δράση εναντίον της Τσεχοσλοβακίας να επιτεθούν από κοινού με τη Γαλλία στη Γερμανία. Σχέδια παρουσιάστηκαν στον Μπένες μέσω του φίλου του πρώην πρωθυπουργού της Γαλλίας Λεόν Μπλουμ. Ο Χάλιφαξ, εκ μέρους του Foreign Office¹⁰⁵ υποδαύλιζε την ικανοποίηση της απαίτησης του Χίτλερ αρνούμενος οποιαδήποτε διπλωματική και στρατιωτική βοήθεια στη Γαλλία σε περίπτωση που εκείνη επέλεγε να υπερασπιστεί την Τσεχοσλοβακία. Για αυτό το σκοπό αποστέλλεται ο έμπιστος του Βρετανού πρωθυπουργού Οράτιος Γουίλσον μαζί με τον σερ Νέβιλ Χέντερσον και τον πρέσβη Ίβον Κιρκπάτρικ για να μεταφέρουν το μήνυμα αυτό στον Χίτλερ, ο οποίος τους δέχθηκε στην Καγκελαρία αργά το απόγευμα της 26ης Σεπτεμβρίου. Όταν τον πληροφόρησαν πως οι Τσέχοι δεν έκαναν δεκτή την πρότασή του και η Γερμανία θα αντιμετώπιζε την απειλή πολέμου από τη Βρετανία και τη Γαλλία, τους απάντησε σκαιά πως θα ήταν μια πολύ ανόητη κίνηση εκ μέρους τους. Έδωσε εκ νέου προθεσμία στους Τσέχους μέχρι τις 28 Σεπτεμβρίου στις 2 το μεσημέρι να αποδεχθούν το τελεσίγραφο του Γκόντσεμπεργκ. Μετά την θυελλώδη ομιλία του Χίτλερ στο Σπορτπαλαστ εναντίον των Τσέχων, ο Γουίλσον ξαναπέρασε από την καγκελαρία. Είπε στον Χίτλερ πως η Βρετανία θα φρόντιζε η Τσεχία να παραδώσει την Σουδητία στη Γερμανία, αν εκείνος δεν διέταζε το στρατό να επέμβει, με τον Φύρερ να απαντά οργισμένα πως δεν τον ένοιαζε καθόλου αν την επόμενη εβδομάδα η χώρα του ήταν σε πόλεμο με τη Γαλλία και τη Βρετανία. Αρνήθηκε να τους δώσει σε γραπτή μορφή στις προτάσεις του ούτως ώστε αυτές να μην καταστούν δεσμευτικές για τον ίδιο. Αργότερα, όντας πιο ψύχραιμος υπαγόρευσε στον Βαϊτσέκερ ένα τηλεγράφημα προς τον Τσάμπερλεν, όπου τον καλούσε να πείσει τους Τσέχους να λογικευτούν και να παραδώσουν τη Σουδητία. Σύντομα επενέβη ο Μουσολίνι, μέσω του πρέσβη στο Βερολίνο Bernardo Attolico, ένα κείμενο που στην πραγματικότητα είχε συνταχθεί από τον Γκαίρινγκ και του Βαϊτσέκερ ενώ προσετέθησαν και ορισμένες πινελιές από μεριάς Νόιρατ, ενώ η βασική του διάρθρωση ακολουθούσε τα πρότυπα του τελεσιγράφου του Γκόντσεμπεργκ. Η Βρετανία έκανε καταρχάς δεκτή την απόπειρα μεσολάβησής του. Ειδοποιήθηκε και ο Βρετανός πρεσβευτής

¹⁰⁵ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011., σ.611

Χέντερσον από τον ίδιο τον Χίτλερ πως είχε πειστεί να ακυρώσει τη σχεδιαζόμενη επιστράτευση από τον “μεγάλο του φίλο και σύμμαχο” Μουσολίνι. Το επόμενο απόγευμα κανονίστηκε συνάντηση με τους ηγέτες της Γαλλίας, της Βρετανίας και της Ιταλίας στο Μόναχο, συμπεριλαμβανομένων των πρέσβων τους Φρανσουά Ποσέ, Χέντερσον και Ατόλικο. Όλοι οι ηγέτες φάνηκαν πως συμφωνούν στην προσάρτηση της Σουδητίας χωρίς τη χρήση βίας. Η συζήτηση φάνηκε να διαταράσσεται όταν ο Χίτλερ άρχισε να επιτίθεται φραστικά-για μια ακόμη φορά-στον Μπένες, προκαλώντας την οξύτατη αντίδραση του Νταλαντιέ. Η ατμόσφαιρα έγινε ακόμα πιο τεταμένη όταν ο Βρετανός πρωθυπουργός απαίτησε αποζημίωση για τους Τσέχους, σε αντιστάθμισμα για την απώλεια της Σουδητίας. Το ίδιο βράδυ ο Χίτλερ προσκάλεσε τους ξένους ηγέτες για δείπνο, αλλά όπως και ο Αυστριακός καγκελάριος Σούσνιγκ τον Φεβρουάριο του 1938 αρνήθηκαν να παρευρεθούν μιας και δεν υπήρχε όρεξη για πανηγυρισμούς στους δυτικούς ηγέτες. Και ο ίδιος ο Χίτλερ δεν πανηγύρισε, διότι το όραμά του ήταν να προβεί σε βίαιη προσάρτηση της Σουδητίας, για να συνηθίσει ο κόσμος στην ιδέα πως οι στόχοι του ζωτικού χώρου για τη Γερμανική φυλή δεν θα επιτυγχάνονταν ποτέ με ειρηνικά μέσα. Κατά συνέπεια η ετοιμότητα των Δυτικών δυνάμεων όμως να τον κατευνάσουν τον εκνεύρισε και δεν είναι υπερβολή να ειπωθεί πως μίσησε τη Βρετανία και τη Γαλλία ακόμα περισσότερο. Μερικές εβδομάδες αργότερα δήλωνε σε Γερμανούς δημοσιογράφους: “Οι περιστάσεις με ανάγκασαν να μιλώ για δεκαετίες τώρα σχεδόν αποκλειστικά περί ειρήνης. Είναι φυσικό αυτού του είδους η προπαγάνδα να έχει και την ύποπτη πλευρά της. Μπορεί εύκολα να οδηγήσει στην άποψη πως το καθεστώς αυτό είναι ταυτόσημο με τη διατήρηση της ειρήνης με όποιο κόστος. Αυτό δε θα οδηγούσε μόνο στη λανθασμένη εκτίμηση των στόχων αυτού του συστήματος, αλλά προπάντων, αντί για τον εξοπλισμό, θα οδηγούσε στην δημιουργία ενός πνεύματος ηττοπάθειας στους Γερμανούς, το οποίο μακροπρόθεσμα θα υπονόμει όλες τις επιτυχίες του παρόντος καθεστώτος. Στάθηκε λοιπόν απαραίτητο να διαμορφωθεί η ψυχολογία του γερμανικού λαού ούτως ώστε να καταλάβει πως “κάποια πράγματα δεν μπορούν να επιτευχθούν ειρηνικά και να αντιλαμβάνεται την άσκηση εξωτερικής πολιτικής με τρόπο που να πιέζει έμμεσα προς ανάληψη στρατιωτικής δράσης”¹⁰⁶ Γερμανοί επικριτές του καθεστώτος που πίστευαν στην πτώση του Χίτλερ μέσω της απρόκλητης κήρυξης πολέμου στην Τσεχοσλοβακία ισχυρίζονταν πως ο Chamberlain έσωσε το Χίτλερ.

¹⁰⁶ Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002.σελ.124

Εν τέλει, την 1η Οκτωβρίου 1938 οι Γερμανικές στρατιωτικές μονάδες διέβησαν τα σύνορα με την Τσεχοσλοβακία προκειμένου να προσαρτήσουν τη Σουδητία. Τα Γερμανικά στρατεύματα ακολούθησαν και πολλοί άνδρες τη Γκεστάπο, όπως ακριβώς είχε συμβεί κατά την είσοδο στην Αυστρία και η συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού προέβη σε εκδηλώσεις χαράς, ακριβώς όπως το Μάρτιο του 1938. Ο Χίτλερ και ο Χάιντριχ-επικεφαλής των SS-ανυπομονούσαν να πειραματιστούν με την εκστρατεία φυλετικής καθαρότητας που θα εφαρμόζαν στα νεα κατακτημένα εδάφη, τα οποία-σε αντίθεση με την Αυστρία-δεν παρουσίαζαν φυλετική ομοιογένεια. Ήδη από τον Αύγουστο του 1938 ο Χίτλερ είχε εισακούσει την απαίτησή τους να υπάρξει ένα σώμα στρατού των SS-μια δύναμη πολιτικών κομισαρίων για να ελέγχει τους αξιωματικούς.

Μέσα σε αυτήν την τεταμένη ατμόσφαιρα του πανηγυρισμού για την ένωση της Σουδητίας με το Ράιχ, ελήφθη η απόφαση για τον ολοσχερή αποκλεισμό των Εβραίων από την οικονομία, δίνοντας νέο παλμό στις διώξεις κατά των Εβραίων. Ο Χίτλερ ανέκαθεν θεωρούσε ως μεγάλη ανάγκη να συνδεθεί η εδαφική επέκταση της Γερμανίας με την περιθωριοποίηση και εξόντωση των Εβραίων. Στα τέλη του Μαΐου τα Τάγματα Εφόδου άρχισαν τις συλλήψεις πολλών Εβραίων και τους έστειλαν σε “προσωρινή κράτηση” στο Μπούχεβαλντ, το Νταχάου και το Σάχσενχοζεν. Ήδη από τις 23 Ιουλίου είχε ζητηθεί από όλους τους Εβραίους να φέρουν πάνω τους αναγνωριστική κάρτα, σε περίπτωση μπλόκου. Με την αφορμή της δολοφονίας του προξενικού υπαλλήλου Ernst vom Rat στο Παρίσι από έναν νεαρό πολωνοεβραίο πρόσφυγα, τον Χέρσελ Γκρίνσπαν-του οποίου οι γονείς είχαν απελαθεί από τη Γερμανία και ζούσαν σε προσφυγικό καταυλισμό στη Γαλλία, οι γερμανικές αρχές εξαπέλυσαν μεγάλο διωγμό εναντίον Εβραίων πολιτών, με 7.000 εβραϊκές επιχειρήσεις να καταστρέφονται και 100 Εβραίους να εκτελούνται¹⁰⁷. Η Νύχτα των Κρυστάλλων, δηλαδή η νύχτα της 9ης προς 10η Νοεμβρίου 1938 ήταν ένα γεγονός το οποίο κατέστησε σαφές στους Γερμανούς ότι στο εξής η επεκτατική ορμή της γερμανικής κυβέρνησης θα συνδεόταν αδιάλυτα με την πλήρη περιθωριοποίηση της εν λόγω ομάδας. Η εκκαθάριση της Βιέννης από τους Εβραίους ήδη από τον Μάρτιο είχε ξυπνήσει τα αντισημιτικά αισθήματα των ναζιστών περιφερειακών ηγετών στο παλιό Ράιχ και λειτουργούσε ως παράδειγμα προς μίμηση για αυτούς. Λίγες μέρες νωρίτερα, στις 5 Νοεμβρίου, αποφασίστηκε να απαγορευθεί η πρόσβαση στην εκπαίδευση σε όλα τα παιδιά Εβραϊκών οικογενειών. Αυτό ήταν το υπόβαθρο πάνω στο οποίο στηρίχθηκαν τα γεγονότα που οδήγησαν στη νύχτα των

¹⁰⁷ Spielvogel, Jackson J., and David Redles. *Hitler and Nazi Germany: A History*. Routledge, 2020., σ.143

Κρυστάλλων. Πολλά Εβραϊκά μαγαζιά υπέστησαν σοβαρές ζημιές και λεηλατήθηκαν ενώ υποχρεώθηκαν οι ίδιοι οι θιγόντες να πληρώσουν για την αποκατάσταση των περιουσιών τους. Περί τους 30.000 άρρενες Εβραίους συνελήφθησαν και εστάλησαν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης¹⁰⁸. Το πογκρόμ αυτό είχε μεγάλες επιπτώσεις και στην οικονομία καθώς πολλές εβραϊκές επιχειρήσεις πέρασαν σε χέρια “Αρίων” επιχειρηματιών. Περίπου 1690 επιχειρήσεις στο Μόναχο ήταν σε εβραϊκά χέρια τον Φεβρουάριο εκείνης της χρονιάς για να πέσουν σε μόλις 666 τον Οκτώβριο του ίδιου έτους¹⁰⁹. Την “αριανοποίηση” των επιχειρήσεων ήρθε να συνεπικουρήσει και η θέσπιση νέων νομικών περιορισμών για τους Εβραίους. Η λεηλασία δεν αφορούσε μόνο τις επιχειρήσεις που ανήκαν σε Εβραίους αλλά και τις συναγωγές και τα κοιμητήρια τους καθώς και απλούς περαστικούς που ξυλοκοπήθηκαν άγρια, μέχρι θανάτου σε ορισμένες περιπτώσεις¹¹⁰. Η επίσημη αναφορά για τον απολογισμό του πογκρόμ ανέφερε πως είχαν πεθάνει περίπου 91 Εβραίοι, αν και αναμφίβολα οι νεκροί υπήρξαν πολλοί περισσότεροι. Αυτό το γεγονός, σε συνδυασμό με την υπερέκταση των εξοπλιστικών δαπανών κατά την περίοδο 1936-1938 οδήγησε την δημοσιονομική κατάσταση της Γερμανίας σε εκτροχιασμό και τον Ιανουάριο του 1939 ο επικεφαλής της Reichsbank Schacht παραιτήθηκε σε ένδειξη διαμαρτυρίας. Δύο μεγάλα προβλήματα δημιουργήθηκαν κατ’ αυτόν τον τρόπο. Το ένα συνίστατο στον υπέρογκο δανεισμό προς εξεύρεση πόρων, με το δημόσιο χρέος της χώρας να γίνεται τριπλάσιο και με ανοδικά επιτόκια να επιβαρύνουν τη γερμανική οικονομία. Το δεύτερο πρόβλημα έγκειτο στην έλλειψη χρηματοοικονομικής ροής στη γερμανική αγορά και από τον Μάρτιο του 1939 η κυβέρνηση ήταν υποχρεωμένη να πληρώνει σε γραμμάτια τις τράπεζες¹¹¹. Ταυτόχρονα, πολλοί Τσέχοι και Γερμανοί Εβραίοι η κατά το ήμισυ Εβραίοι-είτε οπαδοί της αστικής κοινοβουλευτικής δημοκρατίας είτε κομμουνιστές- μετανάστευσαν προς ανατολάς, υπό τον φόβο των διώξεων. Οι νέες αστυνομικές αρχές συνέλαβαν 8.000 Γερμανούς και 2.000 Τσέχους ως αντιπάλους του ναζισμού και στάλθηκαν κατά πλειοψηφία σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, ενώ λίγοι από αυτούς δικάστηκαν και εισήλθαν στις γερμανικές φυλακές. Ήδη από το Σεπτέμβριο είχαν μεταναστεύσει 25.000 Τσέχοι από τις περιοχές της Σουδητίας που

¹⁰⁸ Spielvogel, Jackson J., and David Redles. *Hitler and Nazi Germany: A History*. Routledge, 2020., σ.143

¹⁰⁹ Evans, Richard J. *Third Reich in power*. Athens, Αλεξάνδρεια, 2013. σελ.131

¹¹⁰ Beevor, “Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος”, Γκοβόστη, 2018, σελ.28

¹¹¹ Mason, Timothy W. *Nazism, Fascism and the Working Class*. Edited by Jane Caplan, Cambridge University Press, 1995. σελ.106

κυριαρχούσε το τσεχικό στοιχείο και στην πορεία τους ακολούθησαν άλλοι 150.000 άνθρωποι μέχρι τα τέλη του έτους. Μια άλλη αντίθεση με την περίπτωση της Αυστρίας ήταν και ότι οι αρχές του Ράιχ εμπιστεύτηκαν την τοπική οργάνωση του κόμματος και πολλά δημόσια αξιώματα σε περισσότερους ντόπιους Σουδήτες απ' ότι στην περίπτωση της Αυστρίας. Το μίσος για τους Σλάβους και τη δημοκρατία ήταν δεδομένο. Η κατάληψη της χώρας θα έθετε στη διάθεση της Γερμανίας πολλές προηγμένες βιομηχανικές εγκαταστάσεις (όπλων, αυτοκινήτων, μηχανημάτων, σιδήρου, χάλυβα κλπ), πρώτες ύλες και εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό¹¹². Γερμανικές εταιρείες ωφελήθηκαν από την λεηλασία και εξαγορά των τοπικών επιχειρήσεων, όπως η IG Farben, η Carl Zeiss Jena και άλλες¹¹³ τράπεζες και ασφαλιστικές εταιρείες. Τα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Τσεχία καταργήθηκαν και πολλοί πολιτιστικοί σύλλογοι και λέσχες διαφόρων ειδών διαλύθηκαν.

Η εισβολή δεν μπορούσε παρά να λειτουργήσει και ως θρυαλλίδα για τις βλέψεις και άλλων κρατών της ανατολικής Ευρώπης όπως της Πολωνίας και της Ουγγαρίας. Η Πολωνία απαίτησε, στις 30 Σεπτεμβρίου, την παράδοση της περιοχής του Τέσεν στο βόρειο σύνορο της Τσεχοσλοβακίας, όπου διέμενε πολωνικός πληθυσμός, απαίτηση που έγινε δεκτή από τους Τσέχους και στις 2 Οκτωβρίου 1938 η ένωση του Τέσεν με την Πολωνία είχε συντελεστεί. Σύντομα ξέσπασαν εντάσεις μεταξύ των αρχών στην Πράγα και των αρχών στην Μπρατισλάβα, επίκεντρο της σλοβακικής αντίθεσης στην κυβέρνηση της Πράγας. Η Ουγγαρία είχε παράδοση στη διοίκηση της Σλοβακίας από τον καιρό της Δυναδικής Μοναρχίας και την διεκδικούσε λόγω και της μεγάλης μειονότητας Μαγυάρων που υπήρχε σε αυτή. Παρόλ' αυτά, λόγω αδυναμίας του στρατού της όφειλε να πιέσει μέσω διαπραγματεύσεων. Η ίδρυση σλοβακικής αυτόνομης κυβέρνησης στην Μπρατισλάβα επιτάχυνε τις εξελίξεις και η παρέμβαση των Ιταλών τους έδωσε 12.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα-εντός των οποίων κατοικούσαν πάνω από 200.000 Σλοβάκοι, μια συμφωνία που οι Ούγγροι ήταν υποχρεωμένοι να αποδεχτούν ως την καλύτερη δυνατή παρά τις μεγαλύτερες απαιτήσεις τους, ενώ ο Χίτλερ τους κατέστησε σαφές πως δεν θα ανεχόταν οποιαδήποτε περαιτέρω στρατιωτική δράση τους. Σε γενικές γραμμές, οι χώρες της ανατολικής Ευρώπης δεν είχαν άλλη επιλογή από το να ακολουθήσουν τα κελεύσματα του Βερολίνου. Στην Πράγα επικράτησε μια συντηρητική στρατιωτική κλίκα, η οποία διέλυσε το κοινοβούλιο και διεξήγε διωγμούς εναντίον σοσιαλδημοκρατών, κομμουνιστών και Εβραίων, ενώ

¹¹²Evans, Richard J. *Third Reich in power*. Athens, Αλεξάνδρεια, 2013.σ.668,

¹¹³Evans, Richard J. *Third Reich in power*. Athens, Αλεξάνδρεια, 2013.σ.679 και 681

φρόντιζαν να μην προκαλούν τους Γερμανούς. Στη Σλοβακία η κατάσταση ήταν παρόμοια, με τη νέα μονοκομματική δικτατορία να διεξάγει απηνείς διωγμούς μέσω της παραστρατιωτικής οργάνωσης “Φρουρά Χλίνκα”, ενώ παράλληλα και η καρπαθική Ουκρανία υιοθέτησε ανάλογο καθεστώς στο οποίο μόνη επίσημη γλώσσα ήταν η Ουκρανική και τα δικαιώματα των εθνικών μειονοτήτων καταπατήθηκαν. Στις 7 Δεκεμβρίου υπογράφεται συνθήκη οικονομικής συνεργασίας μεταξύ της καρπαθιακής Ουκρανίας και του Γ Ράιχ, μέσω της οποίας οι Γερμανικές επιχειρήσεις αποκτούσαν τον έλεγχο του ορυκτού πλούτου της περιοχής. Λίγο αργότερα, οι Ούγγροι προσχώρησαν στο Σύμφωνο Αντι-Κομμιντέρν και ο βασιλιάς Κάρολος της Ρουμανίας-μέσω ενός πραξικοπήματος ενάντια στην κυβέρνησή του-εκδήλωσε τις φιλικές του διαθέσεις απέναντι στους Γερμανούς. Η χώρα του, μαζί με την Ουγγαρία και την Πολωνία, άρχισαν να εφαρμόζουν ολοένα και περισσότερο αντιεβραϊκά μέτρα, ολοκληρώνοντας την απομάκρυνση της γαλλικής επιρροής στην ανατολική Ευρώπη.

Η Τσεχοσλοβακία πλέον ήταν στα πρόθυρα της διάλυσης, με τις διαφορές Τσέχων και Σλοβάκων σχετικά με τα δημοσιονομικά ζητήματα να επανέρχονται στην επιφάνεια. Ο Χίτλερ θέτει στην ηγεσία των ενόπλων δυνάμεων τρία πιθανά σενάρια: την επίθεση κατά του εναπομείναντος τσεχικού κράτους, την ειρηνική του προσάρτηση και την κατάληψη του Ντάντσιχ¹¹⁴ Η εν λόγω κρίση κορυφώνεται με την αποστολή Τσεχικών στρατευμάτων στην Μπρατισλάβα, μετά από την αναληθή υποψία πως οι Σλοβάκοι σχεδίαζαν να αποσχιστούν. Στην πραγματικότητα, οι Σλοβάκοι μέχρι τότε επιζητούσαν και τυπική αναγνώριση της αυτονομίας τους από την Πράγα και αναγκάστηκαν να διακηρύξουν την ανεξαρτησία τους μόνο όταν ο Χίτλερ τους έθεσε το δίλημμα της ανεξαρτησίας ή της υποταγής στους Ούγγρους. Στις 14 Μαρτίου του 1939 το Σλοβακικό κοινοβούλιο ανακηρύσσει και επίσημα την ανεξαρτησία της Σλοβακίας.

Ο πρόεδρος της Τσεχοσλοβακίας Έμιλ Χάχα, μαζί με τον υπουργό Εξωτερικών Φρανζίσεκ Χβαλκόφσκι μετέβησαν στο Βερολίνο στις 14 Μαρτίου προκειμένου να πείσουν τον Χίτλερ να διατηρήσει την Τσεχοσλοβακία ενωμένη¹¹⁵. Μετά από πολύωρη αναμονή, πληροφορήθηκε πως τα γερμανικά στρατεύματα είχαν ήδη εισβάλλει στην υπόλοιπη Τσεχία και πως η Πράγα σύντομα θα βομβαρδιζόταν από την Γερμανική αεροπορία αν εκείνος δεν συναινέσει γραπτώς η

¹¹⁴ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011., σ.721

¹¹⁵ Evans, Richard J. *Third Reich in power*. Athens, Αλεξάνδρεια, 2013., σελ.682

εναπομείνασα Τσεχία να μετατραπεί σε προτεκτοράτο¹¹⁶, δήλωση στο άκουσμα της οποίας ο γηραιός πρόεδρος λιποθύμησε και τον συνέφερε ο προσωπικός γιατρός του Χίτλερ. Ο Χάχα έδωσε τη συγκατάθεσή του να μετατραπεί η Τσεχία σε προτεκτοράτο. Κατόπιν υπέγραψε το σχετικό έγγραφο και τηλεφώνησε στους θύνοντες του στρατού στην Πράγα να μην ανοίξουν πυρ κατά την είσοδο των Γερμανών στην πρωτεύουσα. Η αναμενόμενη σωτήρια παρέμβαση των δυτικών δεν επρόκειτο να έρθει ποτέ. Χρόνια αργότερα όταν ο στρατάρχης Κάϊτελ ερωτήθηκε στις δίκες της Νυρεμβέργης αν η Γερμανία θα είχε επιτεθεί στην Τσεχοσλοβακία -όπως απειλούσε να κάνει εάν δεν ικανοποιούνταν οι απαιτήσεις της- ακόμη και εάν οι Δυτικοί έσπευδαν σε βοήθεια της Τσεχοσλοβακίας ο στρατάρχης απήντησε πως δεν θα τολμούσαν να προβούν σε τέτοια κίνηση ενάντια στην επιθυμία των Βρετανών και των Γάλλων μιας και δεν ήταν στρατιωτικά έτοιμοι εκείνη την περίοδο για σύγκρουση σε δύο μέτωπα¹¹⁷.

Στις έξι το πρωί τα Γερμανικά στρατεύματα πέρασαν τα σύνορα με την Τσεχία και στις 9 είχαν φτάσει στην Πράγα. Ο Χίτλερ τους ακολούθησε με τρένο μέχρι τα σύνορα και κατόπιν με ανοιχτό αυτοκίνητο για να χαιρετά τους διερχόμενους στρατιώτες, παρά την παγωνιά που επικρατούσε¹¹⁸. Εντωμεταξύ, ο στρατός των Τσέχων παρέδωσε τα όπλα του και καθόταν αδρανής στους στρατώνες του. Την ώρα που ο Χίτλερ έφτανε στην Πράγα όλοι οι κάτοικοι είχαν κλειστεί στα σπίτια τους. Διέμεινε στον πύργο Χράντσανι όπου δείπνησε και άκουσε με προσοχή τα σχέδια που είχαν καταρτίσει ο υπουργός Εσωτερικών Βίλχελμ Φρικ μαζί με τον υφυπουργό Βίλχελμ Στούκαρτ. Το διάταγμα διαβάστηκε από τον Ρίμπεντροπ στο ραδιόφωνο της χώρας και ανακοίνωνε την μετονομασία της χώρας σε προτεκτοράτο του Ράιχ της Βοημίας και της Μοραβίας, ονομασία που χρησιμοποιούνταν παλαιότερα και από τους Αψβούργους. Η κοινοβουλευτική δημοκρατία καταργήθηκε με την διάλυση των κομμάτων και των περισσότερων θεσμών. Παρέμεινε μια κατ'όνομα κυβέρνηση υπό τον Χάχα και μία πεντηκονταμελής "Επιτροπή Εθνικής Αλληλεγγύης". Πραγματικός κυβερνήτης του προτεκτοράτου ήταν ο πρώην υπουργός Εξωτερικών Κόνσταντιν φον Νόιρατ που είχε συνεισφέρει αρκετά για την ειρηνική επίλυση της Τσεχοσλοβακικής κρίσης. Οι αρχικές μετριοπαθείς προθέσεις του Νόιρατ υπονομεύτηκαν από τον αναπληρωτή επικεφαλής του Χανς Φρανκ που διοικούσε την Αστυνομία και τα SS. Συνελήφθησαν πολλοί κομμουνιστές-που κατόπιν αφέθηκαν ελεύθεροι και αρκετοί

¹¹⁶ Spielvogel, Jackson J., and David Redles. *Hitler and Nazi Germany: A History*. Routledge, 2020.,σελ.266

¹¹⁷ <https://avalon.law.yale.edu/imt/04-04-46.asp>

¹¹⁸ Evans, Richard J. *Third Reich in power*. Athens, Αλεξάνδρεια, 2013.σελ.683

εξόριστοι Γερμανοί -οι περισσότεροι σοσιαλδημοκράτες- που στάλθηκαν άμεσα σε στρατόπεδο συγκέντρωσης. Γύρω στους 400.000 Τσέχους δημοσίους υπαλλήλους παρέμειναν στις θέσεις τους υπό τις διαταγές 2.000 διοικητών που μόλις είχαν αφιχθεί από τη Γερμανία. Η Τσεχική δικαιοσύνη υποχώρησε σταθερά έναντι της πρωτοκαθεδρίας του Γερμανικού ναζιστικού δικαίου και ίσχυε μόνο για τους Τσέχους και μόνο σε θέματα που δεν είχαν ακόμη καλυφθεί από τη Γερμανική δικαιοσύνη. Επιπλέον, οι Τσέχοι στερήθηκαν της ιδιότητας του Γερμανού πολίτη, όπως ήταν άλλωστε φυσικό με βάση τις απόψεις των ναζιστών. Στις 8 Ιουνίου του 1939 η δολοφονία ενός Γερμανού αστυνομικού γίνεται η αφορμή για την επιβολή ακόμη αυστηρότερων μέτρων ενάντια στους Τσέχους και τους Εβραίους.

4ο κεφάλαιο:

Η Γερμανο-σοβιετική προσέγγιση και η Πολωνική μοιρασιά.

Ο Βρετανός πρωθυπουργός Τσάμπερλεν έτρεφε αρκετές αυταπάτες αμέσως μετά την υπογραφή της συμφωνίας του Μονάχου. Πίστεψε πως ικανοποίησε τον Χίτλερ και απέφυγε έναν κοστοβόρο πόλεμο εξοπλισμών με τη Γερμανία, ανάλογο με εκείνον προ του 1914. Η πραγματικότητα θα τον διέψευδε οικτρά καθώς ο Χίτλερ, λίγο μετά την υπογραφή της συμφωνίας έδωσε εντολή στους ιδιοκτήτες των εφημερίδων να εντείνουν τις αναφορές για την ανάγκη αύξησης των Γερμανικών εξοπλισμών και την καλλιέργεια πολεμικού κλίματος στις Γερμανικές μάζες¹¹⁹. Κάποια οφέλη για τη Γερμανία μπορούσαν να κατακτηθούν μόνο δια της βίας. Αυτό ήταν το μήνυμα που ήθελε να περάσει ο Χίτλερ στο Γερμανικό λαό.

Η στοχοποίηση των Εβραίων και η Νύχτα των Κρυστάλλων στις 9 Νοεμβρίου 1938 αποσκοπούσαν στην προετοιμασία του Γερμανικού λαού για έναν πόλεμο επέκτασης και εξόντωσης των Εβραίων της Ευρώπης. Η αντίδραση των ΗΠΑ υπήρξε άμεση, με την αμερικανική κυβέρνηση να αποσύρει τον πρεσβευτή της-χωρίς να κλείσει μολαταύτα την πρεσβεία της στο Βερολίνο-ενώ οι 15.000 πρόσφυγες από την Αυστρία και τη Γερμανία που είχαν ήδη φτάσει στις Ηνωμένες Πολιτείες με ταξιδιωτική βίζα τους επετράπη να παραμείνουν στη χώρα μόνιμα. Μετα βίας και μετά από παρέμβαση του υπουργού των Εξωτερικών Cordell

¹¹⁹ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011.,σ.673

Hull¹²⁰ το Θησαυροφυλάκιο των ΗΠΑ δεν επέβαλε νέους αυξημένους δασμούς στις Γερμανικές εξαγωγές. Στη Βρετανία, και τα δύο κόμματα της Βουλής των Κοινοτήτων οργίστηκαν με τα νέα της μεγάλης καταστροφής στο Βερολίνο σε βάρος εβραϊκών περιουσιών και η όποια διάθεση για περαιτέρω συνομιλίες με το ναζιστικό καθεστώς εξανεμίστηκε-τουλάχιστον στους κύκλους της αντιπολίτευσης. Από το 1934 οι ιθύνοντες κύκλοι στην Μεγάλη Βρετανία κατάλαβαν πως θα έπρεπε να υπολογίζουν την κυβέρνηση του Χίτλερ και να συνεννοούνται μαζί της¹²¹. Ακόμη και τότε όμως απεφεύχθη μια επίσημη ανακοίνωση αποδοκιμασίας και προτιμήθηκε η οδός των διπλωματικών πιέσεων σε ιδιωτικές συζητήσεις με αξιωματούχους του καθεστώτος. Παρά τις προειδοποιήσεις του Γερμανού πρεσβευτή στο Λονδίνο Ντίρκσεν πως ο διωγμός είχε πάρα πολύ αρνητικές συνέπειες στη διαμόρφωση της βρετανικής κοινής γνώμης, ο Ρίμπεντροπ και άλλοι υψηλά ιστάμενοι Ναζί δεν τον έλαβαν σοβαρά υπόψη τους, ρίχνοντας όλο το φταίξιμο για τη δυσμενή αντίδραση στον ελεγχόμενο από τους Εβραίους Τύπο. Ο ίδιος ο Χίτλερ, σε μια επίδειξη αδιαφορίας για το γεγονός, προσπάθησε να αποστασιοποιηθεί ήδη από την επόμενη μέρα του γεγονότος και προειδοποιούσε για τους κινδύνους της επίμονης διατήρησης της ειρήνης με κάθε κόστος.

Η αντίδρασή της κοινής γνώμης στο Ηνωμένο Βασίλειο και τις ΗΠΑ απλώς ενίσχυσε τη βεβαιότητα του Χίτλερ για την ύπαρξη μιας διεθνούς Εβραϊκής συμπαιγνίας. Στο μυαλό του γερμανού ηγέτη όλος ο εβραϊκός πληθυσμός ήταν υπεύθυνος για την κριτική που εξαπολύοταν εναντίον της Γερμανίας, και όπως θα έπραττε κάθε εκβιαστής απέναντι στο θύμα του θα έπρεπε να τιμωρήσει τον εβραϊκό πληθυσμό για το γεγονός ότι κάποιοι φυγάδες κατήγγειλαν τα δεινά των διακρίσεων και δυσφήμιζαν το Ράϊχ, θέτοντας τις εξαγωγές και την ίδια του την ύπαρξη σε κίνδυνο. Ο Ρούσβελτ κατακεραύνωσε τον Χίτλερ σε ομιλία του στο Κογκρέσο στις 4 Ιανουαρίου 1939, στηλιτεύοντας τη ναζιστική κοσμοαντίληψη και προκαλώντας κύμα αντισημιτικής και αντιαμερικανικής υστερίας στο γερμανικό τύπο. Σε γελοιογραφίες, ο Ρούσβελτ απεικονιζόταν ως όργανο του διεθνούς Εβραϊσμού και περιτριγυρισμένος από Εβραίους Σιωνιστές συμβούλους.

Οι εχθρικές διαθέσεις του Χίτλερ απέναντι στους Εβραίους έγιναν και πάλι ξεκάθαρες με την ομιλία του προς το Ράϊχσταγκ στις 30 Ιανουαρίου του 1939, στην οποία αναφέρθηκε στην ανάγκη ανάκαμψης της οικονομίας και στην παρουσία του “Εβραίου εχθρού” που “ήταν

¹²⁰ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011.,σ.679

¹²¹ Maiski, Ivan Mikhailovich. *Ποιός βοήθησε τον Χίτλερ;*. Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, 2017.,σ.51

αποφασισμένοι να εξοντώσει το Γερμανικό λαό”¹²². Ακόμη, κορόιδεψε την πρόταση των Αγγλοσαξόνων για χρηματοδότηση από τη γερμανική κυβέρνηση της μετεγκατάστασης των Εβραίων προσφύγων στην Παλαιστίνη και προειδοποίησε πως ο παγκόσμιος εβραϊσμός μπορεί να ηττήθηκε εντός της Γερμανίας, αλλά είναι ικανός να φτάσει στα άκρα την συκοφαντία εναντίον του Γερμανικού έθνους και απείλησε τους Εβραίους με αφανισμό σε περίπτωση πολέμου, κάτι που δεν είχε κάνει δημόσια από τη δεκαετία του 1920 και το “Ο Αγών μου”. Στο μεταξύ οι περιοχές της Τσεχοσλοβακίας που είχαν κριθεί κατά 51% γερμανικές-με βάση την πληθυσμιακή καταμέτρηση του 1910, είχαν περάσει στον έλεγχο της Γερμανίας -χωρίς να ερωτηθούν οι Τσέχοι- σε αντίθεση με την καταμέτρηση του 1930 που εμφάνιζε αριθμητικά υπέρτερους τους Τσέχους. Κατά συνέπεια προσαρτήθηκαν 30.000 Τσέχοι και μόλις 6.000 Γερμανοί στο Ράιχ¹²³.

Η πρόθεση για επίθεση κατά της Πολωνίας την 1η Σεπτεμβρίου είχε ήδη επιβεβαιωθεί από τον Χίτλερ με διαταγή της 3ης Απριλίου 1939, 3 ημέρες μετά τη δέσμευση της Βρετανικής κυβέρνησης για την αμέριστη υποστήριξη της στην Πολωνία, σε περίπτωση Γερμανικής επίθεσης^{124, 125}. Ήταν αλήθεια πως ο Χίτλερ είχε συμπεριφερθεί στην Πολωνία πολύ φιλικά μετά την υπογραφή του συμφώνου μη επίθεσης το 1934 και δεδομένου ότι η πολιτική αυτή δεν ήταν δημοφιλής στη Γερμανική κοινή γνώμη και ότι η χώρα αποτελούσε αναπόσπαστο μέρος των εδαφών που έπρεπε να κατακτηθούν έπρεπε να τεθεί σύντομα επί τάπητος το ζήτημα της προσχώρησης της Πολωνίας σε μια αντισοβιετική συμμαχία και η δορυφοριοποίησή της η να αναθεωρηθεί εξ ολοκλήρου η πολιτική της Γερμανίας απέναντί της και να καταληφθεί στρατιωτικά. Ως προς τη Γαλλία, ο Φύρερ είχε επιδιώξει επίσης να καλλιεργήσει προσωρινές καλές σχέσεις μαζί της, μη ανακινώντας το ζήτημα της Αλσατίας-Λωρραίνης. Ο στόχος του έγκειται στην μείωση του ενδιαφέροντος της Γαλλίας για την ανατολική Ευρώπη¹²⁶. Το Βρετανικό και Γαλλικό ενδιαφέρον για την ειρηνική επίλυση του Τσεχοσλοβακικού ζητήματος είχε ενοχλήσει τον Χίτλερ που το θεωρούσε αμιγώς Γερμανικό ζήτημα. Εκείνη την εποχή η ιδέα της συμμαχίας με τη Βρετανία είχε αρχίσει να αντικαθίσταται από το ενδεχόμενο σύγκρουσης

¹²² Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011., σ.680

¹²³ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011., σ.681

¹²⁴ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018. σελ.75

¹²⁵ McDonough, Frank. *Hitler and Nazi Germany*. Cambridge University Press, 1999. σελ.80

¹²⁶ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018. σελ.175

μαζί της η τουλάχιστον της διπλωματικής της απομόνωσης από την ανατολική Ευρώπη πριν επιτεθεί στη Σοβιετική Ένωση. Εάν επρόκειτο να κινηθεί πρώτα εναντίον της Δύσης, θα έπρεπε να εξασφαλίσει τα νότια του στην ανατολή και να οικοδομήσει φιλικές σχέσεις με την Πολωνία, η οποία φαινόταν σημαντικός υποψήφιος σύμμαχος σε κοινές αντισοβιετικές ενέργειες. Από την άλλη δεν ήταν πρόθυμος να προβεί σε σύναψη συμμαχίας αν δεν διέθετε καποιες εγγυήσεις για το διάδρομο του Ντάντσιχ. Ήδη από τις 24 Οκτωβρίου του 1938 στη συνάντηση του Ρίμπεντροπ με τον Πολωνό πρέσβη Γιόζεφ Λίπσκι στο Βερολίνο¹²⁷, η Πολωνική πλευρά φάνηκε απρόθυμη να συναινέσει στην δορυφοριοποίησή της από τη Γερμανία.

Το σχέδιο των Γερμανών περιστρεφόταν γύρω από την έμμεση πίεση στην Πολωνία να αποδώσει τη Σιλεσία και την Πομερανία για να ενωθεί η Γερμανία με τα λιμάνια του Ντάντσιχ και του Καίνιγκσμπεργκ. Αμέσως μετά τη Σλοβακική ανεξαρτησία, Γερμανικές φρουρές εγκαταστάθηκαν στο προτεκτοράτο, και παρά την Ουγγρική κατοχή της Ρουθηνίας-η οποία μείωσε τους φόβους των Πολωνών για εξέγερση των Ουκρανών της Πολωνίας - οι Πολωνοί παρέμεναν ανήσυχοι για αυτό που εκλάμβαναν ως Γερμανική περικύκλωση. Ο Χίτλερ δεν σκόπευε αρχικά να χρησιμοποιήσει το διάδρομο προς το Ντάντσιχ ως πρόσχημα για να διαλύσει το πολωνικό κράτος όπως είχε κάνει με το Τσεχοσλοβακικό και προτιμούσε την ειρηνική απόσπασή του και την συνεργασία των Πολωνών για μελλοντικά στρατιωτικά σχέδια κατά της Σοβιετικής Ένωσης. Οι διμερείς επαφές άρχισαν ήδη από τις 24 Οκτωβρίου 1938, όταν ο Ρίμπεντροπ κάλεσε τον Πολωνό πρέσβη Γιόζεφ Λίπσκι στο Μπερχτεσγκάντεν για γεύμα στο ξενοδοχείο “Grand Hotel”¹²⁸. Σε εκείνη τη συνάντηση ο Ρίμπεντροπ έθεσε επί τάπητος τις αξιώσεις της Γερμανίας -με το πρόσχημα της επίλυσης παλαιών διαφορών- οι οποίες συνίσταντο στην επιστροφή της ελεύθερης πόλης του Ντάντσιχ στο Ράϊχ αλλά και την άδεια οικοδόμησης οδικού και σιδηροδρομικού δικτύου που θα ένωνε την ανατολική Πρωσία με το υπόλοιπο Ράϊχ¹²⁹. Η επόμενη κίνησή του ήταν να καλέσει τον Πολωνό υπουργό Εξωτερικών συνταγματάρχη Μπεκ στη Γερμανία και προσέθεσε πως θα υπήρχε πρόβλεψη για ελεύθερη χρήση του λιμένα από τους Πολωνούς, την χρονική επέκταση του Γερμανοπολωνικού συμφώνου και η εγγύηση για τήρηση της λουπής εδαφικής ακεραιότητας της Πολωνίας.

¹²⁷ Waddington, Lorna. *Hitler's crusade: Bolshevism and the myth of the international Jewish conspiracy*. Bloomsbury Academic, 2007.,σ.154

¹²⁸ Bullock, Alan. *Hitler: A study in tyranny*. New York, Harper and Row, 1964.σελ.492

¹²⁹ *χρήσιμη πηγή για τις διμερείς σχέσεις της Πολωνίας με τη Γερμανία και την Σοβιετική Ένωση είναι το “Πολωνικό Λευκό Βιβλίο” και τα γερμανικά διπλωματικά έγγραφα.*

Ο Πολωνός υπουργός Εξωτερικών συνταγματάρχης Μπεκ δεν έδινε μεγάλη σημασία στις προτάσεις του Ρίμπεντροπ. Ήταν πεπεισμένος πως οι απαιτήσεις αυτές θα γεννούσαν μεγαλύτερες απαιτήσεις, οι οποίες θα κατέληγαν στην απόδοση όλης της Πομερανίας και της πολωνικής Σιλεσίας, μειώνοντας τη διεθνή θέση της χώρας του και καθιστώντας την ένα ακόμη κράτος δορυφόρο της Γερμανίας¹³⁰.

Οι γερμανικές προσπάθειες συνδιαλλαγής με την Πολωνία έπεσαν στο κενό μιας και ο Βρετανός πρωθυπουργός Neville Chamberlain είχε προβεί στη διατύπωση εγγυήσεων για την ασφάλεια της Πολωνίας, μιας χώρας όμως που ήταν πιο δύσκολα υπερασπίσιμη από την Τσεχοσλοβακία και ήταν πολύ λιγότερο δημοκρατική από αυτήν. Απότοκη της άρνησής των Βρετανών και των Γάλλων να βοηθήσουν την Τσεχοσλοβακία να αμυνθεί απέναντι στον Χίτλερ ήταν και η σοβιετική διάθεση για συνομιλίες με τους Ναζί ούτως ώστε να μοιραστούν την Πολωνία και να μην αφεθεί ολόκληρη στα χέρια των Ναζί. Η Σοβιετική συνεργασία με τη σειρά της διευκόλυνε τα σχέδια των Ναζί και καθιστούσε ακόμη πιο απρόσφορη την Βρετανική και Γαλλική στρατιωτική βοήθεια¹³¹.

Εντωμεταξύ, τις πρώτες εβδομάδες μετά την κατάληψη της Πράγας το Μάρτιο του 1939 γίνονταν ακόμη προσπάθειες για αγγλοσοβιετική συνεργασία και κύριος παράγοντας σε αυτές ήταν ο υπουργός Εξωτερικών της Σοβιετικής Ένωσης Μαξίμ Λιτβίνοφ. Η πολιτική του για την σύμπληξη συμμαχίας με τη Βρετανία και τη Γαλλία ενάντια στη Γερμανία είχε αρχίσει να χάνει έδαφος εντός της σοβιετικής ηγεσίας, μετά την κατάληψη της Πράγας από τους Γερμανούς το Μάρτιο και η απογοήτευση αυτή εκφράσθηκε στο λόγο του Στάλιν στο 18ο συνέδριο του ΚΚΣΕ στις 10 Μαρτίου.

Στη Βρετανία ειδικότερα το πολιτικό κλίμα ήταν πολύ τεταμένο. Τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων στις 16 του Μάρτη έγραφαν πύρινα άρθρα εναντίον της πρόσφατης Γερμανικής προσάρτησης της Τσεχοσλοβακίας -κατά τους Times του Λονδίνου μια πράξη “κτηνώδους και ωμής βίας” και κατά την Daily Telegraph “ένα τερατώδες έγκλημα”. Ακόμη, η Daily Herald αποκαλούσε -όχι άδικα- την εισβολή ως το υστερόγραφο της Συμφωνίας του Μονάχου και καλούσε σε συστράτευση Βρετανίας-ΗΠΑ-ΕΣΣΔ για την ήττα του φασισμού στην Ευρώπη και η Yorkshire Post -εφημερίδα προσκείμενη στον κύκλο του ανερχόμενου μέλους του κυβερνώντος κόμματος Αντονυ Ήντεν. Σε συγκέντρωση οπαδών του Συντηρητικού Κόμματος

¹³⁰ Bullock, Alan. *Hitler: A study in tyranny*. New York, Harper and Row, 1964.,σελ.494

¹³¹ Stackelberg, Roderick. *The Routledge Companion to Nazi Germany*. Routledge, 2007.σελ.148

στο Birmingham ο Chamberlain αναγκάστηκε να προβεί σε στροφή 180 μοιρών και να αποκηρύξει την πρότερη μετριοπάθεια του απέναντι στη ναζιστική Γερμανία, καταδίκασε την ολική προσάρτηση της Τσεχοσλοβακίας από τους Γερμανούς και ορκίστηκε να τους αποτρέψει από οποιαδήποτε περαιτέρω αύξηση της κυριαρχίας τους στην Ευρώπη. Από την άλλη δεν αναφέρθηκε στα μέτρα που θα λάμβανε ούτως ώστε να αποφευχθούν περαιτέρω Γερμανικές επιθετικές ενέργειες¹³². Κατά συνέπεια δεν ελήφθη σοβαρά υπόψιν από τους οπαδούς της αποτροπής του Χίτλερ.

Στις 18 Μαρτίου, μετά από ερώτηση του Βρετανού πρεσβευτή στη Μόσχα Seeds ποιά στάση επρόκειτο να τηρήσει η Σοβιετική Ένωση σε περίπτωση Γερμανικής επίθεσης στη Ρουμανία, ο υπουργός Εξωτερικών Μαξίμ Λιτβίνοφ του καθιστά σαφές πως η σοβιετική κυβέρνηση ενδιαφέρεται το ίδιο με τις δυτικές κυβερνήσεις για την τύχη της Ρουμανίας, που απειλούνταν από τις εδαφικές βλέψεις της Βουλγαρίας και της Ουγγαρίας. Πρότεινε ως μόνη εφικτή λύση αποτροπής της Γερμανικής επιθετικότητας τη διοργάνωση μιας διεθνούς συνδιάσκεψης στο Βουκουρέστι -αν και ήταν ανοικτή στην αντιπρόταση για τον τόπο διεξαγωγής της συνδιάσκεψης -, την οποία απέρριψαν μετα βδελυγμίας η Πολωνία και η Ρουμανία. Την 1η Απριλίου, ο Λιτβίνοφ εξέφρασε την αμφιβολία του για την ειλικρίνεια αυτής της δέσμευσης απέναντι στην Πολωνία, ρωτώντας τον Βρετανό πρεσβευτή εάν οι Βρετανοί ήταν πρόθυμοι να πολεμήσουν για το διάδρομο του Ντάντσιχ. Μετά από μια σύντομη απόπειρα του Seeds να αιτιολογήσει τις Βρετανικές εγγυήσεις απέναντι στην Πολωνία, ο Λιτβίνοφ αναγκάστηκε να αναγνωρίσει πως όλες οι προσπάθειές του για την οικοδόμηση μιας Βρετανο-σοβιετικής συμμαχίας είχαν πέσει στο κενό. Απο εκείνη τη στιγμή κι έπειτα το έδαφος προετοιμαζόταν για την σύναψη του Σοβιετο-γερμανικού συμφώνου.

Η κατάληψη της Αλβανίας από την Ιταλία τον επόμενο μήνα ανησύχησε ακόμα περισσότερο τις κυβερνήσεις της Αγγλίας και της Γαλλίας. Ο Χίτλερ προέβη σε μονομερή απόσυρση από το σύμφωνο μη επίθεσης του 1934 με την Πολωνία και από την αγγλογερμανική συμφωνία για τους ναυτικούς εξοπλισμούς του 1935 στις 29 Απριλίου, ενώ ο Αμερικανός πρόεδρος Ρούσβελτ απέστειλε διακοίνωση προς την ιταλική και την γερμανική κυβέρνηση όπου αυτές καλούνταν να απόσχουν από κάθε είδους επιθετική ενέργεια στο μέλλον. Η εν λόγω διακοίνωση έγινε δεκτή με χλευασμό στη Γερμανία και την Ιταλία. Ο πρόεδρος Καλίνιν συνεχάρη τον πρόεδρο Ρούζβελτ γι

¹³² Maiski, Ivan Mikhailovich. *Ποιός βοήθησε τον Χίτλερ;*. Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, 2017., σ.132

αυτή του την πρωτοβουλία, η οποία όμως ήταν συμβολική και δεν είχε περαιτέρω πρακτική αξία¹³³.

Υπήρχε κώλυμα στις συνομιλίες, λόγω της απόφασης των Βρετανών και των Γάλλων-και δη των πρώτων- να δώσουν την εντύπωση στη Σοβιετική κυβέρνηση πως εξετάζουν τις προτάσεις τους, ενώ κέρδιζαν χρόνο για να αποφύγουν τη Σοβιετική συμμαχία. Σε όποια περίπτωση, το ζήτημα της παραχώρησης εγγυήσεων σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες έγινε αντικείμενο πικρής πολιτικής αντιπαράθεσης καθότι η Βρετανία είχε επιδιώξει να δεσμεύσει την ΕΣΣΔ αποκλειστικά με την προστασία της Πολωνίας και της Ρουμανίας, χωρίς να δεσμεύεται η ίδια, πρόταση που είχε απορρίψει η σοβιετική κυβέρνηση και επειδή δεν ήταν συμφέρουσα για την ίδια και επειδή οι εν λόγω χώρες δεν ήθελαν σε καμία περίπτωση να δεχθούν βοήθεια από τη χώρα του σοσιαλισμού. Αποτελούσε σταθερή επιδίωξη των Σοβιετικών η συλλογική δέσμευση για την ασφάλεια των Βαλτικών χωρών και της Πολωνίας, κάτι που προσέκρουε στην έντονη άρνηση των Βρετανών και των Γάλλων. Στις 4 Απριλίου, ο Λιτβίνοφ έγραφε στον πρεσβευτή στο Λονδίνο Μάϊσκι πως ο Τσάμπερλεν προκαλούσε τον Χίτλερ να κινηθεί ανατολικά, ενθαρρύνοντας τη σοβιετική πλευρά να αναλάβει την προστασία των βαλτικών χωρών, ελπίζοντας σε σύγκρουση Γερμανίας-Ρωσίας. Στις 17 Απριλίου έλαβε χώρα η επίσημη αντιπρόταση της σοβιετικής κυβέρνησης σχετικά με την συνολική και αμοιβαία εγγύηση της ακεραιότητας των μικρών ευρωπαϊκών κρατών. Η πρόταση συζητήθηκε από τις κυβερνήσεις του Λονδίνου και του Παρισιού. Όταν τελικά οι Βρετανοί και οι Γάλλοι δέχτηκαν να συζητήσουν το ενδεχόμενο να συμπεριληφθούν και οι βαλτικές χώρες στην εγγύηση, επέμεναν να μην απαριθμηθούν οι εν λόγω χώρες στο πρωτόκολλο με το επιχείρημα-το εξέφρασε ο λόρδος Χάλιφαξ- πως θα προσβαλλόταν η εθνική αξιοπρέπεια των εν λόγω κρατών αν δέχονταν τις εγγυήσεις με συμμετέχουσα τη Σοβιετική Ένωση η ότι η αρίθμησή τους στο σύμφωνο θα μπορούσε να δημιουργήσει λάθος εντυπώσεις στη Γερμανία. Ταυτόχρονα ο Μάϊσκι είχε ενημέρωση από τον σοβιετικό πρέσβη στο Παρίσι Σούριτς πως τον Απρίλιο είχε κατορθώσει να αποσπάσει από τον γάλλο υπουργό Εξωτερικών Μπονέ μια συναινετική δήλωση περί επέκτασης της γαλλοσοβιετικής στρατιωτικής συμμαχίας στο θέμα των αμοιβαίων εγγυήσεων σε ευρωπαϊκές χώρες. Μολαταύτα, αρνήθηκε να συμφωνήσει στο εδάφιο που όριζε την ρητή εγγύηση για την εδαφική ακεραιότητα των Βαλτικών Χωρών. Λόγω της απουσίας του Γάλλου πρέσβη Ναγιάρ από τη θέση του στη Μόσχα,

¹³³ Maiski, Ivan Mikhailovich. *Ποιός βοήθησε τον Χίτλερ;*. Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, 2017., σ.145

διότι ασθενούσε, οι διαπραγματεύσεις με τους Γάλλους διεξάγονταν στο Παρίσι. Ο αμερικανός πρεσβευτής εκεί Ουίλιαμ Μπούλιτ δρούσε εξίσου υπονομευτικά ως προς τη σύναψη του συμφώνου με την Σοβιετική Ένωση. Μάλιστα όταν ο Νταλαντιέ είχε γυρίσει από το Μόναχο εκείνος τον είχε υποδεχθεί με ανθοδέσμη στο αεροδρόμιο¹³⁴. Σε αντιστοιχία ο Αμερικανός πρέσβης στο Λονδίνο Κένεντι επαιρόταν πως οι Βρετανοί θα έπρεπε να στήσουν άγαλμα για τον Chamberlain επειδή κατάφερε να αποφύγει τον πόλεμο στην Ευρώπη. Όπως και να είχε, ο Στραγκ δεν ήταν διπλωμάτης καριέρας, πράγμα που σημαίνει πως δεν θα είχε σπουδαίες αρμοδιότητες. Μέχρι τις 8 Μαΐου ο Χάλιφαξ είχε απαντήσει στον Λιτβίνοφ, επαναλαμβάνοντας την πρότασή του να υπάρξει παράλληλη δέσμευση της Σοβιετικής Ένωσης προς όλες τις μέχρι τότε αναφερθείσες χώρες, για να λάβει ξεκάθαρη άρνηση από πλευράς Μόλοτοφ στις 14. Εκείνος απαίτησε την επέκταση του τριμερούς συμφώνου όσον αφορά την παροχή εγγυήσεων στην Λετονία, την Εσθονία και την Φινλανδία και τη σύναψη ενός συνεκτικού στρατιωτικού συμφώνου και αρνήθηκε να μεταβεί στη Γενεύη για συνομιλίες με τον Χάλιφαξ όπως τον συμβούλεψε ο βρετανός πρεσβευτής στη Μόσχα Σιντς. Αντ' αυτού αποφάσισε να στείλει τον Μαΐσκι και όχι τον Βλαντιμίρ Ποτέμκιν, γνωστό διπλωμάτη στους ευρωπαϊκούς κύκλους, τον οποίο οι Βρετανοί έδειχναν να συμπαθούν περισσότερο¹³⁵. Εκεί, ο Μάϊσκι έθεσε τελεσίγραφο στη βρετανική κυβέρνηση πως είτε θα υπογραφόταν η τριμερής συμμαχία που θα προστάτευε την Ευρώπη από την επιθετικότητα του Χίτλερ ή οι Βρετανοί θα ρίσκαραν τον τερματισμό των συνομιλιών.

Για δέκα μέρες μετά από αυτήν την αντιπρόταση ο Τσάμπερλεν υπέστη πίεση από το υπουργικό του συμβούλιο να αποδεχθεί τη σοβιετική πρόταση. Ο Χάλιφαξ, έχοντας γυρίσει από τη Γενεύη με το τελεσίγραφο του Μάϊσκι, είχε παραδεχθεί την ανάγκη για τριμερές σύμφωνο και πίεσε τον πρωθυπουργό προς αυτή την κατεύθυνση μαζί με τον διπλωμάτη Αλεξάντερ Κάντογκαν στη σύσκεψη της κοινοβουλευτικής επιτροπής των εξωτερικών υποθέσεων. Πίεση προήλθε και από τον Chatfield, τον υπουργό Άμυνας, όταν εκείνος είπε στον πρωθυπουργό πως θα ήταν επικίνδυνο να μείνει ουδέτερη η Σοβιετική Ένωση, αφού με αυτόν τον τρόπο προσφερόταν να μπει στην σφαίρα επιρροής της Γερμανίας. Μόνο ο Ραμπ Μπάτλερ, ο υπηρεσιακός κοινοβουλευτικός γραμματέας για τις εξωτερικές υποθέσεις, υποστήριξε την άποψη του πρωθυπουργού, χωρίς αποτέλεσμα. Υπήρξε ακόμη ενημέρωση από το Γαλλικό γενικό επιτελείο

¹³⁴ Maiski, Ivan Mikhailovich. *Ποιός βοήθησε τον Χίτλερ;*. Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, 2017., σ.160

¹³⁵ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011., σ.886

στρατού πως η στρατηγική τους έναντι των Γερμανών θα ήταν αποκλειστικά αμυντική και δεν θα εγκλώβιζαν Γερμανικές δυνάμεις για να τις αποσπάσουν από επιθετικές ενέργειες προς την Πολωνία. Πίεση προερχόταν και από τον Τύπο, ο οποίος στη συντριπτική πλειοψηφία του προπαγάνδιζε υπέρ του τριμερούς συμφώνου. Η “News Chronicle” στη σύσκεψη των μετόχων της κατέληξε στο συμπέρασμα πως “βλέποντας το ομόφωνο πνεύμα που επικρατεί στην κοινή γνώμη υπέρ μιας συμμαχίας με τη Ρωσία...θα πρέπει να πιέσουμε την κυβέρνηση να ολοκληρώσει τις διαπραγματεύσεις της με αυτή τη χώρα”. Ο Chamberlain αναγκάστηκε να υποκύψει στην πλειοψηφία του υπουργικού του συμβουλίου, σχολιάζοντας όμως πως “η δημιουργία ενός μπλοκ θα έκανε τη συνεννόηση με τους δικτάτορες δύσκολη η και ανέφικτη” και συνδέοντας την περίπτωση με το άρθρο 16 της Κοινωνίας των Εθνών.

Στη Μόσχα, ο Μόλοτοφ δεν φαινόταν να πείθεται από τις διαβεβαιώσεις του Σηντς και του γάλλου απεσταλμένου Παγιάρ και απέρριψε τη νέα Βρετανική πρόταση μιας και γνώριζε ήδη τους επικείμενους όρους. Επέκρινε την πολύ αργή αντίδραση της Κοινωνίας των Εθνών και μέχρι τις 2 Ιουνίου είχε ετοιμάσει ένα πακέτο προτάσεων που περιλάμβαναν την εγγύηση της εδαφικής ακεραιότητας της Ελλάδας, της Τουρκίας, της Ρουμανίας, της Πολωνίας, της Λετονίας, της Εσθονίας και της Φινλανδίας. Επίσης, έπρεπε κατά τον ίδιο η στρατιωτική συμφωνία να υπογραφεί το συντομότερο για να τεθεί σε ισχύ ταυτόχρονα με την πολιτική συμφωνία. Καμία πλευρά δεν έπρεπε να προβεί σε μυστικές συνομιλίες για ξεχωριστή ειρήνη¹³⁶

Ο Χάλιφαξ, ανήσυχος για την αργοπορία των συνομιλιών στη Μόσχα, πρότεινε να σταλεί ο νομικός σύμβουλος του υπουργείου στη Μόσχα, αλλά ο Κάντογκαν τον έπεισε να ανακαλέσει τον Σηντς. Εκείνος αρρώστησε και οι εκκλήσεις του Ηντεν να μεταβεί εκείνος στη Μόσχα στη θέση του έπεσαν στο κενό. Ταυτόχρονα, ο Λόυντ Τζωρτζ πρότεινε τον Ουίνστον Τσόρτσιλ. Οι Γερμανοσοβιετικές σχέσεις θα έμπαιναν πλέον σε νέα φάση με την αποπομπή του Μαξίμ Λιτβίνοφ από το αξίωμα του υπουργού Εξωτερικών και την ανάληψή του από τον Βιάτσεσλαβ Μολότοφ στις 3 Μαΐου. Περαιτέρω κλιμάκωση στην διπλωματική ένταση των ημερών εκείνων έφερε και η επιβεβαίωση της υπογραφής μεταξύ της Γερμανίας και της Ιταλίας του Χαλύβδινου Συμφώνου στις 22 Μαΐου 1939, το οποίο ακολούθησαν συμφωνίες μη επίθεσης με την Λετονία, την Εσθονία και την Δανία καθώς και συμφωνίες εμπορικού χαρακτήρα με την Σουηδία και την Νορβηγία. Το Χαλύβδινο Σύμφωνο ακολούθησε και η διάσκεψη της 23ης Μαΐου με τους ανώτατους στρατιωτικούς ηγέτες όπου συζητήθηκε το ενδεχόμενο μιας

¹³⁶ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011., σ.888

πολεμικής σύρραξης με την Πολωνία. Τόνισε πως “δεν διακυβεύεται το Ντάντσιχ, αλλά η προοπτική της επέκτασής του ζωτικού μας χώρου στην ανατολή¹³⁷. Δεν θα υπήρχε επανάληψη της Τσεχικής κρίσης. Αυτή τη φορά θα ξέσπαγε πόλεμος. Η αποστολή μας είναι να απομονώσουμε την Πολωνία. Η επιτυχία στην απομόνωσή της θα είναι αποφασιστική. Πρέπει να αποφευχθεί η παράλληλη αναμέτρηση με τη Δύση”.

Στις 7 Ιουνίου υπήρξε ενημέρωση της Βουλής των Κοινοτήτων για τις συνομιλίες με την Σοβιετική Ένωση από τον ίδιο τον Chamberlain. Την επομένη ο Μάισκι ειδοποιήθηκε από τον Χάλιφαξ ότι θα αποστέλλοταν στη Μόσχα ως ειδικός απεσταλμένος ο διπλωματικός υπάλληλος του Foreign Office Ουίλιαμ Στραγκ, προκειμένου να επισπευσθεί η εξαγωγή αποτελέσματος από τις συνομιλίες. Ο Στραγκ ήταν εξαιρετικά ικανός διπλωμάτης, ο οποίος είχε συνεισφέρει στη βελτίωση των αγγλοσοβιετικών σχέσεων μετά την υπόθεση Μετροπόλιταν-Βίκερς. Όμως ήταν άγνωστος στη γενικότερη διπλωματική σκακιέρα.. Η κίνηση αυτή φανερά δυσαρέστησε τον Μάισκι αφού αυτό αποτελούσε άλλο ένα σημάδι που επιδείκνυε κατ’αυτόν την επιπολαιότητα που διακατείχε τη Βρετανική εξωτερική πολιτική. Ο Στραγκ, παρά την ευγλωττία του, ήταν ένας απλός υπάλληλος ο οποίος μπορεί να ευνοούσε την σύναψη συμφωνίας αλλά δεν μπορούσε να παρακούσει τις αυστηρά ασαφείς οδηγίες που λάμβανε από τον Οράτιο Γουίλσον και τον Τσάμπερλεν, τους πραγματικούς επικεφαλείς της εξωτερικής πολιτικής. Και αυτό σήμαινε μειωμένες πιθανότητες για σοβαρή εξουσιοδότηση για συνομιλίες. Στις 12 Ιουνίου ο Μάϊσκι παρότρυνε έντονα τον Χάλιφαξ να μεταβεί στη Μόσχα αμέσως για την υπογραφή του συμφώνου, μιας και είχε ήδη χαθεί πολύτιμος χρόνος. Εκείνος στα απομνημονεύματά του ισχυρίζεται πως ο Μάϊσκι δεν τον πίεσε και του είπε να μεταβεί “όταν θα έχει ηρεμήσει κάπως η κατάσταση”.

Από την πλευρά του ο Γάλλος υπουργός εξωτερικών Μπονέ συμβούλεψε τον πρέσβη Ναγιάρ να μείνει στο περιθώριο και να επέμβει μόνο σε περίπτωση που οι Βρετανοί δεν κατέληγαν σε συμφωνία.

Στις 16 Ιουνίου η Σοβιετική κυβέρνηση, βλέποντας την αδράνεια των Δυτικών δυνάμεων μέσω του υπουργείου Εξωτερικών της ΕΣΣΔ, πρότεινε να συναφθεί ένα τριμερές σύμφωνο Βρετανίας-Γαλλίας -ΕΣΣΔ που να εγγυάται την ασφάλεια της Πολωνίας και των Βαλτικών χωρών. Αμέσως οι κυβερνήσεις του Παρισιού και του Λονδίνου έδειξαν ποικιλοτρόπως την απροθυμία τους για

¹³⁷ Waddington, Lorna. *Hitler's crusade : Bolshevism and the myth of the international Jewish conspiracy*. Bloomsbury Academic, 2007., σ.155

κοινή δέσμευση με την ΕΣΣΔ απέναντι σε αυτές τις χώρες, υποστηρίζοντας πως δεν θα έπρεπε να αναγράφονται στο σύμφωνο τα ονόματα των χωρών στις οποίες παράσχονται εγγυήσεις. Ακόμη ισχυρίστηκαν πως ήταν αντίθετο στις αρχές του Διεθνούς Δικαίου να σύρονται χώρες παρά τη θέλησή τους σε πολυμερή σύμφωνα¹³⁸. Όταν η Σοβιετική κυβέρνηση αντιπρότεινε να πειστούν οι εν λόγω κυβερνήσεις για να συναινέσουν, έλαβε την απάντηση πως κάθε κράτος είναι ανεξάρτητο και δεν μπορεί να εξαναγκαστεί να ενταχθεί στο αντιχιτλερικό στρατόπεδο. Στην πραγματικότητα, μέχρι την τελευταία στιγμή, ο Chamberlain και ο Νταλαντιέ ήθελαν να αποφύγουν την κοινοπραξία με την ΕΣΣΔ και εξακολουθούσαν να πιστεύουν πως η Γερμανία και η Σοβιετική Ένωση θα μπορούσαν να συγκρουστούν χωρίς αυτό να επηρεάσει τις χώρες τους.

Όλος ο Ιούνιος κύλησε με διαφωνίες σχετικά με την απαρίθμηση των χωρών και απάθεια του βρετανού υπουργού Εξωτερικών Χάλιφαξ, ο οποίος δεν σκέφτηκε καθόλου τις προτάσεις που του απηύθυνε ο Μάϊσκι και δεν έλαβε ποτέ πρωτοβουλία για επίσκεψη στη Μόσχα, όπως είχε δεσμευθεί στις 12 Ιουνίου, όταν τον είχε συναντήσει ο Μάϊσκι στο γραφείο του¹³⁹. Ο Στάλιν γινόταν ολοένα και πιο ανήσυχος καθώς είχε περιέλθει στην κατοχή του-μέσω ενός σοβιετικού κατασκόπου- μια αναφορά, γραμμένη στις 9 Μαΐου η οποία προερχόταν από τον Πήτερ Κλάϊστ, διπλωματικό σύμβουλο του Γερμανού υπουργού Εξωτερικών φον Ρίμπεντροπ. Η εν λόγω επιστολή εξέφραζε με τη μεγαλύτερη σαφήνεια την γερμανική πρόθεση να αποσπάσει εδάφη από τη Σοβιετική Ένωση, τόσο για ιδεολογικούς όσο και για οικονομικούς λόγους ειδικά στην Ουκρανία και τις Βαλτικές χώρες. Οι τελευταίες θα αποσπώνταν με ειρηνικά μέσα από την επιρροή της Σοβιετικής Ένωσης και θα μετατρέπονταν σε Γερμανικούς δορυφόρους. Η ετοιμότητα του Γερμανικού στρατού θα επέτρεπε την διεξαγωγή της επίθεσης εναντίον της Πολωνίας τον Αύγουστο και ότι ο πόλεμος θα ήταν αναμφίβολα τοπικής εμβέλειας μιας και οι Βρετανοί και οι Γάλλοι δεν θα μπορούσαν να παρέμβουν¹⁴⁰.

Η σοβιετική πλευρά πειθόταν ολοένα και περισσότερο για την ανάγκη άμεσης συνεννόησης και ανάσχεσης με τη ναζιστική Γερμανία. Μια τέτοια επιδίωξη αφήνει να υπονοηθεί η συζήτηση που είχαν ο Γιούλιους Σούρρε, επικεφαλής του τμήματος οικονομικής πολιτικής του Γερμανικού υπουργείου Εξωτερικών και ο Γκιόργκι Αστάχοφ, σύμβουλος στη Σοβιετική πρεσβεία στο

¹³⁸ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011.,σ.888

¹³⁹ Maiski, Ivan Mikhailovich. *Ποιός βοήθησε τον Χίτλερ;*. Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, 2017.,σ.183-85

¹⁴⁰ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011.,σ.889

Βερολίνο¹⁴¹, ο οποίος απουσία του πρέσβη Μερκεάλοφ ήταν ο κύριος Σοβιετικός διαπραγματευτής στο Βερολίνο. Ο Σούρρε επιχειρηματολόγησε πως η Βρετανία δεν μπορούσε παρά να προσφέρει στη Ρωσία έναν ανώφελο πόλεμο, ρίχνοντας όλο το βάρος στην ίδια. Η Γερμανία, από την άλλη μπορούσε να προσφέρει στη Ρωσία ουδετερότητα και αδιατάρακτες εμπορικές σχέσεις, μιας και τα συμφέροντα των δύο χωρών ήταν κοινά -κατά τα λεγόμενά του. Τον διαβεβαίωσε πως τα συμβόλαια της εταιρίας Σκόντα για τις παραγγελίες προς τη Σοβιετική Ένωση θα τηρούνταν κατά γράμμα -πράγμα που δε συγκίνησε τον Αστάχοφ και τη σοβιετική πλευρά καθώς κάτι τέτοιο θεωρούνταν δεδομένο από πλευράς τους. Ο Αστάχοφ ανέφερε πως οι σχέσεις μεταξύ Γερμανίας και ΕΣΣΔ θα μπορούσαν να γνωρίσουν βελτίωση, εάν η Γερμανία προέβαινε σε κάποιες παραχωρήσεις. Ο βαρόνος φον Στουμ ήταν ένας ακόμη αξιωματούχος της Βίλχελμστράσε που επιθυμούσε την-προσωρινή-βελτίωση των σχέσεων με τη Σοβιετική Ρωσία. Εκείνη την περίοδο και ο Χίτλερ είχε αρχίσει να πείθεται σοβαρά για τα οφέλη ενός συμφώνου μη επίθεσης και της προσωρινής ειρήνης με τους Σοβιετικούς. Ο πρέσβης των Γερμανών στη Μόσχα Σούλενμπουργκ, κατά την ανάκλησή του στο Βερολίνο για νέες οδηγίες για μια εβδομάδα, πήρε εντολή από τον Ρίμπεντροπ να προσεγγίσει τον Μόλοτοφ με σκοπό να επανεκκινήσει η συζήτηση περί σύναψης εμπορικής συμφωνίας. Αυτές οι συζητήσεις έπρεπε να παραμείνουν διακριτικές για να μην γίνουν γνωστές στους Ιάπωνες, προκειμένου οι τελευταίοι να συμμετάσχουν οπωσδήποτε στο τριμερές σύμφωνο Αντικομιντέρν. Ο Σούλενμπουργκ πρότεινε την επανέναρξη των εμπορικών συνομιλιών με τον Μόλοτοφ να αντιτείνει πως για την προώθηση μιας εμπορικής συμφωνίας χρειαζόταν και η οικοδόμηση καλού πολιτικού κλίματος¹⁴². Αυτή την κίνησή του οι Γερμανοί την εξέλαβαν ως εξαγορά χρόνου από πλευράς Μόλοτοφ, ενώ προωθούνταν οι στρατιωτικές συνομιλίες με τους Βρετανούς. Ο Στάλιν εκείνο τον καιρό δήλωνε απερίφραστα πως η χώρα του ήταν έτοιμη να συνεννοηθεί με όποια χώρα διάκειται φιλικά απέναντί της αλλά ήταν και έτοιμη να αποτρέψει οποιαδήποτε εισβολή στο έδαφός της¹⁴³. Σοβιετικοί κατάσκοποι κατέκλυαν τη Γερμανική ηγεσία με ειδήσεις περί των Αγγλορωσικών συνομιλιών, προκειμένου να της δημιουργήσουν άγχος και νευρικότητα και, εν τέλει αποτροπή κάθε περαιτέρω σκέψης για επιθετικότητα. Ο υφυπουργός των Εξωτερικών Βάϊστσέκερ σε ένα ακυρωμένο υπόμνημα του προς το Χίτλερ εξηγούσε πως οι Σοβιετικές

¹⁴¹ Waddington, Lorna. *Hitler's crusade : Bolshevism and the myth of the international Jewish conspiracy*. Bloomsbury Academic, 2007., σ.155

¹⁴² Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011., σ.890

¹⁴³ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011., σ.868

συνομιλίες με τη Βρετανία αποτελούσαν απόδειξη του φόβου για επικείμενη Γερμανική επιθετικότητα εναντίον της χώρας τους. Έπρεπε να καθησυχαστούν μέσα από τεκμήρια καλής θέλησης, όπως η αναστολή της σφοδρής αντισοβιετικής προπαγάνδας. Προκειμένου να βοηθήσει στην επανόρθωση των σχέσεων ο Βάϊσζέκερ συνομίλησε με τον Αστάχοφ ευγενικά, προσπαθώντας να διακρίνει τις προθέσεις του σοβιετικού πρεσβευτή. Εκείνος, μη γνωρίζοντας τι διαμείφθηκε μεταξύ Μόλοτοφ και Σούλενμπουργκ, ανέφερε στον Βάϊσζέκερ πως κυκλοφορούν φήμες για σύναψη Γερμανοσοβιετικής στρατιωτικής συμφωνίας με τον Τσέχο στρατηγό και πρώην υπουργό άμυνας Συρόβι να δρα ως διαμεσολαβητής. Του δήλωσε πως η σοβιετική κυβέρνηση ήταν ανοιχτή ακόμη στην επαναπροσέγγιση με τη χώρα του "χωρίς απαραίτητα να υπάρχει ιδεολογική σύγκλιση" όπως το έθεσε ο Αστάχοφ. Εξ αυτού ελήφθη το συμπέρασμα πως ο Μόλοτοφ θα ήταν διατεθειμένος να δεχθεί Γερμανική επαναπροσέγγιση. Εκείνος ανέφερε στη συνεδρίαση του Ανώτατου Σοβιέτ στις 31 Μαΐου την επανέναρξη των εμπορικών και διπλωματικών συνομιλιών με την Γερμανία και τη δυνατότητα έναρξης παρόμοιων συνομιλιών με την Ιταλία. Επανήλθε και στις προειδοποιήσεις του προς τον Ιάπωνα πρέσβη με αφορμή τις ανανεωμένες Ιαπωνικές επιθέσεις σε σοβιετικά στρατεύματα στη Μογγολία. Ταυτόχρονα, ο Σοβιετικός κατάσκοπος Ρίχαρντ Σόργκε στο Τόκιο είχε πάψει να αποστέλλει αναφορές μέσω ραδιοφώνου από τις 13 Μαΐου λόγω ατυχήματος. Πάντως οι προϊστάμενοί του στο 4ο Τμήμα του Κόκκινου Στρατού δεν εμπιστευόνταν πλέον τις αισιόδοξες αναφορές του πως η Ιαπωνία δεν είχε στραμμένο πλέον το βλέμμα στη Σοβιετική Ένωση. Υπήρχε διάχυτος φόβος στη σοβιετική πλευρά πως η Ιαπωνία και η Γερμανία θα συνεργάζονταν για να χτυπήσουν από κοινού τη Σοβιετική Ένωση. Μια ακόμα πληροφορία προερχόμενη από τον Πέτερ Κλάϊστ στις 19 Ιουνίου επιβεβαίωσε την απόφαση του Χίτλερ να τελειώνει με το Πολωνικό ζήτημα, ακόμα και με κίνδυνο πολέμου σε δύο μέτωπα¹⁴⁴. Ο Χίτλερ υπολόγιζε στη φιλική διάθεση της Μόσχας καθώς γνώριζε την καχύποπτη διάθεση που επικρατούσε μεταξύ Σοβιετικών και δυτικών. Έφτασε μέχρι του σημείου να ισχυριστεί ότι ο Χίτλερ πίστευε στην αναγκαιότητα σύναψης "μιας νέας συνθήκης του Ραπάλλο του 1922". Όπως και με την Πολωνική περίπτωση το 1934 θα έπρεπε να δημιουργηθούν από τη Γερμανική πλευρά ομαλές πολιτικές και εμπορικές σχέσεις με τη Μόσχα για περιορισμένο χρονικό διάστημα. Κατά τη διάρκεια αυτού του χρονικού διαστήματος, οι Βαλτικές χώρες δεν θα υφίσταντο σε καμία περίπτωση στρατιωτική πίεση, όπως διασταυρώθηκε και από υποκλαπέντα μηνύματα του Σούλενμπουργκ προς τον Ρίμπεντροπ στο Βερολίνο. Οι

¹⁴⁴ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011., σ.891

Γερμανοί, σε οποιαδήποτε περίπτωση, χρειάζονταν τις Σοβιετικές ακατέργαστες πρώτες ύλες και επείγονταν να εξομαλύνουν τις σχέσεις τους με την ΕΣΣΔ ενώ θα εξαπέλυαν την πρώτη τους επίθεση στη Δύση. Όμως, ως αποτέλεσμα των κακών σχέσεων ανάμεσα στις δύο χώρες τα έσοδα από το εμπόριο είχαν μειωθεί από 50 εκατομμύρια Ράϊχσμαρκ το 1938 σε 6 εκατομμύρια Ράϊχσμαρκ το πρώτο τετράμηνο του 1939. Προς επίτευξη αυτού του στόχου, θεωρήθηκε καλό να χρησιμοποιηθεί η παρέμβαση μιας χώρας ενδιάμεσης. Τελικά επελέγη ο Παρβάν Ντραγκάνοβ, ακόλουθος της Βουλγαρικής πρεσβείας στο Βερολίνο ως ο κατάλληλος για να προετοιμάσει το έδαφος εκ μέρους της σοβιετικής πλευράς για τη σύναψη ενός συμφώνου μη επίθεσης. Ο Ντραγκάνοβ φαινόταν πως κατείχε τις κατάλληλες διασυνδέσεις με εκείνους τους στρατηγούς του Γερμανικού στρατού που ευνοούσαν την επιστροφή στη συνθήκη του Ραπάλλο. Ο Χίτλερ από πλευράς του χρειαζόταν την πίστη εκ μέρους των στρατηγών του πως δεν θα υπήρχε Βρετανική ανάμειξη σε έναν ενδεχόμενο πόλεμο με την Πολωνία. Σε καμία περίπτωση ο Γερμανικός στρατός δεν θα ήταν έτοιμος για επίθεση πριν τις 26 Αυγούστου, ενώ η όλη επιχείρηση ήταν προγραμματισμένη να ολοκληρωθεί μέχρι τα τέλη Σεπτεμβρίου, πριν την έναρξη των φθινοπωρινών βροχοπτώσεων, πράγμα που δημιουργούσε σοβαρό άγχος στους ανώτερους αξιωματικούς. Ακόμα μεγαλύτερη αγωνία προκάλεσε η είδηση από Γερμανούς πράκτορες πως η Πολωνία από τις 25 Ιουλίου είχε εισάγει κεκαλυμμένη επιστράτευση. Ήταν εκείνες τις μέρες που ο Σούρρε έλαβε την εντολή να προτείνει στον Αστάχοφ ένα σχέδιο τριών σταδίων για τη βελτίωση των γερμανο-σοβιετικών σχέσεων με την υπογραφή συμφώνων για το εμπόριο και τις πιστώσεις, στην κουλτούρα και στην ελευθερία του τύπου και μια συμφωνία για ρύθμιση των πολιτικών διαφωνιών.

Ήδη από τον Φεβρουάριο είχαν ξεκινήσει οι εικασίες για την σύναψη ενός Γερμανοσοβιετικού συμφώνου μη επίθεσης όταν και διέρρησε στο Γαλλικό τύπο η επίσκεψη του εμπορικού υπευθύνου για θέματα Σοβιετικής Ένωσης στο Γερμανικό υπουργείο Εξωτερικών Σούρρε¹⁴⁵. Η Σοβιετική ηγεσία επιζητούσε χρόνο για την αναδιοργάνωση του στρατού μετά τις εκκαθαρίσεις και χαροποιούνταν από ειδήσεις όπως το “βάλτωμα” του τριμερούς συμφώνου Γερμανίας-Ιταλίας-Ιαπωνίας ούτως ώστε να περιλαμβάνει και ανάληψη στρατιωτικής δράσης εναντίον των Δυτικών δυνάμεων και της ΕΣΣΔ εκ μέρους της Ιαπωνίας. Η Ιαπωνία, έχοντας πρόσφατα ηττηθεί -τον Ιούλιο-στο Χαλκίν-Γκολ από τους Σοβιετικούς, δεν ήταν διατεθειμένη να αναλάβει ξανά στρατιωτική δράση εναντίον τους και προτιμούσε να εστιάσει στα μετωπα του Ειρηνικού,

¹⁴⁵ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011.,σ.869

της νοτιοανατολικής Ασίας, της Κίνας και της Κορέας ,που εκείνη έβλεπε ως “ζωτικό της χώρο”. Ο Χίτλερ από την πλευρά του ήταν αποφασισμένος να πετύχει τη Βρετανική αδράνεια στον επερχόμενο πόλεμο με την Πολωνία¹⁴⁶. Στις 11 Αυγούστου δήλωσε με ειλικρίνεια στον απεσταλμένο της κοινωνίας των εθνών πως οποιαδήποτε κίνησή του στην εξωτερική πολιτική στόχευε στην καταστροφή της Σοβιετικής Ένωσης. Αν η Δύση δεν μπορούσε να το δει είτε απο εθελουφλία είτε από ανοησία, τότε εκείνος θα αναγκαζόταν να έλθει σε συνεννόηση με τους Ρώσους, ούτως ώστε να χτυπήσει πρώτα τη Δύση και ύστερα τη Σοβιετική Ένωση¹⁴⁷. Στην πραγματικότητα ακόμα υπήρχε μεγάλη ανησυχία στη Βιλχελμστράσε σχετικά με την πιθανότητα υπογραφής ενός Αγγλοσοβιετικού στρατιωτικού συμφώνου. Ο Ρίμπεντροπ ήξερε πως έπρεπε να κινηθεί γρήγορα. Ανέθεσε στον Βάϊτσεκερ να αποτρέψει τον Αστάχοφ και την κυβέρνηση του από μια Βρετανική και Γαλλική συμμαχία και αντ’ αυτής να προχωρήσουν σε συμφωνία με τη Γερμανία. Ταυτόχρονα ανέθεσε στον Σούλεμπουργκ να επαναπροσεγγίσει τον Μόλοτοφ στη Μόσχα. Εκείνος ανακοίνωσε στον Μόλοτοφ πως η Γερμανική κυβέρνηση δεν ήθελε απλώς να εξομαλύνει αλλά και να συσφίξει τους δεσμούς της με τη Μόσχα και απόδειξη για αυτή την καλή της θέληση αποτελούσαν οι συμφωνίες μη επίθεσης που είχαν υπογραφεί με τις Βαλτικές χώρες, ισχυρισμός που έγινε δεκτός με θυμηδία από τον Μόλοτοφ και τους υφισταμένους του. Ο ίδιος ο Μόλοτοφ υπενθύμισε στο Γερμανό πρεσβευτή πως η Γερμανία δεν έδειξε τον παραμικρό δισταγμό να αποκηρύξει πριν από λίγους μήνες το σύμφωνο μη επίθεσης με την Πολωνία¹⁴⁸. Επειδή φαινόταν πως ούτε οι εμπορικές συνομιλίες θα λάμβαναν χώρα, ο Γκούσταφ Χίλγκερ επικοινωνήσε τότε με τον Σοβιετικό κομισάριο Εμπορίου τον Αναστάς Μικογιάν και κανονίστηκε μια συνάντηση με τον Σούρρε στη Βιλχελμστράσε. Καθώς η κατάσταση δε βελτιωνόταν, ο Μικογιάν απέσυρε τη Σοβιετική πλευρά από τις διαπραγματεύσεις και έθεσε ως απαραίτητο όρο για τη συνάντηση να εξομαλυνθεί η στάση της Γερμανίας απέναντι στη χώρα του. Ο Χίτλερ από την πλευρά του, χρησιμοποίησε τη Σοβιετική στάση ως πρόφαση για να “βαλτώσει” τις συζητήσεις.

Αυτή την παύση των συνομιλιών προσπάθησε να εκμεταλλευτεί η Βρετανική πλευρά, αποστέλλοντας τον Ουίλιαμ Στρανγκ στη Μόσχα όμως οι προτάσεις του έπεσαν στο κενό. Και

¹⁴⁶ Waddington, Lorna. *Hitler's crusade : Bolshevism and the myth of the international Jewish conspiracy*. Bloomsbury Academic, 2007., σ.155

¹⁴⁷ Waddington, Lorna. *Hitler's crusade : Bolshevism and the myth of the international Jewish conspiracy*. Bloomsbury Academic, 2007., σ.156

¹⁴⁸ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011., σ.892

αυτό διότι δεν κάλυπταν τις απαιτήσεις του Μόλοτοφ για εγγυήσεις και σε χώρες που ενδεχομένως δεν τις επιζητούσαν, όπως η Ρουμανία, η Πολωνία και οι Βαλτικές χώρες, ενώ εκμεταλλεύτηκε την περίσταση για να κατηγορήσει τις κυβερνήσεις της Βρετανίας και της Γαλλίας πως συμπεριφέρονται απέναντι στη Σοβιετική κυβέρνηση “σαν να επρόκειτο για απλοϊκούς και ανόητους ανθρώπους”¹⁴⁹. Κατέστησε σαφές στον Βρετανό απεσταλμένο πως αν η κυβέρνησή του μαζί με τη γαλλική δεν ήταν διατεθειμένες να εγγυηθούν την εδαφική ακεραιότητα τουλάχιστον της Λετονίας, της Εσθονίας και της Φινλανδίας, καλό θα ήταν να περιοριστούν σε σύμφωνο αμοιβαίας βοήθειας μεταξύ της Βρετανίας, της Γαλλίας, της ΕΣΣΔ. Τρεις αντιπροτάσεις έγιναν ξεχωριστά από τους Βρετανούς και τους Γάλλους μεταξύ της 2ας Ιουνίου και της 1ης Ιουλίου, οι οποίες και απορρίφθηκαν μία προς μια από τον Μόλοτοφ. Εκείνος επέμεινε στο υπόμνημά του και στα τρία βασικά σημεία της συλλογικής εγγύησης της εδαφικής ακεραιότητας της Φινλανδίας και των Βαλτικών χωρών, την αποδοχή του ορισμού της “έμμεσης επίθεσης” και την ταυτόχρονη σύναψη της πολιτικής και της στρατιωτικής συμφωνίας. Οι Βρετανοί εντέλει δεν συμφώνησαν ποτέ πλήρως στις Σοβιετικές απαιτήσεις, κάνοντας την ανταπαίτηση τα ονόματα των χωρών να μη γίνουν ποτέ γνωστά στις συνθήκες, παρά μόνο σε μυστικό πρωτόκολλο και μαζί με τη Φινλανδία και τις Βαλτικές χώρες να περιληφθούν η Ελβετία οι Κάτω Χώρες και το Λουξεμβούργο-το τελευταίο επισημάνθηκε μετά από Γαλλική επιμονή. Όμως, όπως επισήμανε εύστοχα ο Μόλοτοφ, οι τρεις τελευταίες χώρες δεν είχαν αναγνωρίσει ποτέ διπλωματικά την ΕΣΣΔ και συνεπώς ήταν άτοπο να εγγυηθούν την ασφάλεια αυτών των χωρών. Ο Μόλοτοφ συμφώνησε εν τέλει να μπου οι Σοβιετικές εγγυήσεις προς αυτές τις χώρες μόνο εάν οι Βρετανοί και οι Γάλλοι αποδέχονταν την απόδοση σοβιετικών εγγυήσεων στην Πολωνία και την Τουρκία. Μαζί με αυτήν την προϋπόθεση, δύο μέρες αργότερα σε επίσημη απάντηση ο Μόλοτοφ επέμενε να οριστεί και να συμπεριληφθεί στο πρωτόκολλο ο ορισμός της “έμμεσης επίθεσης” ως “πραξικόπημα μέσα στη χώρα υπό εγγύηση η ξαφνική αλλαγή εξωτερικής πολιτικής προς όφελος του πιθανού εισβολέα”¹⁵⁰. Αυτή η εξέλιξη όπως ήταν αναμενόμενο απογοήτευσε τους Βρετανούς που ήλπιζαν να κρατήσουν τους Σοβιετικούς έξω από την Πολωνία και είχαν ήδη δεσμευτεί προς αυτή την κατεύθυνση. Ο Chamberlain και ο Halifax αισθάνθηκαν πως έπρεπε να εγκαταλείψουν ακόμη και την ιδέα του περιορισμένου τριμερούς συμφώνου. Ο Χόαρ και ο Στάνλεϋ τάχθηκαν υπέρ της συνέχισης με

¹⁴⁹ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011., σ.893

¹⁵⁰ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011., σ.898

τροποποιήσεις των συνομιλιών. Αν η ΕΣΣΔ παραιτούνταν από το σημείο για τον ορισμό της “έμμεσης επίθεσης” δεν θα την υποχρέωναν να εγγυηθεί την ακεραιότητα του Λουξεμβούργου, της Ελβετίας και των Κάτω Χωρών. Η γαλλική πλευρά παρενέβη αμέσως με τον υπουργό Εξωτερικών Μπονέ να δηλώνει πως η κυβέρνησή του επιθυμεί μια γενική συμφωνία για την ασφάλεια της Πολωνίας και της Ρουμανίας. Η Γαλλία θα δεχόταν το Βρετανικό απλό τριμερές σύμφωνο μόνο αν οι καλύτερες εναλλακτικές αποτύγχαναν και μόνο όταν οι Σηντς και Ναγιαρ γύριζαν πίσω στις πρωτεύουσές τους για αναφορά. Οι πρεσβευτές μαζί με τον Στρανγκ επισκέφθηκαν εκ νέου τον Μόλοτοφ. Εκείνος αντέκρουσε τη Γαλλική πρόταση. Επέμεινε στην συμπερίληψη των όρων “άμεση” και “έμμεση επίθεση”, αν και αναγκάστηκε να τροποποιήσει τον ορισμό ούτως ώστε να αποκλείσει το ενδεχόμενο άμεσης στρατιωτικής επέμβασης τονίζοντας την ελεύθερη βούληση των χωρών υπό εγγύηση. Οι Γάλλοι προσφέρθηκαν άμεσα να στείλουν τους αρχηγούς του γενικού επιτελείου τους για τεχνικές συνομιλίες. Οι πιέσεις από τις πρεσβείες της Φινλανδίας και των Βαλτικών χωρών για μη συνέχιση των συνομιλιών έπαιξαν το ρόλο τους. Ο Chamberlain παρέμεινε, όπως και πριν, καχύποπτος απέναντι στη Σοβιετική Ένωση, παρά την αυξανόμενη δυσφορία των υπουργών του. Και η Σοβιετική πλευρά όμως ήταν καλά ενημερωμένη για τις συνομιλίες και τις προθέσεις των Γερμανών και των Βρετανών. Ο Βρετανός κατάσκοπος των Σοβιετικών Τζον Χέρμπερτ Κινγκ, μέλος του Τμήματος Επικοινωνιών του Foreign Office, μετέδιδε και πάλι πληροφορίες στους Σοβιετικούς σχετικά με τις προθέσεις των Βρετανών και ειδοποιούσε εγκαίρως για σημαντικές μυστικές διπλωματικές εξελίξεις που ειδαλλιώς δεν θα γνώριζε η Σοβιετική ηγεσία. Άλλος ένας σημαντικός πληροφοριοδότης ήταν ο Donald Maclean, διπλωματικός ακόλουθος στη Βρετανική πρεσβεία στο Παρίσι. Οι Γερμανοί με τη σειρά τους είχαν αντιληφθεί πως οι Σοβιετικοί δεν είχαν ενθουσιασμό για τις συνομιλίες και πως δεν θα απογοητεύονταν αν αυτές αποτύγχαναν.

Αυτή η δυσφορία εκφράστηκε με τις προειδοποιήσεις του Βάντσιταρτ για την δυνατότητα σύναψης ενός Σοβιετογερμανικού συμφώνου, προειδοποιήσεις που αγνοήθηκαν από την ηγεσία του Foreign Office. Ο Sir Nevile Henderson έγραφε από το Βερολίνο στις 13 Ιουνίου πως διαισθανόταν ότι οι Γερμανοί ήταν κοντά στη σύναψη συμφωνίας με τον Στάλιν. Όμως ο Frank Roberts του κεντρικού τμήματος του Foreign Office θεώρησε πολλές από τις πληροφορίες που υπέπιπταν στην αντίληψη των Βρετανών διπλωματών ως προπαγάνδα είτε των Γερμανών είτε των Σοβιετικών και ότι οι Σοβιετικοί είχαν συμφέρον να εκβιάσουν τη Βρετανία μέσω μιας

συμφωνίας με τους Γερμανούς. Δεν υπήρχε περίπτωση, κατ'αυτόν και τον Chamberlain,ο Στάλιν να αποδεικνυόταν τόσο ριψοκίνδυνος ώστε να δεχθεί το λόγο ενός φανατικού αντικομμουνιστή όπως ο Χίτλερ¹⁵¹. Την ίδια άποψη φαινόταν να έχει και ο διευθυντής του 2ου Γραφείου του Και ντ'Ορσέ συνταγματάρχης Γκουσέ ο οποίος από τις 24 Μαΐου είχε ενημερώσει τους προϊσταμένους του πως οι Γερμανοί είχαν προβεί σε κινήσεις διπλωματικού ανοίγματος προς τους Σοβιετικούς, δε φαινόταν όμως πιθανό οι Σοβιετικοί να ανταποκρίνονταν. Στις 21 Ιουλίου, μετά από επίμονες παρακλήσεις της Γαλλικής πρεσβείας στο Λονδίνο και του Γάλλου υπουργού Εξωτερικών Μπονέ, ο Halifax αποφάσισε να υποχωρήσει και να αποδεχθεί την ταυτόχρονη σύναψη ενός πολιτικού και ενός στρατιωτικού συμφώνου, σε περίπτωση που οι συνομιλίες με τους τωρινούς όρους διακόπτονταν από σοβιετικής πλευράς. Αρνήθηκε όμως να υποχωρήσει στον σοβιετικό ορισμό της “έμμεσης επίθεσης”.

Αντιλαμβανόμενος την δυσκολία αποδοχής του όρου από τους Βρετανούς ο Μόλοτοφ υποχώρησε ενώπιον των αντιπροσώπων της Βρετανίας και της Γαλλίας, λέγοντας πως ένα τέτοιο θέμα θα μπορούσε εύκολα να επιλυθεί άπαξ και υπογραφόταν το σύμφωνο αμοιβαίας στρατιωτικής βοήθειας. Αυτή ήταν και η ελπίδα του Σηντς, να υπογραφεί μια στρατιωτική συμφωνία πριν να φτάσουν τα πρωτοβρόγια. Πίσω στο Λονδίνο, ο Χόαρ και ο Τσάμπερλεν κατηγορούσαν τον Σηντς πως έδειχνε αδυναμία απέναντι στους σοβιετικούς αντιπροσώπους. Το πραγματικό πρόβλημα όμως έγκειτο στην αντιπαραγωγική στάση των Βρετανών ιθυνόντων που αρνούνταν να αποδεχτούν τη Σοβιετική βοήθεια ως το μόνο μέσο για να αποτραπεί ο Χίτλερ από οποιαδήποτε περαιτέρω κίνηση επιθετικότητας στην Ευρώπη¹⁵².

Έμφαση δινόταν και από τη Γερμανική και τη Σοβιετική πλευρά στην επανέναρξη και των εμπορικών συνομιλιών με τον Σοβιετικό αναπληρωτή επικεφαλής εμπορικό αντιπρόσωπο Μπαρμπάριν, ο οποίος στις 18 Ιουλίου ξεκαθάρισε στον Σούρρε πως εάν η γερμανική πλευρά ξεκαθάριζε τις προθέσεις της απέναντί του ήταν εξουσιοδοτημένος να υπογράψει μια συνθήκη στο Βερολίνο για το διμερές εμπόριο. Το ίδιο βράδυ το Σοβιετικό κρατικό ραδιόφωνο μετέδιδε την ανακοίνωση για απαρχή των εμπορικών συνομιλιών Γερμανίας-ΕΣΣΔ.

Παρόλα τα προσκόμματα οι συνομιλίες συνεχίζονταν και στις 22 Ιουλίου διέρρηυσαν μέσω ενός νεαρού διπλωμάτη στη Γερμανική πρεσβεία της Μόσχας τον Χανς φον Χέρβαρθ στον

¹⁵¹ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011.,σ.894

¹⁵² Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011.,σ.896

Αμερικανό πρέσβη Τσαρλς Μπόλεν-με τον οποίο ο φον Χέρβαρθ έπαιζε συχνά γκολφ- καθώς και στην Ιταλική πρεσβεία από τις 6 Μαΐου.

Ταυτόχρονα, οι Σοβιετικοί προσπαθούσαν να στρέψουν τη Βρετανική κοινή γνώμη υπέρ της στρατηγικής της συλλογικής Ευρωπαϊκής ασφάλειας, μέσω της Σοβιετικής πρεσβείας και των αντιπροσώπων και καταστούσαν σαφές πως για την μη πρόοδο των συνομιλιών ευθυνόταν η Βρετανική κυβέρνηση. Ο Μάϊσκι ανέφερε πως η κοινή γνώμη ήταν τόσο ερεθισμένη με το ζήτημα που αν κατέρρεαν οι συνομιλίες δεν θα μπορούσε να ανεχθεί την πραγματικότητα του “κατευνασμού” απέναντι στη Γερμανία. Η πίστη πως μόνο με τη Σοβιετική συμμαχία θα μπορούσε να υπάρξει αποτελεσματική ασφάλεια στην Ευρώπη είχε εγκλωπωθεί ακόμα και σε άτομα όπως ο Χάλιφαξ που μέχρι πρόσφατα ήταν υπέρ του κατευνασμού.

Η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι στις Αγγλο-ρωσικές σχέσεις και έστρωσε το δρόμο για την υπογραφή του συμφώνου μη επίθεσης με τη ναζιστική Γερμανία ήταν η αποστολή στη Μόσχα εκ μέρους της Βρετανικής κυβέρνησης του ναυάρχου Ντραξ-ενός αξιωματικού που ήταν έμπιστος του βασιλιά Γεωργίου ΣΤ΄, η γνώμη του μετρούσε στους κόλπους του ναυαρχείου πλην ότι ήταν εντελώς άγνωστος στη Μόσχα- χωρίς καμία εντολή στρατιωτικών συνομιλιών. Ο Στάλιν με το που έμαθε το υπόβαθρο των απεσταλμένων-πριν αυτοί φτάσουν στη Μόσχα- σχολίασε στον Μόλοτοφ και τον Μπέρια πως οι Δυτικοί δεν συμπεριφέρονται σοβαρά και μπλοφάρουν. Ο Μόλοτοφ αποκρίθηκε: Ναι αλλά οι συνομιλίες πρέπει να συνεχιστούν. “Αν πρέπει να συνεχιστούν, θα συνεχιστούν”, κατέληξε ο Στάλιν. Μετά τη δεξίωση που παρετέθη στο μέγαρο Σπριντόνοφκα στη Μόσχα¹⁵³ προς τιμήν των ξένων απεσταλμένων, άρχισαν οι αναγνώσεις των διερευνητικών εντολών που είχαν λάβει οι αντιπροσωπείες από τις κυβερνήσεις τους. Η Σοβιετική εξουσιοδοτούνταν να υπογράψει άμεσα πολυμερές σύμφωνο συλλογικής ασφάλειας στην Ευρώπη. Η Γαλλική αντιπροσωπεία υπό τον στρατηγό Ντουμένς ήταν εξουσιοδοτημένη να “έρθει σε συνεννόηση με την ηγεσία των Σοβιετικών ενόπλων δυνάμεων επί όλων των θεμάτων που σχετίζονται με τη συνεργασία των ενόπλων δυνάμεων των δύο χωρών”. Η Γαλλική πρόταση ήταν λιγότερο συγκεκριμένη, αλλά αρκετά σοβαρή. Και αμέσως μετά η αμήχανη δήλωση του Βρετανού ναυάρχου. Αμέσως εκείνος δικαιολογήθηκε λέγοντας πως θα είχε κάποια εντολή αν η σύσκεψη μεταφερόταν στο Λονδίνο όπου είχε καλά οργανωμένα τα χαρτιά του. Η Σοβιετική αντιπροσωπεία του απάντησε σκωπτικά πως ήταν

¹⁵³ Maiski, Ivan Mikhailovich. *Ποιός βοήθησε τον Χίτλερ;*. Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, 2017.,σ.217

ευκολότερο να φέρει εκείνος τα χαρτιά του από το Λονδίνο παρά να μεταφερθεί όλη η σύσκεψη εκεί¹⁵⁴. Ο ναύαρχος δεσμεύτηκε να έχει την εντολή από την κυβέρνησή του σύντομα και όταν αυτή έφτασε στις 21 Αυγούστου οι Σοβιετικοί δεν ενδιαφέρονταν πλέον να ξαναρχίσουν συνομιλίες με τους Βρετανούς και τους Γάλλους. Ο Αστάχοφ -αν και εκτιμούνταν από τους γερμανούς διπλωμάτες- ανακλήθηκε τον Αύγουστο στη Μόσχα, λίγες μέρες πριν την άφιξη εκεί του φον Ρίμπεντροπ.

Η απροθυμία των Γάλλων να δεσμευτούν έγινε σαφής στις 14 Αυγούστου, στο διάλογο μεταξύ του στρατηγού Ντουμένς και του στρατάρχη Βοροσίλοφ. Ο Βοροσίλοφ επαναλαμβάνει την ερώτηση της προηγούμενης ημέρας σχετικά με το πώς αντιλαμβάνονται τα στρατιωτικά επιτελεία της Βρετανίας και της Γαλλίας το ρόλο της Σοβιετικής Ένωσης στην περίπτωση επίθεσης των Γερμανών κατά της Πολωνίας, της Ρουμανίας, της Γαλλίας, της Βρετανίας και της Τουρκίας από κοινού η ξεχωριστά, με τον στρατηγό να απαντά “Ο στρατηγός Γκαμελέν θεωρεί, όπως και εγώ ως υφιστάμενός του¹⁵⁵, πως το πρωταρχικό καθήκον μας συνίσταται στο να κρατήσουμε γερά ο καθένας το μέτωπό του και να παρατάξουμε σε αυτό τις δυνάμεις μας. Όσο για τις χώρες που αναφέρατε, πιστεύουμε πως η άμυνα του εδάφους τους είναι κάτι που αφορά αυτές... Θα τις βοηθήσουμε όμως αν το ζητήσουν.” “Κι αν δεν ζητήσουν βοήθεια;” “Ξέρουμε πως έχουν ανάγκη αυτή τη βοήθεια.” “Αν όμως δε ζητήσουν έγκαιρα αυτήν τη βοήθεια, θα σημαίνει πως θα θεωρούν τον εαυτό τους ηττημένο και παραδίδονται. “Αυτό θα ήταν πολύ δυσάρεστο”. “Τι θα κάνει σε αυτήν τη περίπτωση ο γαλλικός στρατός;” “Η Γαλλία θα κρατήσει στο μέτωπό της όσες δυνάμεις κρίνει απαραίτητες”. Στις 17 Αυγούστου οι Αμερικανοί ήταν σε θέση να επιβεβαιώσουν στους Βρετανούς πως η βάση για τη σύναψη του Σοβιετογερμανικού συμφώνου μη επίθεσης είχε οικοδομηθεί. Την ίδια μέρα ο κομισάριος εθνικής άμυνας Βοροσίλοφ βλέποντας τη μη πρόοδο των συνομιλιών με τους Δυτικούς τις ανέβαλλε για τις 21 του μήνα.

Ήδη από τις 15 Αυγούστου ο Σούλενμπουργκ, σε συνάντησή του με τον Μόλοτοφ, είχε συναντήσει έντονο ενδιαφέρον από πλευράς του Σοβιετικού υπουργού Εξωτερικών για ένα σύμφωνο. Εκείνος πριν υπογράψει οτιδήποτε επέμεινε να γνωρίζει εκ των προτέρων τι ήταν διατεθειμένοι να προσφέρουν οι Γερμανοί. Λίγο αργότερα τα σχέδια για τον τεμαχισμό της Πολωνίας από κοινού με τους Σοβιετικούς ήταν έτοιμα εκ μέρους των Ρίμπεντροπ και

¹⁵⁴ Maiski, Ivan Mikhailovich. *Ποιός βοήθησε τον Χίτλερ;*. Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, 2017., σ.219

¹⁵⁵ Maiski, Ivan Mikhailovich. *Ποιός βοήθησε τον Χίτλερ;*. Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, 2017., σ.221

Βαϊτσέκερ. Στις 23 Αυγούστου του 1939 η Γερμανία εξασφάλισε τη Σοβιετική ουδετερότητα στα μετόπισθεν της προκειμένου να επιτεθεί στη Δύση. Προπόσεις έγιναν στην υγεία του Χίτλερ και στην υγεία του Στάλιν. Η είδηση της σύναψης του συμφώνου, με τον όγκο της πληροφορίας που οι Δυτικές κυβερνήσεις είχαν στη διάθεσή τους δεν θα μπορούσε να έλθει ως έκπληξη. Και όμως μέχρι την τελευταία στιγμή οι Δυτικές ηγεσίες δεν μπορούσαν να αποδεχθούν σοβαρά την πιθανότητα σύναψης ενός τέτοιου συμφώνου μεταξύ δύο τόσο διαφορετικών χωρών που θα μπορούσαν εύκολα να χαρακτηριστούν ως θανάσιμοι εχθροί. Ακόμη και μετά την υπογραφή του συμφώνου ο Στάλιν δεν ήταν καθόλου βέβαιος για την ειλικρινή δέσμευση των Γερμανών. Υπό το πρίσμα των γεγονότων αυτών η κοινή γνώμη στη Βρετανία και τη Γαλλία άρχισε να στρέφεται ολοένα και περισσότερο κατά των ενεργειών κατευνασμού του Χίτλερ. Τον Ιούλιο του 1939 σε δημοσκόπηση που έγινε σε απλούς πολίτες, το 76% των Γάλλων θεωρούσε πως οι Γάλλοι θα έπρεπε να πολεμήσουν εάν το Γκντάνσκ/Ντάντσιχ δεχόταν γερμανική επίθεση¹⁵⁶ και μόνο το 17% απάντησε αποφατικά. Ένα δεύτερο στοιχείο που διαφοροποιούσε την περίοδο της άνοιξης και του καλοκαιριού του 1939 από το φθινόπωρο του 1938 ήταν η μετατόπιση από τον πεσιμισμό στην ισορροπημένη εκτίμηση της στρατιωτικής κατάστασης των χωρών της Ευρώπης.

¹⁵⁶ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011., σ.769

B'ΕΝΟΤΗΤΑ
Θεσμοί και ιδεολογία του Γ Ράιχ

1ο κεφάλαιο: Η εκπαίδευση στο Γ' Ράιχ και η ανύψωση της “δύναμης” και της “βίας” σε ύψιστες πνευματικές αρετές

Καλό είναι να διευκρινιστεί ευθύς εξαρχής πως αρκετοί πολιτικοί επιστήμονες και διανοητές σύγχρονοι του Γ Ράιχ εκθείασαν το ρόλο του ολοκληρωτικού κράτους του φασισμού/ναζισμού όσον αφορά το σκοπό και την αποτελεσματικότητά του. Κατά την άποψή τους η έννοια της “βίας” περιστρεφόταν περισσότερο γύρω από την έννοια της “δύναμης” ,δηλαδή αντίσταση σε οποιαδήποτε αρνητική εξωτερική συνθήκη (πίεσης, επιρροής, σωματικής βίας). Λίγο πριν την άνοδο των Ναζί στην εξουσία ο Χένρικ ντε Μαν διατύπωσε το συλλογισμό πως οι Ναζί ανέβαζαν τα ποσοστά τους και την δημοφιλία τους ακριβώς λόγω της επιδεξιότητάς τους να αφυπνίσουν τα εν υπνώσει συναισθηματικά και πολιτικά απωθημένα του γερμανικού λαού εκείνη την περίοδο, την απέχθεια για την ήττα, την ταπείνωση των Βερσαλλιών και την οικονομική ανασφάλεια¹⁵⁷, καθώς και την δίψα του γερμανικού λαού για εξεύρεση μύθων και ενός Μεσσία. Συνεχής στόχος των κομματικών αξιωματούχων ήταν να προωθούν αυτήν την εικόνα του καθεστώτος και του Φύρερ προσωπικά ως φορέων λυτρωσης για το γερμανικό έθνος. Κατά τον Ούριελ, ο Χίτλερ κήρυξε μια “πολιτική θεολογία”. Στο ερώτημα κατά πόσο αυτή η πολιτική θεολογία ήταν χριστιανική και εσχατολογική και διέθετε στοιχεία προτεσταντικού χλιασμού η αν ο ναζισμός αποτελούσε θρησκεία per se, επιχειρεί να απαντήσει ο Μίλαν Μπάμπικ, εκφράζοντας την άποψη πως αυτά τα δύο θα μπορούσαν εύκολα να συνδυαστούν¹⁵⁸. Αντίθετα ο Richard Steigman-Gall, ο οποίος το 2003 είχε ισχυρισθεί πως ο προτεσταντικός χαρακτήρας του κινήματος και το γεγονός ότι αρκετοί ηγέτες εξέφρασαν την πεποίθησή τους πως προχωρούσαν το έργο της Μεταρρύθμισης στη Γερμανία δεν άφηναν περιθώρια για την απόρριψή του από τους ναζί και άρα για το ενδεχόμενο ο ναζισμός να είναι ξεχωριστή πολιτική “θρησκεία”¹⁵⁹. Πρεσβεύει πως ενώ είναι καλοδεχούμενη η πρόσθετη ανάγνωση του Σταϊνερ-

¹⁵⁷ Tal, Uriel. *Religion, Politics and Ideology in the Third Reich: Selected Essays*. Routledge, 2004. ,σελ.87

¹⁵⁸ Babik Milan 2006 “Nazism, a secular religion, History and Theory 45(October 2006)s.375-96, Wesleyan University 2006, σ.375

¹⁵⁹ Babik Milan 2006 “Nazism, a secular religion, History and Theory 45(October 2006)s.375-96, Wesleyan University 2006, σ.375

Γκαλ, η ερμηνεία του υποτιμά επικίνδυνα την ιδεολογία του ναζισμού καθεαυτή¹⁶⁰. Κατά τον Ερνστ Κρικ, η βία αυτή είναι “η εσωτερική δύναμη που μας ωθεί” και κατά τον Ερνστ Γιούνγκερ “ένα μεγαλειώδες μήνυμα κατέπεσε στην εσωστρέφειά μου και η ψυχή μου πήρε φωτιά”¹⁶¹. Η “βία” συνιστούσε την μεταφορά αυτής της εσωτερικής αντοχής στην κοινωνία, το κράτος, το Κόμμα και τον Ηγέτη που συνιστούσαν προσωποποίησή του και τη μετάβαση από το άτομο στον πολίτη. Γι αυτό πρώτιστος σκοπός της εκπαίδευσης επί Γ Ράιχ ήταν η δημιουργία ενός ανθρώπου υπάκουου και πρόθυμου για κάθε είδους θυσία που θα απαιτούσε το γερμανικό κράτος από αυτόν, ιδανικά χωρίς την ανάγκη επιτήρησης και καταστολής από κάποιον αστυνομικό μηχανισμό. Αυτές οι αρχές σε συνδυασμό με την αρχή του επιστημονικού ρατσισμού, την φυσική ανισότητα των φυλών και των ανθρώπων μεταξύ τους, καθώς και την πάλη για επιβίωση, η οποία αναπόφευκτα φέρνει την βελτίωση των ποιοτικά εξεχουσών φυλών και την καταστροφή των κατώτερων φυλών, καθόρισαν την πολιτική του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος στην εκπαίδευση καθώς και σε κάθε τομέα της πολιτικής τους από το 1933 έως το 1945.

Το 1935 εκδόθηκαν κεντρικές οδηγίες για τα προγράμματα σπουδών όλων των μαθημάτων, αντικαθιστώντας τις μέχρι τότε περιφερειακές οδηγίες. Από το 1936 άρχισε μια προσπάθεια να ομογενοποιηθούν τα σχολεία της Καθολικής Εκκλησίας με τα προτεσταντικά σχολεία¹⁶², ούτως ώστε να δημιουργηθούν νέα “κοινοτικά” σχολεία που θα προωθούσαν την εθνική ενότητα. Κάθε χρόνο οργανώνονταν από τις τοπικές αρχές δημοψηφίσματα για παρόμοια ζητήματα, όπου οι γονείς συχνά πιέζονταν για να ψηφίσουν “ναι” σε αυτά. Η Ρηνανία ήταν το μόνο γεωγραφικό διαμέρισμα της Γερμανίας στο οποίο οι Καθολικοί οργάνωσαν σοβαρή αντίσταση σε αυτά τα σχέδια. Το κράτος αντέδρασε με την φορολόγηση αυτών των σχολείων καθώς και την απαγόρευση σε δημόσιους υπαλλήλους και στρατιωτικούς να στέλνουν τα παιδιά τους στα εν λόγω σχολεία. Εν τέλει το 1938 τα σχολεία της Καθολικής Εκκλησίας έκλεισαν σε όλη τη χώρα. Όλα τα παιδιά από 6 έως 14 ετών ήταν υποχρεωμένα να παρακολουθήσουν μαθήματα στα κρατικά Grundschulen (επιπέδου δημοτικού)¹⁶³. Σε αυτή τη βασική εκπαίδευση

¹⁶⁰ Babik Milan 2006 “Nazism, a secular religion, History and Theory 45(October 2006)s.375-96, Wesleyan University 2006, σ.376

¹⁶¹ Tal, Uriel. *Religion, Politics and Ideology in the Third Reich: Selected Essays*. Routledge, 2004. ,σελ.1

¹⁶² Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018., σ.128

¹⁶³ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018.,σ.128

τα παιδιά μάθαιναν να απεχθάνονται όλα τα άτομα εβραϊκής καταγωγής και να έχουν ως βασικό γνώμονα στις συναναστροφές τους και τις σεξουαλικές τους σχέσεις τη φυλετική κοινότητα (Volksgemeinschaft). Οι ξένοι προς την κοινότητα “Gemeinschaftsfremde” έπρεπε να απομονωθούν. Πιο συγκεκριμένα στο μάθημα της γερμανικής γλώσσας δινόταν έμφαση στα πρότυπα λόγου ως απότοκο της φυλετικής καταγωγής, στις λέξεις ως μέσα για την επίτευξη της γερμανικής εθνικής συνείδησης και σε τρόπους έκφρασης ως απότοκες του εθνικού χαρακτήρα των Γερμανών. Κομβικής σημασίας θεωρούνταν το μάθημα της ιστορίας, το οποίο θα έπρεπε να εμφυσεί τις έννοιες του ηρωισμού και της ηγεσίας. Κατά την άποψη του πρώτου υπουργού Παιδείας των Ναζί Βίλχελμ Φρικ, η ιστορία δεν θα έπρεπε να στοχεύει στην αντικειμενικότητα, αλλά στην μετάδοση της ιδέας πως η πάλη μεταξύ των εθνών είναι αιώνια και η φυλή-μαζί με την πιο εξειδικευμένη καταγωγή- και οι ηγεσίες καθορίζουν τη μοίρα του λαού. Από τη διδασκαλία δεν θα μπορούσαν να απουσιάζουν θέματα όπως το μίσος για τους εχθρούς της Γερμανίας, το θάρρος που πρέπει να έχει ένας πολεμιστής, η λατρεία προς τον Ηγέτη καθώς και η αξία της θυσίας για τον υπέρτατο σκοπό που ήταν η επιβίωση της φυλής. Το μάθημα της βιολογίας σχεδιάστηκε ούτως ώστε να διαβεβαιώσει τους μικρούς Γερμανούς πως οι υπόλοιπες φυλές ήταν εξορισμού κατώτερες¹⁶⁴ και πως μόνο οι σκανδιναβικές φυλές μπορούσαν να θεωρηθούν κοντινές πνευματικά με τους Γερμανούς η αρνούσαν πως οι πρώιμοι Γερμανοί του παγανισμού υπήρξαν ποτέ βάρβαροι. Στα μαθηματικά τίθονταν ενώπιον των μαθητών προβλήματα σχετικά με τη διαχείριση συγκεκριμένων ομάδων του πληθυσμού. Στο πλαίσιο της ενότητας της “κοινωνικής αριθμητικής” οι αρχές ήθελαν να στοχοποιήσουν έμμεσα στο μυαλό των μαθητών τους πνευματικά και σωματικά αναπήρους, π.χ. σε ένα πρόβλημα που οι μαθητές καλούνταν να υπολογίσουν πόσο θα κόστιζε στο κράτος η νοσηλεία ενός ψυχικά ασθενούς σε φρενοκομείο. Σε ένα άλλο πρόβλημα οι μαθητές, με βάση την υπόθεση πως τα 4/5 των Γερμανών είχαν βόρειο βεστωφικό αίμα και ότι το 1/3 εξ αυτών είναι ξανθοί, έπρεπε να βρουν τον ακριβή αριθμό των Γερμανών που έφεραν αυτά τα χαρακτηριστικά εντός του ευρύτερου γερμανικού πληθυσμού των 66 εκατομμυρίων ανθρώπων¹⁶⁵, παραδείγματα που χρησιμοποιήθηκαν στο εκδοθέν εκπαιδευτικό βιβλίο του 1935 από το Υπουργείο Παιδείας. Ακόμη, τα μαθηματικά μπορούσαν να αξιοποιηθούν για καλλιέργεια του милитарισμού, αφού σημαντικός αριθμός προβλημάτων που τίθονταν στους μαθητές αφορούσε τον υπολογισμό για τανκς, αεροπλάνα και

¹⁶⁴ Spielvogel, Jackson J., and David Redles. *Hitler and Nazi Germany: A History*. Routledge, 2020. ,σ.225

¹⁶⁵ Evans, Richard J. *Third Reich in power*. Athens, Αλεξάνδρεια, 2013.,σελ.265

κανόνια στο πεδίο της μάχης. Στη Φυσική σημειώθηκε μια στροφή προς την κατεύθυνση της βαλλιστικής, της αεροδυναμικής καθώς και των ραδιοεπικοινωνιών, ενώ η Γεωγραφία αποτέλεσε το κατ'εξοχήν πεδίο άνθησης της ορολογίας του “ζωτικού χώρου”, όπως και των όρων “ηρωϊσμός”, “πατρίδα”, “φυλή” και “οργανικισμός”.

Οι δάσκαλοι ήταν μια κοινωνική ομάδα η οποία υπερεκπροσωπούσαν στις τάξεις του Ναζιστικού Κόμματος, αν ληφθεί υπόψιν πως το 32% των καθηγητών ήταν μέλη του. Αυτό ήταν το αποτέλεσμα της εκπαίδευσης και νοοτροπίας των περισσότερων από την εποχή του Κάιζερ. Η αποστροφή για την εθνική κατάρρευση στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η δυσβάσταχτη ειρήνη των Βερσαλλιών καθώς και η πτώση του κοινωνικού κύρους των καθηγητών και την χειροτέρευση των συνθηκών διαβίωσής τους επί Δημοκρατίας της Βαϊμάρης, συνετέλεσε στην εύκολη προσχώρησή τους στο ναζιστικό κίνημα.

Η κεντρική ιδέα της εκπαίδευσης ήταν να εμπεδώσει το μήνυμα στους μαθητές πως όλοι οι Γερμανοί ήταν μέλη της φυλετικής κοινότητας και για να διατηρηθεί αυτή η κοινότητα θα έπρεπε να παραμένουν αποκλεισμένες συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού όπως Εβραίοι, Ρομά, αλκοολικοί, εγκληματίες, οι σωματικά και διανοητικά ανάπηροι καθώς και οι ομοφυλόφιλοι. Πολύ μεγάλη σημασία είχε αποκτήσει και η φυσική αγωγή η οποία διδασκόταν 5 ώρες την εβδομάδα και σκόπευε στην ενστάλαξη της πειθαρχίας και την διάπλαση υγιών σωμάτων. Για τους άνδρες υγιές σώμα θεωρούνταν εκείνο που θα μπορούσε να αντεπεξέλθει στις κακουχίες του πολέμου, ενώ στις γυναίκες εκείνο που θα γεννούσε υγιή παιδιά. Τυχόν αποτυχία του μαθητή σε αυτό το αντικείμενο η τυχόν σωματική δυσμορφία που τον εμπόδιζε να συμμετάσχει του αφαιρούσε την πιθανότητα να λάβει απολυτήριο. Άλλωστε σύμφωνα με τον Χίτλερ, η διαμόρφωση ενός υγιούς σώματος ήταν πιο σημαντική από την ακαδημαϊκή γνώση. Πιο συγκεκριμένα: Το μάθημα της ιστορίας κυριαρχούνταν από τη σημασία της ναζιστικής “επανάστασης” και το ρόλο του Χίτλερ σε αυτήν. Στη διακόσμηση των σχολείων κυριαρχούσε η εικόνα του Ηγέτη και η τοποθέτηση της σβάστικας γινόταν σε κεντρικά σημεία του σχολείου, όπως π.χ. στον πίνακα ανακοινώσεων. Την τιμητική τους είχαν και διάφορες εορταστικές εκδηλώσεις -για χάρη των οποίων το μάθημα διακοπτόταν συχνά- όπως τα γενέθλια του Χίτλερ η εκδηλώσεις προς τιμήν των μαρτύρων του ναζιστικού κινήματος.

Οι καθηγητές, από την πλευρά τους, ήταν υποχρεωμένοι- αν ήθελαν να προαχθούν στην ιεραρχία- να μετέχουν στην Ένωση Εθνικοσοσιαλιστών Εκπαιδευτικών¹⁶⁶-η οποία ήταν

¹⁶⁶ Spielvogel, Jackson J., and David Redles. *Hitler and Nazi Germany: A History*. Routledge, 2020. ,σ.224

υπεύθυνη για την ιδεολογική κατήχηση των εκπαιδευτικών και μέσω της οποίας η ανέλιξη ήταν πολύ εύκολη.

Σε γενικές γραμμές αν ένας τομέας της εκπαίδευσης επλήγη περισσότερο από την πολιτική των Ναζί, αυτός ήταν αναμφισβήτητα ο τομέας της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Αυτό συνέβη εν μέρει διότι οι Ναζί ήταν ακράδαντα πεπεισμένοι για την ματαιότητα των πανεπιστημιακών τίτλων, ειδικά των ανθρωπιστικών και εν μέρει λόγω της έκδηλης εθνικιστικής υπερηφάνειας της πλειοψηφίας των γερμανών καθηγητών-οι οποίοι περηφανεύονταν για την υπεροχή της χώρας τους στον ύστερο 19ο και τον πρώιμο 20ό αιώνα τόσο στο πεδίο των ανθρωπιστικών σπουδών και της οικονομίας όσο και στο πεδίο των θετικών-τεχνολογικών επιστημών -η οποία είχε πληγεί από την ήττα του 1918. Η κεντρική επόπτευση της παιδείας αρχίζει ουσιαστικά το 1934 με τη δημιουργία του “Υπουργείου Παιδείας του Ράιχ”¹⁶⁷. Αυτή η προδιάθεση των κυβερνώντων βρήκε σύμφωνη την πλειοψηφία των φοιτητών οι οποίοι στήριζαν τον εθνικισμό και συμερίζονταν την πικρία για τις ρυθμίσεις των Βερσαλλιών του 1919 που αφορούσαν τη Γερμανία. Με την άνοδό τους στην εξουσία, οι εθνικοσοσιαλιστές απέλυσαν περίπου 1.200 καθηγητές πανεπιστημίου, ήτοι το 15% του ακαδημαϊκού προσωπικού της χώρας και υπήρξε ιδιαίτερη στόχευση στους σοσιαλδημοκράτες και τους Εβραίους. Απολύεται το 32% του προσωπικού στο πανεπιστήμιο του Βερολίνου. Υπάρχουν όμως και πανεπιστήμια που βιώνουν πολύ λίγες απολύσεις-όπως το πανεπιστήμιο του Τύμπιγκεν, όπου απολύεται μόλις το 1,6% του προσωπικού¹⁶⁸. Ενδεικτικό παράδειγμα του κλίματος πόλωσης που επικρατούσε ήταν η καταγγελία από 33 καθηγητές ενός συναδέλφου τους πως λειτουργούσε ως σαμποτέρ της νέας Γερμανίας, επειδή παραιτήθηκε σε ένδειξη διαμαρτυρίας απέναντι στην αντισημιτική πολιτική του καθεστώτος.

Όσον αφορά τον προσηλυτισμό των φοιτητών, ήδη από το 1926 είχε δημιουργηθεί η Ένωση Ναζιστών Φοιτητών, η οποία πρωτοστατούσε στον ιδεολογικό αγώνα κατά των υπολοίπων κοσμοαντιλήψεων στα πανεπιστήμια. Είχε ιδρυθεί κατ’ επιμονή μερικών συμπαθώντων φοιτητών της Νομικής στο Μόναχο και δεν είχε ιδιαίτερη επιτυχία. Ο Χίτλερ δεν ήταν ιδιαίτερα ενθουσιασμένος με την ιδέα της φοιτητικής νεολαίας, αλλά πείστηκε τελικά από τον Ρούντολφ Ες, ο οποίος είχε οργανώσει ένα τμήμα φοιτητών μέσα στα Τάγματα Εφόδου του Μονάχου το

¹⁶⁷ Evans, Richard J. *Third Reich in power*. Athens, Αλεξάνδρεια, 2013.,σελ.291

¹⁶⁸ Spielvogel, Jackson J., and David Redles. *Hitler and Nazi Germany: A History*. Routledge, 2020. ,σ.226

1922. Πρώτος αρχηγός της διετέλεσε ο φοιτητής Βίλχελμ Τέμπελ. Σε όλη τη Γερμανία εκείνη τη χρονιά συστάθηκαν μόλις 20 οργανώσεις. Η φοιτητική νεολαία του κόμματος αντιμετώπισε νωρίς το δίλημμα αν θα έπρεπε να παραμείνει αυτόνομη ή αν θα έπρεπε να ενδώσει στις πιέσεις για συνένωση με την υπόλοιπη νεολαία του ναζιστικού κόμματος. Μέχρι και την οικονομική κρίση-όπως καταγγέλλει ο ίδιος ο Τέμπελ- τα μέλη της οργάνωσης αναγκάζονταν να θυσιάζουν το βραδινό τους φαγητό για να καλύπτουν τα έξοδα της αφισκοκόλλησης¹⁶⁹, γεγονός που καταδεικνύει την οικονομική τους εγκατάλειψη και την αποξένωση από την κομματική βάση. Αυτή η εγκατάλειψη οφειλόταν και στην άποψη πολλών κομματικών μελών πως η οργάνωση των φοιτητών έπρεπε πρώτα να αποδείξει πως ήταν ικανή να συγκεντρώσει μεγάλο αριθμό μελών πριν της δοθεί οποιαδήποτε βοήθεια από το Κόμμα, ενώ εξ αρχής υπήρχαν πολλές φωνές που ήταν αντίθετες στη δημιουργία της-του Χίτλερ μη εξαιρουμένου. Κατ' αυτούς ο σκοπός του ναζιστικού κόμματος δεν έγκειτο στην δημιουργία ξεχωριστών ομάδων εντός του κόμματος, αλλά στη συνένωσή των μελών ανεξαρτήτως κοινωνικής κατάστασης. Πάνω απ' όλα όμως το μεγαλύτερο ανάχωμα για την περαιτέρω επέκταση των ναζιστών φοιτητών ήταν οι φοιτητικές αδελφότητες που υπήρχαν στα πανεπιστήμια εκείνη την εποχή. Το πόσο σημαντική ήταν η παρουσία τους καταδεικνύεται από το γεγονός πως το 60% των φοιτητών ήταν εγγεγραμμένοι σε μία από αυτές. Η μεγαλύτερη όλων ήταν η Γερμανική Φοιτητική Ένωση (Deutsche Studentenschaft) και περιλάμβανε εντός της πολλές μικρότερες ενώσεις συντηρητικών τάσεων. Οι μεγάλες οικονομικές κρίσεις του 1923 και του 1929 είχαν κατακρημνίσει το κοινωνικό τους status. Απέναντί τους ο Τέμπελ κρατούσε στάση καθαρά εχθρική,σε αντίθεση με τον διάδοχό του τον Μπάλντουρ φον Σίραχ-έναν φοιτητή Αγγλικής και Γερμανικής φιλολογίας,που προερχόταν από εύπορη οικογένεια συντηρητικών απόψεων¹⁷⁰-ο οποίος ήταν υπέρ της προσέγγισης των αδελφοτήτων στο ναζιστικό κόμμα και κατανοούσε την ανάγκη τους για καταξίωση εντός του Κόμματος. Πρότεινε να αρχίσει η άμεση στρατολογία τους και να εκπαιδευτούν στην μεθοδολογία και την προπαγάνδα,ούτως ώστε να μπορούν να γίνουν ηγέτες του Κόμματος στο μέλλον. Με αυτόν τον τρόπο ο φον Σίραχ ήξερε πως θα τους προσήλκυε, αφού έβλεπαν την ανάληψη υπεύθυνων θέσεων στο ναζιστικό κομματικό μηχανισμό ως μια προσπάθεια ανάκτησης του χαμένου τους κύρους. Αρχικά όμως ούτε αυτοί οι στόχοι τηρήθηκαν και δόθηκε μεγαλύτερη έμφαση στη διείσδυση στα φοιτητικά συμβούλια. Σύντομα ο φον Σίραχ

¹⁶⁹Stachura, Peter D., editor. *The Shaping of the Nazi State (RLE Nazi Germany and Holocaust)*. Taylor & Francis Group, 2014.,σ.160

¹⁷⁰Kater, Michael H. *Hitler youth*. Harvard University Press, 2004.,σ.18

έγινε στόχος λαιμοδείας για την παντελή έλλειψη καθοδήγησης των μελών της οργάνωσης πάνω στα πιο σημαντικά ζητήματα. Πάντως μέχρι την άνοδο των Ναζί στην εξουσία, η οργάνωση είχε σημειώσει σημαντική άνοδο.

Με την άνοδο των Ναζί στην εξουσία ενισχύθηκε η εξουσία του πρύτανη και καταργήθηκε η όποια μορφή αυτοοργάνωσης των καθηγητών. Οι νέοι πρυτάνεις και κοσμήτορες ήταν ως επί το πλείστον άτομα φιλικά προσκείμενα προς τους Ναζί¹⁷¹, κάποιιοι δε είχαν υπηρετήσει και στα Τάγματα Εφόδου (SA) η τα Τάγματα Προστασίας (SS).

Ελήφθη μέριμνα και για την οργάνωση των γυναικών, ωστόσο δεν ήταν στα σχέδια των ναζιστών να προωθήσουν σημαντικά δικαιώματα συμμετοχής στην πολιτική και επεδίωκαν τη συμμετοχή τους μόνο όσο αυτές προπαγάνδιζαν τα οικογενειακά καθήκοντα των γυναικών. Εν μέσω του Β΄ παγκοσμίου πολέμου ο Χίτλερ καυχόταν πως έκανε σωστά που δεν άφησε ούτε μια γυναίκα να εισχωρήσει ούτε στα τοπικά κλιμάκια του Ναζιστικού κόμματος, σε οποιαδήποτε θέση ευθύνης¹⁷².

Μια ιδέα που άφησε το αποτύπωμά της εντός της ναζιστικής Γερμανίας ήταν η ιδέα του Μπάλντουρ φον Σίραχ να ιδρυθούν σχολεία με το όνομα του Ηγέτη, τα οποία θα ενστάλαζαν -αποτελεσματικότερα από τα συμβατικά σχολεία κατά τη γνώμη πολλών μελών της Χιτλερικής Νεολαίας- τις αξίες και τις ιδέες του εθνικοσοσιαλισμού. Ο τότε υπουργός Παιδείας Μπέρναρντ Ρουστ εξοργίσθηκε από την κρυφή συνεννόηση του Σίραχ με τον Ρόμπερτ Λάϋ -ηγέτη του Γερμανικού Εργατικού Μετώπου- για το συγκεκριμένο θέμα και διαμαρτυρήθηκε στο Χίτλερ, ο οποίος υποστήριξε το Σίραχ και την ιδέα του. Δε θα αργούσε πολύ να εφαρμοσθεί η ιδέα. Το πρώτο σχολείο “Αδόλφος Χίτλερ” εγκαινιάστηκε στις 20 Απριλίου 1937 -ανήμερα των 48ων γενεθλίων του Χίτλερ- σε εγκαταστάσεις του Γερμανικού Μετώπου Εργασίας στη κωμόπολη Κρέσιντζε της Πομερανίας. Η αρχική πρόβλεψη έκανε λόγο για 50 τέτοια σχολεία, ένα για κάθε περιφέρεια, με συνολικό αριθμό 15.000 μαθητές. Παρόλα αυτά, ο σχεδιασμός δεν προχώρησε παραπάνω από 10 σχολεία μέχρι το 1941 και μέχρι το τέλος του 1943 δεν φοιτούσαν παραπάνω από 2027 μαθητές¹⁷³, κυρίως λόγω των πολεμικών προτεραιοτήτων της κυβέρνησης. Η επιλογή των μαθητών για αυτά τα σχολεία βρισκόταν στην αρμοδιότητα τόσο των ηγετών της Χιτλερικής Νεολαίας όσο και των περιφερειακών ηγετών του Ναζιστικού Κόμματος.

¹⁷¹ Spielvogel, Jackson J., and David Redles. *Hitler and Nazi Germany: A History*. Routledge, 2020.,σ.226

¹⁷² Stachura, Peter D., editor. *The Shaping of the Nazi State (RLE Nazi Germany and Holocaust)*. Taylor & Francis Group, 2014.,σ.186

¹⁷³ Kater, Michael H. *Hitler youth*. Harvard University Press, 2004.,σ.48

Προτιμούνταν πάντοτε τα παιδιά ένθερμων ναζιστών και μέλη της Χιτλερικής Νεολαίας, φυλετικά ελκυστικά, κατάλληλα για έντονες ασκήσεις και αθλήματα και με έντονες ναζιστικές πεποιθήσεις που έφταναν μέχρι σημείου αυτοθυσίας για τον Φύρερ, κάτι που εκτιμούνταν πολύ περισσότερο από τη διανοητική ικανότητα και θα έφερνε μεγάλες απογοητεύσεις στη ναζιστική ηγεσία στο εγγύς μέλλον. Οι γονείς ήταν αποκλεισμένοι από κάθε δυνατότητα άρνησης ή αίτησης για την είσοδο του παιδιού τους σε αυτά τα σχολεία και σύντομα κατέστη παράνομο ένας γονέας να αποσύρει το παιδί του από τα εν λόγω σχολεία. Τα δίδακτρα ήταν πολύ λίγα. Μετά από 6 χρόνια φοίτησης-αντίστοιχα του δημοτικού σχολείου- θα αναλάμβαναν την εκπαίδευσή τους συνεργάτες του Ρόμπερτ Λάου, και το πρόγραμμα σπουδών περιελάμβανε την περαιτέρω εξοικειώσή τους με την κομματική εκπαίδευση. Το τελευταίο στάδιο θα ήταν ένα ανώτατο ίδρυμα, το “Hohe Schule”, το οποίο υπό τη διεύθυνση του αρχιδεολόγου του Ναζιστικού Κόμματος Άλφρεντ Ρόζενμπεργκ, θα προετοίμαζε τους φοιτητές για να γίνουν κατηρτισμένα κομματικά στελέχη.

Η κακή ποιότητα της καθοδήγησης στα εν λόγω σχολεία ήταν το αποτέλεσμα της επιλογής των υποψηφίων δασκάλων από τα στελέχη της Χιτλερικής Νεολαίας. Υπήρχε όμως διάκριση μεταξύ των παλαιότερων και των νεότερων καθηγητών. Ενώ οι παλαιότεροι εκμεταλλευόντουσαν την ένταξή τους στο κόμμα για προσωπική καταξίωση, οι νεότεροι ήταν φανατικοί ναζιστές οι οποίοι έβαζαν τις ναζιστικές αξίες πάνω από την ακαδημαϊκή κατάρτιση. Το πρόγραμμα σπουδών-ακριβώς όπως και στην Χιτλερική Νεολαία-αφιερώθηκε κατά μεγάλο μέρος στις γυμναστικές ασκήσεις. Παρά τους ισχυρισμούς του Σίραχ πως μόνο οι μέθοδοι της μάθησης θα άλλαζαν και όχι το πρόγραμμα σπουδών, αυτό σε καμία περίπτωση δεν αντιστοιχούσε με την πραγματικότητα. Από τα συμβατικά μαθήματα προτιμούνταν εκείνα που παρέπεμπαν στο παρελθόν της Γερμανίας και την υπεροχή της Γερμανικής φυλής-δηλαδή η γεωγραφία, η ιστορία και η βιολογία. Ένας ακόμη παράγοντας για τον οποίο δεν αναπτύχθηκαν πολύ τα εν λόγω σχολεία ήταν πως επικεντρώνονταν στον ρατσιστικό μυστικισμό και δεν ανταποκρινόταν σε καμία από τις κυρίαρχες τάσεις των νέων, πανεπιστήμιο ή στρατιωτική ακαδημία.

2ο κεφάλαιο: **Η Νεολαία Χίτλερ**

Ευθύς εξαρχής η ναζιστική ηγεσία είχε θέσει ως μεγάλη προτεραιότητα την κατήχηση των νέων στην κοσμοαντίληψη του εθνικοσοσιαλισμού. Έλαβαν χώρα εντατικές προσπάθειες να ενσωματωθούν οι νέοι στη Νεολαία Χίτλερ και και στην “φυλετική κοινότητα”-στα Γερμανικά “*Volksgemeinschaft*”. Μέχρι το τέλος του 1933 σχεδόν όλο το φάσμα των νεολαιών είχαν είτε απαγορευτεί είτε -όπως η Bund και οι προτεσταντικές νεολαίες- είχαν ενσωματωθεί στη Νεολαία Χίτλερ, με την εξαίρεση των νεολαιών που τελούσαν υπό την αιγίδα της Ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας, όπως προέβλεπε και το κονκορδάτο (συμφωνία) μεταξύ του Βατικανού και της ναζιστικής κυβέρνησης. Πολλά παιδιά παρατηρούσαν πως υπήρχε μεγαλύτερη εντρύφηση στις ναζιστικές αρχές από μεριάς νεολαίας παρά από μεριάς σχολείου. Σύμφωνα με τη μετέπειτα μαρτυρία ενός μαθητή κανένας στην τάξη του δεν είχε διαβάσει το βιβλίο του Χίτλερ “Ο Αγών μου”. Ο ίδιος θυμόταν μόνο αποσπάσματα. Ακόμη και ο αντισημιτισμός δεν επεξηγούνταν αναλυτικά αλλά προωθούνταν μάλλον υπόγειο στο σχολείο, μέσω ανάγνωσης του κειμένου του Βάγκνερ σχετικά με την επίδραση των Εβραίων στη μουσική. Ακόμη και τα φυλλάδια του περιοδικού “*Der Sturmer*” που διανέμονταν έξω από τα σχολεία δεν βοηθούσαν τους μαθητές να κατανοήσουν πως θα έπρεπε, αν διαταχθούν, να κυνηγήσουν η και να σκοτώσουν τους Εβραίους συμπολίτες τους. Παρόλ αυτά, υπήρχε σιδηρά πειθαρχία, μάθαιναν για την αρετή της υπακοής στο όνομα της Πατρίδας. Στις αρχές του 1934, η Χιτλερική νεολαία μπορούσε να περηφανεύεται πως είχε ενσωματώσει το 47% της γερμανικής νεολαίας μεταξύ 10 και 14 ετών¹⁷⁴. Στην Ένωση Νεαρών Γερμανών Κορασίδων (*Jungmadelbund*) είχε ενταχθεί το 15% των κοριτσιών ηλικίας 10-14 ετών, ενώ στην Ένωση Γερμανών Κορασίδων (*Bund Deutscher Madel*) είχε ενταχθεί το 8% των κοριτσιών ηλικίας 14-18 ετών. Η νεολαία Χίτλερ, μετά την μαζική συμμετοχή πολλών χιλιάδων παιδιών αναπτυσσόταν διαρκώς κατά την δεκαετία του 1930. Και αυτό σήμαινε ότι ανέπτυξε τους κατάλληλους γραφειοκρατικούς μηχανισμούς για την επιβολή της πειθαρχίας η και της τιμωρίας. Ο Χίτλερ είχε επενδύσει πολλά στην κατήχηση των παιδιών και διατρανούσε πως επιζητά μια νεολαία βίαιη, επιθετική, χωρίς αίσθηση του πόνου. Δεν επιθυμούσε την

¹⁷⁴ Mann, Chris. *Inside Hitlers Germany-German War Machine*. London, Brown Bear Books, 2014., σ. 44

ακαδημαϊκή τους κατάρτιση. Όπως είπε και ο ίδιος: “Η γνώση θα καταστρέψει τους νεαρούς μου άντρες”. Η οργάνωση διευθυνόταν από τον ηγέτη της νεολαίας του Ράιχ, Μπάλντουρ φον Σίραχ, γνωστό τα προηγούμενα χρόνια για τις προσπάθειές του να οικοδομήσει παραρτήματα της χιτλερικής νεολαίας στα πανεπιστήμια. Ένα ακόμη δείγμα του οράματος του Χίτλερ για την άρρενα νεολαία αποτέλεσε και ο λόγος του στη Νυρεμβέργη το Σεπτέμβριο του 1935, μετά από την παρέλαση 54.000 χιλιάδων νέων της νεολαίας. Σε αυτόν απαιτήσε μια νέα γενιά “ευέλικτη σαν το κυνηγόσκυλο, σκληρή σαν δέρμα και σκληρή σαν ατσάλι Κρουπ”¹⁷⁵.

Κάθε χρόνο τα υποψήφια μέλη που έκλειναν τα δέκα τους χρόνια έπρεπε να υποβάλλουν αίτηση μέχρι τις 15 Μαρτίου. Αφού γινόταν ενδελεχής εξέταση της φυλετικής του καθαρότητας, γινόταν δεκτός στη Jungvolk, με τη γιορτή υποδοχής να οργανώνεται πάντα ανήμερα των γενεθλίων του Χίτλερ στις 20 Απριλίου. Με την είσοδό του το αγόρι θεωρούνταν rimpf-δηλαδή νέος- και υποβαλόταν σε εισαγωγικές δοκιμασίες όπως τρέξιμο 60 μ σε 12 δευτερόλεπτα, εξοικείωση με την χρήση οπτικών σινιάλων, την σύνδεση τηλεφωνικών καλωδίων και μικρές ασκήσεις με όπλα. Εάν το αγόρι πέραγε με επιτυχία αυτό το στάδιο, προχωρούσε στην καθεαυτό Χιτλερική Νεολαία σε ηλικία 14 χρονών και από εκεί στο Ναζιστικό Κόμμα. Στα 19 οι νέοι είχαν δικαίωμα εισόδου στην Κρατική Υπηρεσία Εργασίας, πριν πραγματοποιήσουν τη στρατιωτική τους θητεία. Γύρω στο 1936 η ναζιστική ηγεσία έκρινε πως η προσέλευση δεν ήταν η αναμενόμενη και αποφάσισε την προώθηση ενός νομοσχεδίου για την “εθελοντική” ενσωμάτωση των εναπομεινισών νεολαίων στη Χιτλερική Νεολαία και το σχετικό διάταγμα εκδόθηκε την 1η Δεκεμβρίου του 1936. Με αυτό το νόμο επετεύχθη-με αρκετή ψυχολογική πίεση και απειλές- η ένωση όλης της γερμανικής νεολαίας εντός της Νεολαίας Χίτλερ, προκειμένου να καταστεί πραγματικά εθνικού επιπέδου νεολαία. Το εν λόγω διάταγμα ενισχύθηκε με δύο εγκυκλίους το 1939 που καθιστούσαν υποχρεωτική τη θητεία στη Χιτλερική Νεολαία¹⁷⁶. Παρόμοια οργάνωση υπήρχε και στην Bund Deutscher Mädel. Εκεί υπήρχε υποδιαίρεση σε μονάδες (Mädelchaft), τετράδες (Mädelschar) οι Gruppe (από δύο έως τέσσερις Madelschare) και οι Ring (πέντε Gruppen). Τελευταίος βαθμός παράταξης ήταν το Untergau και υπήρχαν 684 τέτοιοι σχηματισμοί. Σύμφωνα με αρκετές μαρτυρίες, η αθρόα συμμετοχή στην Χιτλερική Νεολαία ήταν αποτέλεσμα-πέραν του καταναγκασμού -και της τάσης πολλών παιδιών και εφήβων να ξεφεύγουν από τον στενό κύκλο της οικογένειας και να

¹⁷⁵ Mann, Chris. *Inside Hitlers Germany-German War Machine*. London, Brown Bear Books, 2014., σ. 44

¹⁷⁶ Mann, Chris. *Inside Hitlers Germany-German War Machine*. London, Brown Bear Books, 2014., σ. 45

αναζητούν το ριψοκίνδυνο αλλά και τους επαίνους που θα λάμβαναν με τη συμμετοχή τους από το καθεστώς¹⁷⁷. Πολλά αγόρια λάμβαναν εκπαίδευση εκεί και δεν φοβόντουσαν τόσο την προοπτική του πολέμου. Οι δραστηριότητες περιελάμβαναν καλλισθενική γυμναστική, κολύμβηση, ξιφασκία, ποδόσφαιρο καθώς και το δηλωμένο ως αγαπημένο άθλημα του Χίτλερ-η πυγμαχία¹⁷⁸. Οι πορείες, το τρέξιμο, η πάλη, η πολύωρη ενασχόληση με αυτές τις δραστηριότητες και ο σαδισμός με την φυσική και πνευματική εξόντωση των νέων που ήθελαν να εμπνεύσουν οι επικεφαλής της Χιτλερικής Νεολαίας στους νέους ταίριαζαν πλήρως με το πνεύμα του κοινωνικού δαρβινισμού και κατέληγαν να δημιουργούν ένα άκρως ανταγωνιστικό και απάνθρωπο περιβάλλον στο οποίο οι νεαροί Γερμανοί εξευτελιζόνταν και έχαναν την αυτοπεποίθηση και την προσωπικότητά τους. Καλλιεργούνταν φόβος στα μυαλά τους, που είναι ένα στοιχείο χρήσιμο για την απόλυτη υπακοή. Κατά τη μαρτυρία ενός μέλους της οργάνωσης εκείνη την εποχή “Μας έβαζαν να τρέχουμε για ώρες, να σερνόμαστε στη λάσπη και να χοροπηδάμε πάνω-κάτω συνέχεια”.¹⁷⁹ Υπήρχε δε και η συνήθεια να τους επιβάλλουν τεστ θάρρους, τα οποία με σαδιστικό τρόπο εφαρμόζονταν σε άτομα που κατα κοινή ομολογία δεν θα αντεπεξέρχονταν όπως έγινε με τον πνιγμό ενός αγοριού που δεν ήξερε να κολυμπά. Από την άλλη πλευρά όμως πολλά παιδιά έβλεπαν ως πλεονέκτημα το γεγονός πως η συμμετοχή τους βοηθούσε πολλές φορές στη δημιουργία ενός ομαδικού πνεύματος. Ακόμη υπήρχαν πλεονεκτήματα και για τα κορίτσια. Πολλά κορίτσια όπως η Μαργκαρέτε Χάντσμαν- μετέπειτα γερμανή ηθοποιός και συγγραφέας -, συμμετέχοντας στην Χιτλερική Νεολαία αισθάνθηκαν πιο υπεύθυνες και απελευθερωμένες και αυτό βοηθούσε στην δημοφιλία της οργάνωσης. Μάλιστα η Χάντσμαν αναφέρει πως σύνναψε και ερωτική σχέση με έναν μεγαλύτερο της έφηβο της Χιτλερικής Νεολαίας, όμως αργότερα απογοητεύτηκε με την ψυχρότητα των εντολών των ανωτέρων της, όταν πια είχε χωρίσει από τον μεγαλύτερο σε ηλικία σύντροφό της. Κάποιες φορές συνέβαιναν και παρατράγουδα όπως κατηγορίες σε αθώα άτομα πως έκλεψαν χρήματα από συντρόφους τους η πως δεν ήταν αρκετά ενθουσιώδεις. Παρ’ όλα αυτά όμως, οι Γερμανοί νέοι έδειχναν να εγκρίνουν την οργάνωση, μιας και τους έδινε την επιλογή της χειραφέτησης από το οικογενειακό περιβάλλον και της (ελεύθερης;) σύνναψης σχέσεων με το έτερο φύλο.

¹⁷⁷ Kater, Michael H. *Hitler youth*. Harvard University Press, 2004., σ.1

¹⁷⁸ Kater, Michael H. *Hitler youth*. Harvard University Press, 2004., σ.30

¹⁷⁹ Kater, Michael H. *Hitler youth*. Harvard University Press, 2004., σ.31

Πάντως πολλές μαρτυρίες υψηλά ιστάμενων ηγετών της Χιτλερικής νεολαίας-μετά το 1945- σχετικά με την δράση τους εκείνα τα χρόνια πέρα από αυτοκριτική εμπεριέχουν και νότες νοσταλγίας για την δύναμη την οποία έδινε το αξίωμά τους στο σχολείο και στην κοινωνία ευρύτερα και περιγράφουν αρκετά γλαφυρά την έκταση αυτής της δύναμης. Οι μαθητές που ανήκαν στη Χιτλερική Νεολαία πολύ συχνά τους επιτρεπόταν να λάβουν άδεια από το σχολείο για να συμμετάσχουν σε δραστηριότητες της Χιτλερικής Νεολαίας, οι οποίες συνήθως περιελάμβαναν εξαντλητικές πορείες και ανταγωνιστικά αθλήματα. Με την ανάληψη αυτών των υποχρεώσεων οι μαθητές δεν είχαν ούτε το χρόνο ούτε τη διάθεση να εστιάσουν στις σχολικές απαιτήσεις και δυσφορούσαν στην προοπτική να υπακούν τους καθηγητές τους¹⁸⁰. Αυτό είχε τεράστιες συνέπειες στην πειθαρχία εντός του σχολείου, στις σχέσεις τους με τους υπόλοιπους συμμαθητές τους καθώς και την σχολική τους επίδοση, η οποία σημείωσε απότομη κάθοδο. Από στρατιωτικές αναφορές της εποχής εξάγεται το συμπέρασμα πως οι υποψήφιοι δόκιμοι αξιωματικοί είχαν απελπιστικά χαμηλές γνώσεις σε βασικούς τομείς του επιστητού. Τα ίδια παράπονα γίνονταν και από καθηγητές πανεπιστημίου για το υπερβολικά χαμηλό επίπεδο των φοιτητών τους¹⁸¹. Λαμβάνοντας υπ' όψιν όχι μόνο την ρατσιστική αλλά και την κοινωνικά δαρβινιστική σκέψη που το καθεστώς προσπαθούσε να εμφυσήσει στη νεολαία, δεν προκαλεί εντύπωση το γεγονός πως οι ηγέτες της Χιτλερικής Νεολαίας έβλεπαν τους εαυτούς τους ως τους πιο “δυνατούς” ανθρώπους της φυλής, οι οποίοι ήταν προορισμένοι να διοικούν τους πιο αδύναμους. Σκέψη η οποία τους έδινε την αίσθηση της υπεροχής απέναντί τους. Όμως κάπου εδώ προκύπτει το ερώτημα: Ήταν μόνο η αίσθηση ανεξαρτησίας και μεγαλείου που ωθούσε τους γονείς να εγγράφουν τα παιδιά τους στη Χιτλερική Νεολαία; Η υπήρχαν και λόγοι πιο μακροπρόθεσμοι; Πράγματι, πολλοί γονείς αντιλαμβάνονταν πως η Χιτλερική Νεολαία πλέον μπορούσε να προσφέρει γρήγορη ανέλιξη στον κρατικό μηχανισμό η και στον ιδιωτικό τομέα. Κατά συνέπεια, υπήρχε μεγάλο κίνητρο να στείλουν τα παιδιά τους στην Χιτλερική Νεολαία. Αυτή η διαδικασία δημιουργούσε ολοένα και μεγαλύτερο άγχος και δυσφορία στα παιδιά που δεν ήταν στην οργάνωση καθώς δέχονταν άμεση -αλλά και έμμεση- πίεση από τους συνομηλίκους τους, οι οποίοι έκαναν χρήση του προνομίου τους και στο σχολείο για να εκβιάζουν άλλα παιδιά. Το

¹⁸⁰ Spielvogel, Jackson J., and David Redles. *Hitler and Nazi Germany: A History*. Routledge, 2020. ,σ.225

¹⁸¹ Spielvogel, Jackson J., and David Redles. *Hitler and Nazi Germany: A History*. Routledge, 2020. ,σ.225

αίσθημα ασφάλειας που απέπνεε μια τόσο μεγάλη συλλογική οργάνωση και η έλξη της συμμετοχής στις παρελάσεις και στις δραστηριότητες, καθώς και η εγγύηση που στα μάτια τους ενσάρκωνε ο Φύρερ, ήταν αρκετά πειστικοί παράγοντες για την διόγκωση της Χιτλερικής Νεολαίας. Άλλος παράγοντας υπεύθυνος για την άνοδο της Χιτλερικής νεολαίας ήταν το αυξανόμενο χάσμα των γενεών από την αρχή του αιώνα μέχρι και την περίοδο της ανόδου του Χίτλερ. Μετά τον Α Παγκόσμιο Πόλεμο και τις στερήσεις της πείνας και της ανέχειας, όσοι πατέρες των νεαρών παιδιών είχαν επιζήσει, γύρισαν σακατεμένοι και ηττημένοι και τα παιδιά τους τους έβλεπαν ως θλιβερή υπενθύμιση της ήττας αλλά και ως ανταγωνιστή για την προσοχή των μητέρων. Σε πολλές οικογένειες η φτώχεια ήταν μεγάλη με τον πληθωρισμό που ακολούθησε πολλές μονογονεϊκές οικογένειες δύσκολα τα έβγαζαν πέρα. Η μουσική και οι εικαστικές τέχνες μετά τον Α Παγκόσμιο Πόλεμο είχαν συντελέσει με τη σειρά τους στην αλλαγή του τρόπου έκφρασης των νέων. Οι οικονομικές κρίσεις του 1923 και του 1929 δημιούργησαν ξανά το φόβο της ανέχειας και την εντύπωση στους νέους πως είχαν στερηθεί των ευκαιριών που δικαιούνταν¹⁸². Πολλοί μεσοαστοί νέοι βίωσαν εμπόδια στην κοινωνική τους ανέλιξη και αισθάνθηκαν φοβισμένοι και αγανακτισμένοι, ωθούμενοι έτσι σε αναζήτηση ριζοσπαστικής λύσης. Αυτή τη λύση θεώρησαν πως τη βρήκαν στο πρόσωπο του Αδόλφου Χίτλερ.

Ήδη από την εποχή του Κάιζερ ένα μεγάλο κομμάτι της γερμανικής νεολαίας απεχθανόταν τον υλισμό της νέας αστικής κοινωνίας και τις συμβάσεις του και εξέδραμε στα λιβάδια, διαβάζοντας ρομαντικά ποιήματα (οργανώσεις όπως η Wandervögel και μετά τον πόλεμο η Bünde με την Deutsche Frei Schar)¹⁸³ και θέτοντας τους δικούς του, πιο ευθείς κανόνες συμπεριφοράς. Αυτή η γενιά ήταν που υποδέχθηκε με χαρά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο ως αφορμή για επιστροφή σε μια εποχή αρετής και άξιων πολεμιστών. Αυτή η νεολαία ήταν που αμέσως μετά τον πόλεμο αντιπάθησε εξίσου και την νεόκοπη Δημοκρατία περίπου για τους ίδιους λόγους που είχε αντιπαθήσει και το προηγούμενο καθεστώς. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο πρέπει να υπολογίσει κανείς την οικονομική ανασφάλεια που επισκίαζε αρκετούς ανθρώπους την επαύριο της ταπεινωτικής Συνθήκης των Βερσαλλιών, η οποία για εκείνους τους νέους ήταν η επιτομή της εθνικής προδοσίας. Στα τέλη της δεκαετίας του 1920, πάνω στην γένεση της οικονομικής κρίσης πολλοί νέοι και οι νέες ένιωθαν πως δεν υπήρχε κάποιο από τα παλιά κόμματα να τους εκφράζει

¹⁸² Kater Michael H., "Hitler Youth" Harvard University Press, 2004, σ.6

¹⁸³ Kater, Michael H. *Hitler youth*. Harvard University Press, 2004., σ.9

και έστρεφαν την προσοχή τους στο σύνθημα του κόμματος του Χίτλερ “Κάντε πέρα γέροι” και κατηγορούσαν τις κυβερνήσεις της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης πως είχαν αφήσει τους νέους χωρίς πρόνοια και έρμιαια των διάφορων νεολαιών. Η νεολαία του κόμματος αυτού ήταν από τις ελάχιστες που αγκάλιαζε παιδιά ταπεινής καταγωγής, σε αντίθεση με την πιο ελιτίστικη συντηρητική οργάνωση “Bünde”. Πολλοί νέοι έβλεπαν τον Χίτλερ ως τον μεγάλο πατέρα η αδελφό των νέων που δεν είχαν ποτέ η είχαν χάσει στον πόλεμο.

Τα SA, τα SS η η Εθνικοσοσιαλιστική Μαθητική Ένωση έσφυζαν από νεαρά σε ηλικία άτομα. Ενδεικτικό πως τα περισσότερα μέλη του Ναζιστικού Κόμματος την εποχή μεταξύ 1925 και 1932 ήταν γύρω στα τριάντα και στα τέλη του 1932 ένα μεγάλο ποσοστό νέων στις πόλεις-συγκριτικά μεγαλύτερο από τους μεσήλικες και τους ηλικιωμένους στήριξε τον Χίτλερ στις εκλογικές αναμετρήσεις. Ο ίδιος ο Χίτλερ άργησε να αντιληφθεί τη σημασία της νεολαίας στο κίνημά του και έπρεπε να συμβεί η οικονομική κρίση το 1930 για να πειστεί από τους σημαίνοντες υπαρχηγούς του Γιόζεφ Γκαίμπελς και Γκρέγκορ Στράσσερ να συστήσει μια Μαθητική Οργάνωση του ναζιστικού κόμματος. Έπρεπε να διασφαλιστεί το μέλλον του κινήματος καθώς και μελλοντικό ανθρώπινο δυναμικό για το νέο Ράϊχ.

Ένα σημαντικό μέρος της εξίσωσης ήταν και κατά πόσο θα προσελκύονταν άτομα από τις εκκλησιαστικές νεολαίες. Οι εκκλήσεις του Σίραχ στις νεολαίες της Προτεσταντικής εκκλησίας φάνηκε να έχουν αποτέλεσμα και κατά το πρώτο εξάμηνο του 1933 όλες οι προτεσταντικές νεολαίες συνενώθηκαν με τη νεολαία Χίτλερ. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί εν πολλοίς από την πεποίθηση που κέρδιζε έδαφος μεταξύ των προτεσταντών ιερέων της εποχής πως ο Ιουδαϊκός Χριστός δεν είχε καμία σχέση με τον πραγματικό Ιησού Χριστό, ο οποίος ήταν Γερμανός. Οι Καθολικοί φάνηκαν πιο καχύποπτοι απέναντι στην άνευ όρων συμμαχία με τον Χίτλερ καθώς θεωρούσαν πως διέθεταν τη δική τους πολιτική εκπροσώπηση μέσω του “Καθολικού Κόμματος του κέντρου”. Το κονκορδάτο όμως του Ιουλίου 1933 που υπέγραψε ο Πάπας με τον Χίτλερ δεν άφηνε περιθώριο αυτονομίας στην κοινότητα των Καθολικών σε πολιτικό επίπεδο, θεσπίζοντας μόνο την υπεροχή της Εκκλησίας σε θεολογικά ζητήματα. Μέσα στο επόμενο έτος οι λεκτικές και σωματικές επιθέσεις εναντίον μελών των διαφόρων νεολαιών της Καθολικής Εκκλησίας όπως της “Kathölicher Jungmännerverband” και της οργάνωσης καθαρά αθλητικού χαρακτήρα “Deutsche Jungerkraft”¹⁸⁴ έπεισαν αυτές τις οργανώσεις να διαλυθούν.

¹⁸⁴ Kater, Michael H. *Hitler youth*. Harvard University Press, 2004., σ.22

3ο κεφάλαιο:
Η ίδρυση της Γκεστάπο και ο ρόλος των SS

Η πολιτική αστυνομία δεν υπήρξε Γερμανική επινόηση, αλλά αλληλένδετη με την άνοδο του έθνους-κράτους στην Ευρώπη, με διαφορετικές μορφές στην κάθε χώρα. Πάντα μαζί με την άνοδο της κεντρικής εξουσίας αυξανόταν και η δύναμη της πολιτικής αστυνομίας. Η αστυνομία χρησιμοποιούσε από τον καιρό της αυτοκρατορικής Γερμανίας αστυνομικούς ειδικά για την παρακολούθηση οργανώσεων, επιφανών πολιτικών προσώπων και αντιπολιτευόμενων κομματικών μηχανισμών.¹⁸⁵ Στις 30 Ιουνίου 1934 επαναπροσδιορίστηκε δραματικά ο ρόλος της μυστικής αστυνομίας και των SS στη Γερμανία με την σύλληψη των κυριότερων φαιοχιτώνων των Ταγμάτων Εφόδων (SA), οι οποίοι συχνά δημιουργούσαν διάφορα έκτροπα και έθεταν σε κίνδυνο τη σωματική ακεραιότητα των πολιτών. Πολλοί από αυτούς πίστευαν πως ο Χίτλερ δεν είχε προχωρήσει αρκετά σε εθνικοποιήσεις

Εβραϊκών επιχειρήσεων η ότι δεν τους είχε ανταμείψει αρκετά (συχνά και τα δύο). Ο Χίτλερ είχε πλέον θέσει ως πρώτο στόχο την εξόντωσή τους, ούτως ώστε να καθησυχάσει την συντηρητική αστική τάξη που τον είχε εμπιστευτεί την προηγούμενη χρονιά για να φέρει την τάξη στη χώρα. Ο ίδιος συνέλαβε τον αρχηγό των Ταγμάτων Εφόδου Ερνστ Ραιμ και επέβλεψε τη σύλληψη πολλών ηγετών τους στο Μόναχο, ενώ στο Βερολίνο ο Γκαίρινγκ επέβλεπε την συνοπτική σύλληψη και εκτέλεση αρκετών συντηρητικών που προσέβλεπαν στην παλινόρθωση της μοναρχίας.

Ξεκινώντας από την περίοδο της Βαϊμάρης, όλα τα γερμανικά κρατίδια διέθεταν κεντρικά γραφεία, τα οποία αναλάμβαναν τον συντονισμό των ερευνών για εγκληματικές δράσεις. 12.000 ντετέκτιβ τελούσαν υπό την αιγίδα του κράτους όταν ανέλαβαν την εξουσία οι Ναζί¹⁸⁶. Μόνο την περίοδο των Ναζί έγιναν προσπάθειες στη Γερμανία για τη δημιουργία μιας πανεθνικής μυστικής αστυνομίας. Ο Γκαίρινγκ πρωταγωνίστησε σε αυτές τις προσπάθειες και στις 16 Απριλίου του 1933 ήταν σε θέση να ανακοινώσει την ίδρυση ενός νέου κεντρικού αστυνομικού

¹⁸⁵ Lozowick, Yaacov. *Hitler's Bureaucrats: The Nazi Security Police and the Banality of Evil*. Translated by Haim Watzman, Bloomsbury Academic, 2002.,σ.10

¹⁸⁶ Browder, George. *Gestapo and the SS security service in the Nazi revolution*. New York, Oxford, Oxford University Press, 1996.,σ.85

φορέα που θα ειδικευόταν στην παρακολούθηση αντιπάλων του καθεστώτος χρησιμοποιώντας το παλιό όνομα από την εποχή των αυτοκρατόρων “ Geheime Staatspolizei”, που σύντομα έγινε γνωστή με τα αρχικά “Gestapo”. Αυτή αποτελούσε με τη σειρά της τμήμα της ενωμένης διοίκησης της Sipo (Sicherheit Polizei) μαζί με την Αστυνομία Εγκλήματος (Kriminalpolizei). Η δομή της περιελάμβανε την υπαγωγή όλων των τοπικών και περιφερειακών αστυνομικών διευθύνσεων στο κεντρικό Geheime Staatspolizei Amt και τα κρατίδια της Βαυαρίας και του Μπράουνσβαϊγκ είχαν τις δικές τους πολιτικές αστυνομίες μέχρι και την ίδρυση της εθνικής Γκεστάπο από τον Χάινριχ Χίμλερ¹⁸⁷ το 1936. Από τη μεριά του ο Χάινριχ Χίμλερ δεν δίστασε να πιέσει πάρα πολύ για την προώθηση των κυβερνητών της αρεσκείας του στα κρατίδια. Αυτή η κίνηση είχε την ανοχή και σιωπηρή συμφωνία του Φύρερ. Ο Φύρερ δεν έπρεπε να δείχνει πως επιβάλλει συγκεκριμένους ανθρώπους στα αξιώματα, συνεπώς μπορούμε να υποθέσουμε πως ήταν η τακτική του “δουλεύοντας προσπαθούμε να μαντέψουμε τις επιθυμίες του Φύρερ”. Σύντομα, τα τελευταία εμπόδια για την συνεργασία των αστυνομικών δυνάμεων σε όλη τη Γερμανία θα αίρονταν¹⁸⁸.

Ο Χίμλερ, μαζί με τον υπαρχηγό του Ράϊνχαρντ Χάιντριχ θα έπαιζαν κεντρικό ρόλο, τόσο στην οργάνωση και λειτουργία της μυστικής αστυνομίας όσο και στην επίβλεψη της “αυτοκρατορίας” των στρατοπέδων συγκέντρωσης, που αργότερα έμελλε να εξαπλωθούν σε όλη την Ευρώπη και να καταστούν στρατόπεδα θανάτου. Σύμφωνα με το δόγμα της “φυλετικής κοινότητας”, όλοι οι άνθρωποι που θεωρούνταν είτε “πολιτικά επικίνδυνοι” είτε “μη κοινωνικά στοιχεία”.

Ήδη εντός του 1933, η καταστολή είχε πάρει διαστάσεις μεγάλης χιονοστιβάδας με 100.000 συλλήψεις και καθειρξεις σε αυτοσχέδια στρατόπεδα συγκέντρωσης κυρίως στη βόρειο Γερμανία και την Βαυαρία¹⁸⁹. Σταδιακά το σύστημα φυλακών και επιτήρησης θα επεκτεινόταν πέρα από το Νταχάου με την κατασκευή του Ζάξενχάουζεν - το Σεπτέμβριο του 1936 - του Μπούχενβαλντ - τον Ιούλιο του 1937 - του Φλόσσενμπουργκ - το Μάιο του 1938 - του στρατοπέδου αποκλειστικά για γυναίκες κρατούμενες στο Ράβενσμπρουκ -το Μάιο του 1939 και του Μαουτχάουζεν τον Αύγουστο του 1939. Η διαδικασία ενοποίησης της Πολιτικής

¹⁸⁷ Browder, George. *Gestapo and the SS security service in the Nazi revolution*. New York, Oxford, Oxford University Press, 1996. ,σελ.32

¹⁸⁸ Lozowick, Yaacov. *Hitler's Bureaucrats: The Nazi Security Police and the Banality of Evil*. Translated by Haim Watzman, Bloomsbury Academic, 2002.,σ.11

¹⁸⁹ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018. ,σ.173

Αστυνομίας της Γερμανίας βρισκόταν σε εξέλιξη ήδη από την άνοιξη του 1934, καθώς ο υπαρχηγός του Ράϊνχαρντ Χάυντριχ κατάφερε εκείνη τη χρονιά να ελέγξει όλες τις αστυνομικές διευθύνσεις της πολιτικής Αστυνομίας από τη θέση του διοικητή της Πολιτικής Αστυνομίας του συνόλου των Γερμανικών κρατών. Ακόμη ο Χάυντριχ διατηρούσε τη θέση του Επιθεωρητή της πρωσικής μυστικής Αστυνομίας¹⁹⁰, την οποία αργότερα πήρε ο Χίμλερ, εμποδώνοντας την εξουσία του επί της Αστυνομίας. Οι επικεφαλής των SS έδωσαν αρκετό βάρος από νωρίς στη σημασία της επισφράγισης της εξουσίας τους αναλαμβάνοντας την ηγεσία της αστυνομίας, επιδιώκοντας περισσότερο κύρος από αυτό που τους έδινε η κομματική θέση¹⁹¹. Αν ήθελαν να επιβάλλουν μια πολιτική, θα έπρεπε να φαίνεται ως εθνική πολιτική και όχι απλά ως πολιτική του Ναζιστικού Κόμματος. Μετά την κατάληψη της Βαυαρίας από τους Ναζί, ο Χίμλερ κατέστη επικεφαλής της μυστικής της αστυνομίας και σύντομα επιδίωξε να επεκτείνει την επιρροή του και στα άλλα κρατίδια. Στις 15 Μαρτίου 1933 ο Χίμλερ επιτυγχάνει την δημιουργία μιας ενοποιημένης αστυνομικής διοίκησης της Βαυαρίας. Αναπληρωτής του Χίμλερ στην πολιτική αστυνομία της Βαυαρίας τοποθετήθηκε ο Ράϊνχαρντ Χάυντριχ, ο οποίος ανέλαβε την πολιτική αστυνομία¹⁹². Το χειμώνα του 1933/34 ανέλαβε τη διοίκηση όλων των αστυνομιών εκτός της Πρωσίας. Εν τέλει, τον Απρίλιο του 1934, η επιθυμία του πραγματοποιήθηκε, όταν ο Γκαίρινγκ, φοβούμενος την επιρροή του Φρικ και των SA, τον διόρισε Επιθεωρητή της Μυστικής Αστυνομίας της Πρωσίας. Ένας ακόμη υφιστάμενος του Χίμλερ, ο Τεοντόρ Άϊκε, σύντομα θα προαγόταν σε επιθεωρητή του νεοσύστατου στρατοπέδου συγκέντρωσης στο Νταχάου (βρισκόταν κοντά στο Μόναχο). Ως ανταμοιβή για την πίστη του στον Χίτλερ ενάντια στον Ρεμ, τα Σώματα Ασφαλείας (SS) αυτονομήθηκαν από τα Τάγματα Εφόδου (SA) και ανέλαβαν τη διοίκηση των στρατοπέδων συγκεντρώσεως¹⁹³.

Την ίδια χρονιά με τη δημιουργία της ενιαίας Γκεστάπο, δημιουργείται και η Sipo (Sicherheitspolizei, Αστυνομία Ασφαλείας), η οποία συνεργάζεται στενά με την υπηρεσία Πληροφοριών (Sicherheitdienst). Υπήρξε μια μεταβατική περίοδος κατά την οποία υπήρξε

¹⁹⁰ Browder, George. *Gestapo and the SS security service in the Nazi revolution*. New York, Oxford, Oxford University Press, 1996, σελ.32

¹⁹¹ Lozowick, Yaacov. *Hitler's Bureaucrats: The Nazi Security Police and the Banality of Evil*. Translated by Haim Watzman, Bloomsbury Academic, 2002., σ.11

¹⁹² Lozowick, Yaacov. *Hitler's Bureaucrats: The Nazi Security Police and the Banality of Evil*. Translated by Haim Watzman, Bloomsbury Academic, 2002. σ.11

¹⁹³ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018, σελ.96

σύγκριση μεταξύ της Γκεστάπο και των ιδιοτελών συμφερόντων των τοπικών επαρχών του Ναζιστικού Κόμματος από κοινού με γραφειοκρατικό ανταγωνισμό επαρχών-αστυνομίας σε επίπεδο περιφέρειας και κρατιδίου. Ένας τρίτος καθοριστικός παράγοντας υπήρξε η μίξη παλαιών γραφειοκρατών με στοιχεία του Ναζιστικού Κόμματος, των SA και των SS. Ένα χαρακτηριστικό δείγμα της αύξησης του μεγέθους των υπηρεσιών ήταν η διάρθρωση της μυστικής αστυνομίας στην πόλη του Ντόρτμουντ οι οποίες αποτελούνταν από 15 επικεφαλής αστυνομικών διευθύνσεων και 12 υπαλλήλους γραφείου, 34 διευθύνσεις και 56 υποδιευθύνσεις, ενώ 5 ανακριτές διηύθυναν 36 λοχίες και 7 εργαζομένους επί του πεδίου. Στο αμέσως κατώτερο επίπεδο υπήρχαν 4 φυλάκια: ένα στο Μποχούμ με 1 αξιωματικό ντετέκτιβ, 12 λοχίες και 2 εργαζόμενους και 3 μικρότερα φυλάκια στις πόλεις Hagen, Hamm και Siegen με 2 ή 3 ανακριτές στο καθένα. Το Μάρτιο του 1934 40 λοχίες ανακριτές διαχειρίζονταν 900 υποθέσεις εγκληματιών το μήνα, περίπου 25 υποθέσεις ο καθένας (500 στο Ντόρτμουντ, 360 στο Μποχούμ και 60 στη Hagen και στο Hamm), ενώ το προσωπικό επεξεργαζόταν γύρω στα 1300-1525 αιτήματα για αναφορά από τα κεντρικά γραφεία της Γκεστάπο. Για τη μετακίνησή τους στην περιφέρεια αυτή οι πράκτορες είχαν πενιχρή υποδομή. Ακόμη και μετά την αυτονόμησή τους σαν υπηρεσία δεν μπόρεσαν να αποκτήσουν πάνω από 2 τετραθέσια και 1 εξαθέσιο όχημα. Εντός του 1933 η αστυνομική βία αυξήθηκε με δραματικά υψηλούς ρυθμούς. Μέσα σε δύο ημέρες τον Αύγουστο του 1933 υπήρξαν οκτώ περιπτώσεις αστυνομικών που πυροβόλησαν κατά υπόπτων ή συλληφθέντων και στις περισσότερες είχαν εμπλακεί άνδρες των SA ή των SS¹⁹⁴. Οι πολιτικές συλλήψεις στην Πρωσία κυμαίνονταν από 50 έως 80 την ημέρα. Σύντομα, τον Νοέμβριο του 1933, η μυστική αστυνομία απαλλάχθηκε της υποχρέωσης ελέγχου από άλλα σώματα και πλέον οι υπόλοιπες μορφές αστυνόμευσης καλούνταν προς συμμόρφωσή με τις υποδείξεις της (η αστυνομία των πόλεων και η πολιτοφυλακή των επαρχιών¹⁹⁵) και είχε το δικαίωμα να θέτει υπό κράτηση υπόπτους σε στρατόπεδα συγκέντρωσης. Η μυστική αστυνομία, τόσο πριν όσο και μετά την ανάληψη της ηγεσίας της από τον Χίμλερ δεν απέκλινε από τη βασική της αποστολή που ήταν η συλλογή και εξακρίβωση πληροφοριών και τεκμηρίων, η χρήση των οποίων θα βοηθούσε να διαλυθούν ύποπτες αντικυβερνητικές οργανώσεις. Η πορεία της ανάκρισης συνίστατο στη χρήση ψυχολογικού εκβιασμού εκ μέρους

¹⁹⁴ Browder, George. *Gestapo and the SS security service in the Nazi revolution*. New York, Oxford, Oxford University Press, 1996.,σελ.38

¹⁹⁵ Gellately, Robert. *Backing Hitler: Consent and Coercion in Nazi Germany*. Oxford University Press, 2001,σελ.20

των επιθεωρητών και όταν κάτι τέτοιο δεν επαρκούσε φρουροί των SA και των SS ασκούσαν πάνω του σωματική βία,μέχρι να αποκαλύψει πληροφορίες που θεωρούσαν πως εκείνος η εκείνη κατείχε. Πολλές φορές ο ανακριτής έκρινε ότι οι κρατούμενοι δεν χρειαζόταν να βασανιστούν και να υποστούν σωματική βία. Παρόλ' αυτά, αυτή λάμβανε χώρα αν οι κρατούμενοι μεταφέρονταν σε εγκαταστάσεις των SA η των SS,όπως στο Columbia Haus. Οι περισσότεροι φόννοι κατά τη διάρκεια ανακρίσεων διεπράχθησαν από τα SA και τα SS. Αλλά και για τα ίδια τα θύματα ήταν πολύ δύσκολο να διαχωρίσουν το αν τους συνέλαβαν τα SS ή η βοηθητική αστυνομία ή τα SA ή η κανονική Αστυνομία ή η Γκεστάπο και να διαχωρίσουν αν η εντολή δόθηκε από κάποιον ανακριτή της Γκεστάπο η κάποιον τοπικό αξιωματούχο του Ναζιστικού Κόμματος.

Η ισορροπία μεταξύ φανατισμού και επαγγελματισμού στο σώμα φαίνεται πως διατηρήθηκε καθώς ορισμένοι αξιωματικοί που είχαν δράσει εναντίον των Ναζί κατά τη Βαϊμάρη, διατηρήθηκαν στη θέση τους από τον Χάυντριχ, όπως ο Χούμπερ, ένας αξιωματικός ο οποίος είχε εξειδικευθεί στην αντιμετώπιση των ακροδεξιών ακτιβιστών. Ο Γκαίρινγκ εκτιμούσε ιδιαίτερος τον επαγγελματισμό των παλαιών αστυνομικών και πίστευε ότι έπρεπε να ήταν αδιαχώριστος με την ορμητικότητα και τον φανατισμό των SA και την φανατική πειθαρχία των SS. Πειθαρχία η οποία ελεγχόταν αυστηρά από τον Χίμλερ με την τιμωρία όσων αξιωματικών ήταν πιο χαλαροί με τους στρατιώτες τους και παραμελούσαν τη δίαιτά τους.

Αρχικά οι βίαιες πράξεις εναντίον συναγωγών και τυχαίων Εβραίων ήταν πράξεις μειοψηφίας που δεν ενθαρρύνονταν από την ηγεσία του Ναζιστικού Κόμματος κατά τη διάρκεια του 1933. Η αστυνομία και το Ναζιστικό Κόμμα δεν ήθελαν να δίνουν την εντύπωση στην κοινή γνώμη πως διαπράττουν “υπερβολές” πέρα από την αποκατάσταση της τάξης ανάμεσα στα Τάγματα Εφόδου και τους κομμουνιστές.Η περιθωριοποίηση των Εβραίων απαιτούσε προκαταβολική προπαγάνδα και συκοφάντησή τους ως εξ ορισμού εχθρούς του γερμανικού έθνους. Ο Χίτλερ απλά δεν ένιωθε πως οι Εβραίοι ήταν προτεραιότητα και θα έπαιρνε το χρόνο που χρειαζόταν για να τους στριμώξει και να τους εξοντώσει. Στο κύμα των συλλήψεων ακόμη περιλαμβάνονταν σοσιαλιστές, υπέρμαχοι του οικονομικού φιλελευθερισμού,αλλά και συντηρητικοί Καθολικοί στη Βαυαρία. Μερικοί που είχαν συλληφθεί αφέθηκαν ελεύθεροι,αλλά πολλοί συνέχιζαν να τελούν υπό κράτηση¹⁹⁶ και μεταφέρονταν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης.

¹⁹⁶Gellately, Robert. *Backing Hitler: Consent and Coercion in Nazi Germany*. Oxford University Press, 2001,σελ.22

Η Γκεστάπο βρέθηκε στη δύσκολη θέση να είναι ταυτόχρονα ο υποκινητής των βανδαλισμών εις βάρος Εβραϊκών περιουσιών αλλά ταυτόχρονα έπρεπε να κρατήσει τον νόμο και την τάξη. Τοπικά κλιμάκια της Γκεστάπο στο Μύνστερ και το Στετίνο είχαν αναφερθεί το καλοκαίρι του 1935 στην ανάγκη να πεισθούν τα κομματικά μέλη να απέχουν από τέτοιες ενέργειες βανδαλισμού, δεδομένων και των οδηγιών του Φύρερ εκείνη την περίοδο. Η ηγεσία της Γκεστάπο όμως δεν εισάκουσε το αίτημά τους, καθώς επιδίωκε την ένταση της αντισημιτικής δράσης στην ύπαιθρο όπου αρκετοί χωρικοί συναλλάσσονταν ακόμα με Εβραίους εμπόρους βοδιών¹⁹⁷.

Οι δημόσιοι υπάλληλοι φαίνεται να απογοήτευσαν τον Χίτλερ ο οποίος ανέμενε από εκείνους να εκτελούν τις λεπτομέρειες της ιδεολογικής καθοδήγησης που έδινε το Ναζιστικό Κόμμα. Αντ' αυτού υπήρξε μια διαφαινόμενη τάση επιδίωξης ιδίων συμφερόντων από ολοένα και αυξανόμενα μέλη του προ υπάρχοντος γραφειοκρατικού μηχανισμού και, όσο περνούσε ο καιρός, δεν μπορούσε να τους ελέγξει. Αυτό ήταν που ώθησε τον Χίτλερ να δώσει περισσότερο βάρος σε θεσμούς εκτός της κρατικής αρμοδιότητας, οι οποίοι ήταν πλήρως ευθυγραμμισμένοι με τους στόχους και τις μεθόδους που ενέκρινε ο Χίτλερ¹⁹⁸. Σε γενικές γραμμές είναι δύσκολο να διακρίνει ο ερευνητής αυτής της περιόδου κάποιον μόνιμο διακανονισμό και σαφή διαχωρισμό των αρμοδιοτήτων μεταξύ των θεσμών του Γ' Ράιχ. Σημαντικός όρος που θα μπορούσε να χαρακτηρίσει την κατάσταση του κρατικού μηχανισμού της Γερμανίας την εποχή του ναζισμού είναι το "Bewegungs Bedurfnis" που σήμαινε "ώθηση για κίνηση". Πολλές αποφάσεις λαμβάνονταν εν ριπή οφθαλμού από τον Φύρερ και τους υφισταμένους του, χωρίς να εξετάζονται οι επιπτώσεις τους στην κοινωνία. Η ετοιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων μολαταύτα να διατηρήσουν την τάξη και να προσδώσουν στα μάτια του κόσμου την εικόνα μιας λεπτοδουλεμένης μηχανής ήταν ένας παράγοντας που επέτρεψε την σύγκρουση εξουσιών στο Γ' Ράιχ. Συνοπτικά μπορεί να ειπωθεί πως ο ναζισμός ήταν ένα μόνο διακριτό στοιχείο μέσα στο κράτος, στο οποίο μπορούν να αποδοθούν σε μεγάλο βαθμό οι αντιφάσεις του και η "σύγκρουση" με την παλιά γραφειοκρατία. Ο Φύρερ- όπως κάθε επιτυχημένος δικτάτορας- φρόντιζε να μην διαχωρίζει τις αρμοδιότητες υπουργείων και φορέων με συνέπεια να καθίσταται

¹⁹⁷ Gellately, Robert. *Backing Hitler: Consent and Coercion in Nazi Germany*. Oxford University Press, 2001, σελ. 121

¹⁹⁸ Stachura, Peter D., editor. *The Shaping of the Nazi State (RLE Nazi Germany and Holocaust)*. Taylor & Francis Group, 2014., s. 236

πάντα απαραίτητος για την επίλυση διαφορών μεταξύ υφισταμένων του και κατ' αυτόν τον τρόπο να επιβεβαιώνει την εξουσία του.

3η ενότητα: Φυλετική πολιτική

1ο κεφάλαιο:

Οι πολιτικές των Ναζί για τους Εβραίους

Οι Εβραίοι το 1933 αποτελούσαν λιγότερο από το 1% του συνολικού γερμανικού πληθυσμού, γύρω στους 525.000 ανθρώπους, εκ των οποίων το 1/3 ήτοι 144.000 άνθρωποι, διαβιούσε στην πρωτεύουσα. Όπως και οι περισσότερες μειονότητες, είχαν το ξεχωριστό τους αποτύπωμα. Αποτελούσαν το 62% των εργαζομένων στο εμπόριο, ενώ ταυτόχρονα εκπροσωπούσαν λιγότερο από το 2% των αγροτών, με τους Γερμανούς να αποτελούν το 29 %¹⁹⁹ σε αυτόν τον τομέα. Παρά τους φόβους που είχαν με την άνοδο του Χίτλερ, δεν μπορούσαν εξ αρχής να διανοηθούν ποιά θα ήταν η έκταση των αντισημιτικών μέτρων των Ναζί. Εκείνοι για πρώτη φορά δεν στοχοποίησαν απλώς συγκεκριμένες συμπεριφορές του ανθρώπου Εβραϊκής καταγωγής, αλλά τον ίδιο τον άνθρωπο ως ολότητα, λόγω της καταγωγής του και μιας προσαρμογής του δαρβινιστικού τρόπου σκέψης στα ανθρώπινα έθνη. Ο ίδιος ο Δαρβίνος εκδήλωνε ανησυχία για τον εκφυλισμό του ανθρωπίνου γένους εντός του νεότερου πολιτισμού και ο Γερμανός ζωολόγος Ερνστ Χέκελ στο βιβλίο του “Ο γρίφος της ζωής” το 1904 τάσσεται ανοιχτά υπέρ της ευθανασίας²⁰⁰ σε ορισμένα άτομα ανίατης πνευματικής ή σωματικής ασθένειας.

Εν ολίγοις, οι Ναζί πάνω σε αυτό το υπόβαθρο δημιούργησαν ένα τεχνητό φυλετικό κατασκεύασμα²⁰¹, μια βολική εξήγηση στα προβλήματα του κόσμου. Αρχικός στόχος των

¹⁹⁹ Kaplan, Marion A. *Between dignity and despair: Jewish life in Nazi Germany*. Oxford University Press, 1998, σ.11

²⁰⁰ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018., σ.146

²⁰¹ Peukert, Detlev. *Inside Nazi Germany: Conformity, Opposition, and Racism in Everyday Life*. Yale University Press, 1987., σ.209

ναζιστών ήταν να διαλύσουν την αντιπολίτευση από όπου και αν προερχόταν. Η βία εναντίον των Εβραίων δεν πήρε απτή μορφή μέχρι και τον Μάιο του 1933. Μέχρι τον Ιούλιο ολοένα και περισσότερες Εβραϊκές περιουσίες καταστρέφονταν²⁰².

Αρχικά η τρομοκρατία είχε περισσότερο αυθόρμητο χαρακτήρα και βασιζόταν λιγότερο σε σαφείς εντολές. Πρόλα αυτά στοχοποιήθηκαν αρκετοί Εβραίοι-και όχι απαραίτητα Γερμανοί Εβραίοι.Γύρω στους 150 υπολογίζονταν οι ξένοι Εβραίοι που διαμαρτυρήθηκαν μέσω των προξενείων και των πρεσβειών τους στο Γερμανό υπουργό εξωτερικών φον Νόϊρατ. Μερικά θύματα αποτέλεσαν ένας έμπορος από το Κένιγκσμπεργκ και δύο νεαροί Εβραίοι στο Βερολίνο²⁰³. Οι παρενοχλήσεις στους Εβραίους τις πρώτες μέρες του καθεστώτος έπαιρναν πολλές μορφές. Για παράδειγμα, ένα περιστατικό σύλληψης αμέσως μετά τις εκλογές του Μαρτίου αφορούσε έναν Εβραίο πατέρα με τη μικρή κόρη του,οι οποίοι προσήχθησαν προληπτικά ως ύποπτοι για αριστερά φρονήματα²⁰⁴. Η νεαρή κοπέλα φωτογράφιζε διαδηλώσεις σοσιαλδημοκρατών και ναζιστών, γι αυτό και της κατασχέθηκε η κάμερα. Όπως η ίδια περιγράφει, επί τρεις εβδομάδες η παραμονή της δεν συνοδεύτηκε από κάποιου είδους βασανισμό, ήταν κλειδωμένη σε ξεχωριστό τμήμα της φυλακής με άλλες γυναίκες, ενώ ο πατέρας της βασανίστηκε ανελέητα και όταν αφέθηκαν ελεύθεροι, πλέον ήταν αγνώριστος από τα βασανιστήρια.Ο φόβος για έρευνες σε σπίτια Εβραίων ήταν διάχυτος. Οι ναζιστές ενδεχομένως να έβρισκαν ενοχοποιητικά στοιχεία σε βιβλία άλλης πολιτικής ιδεολογίας η κοσμοθεωρίας από αυτή του Γερμανικού εθνικοσοσιαλισμού η μπορεί να “φύτευαν” τέτοια τεκμήρια για να δικαιώσουν τις προκαταλήψεις τους και να συλλάβουν όσους περισσότερους Εβραίους μπορούσαν. Γι αυτό ήταν και σύνηθες εκείνες τις μέρες οι Εβραίοι να καίνε η να ξεφορτώνονται μέρος της βιβλιοθήκης τους που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως “ανατρεπτικό” η τυχόν έγγραφα από τις οργανώσεις στις οποίες ανήκαν. Όπως έπραξε μια εβραία γυναίκα -σύζυγος ενός μη Εβραίου Γερμανού- στο Βερολίνο η οποία είχε αναμειχθεί σε -μη κομμουνιστική- αντιναζιστική οργάνωση, και φοβόταν να χρησιμοποιήσει το τηλέφωνο του σπιτιού της, από φόβο μήπως παρακολουθούνταν ενώ έκαιγε έγγραφα της οργάνωσης που είχε

²⁰² Gellately, Robert. *Backing Hitler: Consent and Coercion in Nazi Germany*. Oxford University Press, 2001.,σ.121

²⁰³ Wise James Waterman, 1933_Swastika. The Nazi terror. On the persecution of the Jews in Germany.,σ.53

²⁰⁴ Kaplan, Marion A. *Between dignity and despair: Jewish life in Nazi Germany*. Oxford University Press, 1998,σ.18

στην κατοχή της. Η δημοσιογράφος Ίνγκε Ντόϊτσκρον δήλωσε πως η μητέρα της επέβαλε στον πατέρα της να κάψουν όλο το “αριστερό” υλικό από τη βιβλιοθήκη τους, ενώ αυτός διαμαρτυρόταν ήπια και την ρωτούσε αν είναι σίγουρη, με τη μητέρα να απαντά κοφτά και καταφατικά. Οι Εβραίοι που φυλακίζονταν ως “κομμουνιστές” -είτε ήταν είτε όχι- είχαν συνήθως τη χειρότερη μεταχείριση καθώς κατηγορούνταν για “εσχάτη προδοσία”. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Ρέτσα Ρόθτσιλντ, μέλους του Κομμουνιστικού Κόμματος, η οποία εγκατέλειψε το διαμέρισμά της και γύρισε πίσω στα τέλη Μαρτίου, βλέποντάς το λεηλατημένο. Η εν λόγω κίνηση δεν ήρκεσε για να αποφύγει την σύλληψη και την καταδίκη της -μετά από απόφαση του Πρωσικού δικαστηρίου - σε δύο χρόνια φυλάκισης, κατά τη διάρκεια των οποίων η υγεία της επιδεινώθηκε. Ακόμη χειρότερα, μια άλλη γυναίκα του κομμουνιστικού κόμματος με Εβραϊκή καταγωγή -η οποία διοικούσε μια ομάδα κομμουνιστών- συνελήφθη μετά από καταγγελία του σπιτονοικοκύρη της το 1936, ο οποίος είχε υπάρξει μέλος των Ταγμάτων Εφόδου. Η ανάκρισή της περιελάμβανε γιουχάισμα από μεθυσμένους άντρες των SS, προσβολή των γεννητικών της οργάνων με μυτερά μολύβια καθώς και φλεγόμενο χαρτί εφημερίδας. Η τελική της ποινή ήταν 12 χρόνια σκληρής καταναγκαστικής εργασίας²⁰⁵. Πολλές φορές ο ρόλος των γυναικών ήταν και να υφίστανται ποινές και για την πολιτική δράση των συζύγων τους. Για παράδειγμα, ήταν συχνό το φαινόμενο να φυλακίζονται Εβραίες με τα παιδιά τους για να πιεστούν οι πολιτικοποιημένοι Εβραίοι να παραδοθούν. Για παράδειγμα, ένας Εβραίος που ονόματι Ισαάκ Πλάουτ εγκατέλειψε την μικρή κωμόπολη του Ράβενσμπουργκ το 1935, οι αρχές συνέλαβαν την γυναίκα του Τερέζα. Εκείνη-για καλή της τύχη- γνώριζε προσωπικά το δήμαρχο, του μίλησε τηλεφωνικά και εκείνος περίστηκε να την αφήσει ελεύθερη να εγκαταλείψει τη Γερμανία. Σε μια άλλη περίπτωση η σύλληψη μιας Εβραίας γυναίκας, συνοδεύτηκε από τον τραγικό θάνατο του παιδιού της, όταν ο φρουρός απέσπασε με τη βία το παιδί από τη μητέρα του και το πέταξε στην άκρη ενός σκληρού μεταλλικού κρεβατιού, όπου και χτύπησε το κεφάλι του θανάσιμα²⁰⁶. Στο τέλος του 1935, οι κοντινές φυλακές του Χόχενστάϊν, το 75% των γυναικών κρατουμένων βρίσκονταν στις φυλακές εξαιτίας της δράσης των συζύγων τους.

Οι νόμοι της Νυρεμβέργης άνοιξαν το δρόμο για τους περιορισμούς στη ζωή των Εβραίων, οι οποίοι νοούνταν από την ναζιστική ηγεσία ως εθνοτική ομάδα και όχι ως

²⁰⁵ Kaplan, Marion A. *Between dignity and despair: Jewish life in Nazi Germany*. Oxford University Press, 1998, σ.20

²⁰⁶ Kaplan, Marion A. *Between dignity and despair: Jewish life in Nazi Germany*. Oxford University Press, 1998, σελ.20

θηρσκευτική. Είχε ήδη προηγηθεί ο νόμος του Νοεμβρίου 1933 για την υποχρεωτική στέρωση συγκεκριμένων τύπων εγκληματιών. Από το 1936 και την τοποθέτηση του Χίτλερ στην γενική διεύθυνση της Αστυνομίας, οι προσπάθειες για επέκταση των στειρώσεων κατέληξαν τον Ιανουάριο του 1937 στο νόμο για την στέρωση των νεαρών σε ηλικία παραβατών του νόμου. Τα πρώτα δύο χρόνια ο Χίτλερ δεν προχώρησε με δραστικά βήματα στην αντισημιτική πολιτική του-πέρα από τις χωρίς σχέδιο παρενοχλήσεις των Ταγμάτων Εφόδου-, όντας απασχολημένος με την εδραίωση του καθεστώτος και την εξωτερική πολιτική. Το μεγάλο μπουκοτάρισμα του Απριλίου του 1933 απλά δεν είχε την αναμενόμενη θερμή υποδοχή από τον απλό κόσμο και σύντομα εγκαταλείφθηκε. Πολλοί άνθρωποι μάλιστα διάλεξαν ακριβώς τις μέρες εκείνες για να αγοράσουν κάτι από κάποια εβραϊκή επιχείρηση. Μάλιστα, ένας έμπορος στο χωριό Χάναου θυμόταν αργότερα πως δεν είχε ξαναδεί τόσο μεγάλη κίνηση στο μαγαζί του μέχρι τότε²⁰⁷. Μετά τα μέσα του 1935, όμως η αντισημιτική ρητορική οξύνεται μετά την θέσπιση των Νόμων της Νυρεμβέργης. Αυτοί όριζαν πως ένα άτομο μπορούσε να θεωρηθεί Εβραίος: 1) Εάν είχε τουλάχιστον τρεις παππούδες με Εβραϊκό όνομα. 2) Εάν είχε δύο παππούδες με Εβραϊκό όνομα, δεν θα θεωρούνταν επαρκές στοιχείο για την εβραϊκότητά του/της φτάνει να μην εξασκούσε αποδεδειγμένα την ιουδαϊκή θρησκεία. Εβραίοι θεωρούνταν ακόμη πιο φυσικά άνθρωποι που είχαν τουλάχιστον ένα γονέα -είτε ως νόμιμα είτε ως νόθα παιδιά του/της- με εβραϊκό όνομα. Με την θέσπιση των Νόμων της Νυρεμβέργης πολλοί Εβραίοι και Εβραίες που δεν εξασκούσαν τη θρησκεία τους δεν μπορούσαν να νυμφευθούν/παντρευτούν Γερμανίδες και Γερμανούς και τους απαγορεύθηκε να ασκούν μια σειρά επαγγελμάτων, όπως του γιατρού, του τραπεζίτη και του δικηγόρου. Στα μέσα Ιουλίου σε πολλές περιοχές της χώρας ο βανδαλισμός Εβραϊκών καταστημάτων αποτελούσε ήδη την νόρμα. Τον Αύγουστο εκείνης της χρονιάς, στην περιοχή του Όσναμπρουκ υπήρξαν μεγάλες διαδηλώσεις και πογκρόμ εναντίον Εβραϊκών καταστημάτων²⁰⁸ μετά από ομιλία του τοπικού ναζιστή ηγέτη, ενώ άνδρες του κόμματος φωτογράφιζαν τους πελάτες εντός των Εβραϊκών καταστημάτων και χρησιμοποιούσαν τις φωτογραφίες για εκβιασμό, επιδεικνύοντας τες στο κοινό η οργάνωναν διαμαρτυρίες έξω από τα σπίτια αυτών των ανθρώπων. Η Γκεστάπο έκανε πολύ λίγα η τίποτα για να διατηρήσει την τάξη, παρότι η αποστολή της ήταν η διασφάλιση της τάξης και της ευρυθμίας. Οι ομιλίες του Χίτλερ

²⁰⁷ Kaplan, Marion A. *Between dignity and despair: Jewish life in Nazi Germany*. Oxford University Press, 1998, σελ.22

²⁰⁸ Gellately, Robert. *Backing Hitler: Consent and Coercion in Nazi Germany*. Oxford University Press, 2001, σ.121

επιδείνωσαν την αντισημιτική ατμόσφαιρα, καλώντας έμμεσα τους Γερμανούς σε μποϊκοτάζ και πογκρόμ εναντίον των Εβραίων. Η παλαιά ιδέα του Χίτλερ περί οικοδόμησης της “φυλετικής κοινότητας” έπαιρνε σάρκα και οστά. Οι φυλετικά ξένοι προς την κοινότητα έπρεπε να απομονωθούν. Ωστόσο οι Εβραίοι μπορούσαν ακόμα να απευθύνονται στις Αρχές ως πολίτες αυτής της χώρας. Ενδεικτικό αυτής της αμφιλεγόμενης ατμόσφαιρας ήταν πως ο θείος ενός Εβραίου εν ονόματι Πήτερ Γκαίη, βετεράνος του προηγούμενου πολέμου, παρασημοφορήθηκε με το παράσημο του Σταυρού της Τιμής, μόλις λίγες μέρες μετά την επίθεση οργισμένου πλήθους σε εβραϊκά μαγαζιά στην κεντρική λεωφόρο Kurfurstendamm του Βερολίνου. Όσο περνούσε ο χρόνος η ναζιστική νομοθεσία άρχισε να συμβαδίζει όλο και περισσότερο με την αντισημιτική δραστηριότητα των ακτιβιστών του Ναζιστικού κόμματος, που ενθάρρυνε όλο τον προηγούμενο καιρό έμμεσα. Τον Ιούνιο του 1938 η γερμανική κυβέρνηση ξεκίνησε διωγμούς εναντίον των “ακοινωνήτων στοιχείων” και 1500 Εβραίοι συλλαμβάνονται²⁰⁹. Έχει σημασία να μας απασχολήσει αυτό το γεγονός διότι είναι η πρώτη φορά που το ναζιστικό καθεστώς οργανώνει τη μεταφορά μεγάλου αριθμού Εβραίων προς τα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Με αυτήν την πράξη εκκινεί η διαδικασία που θα μετατρέψει τα στρατόπεδα συγκέντρωσης σε στρατόπεδα εξόντωσης. Οι αρχές-σε εκείνη τη φάση των διώξεων-ενθάρρυναν τη φυγή των Εβραίων από τη Γερμανία ως αντάλλαγμα για την απελευθέρωσή τους. Η αντισημιτική πολιτική είχε πολύ σημαντικό αντίκτυπο και στην οικονομική ζωή καθώς μέσα στο κλίμα τρομοκρατίας οι πελάτες των Εβραϊκών καταστημάτων σταμάτησαν να αγοράζουν από αυτές τις επιχειρήσεις, από φόβο μήπως στοχοποιηθούν από ομάδες φανατικών συμπολιτών τους. Αυτό το γεγονός έκανε απρόθυμους και τους προμηθευτές να συνεχίζουν να προμηθεύουν Εβραϊκά καταστήματα. Το αποτέλεσμα ήταν από το 1935 μέχρι και το 1938 να έχει εξαφανιστεί από την αγορά το 75 με 80 % των επιχειρήσεων Εβραϊκής ιδιοκτησίας. Ο περισσότερος κόσμος αντιδρούσε σε αυτές με απάθεια, και φοβόταν αυτές τις ενέργειες στο βαθμό που προξενούνταν τεράστιες υλικές ζημιές και γινόταν πολλή φασαρία.

Κατά τη διάρκεια της Νύχτας των Κρυστάλλων στις 9 προς 10 Νοεμβρίου 1938, 20.000 Εβραίοι συνελήφθησαν, 36 τραυματίστηκαν βαριά και 36 ακόμη σκοτώθηκαν, ενώ οι περιουσίες τους καταστράφηκαν και τα σπίτια τους υπέστησαν σοβαρές ζημιές, σύμφωνα με αναφορά του Χάυντριχ στον Γκαίρινγκ²¹⁰. Αυτή η αναφορά βέβαια ανετράπη πολύ μεταγενέστερα από τους

²⁰⁹ Gellately, Robert. *Backing Hitler: Consent and Coercion in Nazi Germany*. Oxford University Press, 2001, σ.124

²¹⁰ Gellately, *Backing Hitler: Consent and Coercion in Nazi Germany*, 2001, σ.128

ιστορικούς με στοιχεία τα οποία δείχνουν πως οι καταστροφές Εβραϊκών επιχειρήσεων ήταν πολύ περισσότερες και οι συλλήψεις Εβραίων ξεπέρασαν τις 30.000 ενώ οι θάνατοι των Εβραίων ξεπέρασαν τους 100 εκείνη τη βραδιά και πολύ περισσότεροι ήταν εκείνοι που βασανίστηκαν²¹¹. Παρά το γεγονός πως ο Τύπος αποκάλυψε την έκταση των υλικών ζημιών, υπονόησε-χωρίς να το πει ευθέως- πως κάποιοι Εβραίοι είχαν σταλεί σε στρατόπεδα συγκέντρωσης και δεν αναφέρθηκε πουθενά σε θανάτους. 10.000 άτομα στάλθηκαν σε κάθε ένα από τα 3 στρατόπεδα του Νταχάου, του Μπούχενβαλντ και του Ζάξενχαουζεν. Ήδη πολύ πριν από αυτό το συμβάν 500 άτομα είχαν σταλεί στο Μπούχενβαλντ με την κατηγορία του “ακοινωνήτου στοιχείου”. Από αυτούς οι 150 απεβίωσαν ως αποτέλεσμα της σκληρής μεταχείρισης που τους επιφυλάχθηκε. Αρχικά δε λάμβανε χώρα κάποιος διαχωρισμός τους από τους υπόλοιπους κρατούμενους και ήταν κυρίως οι πολιτικά δραστήριοι Εβραίοι αυτοί που προσάγονταν.

Μετά τη νύχτα των Κρυστάλλων η προσέγγιση των ναζιστικών αρχών απέναντι στους Εβραίους άλλαξε προς το χειρότερο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η μεταφορά 2.000 Εβραίων από την Αυστρία ως πολιτικοί κρατούμενοι. Αμέσως μετά τη Νύχτα των Κρυστάλλων διαχωρίστηκαν από τους υπόλοιπους τρόφιμους και υπέστησαν συστηματική βάνανυση μεταχείριση. Στις 12 Νοεμβρίου αποφασίστηκε σε σύσκεψη υπό την προεδρία του Χέρμαν Γκαίρινγκ η επιβολή πληρωμής των ζημιών από τους ίδιους τους Εβραίους. Ήταν σε αυτή τη σύσκεψη που ο Χάυντριχ πρότεινε την ιδέα της έμμεσης περιθωριοποίησης των Εβραίων μέσα στις πόλεις και τα χωριά, μέσω της υποχρέωσής τους να φορούν το κίτρινο άστρο -ή Άστρο του Δαβίδ- στο πέτο τους, εμπνεόμενος από το παράδειγμα του Αδόλφου Άιχμαν, ο οποίος εξόρισε από την Αυστρία 50.000 Εβραίους. Του φαινόταν σπουδαίο κατόρθωμα, σε σύγκριση με τους μόλις 10.000 Εβραίους που είχαν μεταναστεύσει από τη Γερμανία. Οι προτάσεις του υιοθετήθηκαν από το συμβούλιο και εντός ολίγων ημερών οι Εβραίοι δεν μπορούσαν πλέον να εισέλθουν σε θέατρα και κινηματογράφους. Επιπρόσθετα, δεν μπορούσαν πλέον να φοιτούν σε σχολεία ή πανεπιστήμια.

Μέχρι και τη Νύχτα των Κρυστάλλων, η αποκαλούμενη “Αριανοποίηση” της γερμανικής κοινωνίας συντελούνταν πιο αποκεντρωμένα με την πρωτοβουλία τοπικών κομματάρχων. Όπως έγραψε ο ίδιος ο Γκαίμπελς στο ημερολόγιό του της 13ης Νοεμβρίου του 1938 στόχος αυτής της

²¹¹ Spielvogel, Jackson J., and David Redles. *Hitler and Nazi Germany: A History*. Routledge, 2020., σ.144

πολιτικής ήταν να αναγκάσει τους Εβραίους να φύγουν. Η πίστη των ναζιστών ηγετών στο “άγρυπνο μάτι του λαού” αντλούνταν από τις ολοένα και αυξανόμενες περιπτώσεις κατασκοπείας και καταγγελίας μεταξύ γειτόνων. Αυτός ήταν ο τρόπος με τον οποίο η Γκεστάπο εντόπιζε εύκολα τους Εβραίους.

Κατηγορούσε ολοένα και συχνότερα τη διεθνή Εβραϊκή συμπαιγνία εναντίον της Γερμανίας, μετά την κατακραυγή του διεθνούς τύπου για τις αντισημιτικές βιαιότητες που ενθάρρυνε η γερμανική κυβέρνηση. Η συνδιάσκεψη του Εβιάν στην Ελβετία (με πρωτοβουλία του Αμερικανού προέδρου Φράνκλιν Ρούζβελτ) σχετικά με την ίδρυση ενός Εβραϊκού κράτους στην Παλαιστίνη ενέτεινε τις απόψεις της ναζιστικής ηγεσίας περί διεθνούς Εβραϊκής συμπαιγνίας εναντίον της Γερμανίας²¹². Το ναζιστικό κράτος εκείνα τα χρόνια εναλλασσόταν μεταξύ της κανονικότητας που εκπροσωπούσε η γραφειοκρατία και του ριζοσπαστικού ρατσιστικού κράτους που οδηγούσε τους Εβραίους και όλους τους ανεπιθύμητους από την ναζιστική ηγεσία προς την εξόντωση.

2ο κεφάλαιο:

Η πολιτική απέναντι σε ομοφυλοφίλους, ζητιάνους, αναπήρους, Ρομά και θρησκευτικές μειονότητες

Οι Ναζί, με την άνοδό τους στην εξουσία, ήταν παραπάνω από πρόθυμοι να εφαρμόσουν τον φυλετικό δαρβινισμό ο οποίος προυπέθετε τον αποκλεισμό των ανθρώπων διαφορετικού χρώματος και εθνικότητας από την κοινωνία. Υπήρξε μεγάλη πίεση εκ μέρους των πιο σκληροπυρηνικών μελών του Ναζιστικού κόμματος να υιοθετήσει νομοθεσία κατά της φυλετικής μίξης μεταξύ “Αρίων” και “ξένων”²¹³. Για την περιθωριοποίησή τους έπρεπε να ταυτοποιηθούν κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά όπως εάν τηρούσαν τη θρησκεία τους και αν είχαν τουλάχιστον ένα γονέα η παπού που να την ασκούσε η το όνομα μπορούσε να καθορίσει το ποιός είναι Εβραίος στην καταγωγή αν το επίθετο είχε παρόμοια κατάληξη. Ήδη από το 1930 ήταν εμφανής η προσήλωση των κορυφαίων στελεχών του Ναζιστικού Κόμματος στις ιδέες του φυλετικού σεχταρισμού και της ευγονικής, όταν ο καθηγητής Χανς Γκούντερ, επί

²¹² Lozowick, Yaacov. *Hitler's Bureaucrats: The Nazi Security Police and the Banality of Evil*. Translated by Haim Watzman, Bloomsbury Academic, 2002.,σ.31-32

²¹³ Hutton Christopher M.2005, “Race and the Third Reich:Linguistics,Racial Anthropology and Genetics in the dialectic of the Volk”,σ.64

τη αφορμή του διορισμού του ως καθηγητή της κοινωνικής ανθρωπολογίας στο πανεπιστήμιο της Ιένας, έβγαλε λόγο σχετικά με την αξία του φυλετικού διαχωρισμού²¹⁴ συνδυάζοντας τις επιμέρους θεωρήσεις σημαντικών ανθρωπολόγων του 19ου αιώνα όπως ο Δαρβίνος, ο Γκομπινώ, ο Χιούστον Στιούαρτ Τσάμπερλεν, κ.α. Οι Γερμανοί, από την εποχή που απέκτησαν τις πρώτες τους υπερπόντιες αποικίες ήταν ανήσυχοι για το ενδεχόμενο ανάμειξης με τις ντόπιες φυλές και δεν υπήρχε σαφής πολιτική απέναντι στο ερώτημα του αν θα έπρεπε να αποικιστούν τα υπερπόντια εδάφη ή απλώς να υπάρχει ελάχιστο λευκό προσωπικό για την επιβολή της “τάξης” και την απόσπαση πόρων. Πολλοί ιδεολόγοι της “εθνικής κουλτούρας” έβλεπαν στην επέκταση προς ανατολάς έναν πιο βιώσιμο δρόμο για την κάλυψη των αναγκών του Ράϊχ σε τρόφιμα και πρώτες ύλες, χωρίς τον κίνδυνο του ακραίου τροπικού κλίματος. Γι αυτούς, η ανατολική Ευρώπη ήταν η προέκταση της Γερμανίας και η Γερμανία, η καρδιά της Ευρώπης. Ένας τέτοιος θεωρητικός, ο Γκέοργκ Φριτζ υποστήριξε την πολιτική του Γερμανικού εοικισμού της ανατολικής Ευρώπης με αφετηρία την υπόθεση πως το ζεστό κλίμα δεν ήταν ευνοϊκό για τις νορδικές και φαλιανές φυλές. Θεωρούσε πως παρά τις διαθέσιμες ορισμένων έγχρωμων να υιοθετήσουν το δυτικό πολιτισμό, οι μικτοί Ευρωαφρικανοί δεν ήταν σε θέση να παράξουν τόσο μεγάλο αριθμό ατόμων με εξαιρετικές επιδόσεις στις επιστήμες και τις τέχνες. Ένας παράγοντας που δεν βοηθούσε κατά τη γνώμη του ήταν επίσης η έλλειψη μεγάλων πόλεων λόγω του αντίξοου κλίματος. Παρόλ’ αυτά, κατά τον Μεσοπόλεμο θα παρέμεναν και εκείνοι οι θεωρητικοί που θεωρούσαν την επιστροφή των χαμένων αποικιών ως προϋπόθεση για την ανάκαμψη του παγκόσμιου κύρους της Γερμανίας. Παράλληλα δεν επιθυμούσαν την φυλετική ανάμειξη των στρατιωτών για λογαριασμό του Ράϊχ²¹⁵. Μια άλλη σχολή σκέψης υπό τον Ντίντριχ Βέστερμαν ήταν υπέρ της προστασίας των ντόπιων από καταχρήσεις των αρχών αλλά ταυτόχρονα κατά της ιδέας της φυλετικής μίξης. Άλλοι όπως ο Φιλαλήθης Κουν συμμετείχε στην κατάπνιξη της εξέγερσης των φυλών Χερέρο και Νάμα.

Η φυλετική υγεία κατά τους Ναζί προϋπέθετε και την απαγόρευση γάμου και στείρωση των ατόμων με σωματική ή/και διανοητική αναπηρία. Τον Ιούλιο του 1932 η πρωσική κυβέρνηση είχε ετοιμάσει ένα νομοσχέδιο για την υποχρεωτική στείρωση των αναπήρων σωματικά ή/και

²¹⁴ Weikart, Richard. *Hitler's Ethic: The Nazi Pursuit of Evolutionary Progress*. Palgrave Macmillan, 2009., σ.55

²¹⁵ Hutton Christopher M. 2005, “Race and the Third Reich: Linguistics, Racial Anthropology and Genetics in the dialectic of the Volk”, σ.68

πνευματικά²¹⁶. Αυτή η ιδέα αποτελούσε αναπόσπαστο μέρος του “γερμανικού ολισμού”, ο οποίος πρέσβευε την αναζήτηση καθαρά “γερμανικών” τρόπων επιστημονικής και καλλιτεχνικής έκφρασης, με στόχο να γίνει “υπέρβαση του εβραϊκού υλισμού”, ο οποίος-κατά τους υπερσυντηρητικούς ναζιστές- ισοδυναμούσε με μια ξένη δύναμη εντός της Γερμανίας που εκπροσωπούσε τον μηχανιστικό τρόπο αντίδρασης και σκέψης και την έλλειψη αυθεντικότητας²¹⁷. Αντιπαρέθετε στην “αντικειμενική επιστήμη” τους “Νόμους της Φύσης” και οδήγησε τον Χανς Σεμ, επικεφαλής του κόμματος “Gauleiter” στη Βαυαρία να δηλώσει πως “ο εθνικοσοσιαλισμός είναι μια εφαρμοσμένη βιολογία”. Το κράτος της Βαϊμάρης-κατά τον Χίτλερ στο βιβλίο του “Ο Αγών μου”- ήταν “ένα νεκρό κράτος που επιβίωνε για χάρη της επιβίωσης” ως βάρος στο Γερμανικό λαό, μιας και δεν τον υπηρετούσε. Το κράτος θα έπρεπε να υπάρχει για να υπηρετεί έναν ανώτερο σκοπό. Ο Άλφρεντ Ρόζενμπεργκ-ένας από τους κορυφαίους ιδεολόγους του Ναζιστικού Κόμματος εγκαλούσε επιστήμονες που πρέσβευαν τον μηδενισμό και τον ατομισμό της παλιάς μηχανιστικής αντίληψης για τον κόσμο όπως ο Ζακ Λεμπ και προέτρεπε τους ανθρώπους να διαβάζουν περισσότερο Πλάτωνα, Καντ, Χιούστον Στιούαρτ Τσάμπερλεν και Γκαίτε, προκειμένου να αποκατασταθεί ένα καθαρότερο όραμα για τη φύση στη Γερμανία. Το κομματικό στέλεχος που θα αναλάμβανε την φυλετική παιδεία Καρλ Τσίμερμαν διακήρυξε την οργανική ενότητα που θα πρέπει να χαρακτηρίζει τη σχέση κουλτούρας-κράτους. Με την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία αυτά τα σχέδια θα λαμβάνονταν σοβαρά υπόψη από τη νέα κυβέρνηση και η ρητορική της Γερμανικής πολιτισμικής καθαρότητας αυξήθηκε δραματικά. Παράλληλα ελήφθησαν και τα πρώτα μέτρα προς την κατεύθυνση του κοινωνικού δαρβινισμού.. Τον Ιούλιο του 1933 επιβλήθηκε η ποινή της στέρωσης σε άτομα με χρόνιες ψυχικές ασθένειες, όπως η σχιζοφρένεια, η μανιοκατάθλιψη και η επιληψία, αλλά και σε τυφλούς χρόνια αλκοολικούς και κοινούς εγκληματίες του ποινικού δικαίου. Σε αυτόν ήρθε να προστεθεί νέος νόμος το 1935 που απαγόρευε τους γάμους με άτομα με σοβαρές ψυχικές και σωματικές ασθένειες, παράλληλα με τους νόμους της Νυρεμβέργης που στόχευαν ειδικά τους Εβραίους. Περίπου 400.000 άνθρωποι στειρώθηκαν μεταξύ 1933 και 1939²¹⁸. Οι άνθρωποι αυτοί δεν αντιμετωπιζόνταν απλώς ως πολίτες δευτέρας κατηγορίας, αλλά ως εχθροί της φυλετικής υγείας και ως άχρηστοι χαραμοφάηδες. Το καθεστώς προσπαθούσε να διαδώσει αυτή την εικόνα για

²¹⁶ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018., σ.146

²¹⁷ Harrington, Anne. *Reenchanted science : holism in German culture from Wilhelm II to Hitler*. Princeton University Press, 1996., σ.175

²¹⁸ Spielvogel, Jackson J., and David Redles. *Hitler and Nazi Germany: A History*. Routledge, 2020., σ.235

τους ανθρώπους με αναπηρίες με πολλούς τρόπους, είτε με ωμή προπαγάνδα η με έμμεση κατήχηση στα σχολεία, μέσω μαθηματικών προβλημάτων²¹⁹ φτάνοντας στα 1939 να εισάγει προγράμματα ευθανασίας για αυτά τα άτομα. Το πρώτο τέτοιο πρόγραμμα την άνοιξη εκείνου του έτους στόχευε στην εξόντωση των πνευματικά αναπήρων και των παραμορφωμένων βρεφών. Γύρω στα 6.000 τέτοια βρέφη πέθαναν με αυτό τον τρόπο. Στη δεύτερη φάση του συγκεκριμένου προγράμματος ο Χίτλερ έδωσε την εντολή στον επικεφαλής γραμματέα της Καγκελαρίας Φίλιπ Μπούλερ να ξεκινήσει την “ελεημοσύνη” προς τους διανοητικά ανάπηρους υπό την κωδική ονομασία T-4 (από τη διεύθυνση Τιεργκάρντεν 4 του Βερολίνου που βρισκόταν η Καγκελαρία). Διάφορες οργανώσεις επιμελήθηκαν την επιλογή και την μεταφορά των θυμάτων σε έξι στρατόπεδα εξόντωσης τα οποία διέθεταν θαλάμους αερίων, καμουφλαρισμένους ως λουτρά. Αμέσως μετά τη θανάτωση τα πτώματα καίγονταν. Αυτό το πρόγραμμα είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο περίπου 100.000 ανθρώπων. Όπως το έθεσε ο διευθυντής του κέντρου εξόντωσης του Χάρτνχαϊμ Κρίστιαν Βόρθ, οι εργαζόμενοι έπρεπε να οργανώσουν το χώρο ούτως ώστε να είναι έτοιμος για τις εκτελέσεις. Βασική υποχρέωση των εργαζομένων ήταν η σιωπή για τα τεκταινόμενα εντός του κέντρου εξόντωσης. Όποιος παρέβαινε τον κανόνα αυτό θα κατέληγε σε στρατόπεδο συγκέντρωσης και θα εκτελούνταν²²⁰. Παρόλες τις προσπάθειες του καθεστώτος να κρατήσει μυστικές τις διαδικασίες, ένα μεγάλο κύμα διαμαρτυρίας δεν άφησε το Χίτλερ να προχωρήσει τη διαδικασία και το φθινόπωρο του 1941 το πρόγραμμα T-4 είχε σταματήσει. Στο εξής όλη η κτηνωδία θα εξαπολύονταν εναντίον των Εβραίων της κατεχόμενης Ευρώπης.

Οι Ναζί εμπορούνταν από την άποψη πως άτομα σαν τους ομοφυλόφιλους διαμορφώνονταν κυρίως από γενετικές ανωμαλίες και ειδικά σε άτομα με εβραϊκό αίμα. Πίστευαν πως η αγροτική κοινωνία στην επαρχία ήταν αμόλυντη από τέτοια φαινόμενα και έρχονταν σε πολύ δύσκολη θέση όταν συναντούσαν τέτοιες περιπτώσεις στα χωριά. Ο Χάϊνριχ Χίμλερ θεωρούσε πως θα έπρεπε τα άτομα που συνδέονταν με ομοφυλοφιλική δραστηριότητα να πνίγονται, σε αναβίωση μιας αρχαίας γερμανικής πρακτικής. Παρότι αρχικά δεν εφαρμόστηκε η θανατική ποινή για τους ομοφυλόφιλους στα SS, με την πάροδο του χρόνου η στάση του σκλήραινε και επηρέαζε τον Χίτλερ. Αυτό που έγινε εντέλει το 1941, ήταν οι ομοφυλόφιλοι να στέλνονται σε στρατόπεδα συγκέντρωσης και να εκτελούνται εάν πιάνονταν στα πράσα να δραπετεύουν, ενώ και τα

²¹⁹ Ένα πρόβλημα μαθηματικών ανέφερε: Αν η κατασκευή ενός φρενοκομείου στοιχίζει 6 εκατομμύρια Ράϊχσμαρκ, με 15.000 Ράϊχσμαρκ πόσα τέτοια κτίρια μπορούν να χτιστούν;

²²⁰ Spielvogel, Jackson J., and David Redles. *Hitler and Nazi Germany: A History*. Routledge, 2020., σ.236

τακτικά δικαστήρια αύξησαν την ποινή από ευνουχισμό σε θανάτωση για τους ομοφυλόφιλους²²¹. Αρχικά, τα ομοφυλόφιλα στελέχη των SS απομακρύνονταν από το σώμα. Θεωρούσαν την ομοφυλοφιλία ως ιδιαίτερος καταστρεπτική για την φυλετική αναπαραγωγή και δρομολόγησαν την στέρωση αυτών των ατόμων σε σύντομο χρονικό διάστημα μετά την αναρρίχηση τους στην εξουσία. Αν και κανένας νόμος δεν ψηφίστηκε, οι διακρίσεις εναντίον τους λάμβαναν ενδημικό χαρακτήρα. Η εκστρατεία εναντίον τους εντάθηκε όταν διευθυντής της Αστυνομίας ανέλαβε ο Χάινριχ Χίμλερ τον Ιούνιο του 1936. Οι Ναζί και ο ίδιος ο Χίτλερ εξέφραζαν περιφρόνηση για τους ζητιάνους και γενικότερα τους ανθρώπους του περιθωρίου. Ζητούνταν από τους πολίτες να κρατούν τα χρήματά τους για τις επίσημες φιλανθρωπικές δραστηριότητες και πως η Γερμανία ήταν αρκετά φτωχή για να τρέφει “ζητιάνους πλήρους απασχόλησης, τεμπέληδες, μεθύστακες και απατεώνες”. Η σκέψη του Χίτλερ ήταν μια ακόμη πραγμάτωση των παλαιών Γερμανικών στερεοτύπων της αστικής τάξης για τη φτώχεια, σύμφωνα με την οποία η εν λόγω κατηγορία ανθρώπων που δεν μπορούσε να πληροί τα κριτήρια της δουλειάς, της καθαριότητας και της αποχής από τη μέθη ήταν “έκφυλοι” και “παράσιτα”²²². Ο Χίμλερ και πολλοί αξιωματικοί της Αστυνομίας-οπως ο Κουρτ Νταλούγκε της ένστολης Αστυνομίας (Ordnung) και ο Άρθουρ Νέμπε της Αστυνομίας για το Έγκλημα (Kripo) πίεζαν το Χίτλερ να επιβάλλει την “προληπτική σύλληψη” για ανθρώπους που είχαν τελέσει στο παρελθόν διάφορα αδικήματα. Σύντομα αυτό έγινε πράξη με την θέσπιση Πρωσικού-στις 13 Νοεμβρίου-και ομοσπονδιακού νόμου-στις 24 Νοεμβρίου για τους επικίνδυνους κατ’ έξιν παραβάτες του νόμου. Πιο συγκεκριμένα, το Πρωσικό διάταγμα όριζε πως ένα άτομο μπορούσε να τεθεί υπό “προστατευτική κράτηση” εάν εκείνοι διέπρατταν προμελετημένα εγκλήματα ή πλημμελήματα κατ’ εξακολούθηση, με ελάχιστη φυλάκιση έξι μηνών²²³. Ακόμη αναφερόταν πως θα ίσχυαν ποσοστάσεις ανά συνοικία για τη σύλληψη πολλών ατόμων με βεβαρυμένο ποινικό μητρώο.

Ήδη πριν από την εφαρμογή του νόμου, ο Νταλούγκε ανέφερε πως η Κρίπο είχε ήδη αρχίσει την αποστολή “ακοινωνικών” ατόμων σε ειδικά στρατόπεδα συγκέντρωσης, προς καταναγκαστική εργασία. Μέσα σε αυτούς περιλαμβάνονταν και άτομα με ποινικό μητρώο που είχαν αφεθεί ελεύθεροι με την λήξη της ποινής τους, χωρίς να έχουν κάνει καμία αξιόποινη πράξη. Αυτό

²²¹ Spielvogel, Jackson J., and David Redles. *Hitler and Nazi Germany: A History*. Routledge, 2020.,σ.236

²²² Gellately, Robert. *Backing Hitler: Consent and Coercion in Nazi Germany*. Oxford University Press, 2001.,σ.90

²²³ Gellately, Robert. *Backing Hitler: Consent and Coercion in Nazi Germany*. Oxford University Press, 2001.,σ.91

γινόταν μονομερώς από την Κρίπο, χωρίς προηγούμενη γνώση των δικαστηρίων. Κατ'αυτόν τον τρόπο πίστευαν πως θα εξαφάνιζαν την εγκληματικότητα, εξαφανίζοντας τα άτομα που την ασκούν. Ιδιαίτερο φως στην καταπολέμηση της εγκληματικότητας τους πρώτους μήνες διακυβέρνησης από το Χίτλερ και τους Ναζί μας ρίχνει η δήλωση του επικεφαλής της Κρίπο στο Βερολίνο Φρίντριχ Σνάϊντερ με βάση την οποία οι κλοπές και οι διαρρήξεις είχαν μειωθεί δραματικά και παρέπεμπε στα νέα μέτρα περί “προληπτικής κράτησης”²²⁴. Στις αρχές του 1937 η Κρίπο εξέδωσε μια λίστα με άτομα που θεωρούνταν επαγγελματίες και κατ'έξη εγκληματίες. Ο Χίμλερ έδωσε την εντολή στις 9 Μαρτίου για “ειδική δράση” με στόχο τη σύλληψη 2.000 ανέργων που κατά τη γνώμη της Κρίπο αποτελούσαν κατ'έξιν παραβάτες του νόμου. Ο ενθουσιασμός ήταν τέτοιος που κατέγραψαν 2.572 συλλήψεις, από τους οποίους μόνο 171 είχαν παραβιάσει τους όρους της αποφυλάκισής τους. Το σύνολο αυτών των ανθρώπων στο παρελθόν είχε επιτελέσει αδικήματα διάρρηξης (938), κλοπής (741), βιασμού (495), απάτης (436), ένοπλης ληστείας (56), διακίνησης κλεμμένων αντικειμένων (86). Μόνο 85 από αυτούς ήταν γυναίκες²²⁵. Τελικά, τον Δεκέμβριο του 1937, το Υπουργείο Εσωτερικών εξέδωσε διαταγή για τη σύλληψη “ζητιάνων, αλητών, εκδιδομένων γυναικών, αλκοολικών με μεταδοτικές ασθένειες-ειδικά τις σεξουαλικά μεταδιδόμενες- οι οποίοι παραβιάζουν τους κανονισμούς που έχουν θέσει οι υγειονομικές αρχές”²²⁶, δηλαδή τους ανθρώπους που κρίνονταν ανίκανοι να ζήσουν κοινωνικά, οι “Gemeinschaftsunfähig”. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα ήταν αρμοδιότητα της ΚρίΠο. Αποστολή της ήταν να συλλαμβάνει όλα τα -κατά το καθεστώς- “αντικοινωνικά στοιχεία”. Η αναδημιουργία του “φυλετικά καθαρού” γερμανικού λαού εξαρτιόταν από αυτό. Η κίνηση της απομόνωσης των “έκφυλων στοιχείων” από την υπόλοιπη κοινωνία αποσκοπούσε φυσικά στην απόσπαση της επιδοκίμασίας από την πλειοψηφία των Γερμανών πολιτών. Μέσα στον επόμενο χρόνο συνελήφθησαν τουλάχιστον 10.000 άτομα που ενέπιπταν σε αυτήν την κατηγορία και στάλθηκαν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης για καταναγκαστική εργασία, όπου η πλειοψηφία απεβίωσε σύντομα λόγω των άθλιων συνθηκών εργασίας και διαβίωσης. Αλλά οι στόχοι δεν ήταν αποκλειστικά αυτές οι κατηγορίες ανθρώπων.

²²⁴ Gellately, Robert. *Backing Hitler: Consent and Coercion in Nazi Germany*. Oxford University Press, 2001., σ.92

²²⁵ Gellately, Robert. *Backing Hitler: Consent and Coercion in Nazi Germany*. Oxford University Press, 2001., σ.96

²²⁶ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018., σ.148

Εξίσου στόχοι θεωρούνταν οι Σίντι και οι Ρομά, περίπου 30.000 στη Γερμανία εκείνη την περίοδο. Εκείνοι οδηγήθηκαν σε μεγάλες έρημες ιδιωτικές εκτάσεις, όπου έγινε και η κατάταξή τους φυλετικά από ένα κλιμάκιο επιστημόνων-χρηματοδοτούμενο από τα SS το 1935. Το συμπέρασμα των ναζιστών ήταν ότι το 90% αυτών των ανθρώπων ήταν φυλετικά ανάμεικτοι και άρα προδιατεθειμένοι στην εγκληματικότητα και αντικοινωνικότητα. Επίσης, υπήρχαν γύρω στα 600 παιδιά μικτής Γαλλογερμανικής καταγωγής- παιδιά από την κατεχόμενη ζώνη της Ρηνανίας- και το 1937 385 από αυτά τα παιδιά στερώθηκαν²²⁷. Υπήρξε σχέδιο εκτοπισμού τους, το οποίο ακυρώθηκε από το φόβο της διεθνούς κατακραυγής. Οι Σόρβοι, μια μικρή σλαβική εθνότητα στα σύνορα της Σαξονίας με τη Σιλεσία συνιστούσαν με τη σειρά τους μια ακόμη πηγή ανησυχίας για τη ναζιστική ηγεσία, αφού οι ηγέτες τους είχαν αιτηθεί στο Συνέδριο των Βερσαλλιών την ανεξαρτητοποίησή τους σε κράτος. Όσο η Γερμανία παρέμενε αδύναμη, ο Χίτλερ δεν προέβη σε καμία κίνηση για την περιθωριοποίηση και εξουδετέρωσή τους, φοβούμενος αντίποινα για τους Γερμανούς της Τσεχοσλοβακίας και της Πολωνίας. Με την διάλυση της Τσεχοσλοβακίας, οι πληθυσμοί αυτοί σύντομα εστάλησαν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης²²⁸. Το Μάιο του 1940 μια ιδέα του Χίμλερ για εκτοπισμό των Σόρβων στην Πολωνία ματαιώθηκε, υπό το πρίσμα της κατακραυγής των Δυτικών δυνάμεων.

Δ' ενότητα:

Οικονομική πολιτική του καθεστώτος

1ο κεφάλαιο:

Το πρόβλημα του ισοζυγίου πληρωμών και ο επανεξοπλισμός

Οι στόχοι του Χίτλερ για την οικονομία μπορούσαν να θεωρηθούν πως ευνοούσαν την κατώτερη μεσαία τάξη²²⁹. Ένας από τους βασικότερους οικονομικούς στόχους του Χίτλερ ήταν η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, όπως ξεκαθάρισε στην ραδιοφωνική ομιλία του της 1ης Φεβρουαρίου 1933²³⁰, καθώς και η κατάρτιση ενός τετραετούς σχεδίου διάσωσης των αγροτών και των εργατών. Οι οικονομικές σκέψεις του Χίτλερ σχετίζονταν πάντα με την ανάκαμψη της

²²⁷ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018.,σ.149

²²⁸ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018.,σ.150

²²⁹ Spielvogel, Jackson J., and David Redles. *Hitler and Nazi Germany: A History*. Routledge, 2020. ,σ.122-23

²³⁰ Tooze, Adam. *The Wages of Destruction: The Making and Breaking of the Nazi Economy*. Penguin Publishing Group, σ.70

οπλικής βιομηχανίας και τον πόλεμο. Το σχέδιό του ήταν να εκτυπώσει χρήματα και να ενισχύσει τη βιομηχανία από τον κρατικό προϋπολογισμό για να πείσει τους βιομηχάνους να προσλάβουν περισσότερα άτομα για τα εργοστάσιά τους. Και εκείνοι θα γίνονταν οι εργολάβοι των μεγάλων παραγγελιών που θα τους έδινε το κράτος. Θεωρούσε πως η Βέρμαχτ θα έπρεπε να έχει τον πρώτο λόγο στην κατανομή των κονδυλίων. Στο υπουργικό συμβούλιο όμως δεν υπήρχε απόλυτη συμφωνία σχετικά με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Ο διοικητής της Deutsche Bank Χανς Λούθερ παρέμεινε επικεφαλής εξαιτίας της πολύ μεγάλης φήμης του. Ο νέος υπουργός Οικονομικών Σβέριν φον Κρόσιγκ ήταν ορκισμένος αντίπαλος της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας με επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού, σε αργή συνεργασία με τον κυβερνητικό εταίρο Άλφρεντ Χούγκεμπεργκ του Γερμανικού Εθνικιστικού Κόμματος²³¹. Και οι δύο δεν επιθυμούσαν να δουν περισσότερη χρηματοδότηση να ρέει προς δημιουργία νέων θέσεων εργασίας από το φόβο που είχαν για χρεοκοπία. Ούτε λόγος για περισσότερη φορολόγηση των επιχειρηματιών, των βιομηχάνων και των εφοπλιστών. Σύννεφα εμφανίζονταν και στην κοινωνία, όπου η πλειοψηφία των ψηφοφόρων του δεν φάνηκε να ανυπομονεί για τον επανεξοπλισμό της χώρας, αφού το Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα δεν έπεισε παρά μόνο λίγο πιο πάνω από το 1/3 των γερμανών ψηφοφόρων²³².

Στις 3 Φεβρουαρίου του 1933 ο Χίτλερ απευθύνθηκε στους στρατιωτικούς, παρουσία του νέου υπουργού Άμυνας Βέρνερ φον Μπλόμπεργκ, τους ανέλυσε τη σκέψη του όπως είχε αποκρυσταλλωθεί στο έργο “Ο Αγών μου”. Τους μίλησε για την ανάγκη της άμυντικής επάρκειας απέναντι στην Γαλλία και τους συμμάχους της και την θεμελίωση των επανεξοπλισμών πάνω στη συντριβή του κομμουνισμού και την δημιουργία απασχόλησης των εργατών και των αγροτών. Τόνισε επίσης την τεράστια αξία του ζωτικού χώρου (Lebensraum) στην ανατολική Ευρώπη για την επισιτιστική επάρκεια της Γερμανίας στη μάχη της με τις δυνάμεις της Δύσης για εμπορική και πολιτική κυριαρχία στον κόσμο. Τις ίδιες ιδέες υποστήριξε και στις 20 Φεβρουαρίου, στη συνάντηση με τους βιομηχάνους στη βίλα του Γκαίρινγκ με παρόντες τους σημαντικότερους μεγιστάνες της χώρας όπως τους Γκέοργκ φον Σλίτζνερ-δεύτερο τη τάξει στέλεχος της IG Farben- τον Κρουπ φον Μπόλεν επικεφαλής του κολοσσού της μεταλλουργικής βιομηχανίας Krupp και τον Άλμπερτ Βόγκλερ, διευθύνοντα σύμβουλο της

²³¹Tooze, Adam. *The Wages of Destruction: The Making and Breaking of the Nazi Economy*. Penguin Publishing Group, 2008., σ.217

²³²Tooze, Adam. *The Wages of Destruction: The Making and Breaking of the Nazi Economy*. Penguin Publishing Group, σ.72

“Ηνωμένης Χαλυβουργίας”(Vereinigte Stahlwerke). Απογοητεύτηκαν λόγω της έμφασης που έδωσε ο Χίτλερ στην φιλολογία περί “ξεπλύματος της ήττας του 1918” και όχι σε οικονομικά ζητήματα. Όσον αφορούσε τον οικονομικό τομέα, ο Χίτλερ αρκέστηκε να κάνει μια νύξη στην αναγκαιότητα του τερματισμού της δημοκρατίας της Βαϊμάρης, εφόσον αυτή η πορεία φάνηκε να οδηγεί στην ενδυνάμωση του σοσιαλισμού και του κομμουνισμού. Συνεπώς, κατέληξε πως η Δημοκρατία ήταν ασύμβατη με την οικονομία της αγοράς²³³. Ο εκπρόσωπος των επιχειρηματιών Κρουπ φον Μπόλεν βλέποντας την άρνηση του Χίτλερ να μπει σε βαθιές λεπτομέρειες για την οικονομία και την άρνησή του να διαπραγματευτεί τα σχέδιά του για το μέλλον της Γερμανίας ανέφερε πως όλοι οι παρευρισκόμενοι ενδιαφέρονταν ειλικρινά για τον συντομότερο δυνατό τερματισμό της πολιτικής κρίσης.

Αμέσως μετά από την αποχώρηση του Χίτλερ και του Γκαίρινγκ, ο Σαχτ πρότεινε στους επιχειρηματίες να προβούν σε εκλογική δωρεά προς την κυβέρνηση ύψους 3 εκατομμυρίων μάρκων. Λίγες μέρες αργότερα, έφθασαν στο γραφείο του Σαχτ χρήματα από 17 επιχειρηματικούς οργανισμούς με μεγαλύτερη τη συμμετοχή των IG Farben (400.000 μάρκα), της Deutsche Bank (200.000 μάρκα), της Ένωσης των Βιομηχανιών Εξόρυξης (400.000 μάρκα) καθώς και της Έκθεσης Αυτοκινήτων του Βερολίνου (100.000 μάρκα) με μικρότερη τη συνεισφορά των εταιρειών ηλεκτρικών ειδών όπως η AEG και η Telefunken. Αυτές οι δωρεές βοήθησαν το Ναζιστικό Κόμμα να επιβιώσει των οικονομικών δυσκολιών που το ταλάνιζαν μέχρι εκείνο τον καιρό²³⁴. Με την ενθάρρυνσή του Χίτλερ, οι επιχειρηματίες εξήσκησαν όλη τους την αυθαιρεσία μέσα στο αυταρχικό κλίμα που είχε δημιουργήσει ο ίδιος και το Ναζιστικό Κόμμα.

Μια ακόμη προτεραιότητα ήταν η παρακράτηση συναλλάγματος για την χρηματοδότηση των σχεδίων του. Επειδή μέχρι τότε ο διοικητής της Deutsche Bank Χανς Λούθερ ήταν οικονομικά φιλελεύθερος και δεν εφάρμοζε κανένα μέτρο παρακράτησης συναλλάγματος, ο Χίτλερ τον αντικατέστησε στις 16 Μαΐου με τον Χιάλμαρ Σαχτ, ο οποίος και τελικά εφήρμοσε το μέτρο. Ένα ακόμη βήμα του νέου διοικητή ήταν να αναγγείλει την πληρωμή των δανείων προς τους

²³³ Tooze, Adam. *The Wages of Destruction: The Making and Breaking of the Nazi Economy*. Penguin Publishing Group, 2008.,σ.138

²³⁴ Tooze, Adam. *The Wages of Destruction: The Making and Breaking of the Nazi Economy*. Penguin Publishing Group, 2008.,σ.140

ξένους πιστωτές - πριν τον Ιούλιο του 1931- σε Ράϊχσμαρκ²³⁵. Αν και οι πληρωμές σε ξένο συνάλλαγμα συνεχίστηκαν για λίγο καιρό ακόμη, το 1934 σταμάτησαν εντελώς.

Η οικονομία έδειξε πως θα μπορούσε να ανακάμψει γρήγορα ήδη από τον χειμώνα του 1932-33, με την άνοδο της βιομηχανικής παραγωγής - λόγω αύξησης των επενδυτικών κεφαλαίων και των προσλήψεων - ενώ από τον Ιανουάριο του 1933, ο αριθμός των ανέργων μειώθηκε αισθητά²³⁶ και μέχρι τον Σεπτέμβριο είχε φτάσει τα 4 εκατομμύρια Γερμανούς. Στο πλαίσιο του προγράμματος “Ράϊνχαρντ”-επονομαζόμενο από τον γενικό γραμματέα του υπουργείου Οικονομικών Φριτς Ράϊνχαρντ, δραστήριο μέλος του ναζιστικού Κόμματος, εξειδικευμένος στα εργασιακά ζητήματα από την προηγούμενη χρονιά- το καλοκαίρι του 1933, ένα δισεκατομμύριο Ράϊχσμαρκ απελευθερώθηκαν για την κατασκευή βασικών υποδομών όπως δρόμων, καναλιών, γεφυρών και δημοσίων κτιρίων είτε από το κράτος είτε -κυρίως- από ιδιώτες στους οποίους δόθηκαν μεγάλες φοροαπαλλαγές για την κατασκευή νέων βιομηχανιών²³⁷. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε και στην κατασκευή μεγάλων αυτοκινητόδρομων στην ύπαιθρο υπό την επιμέλεια του αρχιτέκτονα Φριτς Τοτ. Η ύπαιθρος επηρεάστηκε σημαντικά με πολλούς αγρότες να επιστρατεύονται στην εκχέρσωση εδαφών και τη δημιουργία νέων αγροκτημάτων. Πεισιμένα πως ένα δεύτερο τέτοιο πρόγραμμα ήταν επιβεβλημένο, τα μέλη της κυβέρνησης ανακοίνωσαν και νέο σχέδιο Ράϊνχαρντ για το χειμώνα με 500 εκατομμύρια Ράϊχσμαρκ να δεσμεύονται για περισσότερες συντηρήσεις και ανακαινίσεις, ενώ 300 ακόμη για την κατασκευή νέων κτιρίων. Μέλημα της κυβέρνησης αποτελούσε και η απομάκρυνση όσο το δυνατόν περισσότερων νέων από την αγορά εργασίας μέσω της δημιουργίας της Εθνικής Οργάνωσης Εθελοντικής Εργασίας και η μείωση του εργασίμου χρόνου προς υποβοήθηση των προσλήψεων. Ένα μέτρο που στόχευε στην απόσυρση των γυναικών από την αγορά εργασίας ήταν το δάνειο γάμου²³⁸, το οποίο δινόταν σε νιόπαντρα ζευγάρια με την προϋπόθεση ο σύζυγος να έχει μηνιαίο εισόδημα τουλάχιστον 125 ράϊχσμαρκ το μήνα. Τα παραπάνω μέτρα σε συνδυασμό και με μεγάλες επιστροφές φόρων στις επιχειρήσεις -αρχής γενομένης από το 1932- και την κατάργηση του φόρου καυσίμων-οπότε και μειώθηκε το κόστος μετακίνησης- βοήθησαν στην αποκατάσταση

²³⁵ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018.,σ.115

²³⁶ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018.,σ.110

²³⁷ Spielvogel, Jackson J., and David Redles. *Hitler and Nazi Germany: A History*. Routledge, 2020., σ.123

²³⁸ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018.,σ.111

της εμπιστοσύνης μεταξύ κυβέρνησης, λαού και επιχειρήσεων, με τον τελικό στόχο να είναι η ώθηση στις βιομηχανικές επενδύσεις. Όπως διαβεβαίωσε ο Χίτλερ τους επιχειρηματίες, βιομήχανους και εφοπλιστές δεν θα υπήρχαν πειράματα με την οικονομία.

Ένας ακόμη διακηρυγμένος στόχος του καθεστώτος-τον οποίο υποβοήθησαν τα παραπάνω μέτρα- ήταν κάθε Γερμανός να μπορεί να αγοράσει ένα αυτοκίνητο. Μετά τη μείωση του φόρου στα καύσιμα και την απαλλαγή από φόρο οι πωλήσεις αυτοκινήτων αυξήθηκαν πολύ εντός του 1933 και το 1934 διπλασιάστηκαν σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά²³⁹. Το 1934 έγινε παραγγελία για κατασκευή 7.000 χιλιομέτρων αυτοκινητόδρομου, κίνηση η οποία έδωσε σημαντική ώθηση και σε άλλες παρεμφερείς βιομηχανίες όπως του χάλυβα.

Παράλληλα έγινε προσπάθεια αξιοποίησης της νομισματικής αδυναμίας που παρουσίασαν οι Ηνωμένες Πολιτείες από τον Σαχτ, ο οποίος μετέβη και στις ΗΠΑ για να βολιδοσκοπήσει μια νέα διευθέτηση του δημόσιου χρέους της Γερμανίας²⁴⁰.

Υπήρξε αρκετή αντιπαράθεση για την επιλογή της κυβέρνησης να χρηματοδοτήσει τα προγράμματα δημιουργίας θέσεων εργασίας με νέα εκτύπωση χρήματος. Οι ορθόδοξοι οικονομολόγοι προέβλεπαν πως αυτή η κίνηση σίγουρα θα κατέληγε σε έκρηξη του πληθωρισμού η οποία θα λειτουργούσε ως τροχοπέδη για το εισόδημα των εργαζομένων. Από την άλλη ενισχυόταν η άποψη πως σε συνθήκες μαζικής ανεργίας οι νέες θέσεις εργασίας θα ενίσχυαν και την παραγωγικότητα, συνεπώς θα ισοσκελιζόταν η έκρηξη της ζήτησης. Αν ληφθεί υπόψη το γεγονός πως έξι εκατομμύρια άνεργοι σε εργοστάσια που λειτουργούσαν με κάτω από το 50% της χωρητικότητάς τους, τότε δεν προκαλεί εντύπωση πως η τελευταία σχολή σκέψης υπό τον Σαχτ θριάμβευσε. Επιπλέον ο Σαχτ είχε ήδη εμφανίσει δείγμα της οικονομικής του πολιτικής, όταν χειρίστηκε -ως επίτροπος οικονομικού συναλλάγματος- την αποκλιμάκωση του πληθωρισμού του 1923 με τη δημιουργία του "Rentenmark". Οι εργοδότες το 1933 δεν προέβαιναν τόσο σε μειώσεις μισθών όσο σε απόλυση προσωπικού και μείωση του ωραρίου εργασίας τους. Παρόλα αυτά το 1933 οι προοπτικές κέρδους για τους εργοδότες είχαν αυξηθεί μετά το πάγωμα των μισθών και την καταστροφή των συνδικάτων²⁴¹.

²³⁹ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018.,σ.111

²⁴⁰ Tooze, Adam. *The Wages of Destruction: The Making and Breaking of the Nazi Economy*. Penguin Publishing Group, 2008.,σ.75

²⁴¹ Tooze, Adam. *The Wages of Destruction: The Making and Breaking of the Nazi Economy*. Penguin Publishing Group, 2008.,σ.142

Όσον αφορά την αγροτική οικονομία, υπήρξε τεράστια πτώση των εσόδων και της παραγωγής κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, καθώς είχε μπει φόρος στις ζωοτροφές²⁴² και οι τιμές των βιομηχανικών προϊόντων είχαν εκτιναχθεί στα ύψη. Σε παραλληλισμό με την φτηνή εισροή αγροτικών προϊόντων από τις γειτονικές Κάτω Χώρες και τη Σκανδιναβία συντελούσε στη πίεση για μείωση των τιμών στα αγροτικά προϊόντα, γεγονός που οδήγησε πολλούς αγρότες στην εξαθλίωση. Ενδεικτικό της κακής κατάστασης της αγροτικής οικονομίας ήταν το γεγονός πως οι περιπτώσεις επικείμενων κατασχέσεων σε αγροτικές περιουσίες αυξήθηκαν από 2.554 σε 6.200. Τον Ιανουάριο του 1933 η Αγροτική Ομοσπονδία του Ράιχ διαμαρτυρήθηκε στην κυβέρνηση Σλάιχερ πως η κατάσταση της αγροτικής οικονομίας ήταν χειρότερη και από την κατάσταση που θα ήταν με μια μαρξιστική κυβέρνηση²⁴³. Ο φόβος της πείνας εξάλλου διακατείχε και το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού που είχε ζήσει τον αποκλεισμό του πρώτου παγκοσμίου πολέμου και δεν ήθελε να ξαναζήσει το θάνατο από πείνα τουλάχιστον 600.000 ανθρώπων σε Γερμανία και Αυστρία.

Μια από τις πρώτες κινήσεις της κυβέρνησης του Χίτλερ ήταν να επιβάλλει ποσοστώσεις στις εισαγωγές²⁴⁴ και να προστατεύσει τους αγρότες από τους πιστωτές τους. Σημαντική ήταν η περίοδος που υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης ήταν ο Βάλτερ Νταρρέ, ένας απογοητευμένος μικροαστός γεννημένος στην Αργεντινή, ο οποίος ολοκλήρωσε την εκπαίδευσή του μετά τον πόλεμο στο Αγροτικό Πανεπιστήμιο του Χάλε-ειδικευόμενος στην εκτροφή χοίρων-και γνώρισε το Χίτλερ το 1930 μέσω κοινών φίλων στη Θουριγγία. Σύντομα έγινε μέλος του ναζιστικού κόμματος και επιφορτίστηκε με το καθήκον να οργανώσει από το μηδέν μια ναζιστική αγροτική οργάνωση, η οποία μετά από 3 χρόνια είχε κυριαρχήσει στις βόρειες και ανατολικές αγροτικές περιοχές της Γερμανίας. Πρώτη επίδειξη της επιτυχίας της οργάνωσής του μπορεί να θεωρηθεί η γιορτή και επίσημη ημέρα των αγροτών για την επιτυχή σοδειά το Οκτώβριο του 1933 -οι γιορτές αυτές θα παραμείνουν ένας θεσμός με απήχηση μέχρι και την κατάρρευση το 1945-, ενώ τον επόμενο μήνα έρχεται έβδομος σε ψήφους στο Ράιχσταγκ πίσω από τους Χίτλερ, Ες, Φρικ, Γκαίρινγκ, Γκέμπελς και Ρεμ. Η εστίαση εδώ θα πρέπει να δοθεί στην πεποίθησή του πως οι Γερμανοί ήταν εξ ορισμού ένας ισχυρός λαός λόγω της σύνδεσής τους με τη γη. Όμως, λόγω της κυριαρχίας του -Εβραϊκού κατά τη γνώμη του- υλισμού απώλεσαν τη γη τους κατά τη διάρκεια

²⁴² Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018. ,σ.112

²⁴³ Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018.,σ.112

²⁴⁴Tooze, Adam. *The Wages of Destruction: The Making and Breaking of the Nazi Economy*. Penguin Publishing Group, 2008. ,σ.217

του 18ου και του 19ου αιώνα και στοιβάχτηκαν στις πόλεις όπου έχασαν κάθε επαφή με τη γη που είχαν για αιώνες και έτσι, την ικανότητά τους να συντηρήσουν το γερμανικό έθνος. Οι Mischlinge (μιγάδες) και οι “Gemeinschafts Fremde” (οι ξένοι από την φυλετική κοινότητα) έπρεπε να απομονωθούν²⁴⁵. Η απομόνωση αυτή -στην καλύτερη των περιπτώσεων- σήμαινε άρνηση προοπτικών για επαγγελματική ανέλιξη και πλήρη αφομοίωση στο νέο Ράιχ και -στη χειρότερη- εγκλεισμό σε στρατόπεδο συγκέντρωσης και άρνηση του δικαιώματος της ζωής. Η θεωρία του είχε μεγάλη απήχηση και στα SS, ο ηγέτης των οποίων Χάινριχ Χίμλερ τον είχε προσεγγίσει ήδη από τη δεκαετία του 1920 μέσω της εθνικιστικής οργάνωσης Artamenen κι έτσι ο Νταρρέ είχε σημαντικό λόγο στην διαμόρφωση των SS από μια απλή ορκισμένη αδελφότητα σε μια ένωση αδελφοτήτων με φυλετικό προσανατολισμό και δημιούργησε το γραφείο στο οποίο απευθύνονταν οι άνδρες των SS για να εγκρίνει τη σύντροφό τους²⁴⁶ (SS-Sipenamt). Αυτή ήταν η αρχή της διαπλοκής μεταξύ του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και των Σωμάτων Ασφαλείας στα οποία ο Νταρρέ είχε την απαίτηση από τους υφισταμένους του να θητεύουν. Το όραμά του ήταν να συνδεθεί η διατροφική επάρκεια του Ράιχ με την ανάπλαση ικανών ανδρών που θα μπορούσαν και να καλλιεργούν αλλά και να εποπτεύουν τη γενικότερη πορεία του Γερμανικού έθνους στον εθνικοσοσιαλισμό. Ο σύνδεσμος μεταξύ των 2 υπουργείων ήταν ο υφυπουργός του Νταρρέ Χέρμπερτ Μπάκε.

Εν ολίγοις, στην οικονομία προείχε ο επανεξοπλισμός. Με την προσάρτηση της Αυστρίας, η Γερμανική οικονομία ωφελήθηκε από την απορρόφηση περίπου 401.000 ανέργων από την Αυστρία και το παραγωγικό δυναμικό της Γερμανίας αυξήθηκε κατά 30-40% του προηγούμενου αριθμού. Μακροπρόθεσμα όμως απλά πρόσθεσε ένα περαιτέρω δημοσιονομικό βάρος αφού η Αυστριακή οικονομία εξαρτώνταν και αυτή σε μεγάλο βαθμό από τις εισαγωγές. Σε αυτό βοήθησε σημαντικά η οικειοποίηση των Αυστριακών αποθεμάτων σε ξένο συνάλλαγμα (345 εκατομμύρια Ράιχσμαρκ), τα οποία ανέρχονταν σε 782 εκατομμύρια Ράιχσμαρκ.

Επιπλέον, σημαντικό γεωστρατηγικό όφελος υπήρξε η μεγαλύτερη εξάρτηση των χωρών της νοτιοανατολικής Ευρώπης από τη Γερμανία. Επί παραδείγματι, η Ουγγαρία αύξησε την εξάρτησή της για τις εισαγωγές από τη Γερμανία από 26% σε 44% και το ποσοστό των εισαγωγών της Γιουγκοσλαβίας αυξήθηκε από 32 σε 43%. Αυτή η ανοδική πορεία στις εισαγωγές από τη Γερμανία ήρθε ως αποτέλεσμα νέων εμπορικών συμφωνιών που έγιναν μεταξύ αυτών των

²⁴⁵Spielvogel, Jackson J., and David Redles. *Hitler and Nazi Germany: A History*. Routledge, 2020., σ.114

²⁴⁶Tooze, Adam. *The Wages of Destruction: The Making and Breaking of the Nazi Economy*. Penguin Publishing Group, 2008., σ.218

χωρών και της Γερμανίας, με το νέο στρατηγικό πλεονέκτημα που προσέφερε στη Γερμανία το Anschluss. Αντιθέτως για την Τσεχοσλοβακία ήταν ένα σημαντικό πλήγμα καθώς τώρα ήταν περικυκλωμένη από τρεις μεριές από τα Γερμανικά στρατεύματα. Το Ράιχ από τη μεριά του συνειδητοποιούσε πως τα αποθέματα ξένου συναλλάγματος που είχαν συγκεντρωθεί το 1936 είχαν ήδη ξοδευθεί και χρειαζόταν επειγόντως αποθεματικά. Ακόμη, η αύξηση των εξαγωγών που είχε σημειωθεί το 1937 είχε φθάσει στο τέλος της. Το παγκόσμιο εμπόριο συνολικά είχε μειωθεί κατά 20% εκείνη τη χρονιά και η κεντρική τράπεζα εμφάνιζε από τον Ιανουάριο συνεχώς ελλείμματα. Τα ελλείμματα ήταν αρκετά μεγάλα, ώστε σε συνεδρίαση της επιτροπής του Τετραετούς Πλάνου στις 10 Φεβρουαρίου 1938 να συζητηθεί όχι μόνο το ενδεχόμενο των περικοπών στην παραγωγή καταναλωτικών αγαθών, αλλά και των περικοπών σε βασικά εξοπλιστικά προγράμματα του καθεστώτος.

Ο Χέρμαν Γκαίρινγκ ανακοίνωσε στις 14 Οκτωβρίου 1938 πως η Αεροπορία θα ενισχυόταν στο πενταπλάσιο. Ήδη είχε δοθεί η παραγγελία για 7.000 βομβαρδιστικά Ju-88. Ο στρατός ξηράς επίσης θα ενισχυόταν με τανκς και πυροβολικό, είχαν παραγγελθεί περίπου 1.2 εκατομμύρια τόνοι ατσαλιού -από 400.000 που διέθεταν ως τότε- ενώ θα επιταχυνόταν και η τεχνολογική αναβάθμιση του Ναυτικού το οποίο αναμενόταν σε έξι χρόνια από την έναρξη του προγράμματος να είναι έτοιμο να ανταγωνιστεί το Βρετανικό ναυτικό. Ο Χάινριχ Κόπενμπεργκ υπήρξε κινητήριος δύναμη πίσω από αυτή τη δραματική αύξηση της παραγωγής στρατιωτικού υλικού και ήλεγχε τη διαδικασία από τα κεντρικά γραφεία της εταιρείας Junkers στο Ντεσάου. Επεδίωκε να επεκτείνει το μοντέλο μαζικής παραγωγής του Χένρυ Φορντ στην πολεμική βιομηχανία. Κάθε εργοστάσιο της εταιρείας θα εξειδικευόταν στην παραγωγή είτε καυσίμων, είτε φτερών, είτε μηχανών είτε στην τελική συναρμολόγηση των αεροσκαφών²⁴⁷. Το Δεκέμβριο δόθηκε η παραγγελία σε μεγάλα ναυπηγεία της χώρας να φτιαχτούν έξι γιγάντια θωρηκτά, συνοδευόμενα από 240 υποβρύχια και 8 καταδρομικά. Σχεδόν το ένα τέταρτο του ατσαλιού που παραγόταν στη Γερμανία εκείνη την περίοδο θα αφιερωνόταν στο στρατό. Το νούμερο που ορίστηκε ως στόχος παραγωγής σε μια τετραετία για την Αεροπορία ήταν τα 21.000 αεροσκάφη. Επιπρόσθετα των 7.000 μέσων βομβαρδιστικών Ju-88 που είχαν παραγγελθεί 5 μήνες νωρίτερα, αναμενόταν και 800 βαρέα βομβαρδιστικά, με τέσσερις κινητήρες το καθένα. Θα τα συνόδευε ένας μεγάλος αριθμός συνοδευτικών και καταδιωκτικών αεροσκαφών. Οι ιθύνοντες του

²⁴⁷ Tooze, Adam. *The Wages of Destruction: The Making and Breaking of the Nazi Economy*. Penguin Publishing Group, 2008., σ.304

βιομηχανικού κολοσσού της IG Farben εκτιμούσαν πως η Γερμανία πλέον θα είχε ετήσια ανάγκη 13,8 εκατομμύρια τόνους σε πετρέλαιο και άλλα καύσιμα. Για να φανεί πόσο ανεδαφικός φαινόταν αυτός ο στόχος προς επίτευξη, αρκεί να ειπωθεί πως εκείνη τη χρονιά η παραγωγή συνθετικών πετρελαίου δεν ξεπερνούσε τα 2,4 εκατομμύρια τόνους ενώ το 1913 η αυτοκρατορική Γερμανία παρήγε 13.600 τόνους εκρηκτικών υλών και 13,250 τόνους πυρομαχικών, ενώ το καλοκαίρι του 1938 το Γ' Ράϊχ μετά βίας παρήγε 5.400 τόνους έκαστο είδος.

Ο επανεξοπλισμός είχε τις συνέπειες του στη δημοσιονομική κατάσταση της χώρας. Στις αρχές του 1939 το δημοσιονομικό έλλειμμα της Γερμανίας είχε φθάσει σε δυσθεώρητα ύψη. Τα έξοδα ήταν πολύ περισσότερα από τα έσοδα των φόρων η του ασφαλούς μακροπρόθεσμου δανεισμού. Ο πρόεδρος της Ράϊχσμπανκ Σαχτ προειδοποίησε τον Χίτλερ πως δεν μπορούσε πλέον να καλυφθεί το κόστος μιας πλήρους επιστράτευσης και πως θα έπρεπε να περικοπούν οι δαπάνες προς τη Βέρμαχτ. Ο Χίτλερ δεν ενέκρινε τέτοιου είδους απόψεις και τον कारατόμησε στις 20 Ιανουαρίου του 1939, αντικαθιστώντας τον με τον πειθήνιο Βάλτερ Φούνκ²⁴⁸. Υπό την ηγεσία του η κεντρική τράπεζα δέχτηκε να δώσει στην κυβέρνηση του Χίτλερ χαμηλότοκο δάνειο προκειμένου να εκπληρωθούν οι στόχοι του Τετραετούς πλάνου. Ακόμη και με την διατήρηση του επιπέδου του 1938 για τις στρατιωτικές δαπάνες, η ηγεσία του στρατού παρέμενε ανικανοποίητη.

Παράλληλα με την διαδικασία επανεξοπλισμού της χώρας ο Χίτλερ δεν είχε βάλει στην άκρη την ιδέα να πείσει το Γερμανικό λαό πως τον ενδιέφερε η Γερμανική φυλετική αλληλεγγύη, ανεξαρτήτως κοινωνικής τάξεως. Αυτό μεταφράστηκε σε πράξεις όπως η Χειμερινή Πράξη Ανακούφισης για τους φτωχότερους πολίτες-ήδη από τον Σεπτέμβριο του 1933. Από την πρώτη τετραετή οικονομική εξόρμηση συλλέχθηκαν συνολικά 1.490.760.834 μάρκα²⁴⁹ -ενίοτε μέσω πίεσης και εκβιασμών- και αυτό αναμφίβολα του προσέδωσε μεγαλύτερο ηθικό κύρος απέναντι στον απλό κόσμο. Ο στόχος ήταν διττός: 1) να αποτρέψει τις κατώτερες τάξεις να ασπαστούν την κοινωνική ανατροπή που πρέσβευε ο σοσιαλισμός-κομμουνισμός και 2) να οικοδομήσει την πίστη στο κράτος και την υπάρχουσα κοινωνική τάξη πραγμάτων. Έδινε προς τα έξω την πεποίθηση ότι δημιουργούσε μια πιο δίκαιη “σοσιαλιστική” κοινωνία. Κατά τον ίδιο το Χίτλερ

²⁴⁸ Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011.,σ.674

²⁴⁹ Weikart, Richard. *Hitler's Ethic: The Nazi Pursuit of Evolutionary Progress*. Palgrave Macmillan, 2009.,σ.101

“το πρόγραμμα θα συμβάλλει στην υιοθέτηση από τον λαό του σοσιαλιστικού τρόπου σκέψης”. Το 1937, μετά τη λήξη του πρώτου προγράμματος, ο Χίτλερ επιβεβαιώνει τη στόχευσή του στους υπεύθυνους του προγράμματος, λέγοντας πως “το πρόγραμμα βοήθησε στην μετατροπή του λαού μας σε μια πλήρη σοσιαλιστική κοινωνία”. Ο ίδιος φρόντιζε περιστασιακά να απαθανατίζεται δίνοντας τον οβολό του στους ταμίες της Χιτλερικής Νεολαίας, προωθώντας περαιτέρω τη δημόσια εικόνα του και ωθώντας την αστική τάξη της χώρας να επιδείξει μικρές πράξεις “αυτοθυσίας” και καλοσύνης. Μόνο με αυτόν τον τρόπο θα ένιωθαν οι κατώτερες κοινωνικές τάξεις πως οι προνομιούχοι τους νοιάζονταν και ότι ήταν ισάξια μέλη της φυλετικής κοινότητας η οποία τους προστάτευε.

Ένας άλλος θεσμός που εγκαινιάστηκε από τον Χίτλερ ήταν η Κυριακή της Σούπας κάθε πρώτη Κυριακή του μήνα με την αιτιολόγηση πως εξοικονομούνταν χρήματα από όλους για την βοήθεια των φτωχών, αλλά ενυπήρχε και το γενικότερο νόημα της στέρησης για χάρη της φυλετικής κοινότητας και την αλληλεγγύη που ο Χίτλερ ήλπιζε να καλλιεργηθεί²⁵⁰.

Σε ένα υπόμνημά του ο πρόεδρος της Ράϊχσμπαγκ Σαχτ -το οποίο τελικά δεν εκδόθηκε-επαίνεσε τον Χίτλερ πως προέβη στην επίτευξη δύο μείζονων εθνικών στόχων με απaráμιλλο τρόπο: της πλήρους στρατιωτικής και ανεξαρτησίας και της εδαφικής ολοκλήρωσης της Γερμανίας με την προσάρτηση του Σαρ, της Αυστρίας και της Σουδητίας σε μόλις 5 χρόνια διακυβέρνησης και χωρίς να προκύψει πόλεμος στην Ευρώπη²⁵¹. Το γεγονός αυτό-κατά τον Σαχτ- είχε μετατρέψει τη Γερμανία από μια δευτερεύουσα δύναμη στο περιθώριο των διπλωματικών διεργασιών της γηραιάς ηπείρου σε μια πρώτης τάξεως μεγάλη δύναμη στην περιοχή. Προσέθετε ακόμη πως δύο μείζονα ζητήματα εκκρεμούσαν ακόμη. Και αυτά ήταν η επιστροφή των γερμανικών αποικιών που είχαν απολεσθεί κατά τη διάρκεια του Α Παγκοσμίου Πολέμου και η συντριβή της Σοβιετικής Ρωσίας. Το πρώτο θα επιτυγχανόταν μέσω διαπραγματεύσεων, το δεύτερο μέσω της αποσύνθεσης εντός της Σοβιετικής Ένωσης. Μολαταύτα, παραδεχόταν πως δεν μπορούσε να κρατήσει σταθερή την αξία του μάρκου καθώς ο πληθωρισμός έτρεχε πολύ υψηλά, ακόμη και αν αυτό δεν ήταν πλήρως εμφανές- λόγω του έκτακτου δανεισμού και της υπερεκτύπωσης χρήματος για τις ανάγκες του επανεξοπλισμού. Ενώπιον των συναδέλφων του είχε ισχυριστεί

²⁵⁰ Peukert, Detlev. *Inside Nazi Germany: Conformity, Opposition, and Racism in Everyday Life*. Yale University Press, 1987.,σ,49

²⁵¹ Tooze, Adam. *The Wages of Destruction: The Making and Breaking of the Nazi Economy*. Penguin Publishing Group, 2008.,σ.342

πως η Γερμανία βρισκόταν μια ανάσα από τον πληθωρισμό. Προκειμένου να αποκατασταθεί το Γερμανικό μάρκο σε μια θέση αντάξια ενός ισχυρού νομίσματος, θα έπρεπε από αυτή τη στιγμή να αρχίσει η μετάβαση από την πολεμική στην καταναλωτική οικονομία. Το έργο που είχε να συντελεστεί συγκρινόταν- κατά τον Σαχτ- με το έργο του Φρειδερίκου του Μέγα κατά τον Επταετή Πόλεμο, το έργο των Βρετανών πρωθυπουργών μετά τους Ναπολεόντειους Πολέμους και το έργο του Μουσολίνι μετά τον πόλεμο στην Αβησσυνία. Η μετάβαση δε θα ήταν σε καμία περίπτωση εύκολη, αλλά καθίστατο μονόδρομος για την αποκατάσταση κάποιου βιοτικού επιπέδου στο Γερμανικό λαό. Όπως φάνηκε από τις κατοπινές εξελίξεις, ο Χίτλερ διαφωνούσε έντονα με αυτή την άποψη και στην αναζήτηση της Γερμανικής υποδούλωσης της Ευρώπης θα παρέσυρε τη Γερμανία στην άβυσσο.

Αλφαβητικά επιλεγμένη βιβλιογραφία

- Babik, Milan. "Nazism as a secular religion." *History and Theory*, no. 45, 2006,
- Berend, Ivan T. *Financial History of the 20th century*. Gutenberg, 2006.
- Blee, Kathleen M. *Inside Organized Racism: Women in the Hate Movement*. University of California Press, 2002.
- Browder, George. *Gestapo and the SS security service in the Nazi revolution*. New York, Oxford, Oxford University Press, 1996.
- Brown, Timothy Scott. *Weimar Radicals: Nazis and Communists Between Authenticity and Performance*. Berghahn Books, 2009.
- Bullock, Alan. *Hitler: A study in tyranny*. New York, Harper and Row, 1964.
- Crew, David F., editor. *Nazism and German Society, 1933-1945*. Routledge, 1994.
- Deák, István. *Essays on Hitler's Europe*. University of Nebraska Press, 2001.
- Ehrenreich, Eric. *The Nazi ancestral proof : genealogy, racial science, and the final solution*. Indiana University Press, 2007.
- Evans, Richard J. *Third Reich in power*. Athens, Αλεξάνδρεια, 2013.
- Fritzsche, Peter. *Germans into Nazis*. Cambridge, London, Harvard University Press, 1998.

- Fritzsche, Peter. *Hitler's first hundred days: When Germans embraced the Third Reich*. New York, Basic Books New York, 2020.
- Geary, Richard. *Hitler and Nazism*. Taylor & Francis, 2000.
- Gellately, Robert. *Backing Hitler: Consent and Coercion in Nazi Germany*. Oxford University Press, 2001.
- Harrington, Anne. *Reenchanting science : holism in German culture from Wilhelm II to Hitler*. Princeton University Press, 1996.
- Hutton Christopher M., "Race and the Third Reich. Linguistics, Racial Anthropology and Genetics in the Dialectic of Volk".,2005
- Kallis, Aristotle. *Genocide and Fascism: The Eliminationist Drive in Fascist Europe*. Taylor & Francis, 2009.
- Kaplan, Marion A. *Between dignity and despair: Jewish life in Nazi Germany*. Oxford University Press, 1998.
- Kater, Michael H. *Hitler youth*. Harvard University Press, 2004.
- Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1889-1936: ύβρις*. Translated by Stefanos Rosanis, Scripta, 2000.
- Kershaw, Ian. *Χίτλερ, 1936-1945: νέμεσις*. Scripta, 2002.
- Kershaw, Ian. *Hitler, the Germans, and the Final Solution*. London, International Institute for Holocaust Research, Yad Vashem, 2008.
- Kühl, Stefan. *The Nazi Connection: Eugenics, American Racism, and German National Socialism*. Oxford University Press, 1994.
- Lozowick, Yaacov. *Hitler's Bureaucrats: The Nazi Security Police and the Banality of Evil*. Translated by Haim Watzman, Bloomsbury Academic, 2002.
- Maiski, Ivan Mikhailovich. *Ποιός βοήθησε τον Χίτλερ;*. Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, 2017.
- Mason, Timothy W. *Nazism, Fascism and the Working Class*. Edited by Jane Caplan, Cambridge University Press, 1995.
- McDonough, Frank. *Hitler and Nazi Germany*. Cambridge University Press, 1999.
- Payne, Stanley G. *Mia istoria tou phasismou, 1914-1945*. Translated by Κωνσταντίνος D. Γεώρμας, Athens, Philistōr, 2000.
- Peukert, Detlev. *Inside Nazi Germany: Conformity, Opposition, and Racism in Everyday Life*. Yale University Press, 1987.
- Roseman, Mark. *A Past in Hiding: Memory and Survival in Nazi Germany*. Henry Holt and Company, 014. Accessed 5 June 2023.
- Spielvogel, Jackson J., and David Redles. *Hitler and Nazi Germany: A History*. Routledge, 2020.

Stachura, Peter D., editor. *The Shaping of the Nazi State (RLE Nazi Germany and Holocaust)*. Taylor & Francis Group, 2014.

Stachura, Peter D., editor. *The Shaping of the Nazi State (RLE Nazi Germany and Holocaust)*. Taylor & Francis Group, 2014.

Stackelberg, Roderick. *The Routledge Companion to Nazi Germany*. Routledge, 2007.

Steiner, Zara. *The Triumph of the Dark*. Oxford University Press, 2011.

Tal, Uriel. *Religion, Politics and Ideology in the Third Reich: Selected Essays*. Routledge, 2004.

Tooze, Adam. *The Wages of Destruction: The Making and Breaking of the Nazi Economy*. Penguin Publishing Group, 2008.

Waddington, Lorna. *Hitler's crusade : Bolshevism and the myth of the international Jewish conspiracy*. Bloomsbury Academic, 2007.

Weikart, Richard. *Hitler's Ethic: The Nazi Pursuit of Evolutionary Progress*. Palgrave Macmillan, 2009.

Williamson, D. G. *The Third Reich*. Routledge/Taylor & Francis Group, 2018.